ALEXANDRE DUMAS

GEORGES

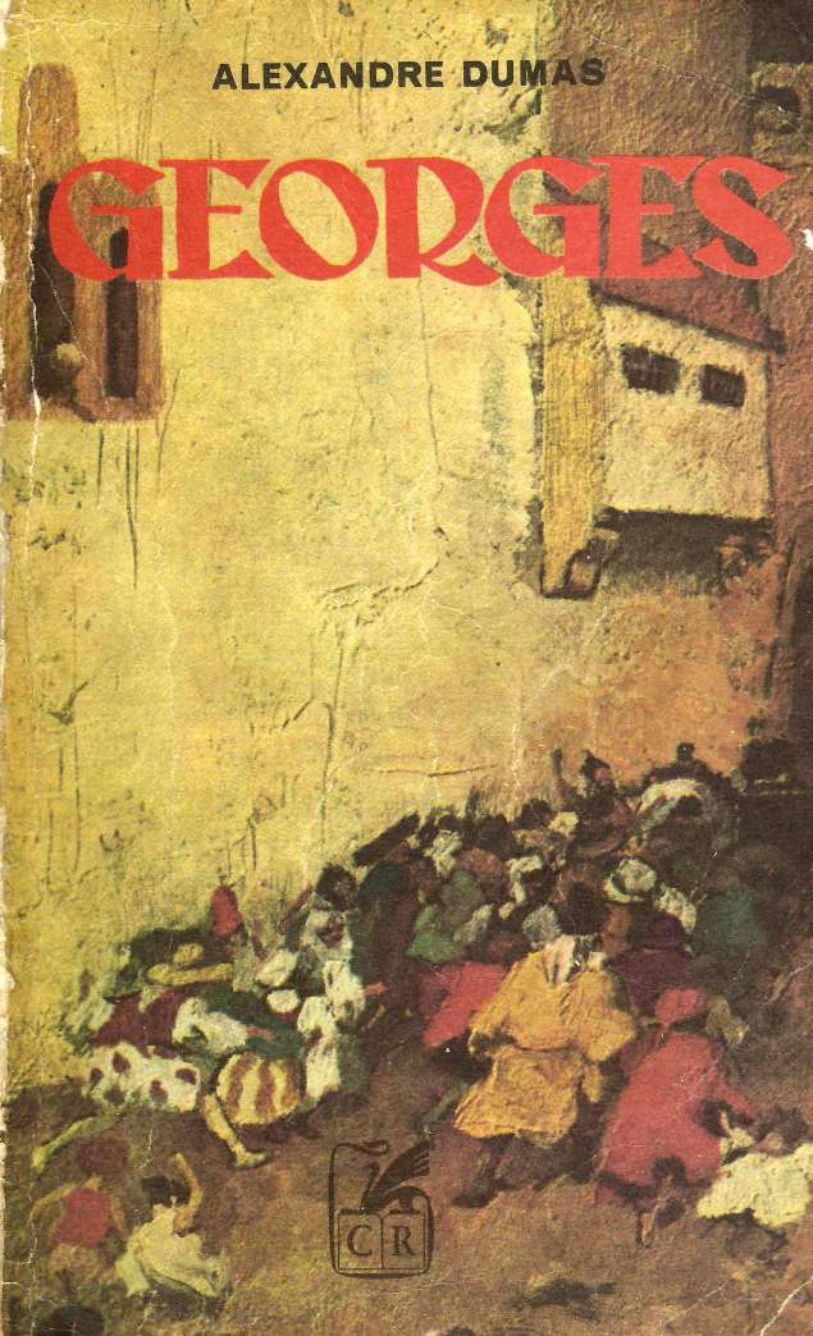

ALEXANDRE DUMAS

GEORGES

Tous droits de traductions, de reproduction et d'adoptation réservés pour tous les pays, y compris l'U.R.S.S.
Édition Gallimard, 1974.

ALEXANDRE DUMAS

GEORGES

— roman —

în românește de
NELI ARSENESCU-COSTINESCU

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Coperta de *Guy Costinescu*

I

INSULA FRANCE[1]

Nu vi s-a întîmplat cîteodată, în vreuna din acele nopți lungi, triste și reci de iarnă, cînd, singuri cu gîndurile voastre, să auziți vîntul șuierînd pe coridoare și ploaia bătînd în ferestre ; nu vi s-a întîmplat, cu fruntea rezemată de sobă, să priviți tăciunii scînteind în vatră, fără să-i vedeți ; nu vi s-a întîmplat, spun, să vă fie silă de clima noastră posomorîtă, de Parisul nostru umed și murdar și să visați o oază fermecată, toată numai verdeață și răcoare, unde să puteți, în oricare anotimp al anului, să vă lăsați furați de somn, cu o senzație plăcută de moliciune, la marginea unui izvor zglobiu, la rădăcina unui palmier, la umbra mirtaceilor de India ?

Ei bine, paradisul pe care îl visați există ; acel rai pe care îl doreați vă așteaptă ; acel pîrîu care trebuie să vă legene somnul leneș curge în cascade și țîșnește din nou în pulbere ; palmierul care trebuie să vă adăpostească somnul își dăruie brizei frunzele lungi, ca pe un panaș al vreunui gigant. Mirtaceii, încărcați de fructele lor irizate, vă oferă umbra parfumată. Urmați-mă, veniți.

Veniți la Brest, acest frate războinic al negustoresei Marsilia, santinelă înarmată care veghează la Ocean ; și acolo, printre cele o sută de vase care se adăpostesc în portul lui, alegeți unul din bricurile cu carena îngustă, cu pînza ușoară, cu catargurile alungite ca cele pe care poeticul romancier al mării, rivalul lui Walter Scott, le

[1] Veche insulă franceză, cucerită în 1810 de către englezi, de cînd i se și spune insula Mauritius. Din 1968, Statul Mauritius este condus de un guvernator general, reprezentant al Marii Britanii.

atribuie piraților[1]. Sîntem tocmai în septembrie, luna potrivită călătoriilor lungi. Urcați-vă la bordul navei căreia i-am încredințat soarta noastră comună și, lăsînd în urmă anotimpul verii, să plutim în întîmpinarea primăverii. Adio, Brest ! Salut, Nantes ! Salut, Bayonne ! Adio, Franța !

Vedeți în dreapta noastră gigantul acela care se ridică la zece mii de picioare înălțime, al cărui vîrf de granit se pierde în norii deasupra cărora pare suspendat, deslușindu-i-se prin apa transparentă rădăcinile de piatră ce se înfundă în prăpastie ? Este piscul Ténériffe, vechiul Nivaria, este locul de întîlnire al vulturilor Oceanului pe care îi vedeți rotindu-se în jurul cuiburilor lor și care vi se par abia de mărimea porumbeilor. Să trecem mai departe, nu acolo este capătul drumului nostru ; acolo nu este decît grădina de flori a Spaniei, iar eu v-am făgăduit grădina lumii.

Vedeți în stînga noastră stînca aceea ascuțită, pleșuvă și fără vegetație, arsă tot timpul de soarele tropicelor ? Este stînca unde a fost înlănțuit șase ani Prometeul modern ; este piedestalul pe care Anglia singură și-a ridicat statuia propriei sale rușini ; este perechea rugului Ioanei d'Arc și a eșafodului Mariei Stuart ; este Golgota politică, unde douăzeci și opt de ani a fost locul întîlnirii pioase al tuturor navelor ; dar încă nu am ajuns la locul unde vă voi duce. Să trecem mai departe, aici nu mai avem nimic de făcut : regicida Sfînta Elena este văduva relicvelor martirului ei.

Iată-ne la Capul Furtunilor. Vedeți muntele care se avîntă din mijlocul ceții ? Este același gigant Adamastor care i s-a năzărit autorului *Lusiadei.*[2] Trecem prin fața capătului lumii ; limba aceea de pămînt care înaintează

[1] Moda romanului maritim datează în Franța de prin anii 1830. Este deci greu de știut dacă Dumas face aluzie la Edouard Corbière, Eugène Sue, Auguste Jal sau la vreun alt „romancier al mării".

[2] Poetul portughez *Camoëns* (1524—1580) pomenește în poemul său epic *Lusiada* pentru prima oară numele de Adamastor, gigant care personifică în poem Capul Furtunilor, astăzi Capul Bunei-Speranțe.

spre noi este prora lumii. Priviţi Oceanul cum se izbeşte de ea furios, dar neputincios ; pentru că vasul acela nu se teme de furtunile lui, el navighează spre portul eternităţii şi îl are pe însuşi Dumnezeu drept călăuză. Să trecem ; pentru că, dincolo de acei munţi înverziţi, vom găsi pământuri sterpe şi deşerturi arse de soare. Să trecem ; v-am făgăduit ape răcoroase, umbrare plăcute, fructe care se coc fără încetare şi flori nepieritoare.

Salut Oceanului Indian, spre care ne împinge vîntul din apus ; salut spectacolului celor *O mie şi una de nopţi ;* ne apropiem de ţinta călătoriei noastre. Iată melancolica insulă Bourbon [1], măcinată veşnic de un vulcan. Să aruncăm o privire spre flăcările sale şi un zîmbet acelor plăcute parfumuri ; apoi să mai mergem cîteva noduri şi să navigăm între insula Plate şi Coin-de-Mire ; să depăşim limba de pământ Aux Canonniers ; să ne oprim la pavilion. Să aruncăm ancora, rada este bună ; bricul nostru, obosit de lunga sa cursă, are nevoie de odihnă. Dealtfel, am ajuns, căci acest pământ este pământul fericit pe care natura pare să-l fi ascuns la marginile lumii, aşa cum o mamă geloasă ascunde privirilor profane frumuseţea virginală a fiicei sale ; fiindcă acest pământ este ţara făgăduinţei, este perla Oceanului Indian, este insula France.

Acum, neprihănită fiică a mărilor, soră geamănă a insulei Bourbon, rivală norocoasă a insulei Ceylan, lasă-mă să ridic un colţ al vălului tău, să te pot arăta prietenului străin, fratelui de drum care mă însoţeşte ; lasă-mă să-ţi dezleg cingătoarea, oh, frumoasă captivă, căci sîntem doi pelerini din Franţa, şi poate într-o zi Franţa va putea să te răscumpere, bogată fiică a Indiei, cu preţul vreunui biet regat al Europei.

Iar dumneavoastră, care ne-aţi urmat cu ochii şi cu gîndul, lăsaţi-mă acuma să vă descriu minunatul ţinut, cu cîmpiile lui mereu fertile, cu dublele lui recolte, cu anii lui alcătuiţi din primăveri şi veri care se succed şi se înlocuiesc fără odihnă, înlănţuind florile cu fructele, şi fructele cu florile. Lăsaţi-mă să vă povestesc despre poetica

[1] Insulă în Oceanul Indian, în estul Africii. Teritoriu francez din 1642. Numele actual, insula Réunion. Din 1946 are statut de „departament de peste mări" al Franţei.

insulă care își scaldă țărmul în mare și-și ascunde capul în nori ; o altă Venus născută ca și sora ei din spuma valurilor și care se ridică din leagănul ei jilav către cerescul imperiu, încoronată de zile strălucitoare și de nopți înstelate, podoabe eterne pe care le avea chiar din mîna Domnului și pe care englezul nu i le-a putut încă smulge.

Hai, veniți, și dacă nu vă sperie călătoriile aeriene mai mult decît cele maritime, apucați o pulpană a mantiei mele și vă voi duce cu mine pe pîlnia răsturnată a Pieterbootului, cel mai înalt munte al insulei după piscul de la rîul Negru. Apoi, ajunși acolo, vom privi în toate părțile și pe rînd, la dreapta, la stînga, în față și înapoi, sub noi și deasupra noastră.

Deasupra noastră, vedeți, este un cer totdeauna senin, plin de stele ; o întindere de azur pe unde la fiecare pas Dumnezeu ridică un praf de aur, și fiecare atom este un univers.

În vale, ca o hartă geografică se întinde întreaga insulă de o sută patruzeci și cinci de leghe, cu cele șaizeci de rîuri, care de aici par niște fire de argint menite să statornicească marea în jurul țărmului, și cei treizeci de munți, împodobiți cu păduri dese, cu takamaka și palmieri. Printre toate aceste rîuri, priviți cascadele Réduit și Fontaine, care din măruntaiele pădurilor de unde izvorăsc își avîntă căderile de apă, ca apoi să le împingă cu muget răsunător ca o vijelie împotriva mării care le așteaptă și care, liniștită sau vuind, răspunde veșnicelor provocări cînd cu dispreț, cînd cu mînie ; luptă de cuceritori, care mai de care să aducă omenirii mai multă pustiire și mai multă neliniște ; apoi, lîngă această ambiție înșelată, priviți marele rîu Negru cum își rostogolește liniștit apele-i roditoare și își impune numele respectat față de tot ce îi stă în preajmă, dovedind astfel triumful înțelepciunii asupra forței, triumful stăpînirii de sine asupra mîniei. Printre toți acești munți, priviți și posomorîtul Brabant, santinelă-gigant postată pe ieșindul septentrional al insulei pentru ca să o apere împotriva luării pe neașteptate de către dușmani și să spargă furiile Oceanului. Priviți piscul Trois-Mamelles, la poalele căruia curg rîul Tamarin și rîul Rempart, de parcă indiana Isis vrusese să-și justifice întru totul numele.

După Pieterboot, unde ne aflăm, iată, în fine, Le Pouce, vîrful cel mai impunător din insulă, ce pare să ridice un deget spre cer pentru a-i arăta stăpînului și sclavilor lui că deasupra noastră există un tribunal care le va face amîndorura dreptate.

În fața noastră este Port-Louis, odinioară Napoleon, capitala insulei, cu numeroasele ei case de lemn, cele două pîraie care după fiecare furtună se prefac în torente, insula Tonneliers care îi apără împrejurimile și populația pestriță ce pare un eșantion al tuturor popoarelor de pe pămînt, de la creolul indolent, ce se lasă dus în litieră dacă trebuie să traverseze strada și pentru care este o atît de mare oboseală să scoată o vorbă încît și-a învățat sclavii să asculte de gestul lui, pînă la negrul mînat la lucru cu biciul dimineața și pe care tot cu biciul îl aduce seara înapoi. Între aceste două extremități ale scării sociale, priviți-i pe cei doi mateloți indieni — unul în verde, celălalt în roșu — pe care nu-i deosebiți decît după turbane și după trăsăturile lor bronzate, amestec al tipului malaiez și al tipului malabar. Observați-l pe negrul Yoloff, din rasa înaltă și frumoasă a Senegambiei, cu pielea neagră ca smoala, cu ochii arzători ca niște pietre prețioase și dinții albi ca perlele ; chinezul scund, cu pieptul plat și umerii lați, cu capul ras, cu mustăți pe oală, cu dialectul lui pe care nimeni nu-l pricepe și cu care toată lumea negociază ; chinezul vinde toate mărfurile, exercită toate profesiunile ; el este evreul coloniei ; observați-i pe malaiezii de culoarea aramei, scunzi, răzbunători, vicleni, uitînd întotdeauna o binefacere, niciodată însă o jignire, vînzînd, ca țiganii, acele lucruri care se cer pe șoptite ; mozambicanii — blînzi, buni și mărginiți, apreciați numai pentru forța lor ; malgașii — delicați, șireți, cu tenul măsliniu, nasul turtit și buzele groase, deosebindu-i de negrii din Senegal după reflexul roșiatic al pielii ; namachezii [1] — supli, îndemînatici și mîndri, învățați din copilărie cu vînătoarea tigrului și a elefantului, nedumeriți că trăiesc pe aceste meleaguri unde nu mai sînt monștri de combătut ; în

[1] Populație hotentotă din Namaqualand, în sud-vestul african,

sfîrşit, în mijlocul acestui amestec, ofiţerul englez de garnizoană, stabilit în insulă sau în popas în port ; ofiţerul englez, cu jiletca roşu-aprins, chipiu în formă de caschetă şi pantalon alb ; ofiţerul englez, care îi priveşte pe creoli şi pe mulatri, pe stăpîni şi pe sclavi, pe colonişti şi pe indigeni de la înălţimea importanţei lui, care nu vorbeşte decît despre Londra, nu-i laudă decît pe englezi şi nu se preţuieşte decît pe sine. În spatele nostru, Grand-Port, pe vremuri Port-Imperial, prima colonie a olandezilor, dar părăsită de ei încă de pe atunci pentru că ea ţine vîntul insulei şi aceeaşi briză care împinge vasele în port le împiedică să iasă. De aceea, odată căzut în ruină, el nu mai e astăzi decît un orăşel ale cărui case se reclădesc cu greu, un liman unde goeleta vine să caute adăpost împotriva cangei corsarului, un şir de munţi acoperiţi cu păduri unde sclavul găseşte refugiu împotriva tiraniei stăpînului ; apoi, întorcîndu-ne din nou privirile aproape sub picioarele noastre, dincolo de munţii ce străjuiesc portul, vom deslui cîmpiile Moka, parfumate de aloe, rodii şi coacăze negre ; Moka, mereu atît de răcoroasă, încît poţi crede că seara îşi strînge grijulie toate comorile gătelilor pentru a şi le desfăşura din nou a doua zi ; Moka, grădina care de la o oră la alta se face mai frumoasă, de parcă ar fi un canton în veşnică sărbătoare ; Moka, minunata parte a acestei insule, căreia i se spune grădina lumii.

Acum să ne întoarcem de unde am plecat ; să stăm cu faţa la Madagascar şi să aruncăm o privire spre stînga ; la picioarele noastre, dincolo de Réduit, se întind cîmpiile Williams, după Moka alt colţ minunat din insulă, care încheie şesurile Saint-Pierre înspre muntele Corps-de-Garde ca o crupă de cal ; apoi, dincolo de Trois-Mamelles şi marile păduri, se întinde Savane, cu apele lui cu nume frumoase, cum ar fi Citronniers, Bain-de-Négresses şi Arcade ; cu portul lui apărat atît de bine chiar de panta abruptă a ţărmului, încît este cu neputinţă să tragi la mal în alt chip decît ca prieten ; cu păşunile lui care rivalizează cu cele de pe cîmpiile Saint-Pierre ; cu pămînturile lui încă virgine, ca un loc pustiu din America ; în sfîrşit, în miezul pădurilor, apele adînci în care se găsesc

murene[1] atît de uriaşe, încît nu se mai pot numi ţipari, ci şerpi, şi care au fost văzute tîrînd şi devorînd de vii cerbi urmăriţi de vînători şi sclavi care făcuseră imprudenţa să se scalde acolo.

Să ne întoarcem, în sfîrşit, spre dreapta noastră : iată cartierul Rempart dominat de micul munte Découverte, peste vîrful căruia vezi cum se înalţă catarguri de vase ce par delicate şi subţiri ca nişte ramuri de salcie ; iată capul Malheureux, iată micul golf Tombeaux, iată biserica Pamplemousses. În această parte se înălţau cele două cabane vecine, a doamnei de la Tour şi a Margueritei ; la capul Malheureux s-a zdrobit nava „Saint-Géran" ; în golful Tombeaux a fost găsit corpul unei tinere ; în mînă ţinea strîns o fotografie ; două luni mai tîrziu, la biserica Pamplemousse, alături de tînăra fată a fost înmormîntat un băiat aproape de aceeaşi vîrstă. V-aţi şi dat seama cine erau cei doi îndrăgostiţi pe care îi unise acelaşi mormînt ; Paul şi Virginie, pescăruşii verzi ai tropicelor, cărora marea, gemînd prin recifurile dimprejurul coastei, pare să le plîngă moartea aşa cum tigroaica îşi plînge fără încetare puii pe care ea însăşi i-a sfîşiat într-o pornire de mînie sau într-un moment de gelozie.

Şi acum, fie că aţi parcurge insula de la şenalul Descorne la sud-vest sau de la Mahebourg la micul Malabar, fie că aţi merge de-a lungul coastei sau că aţi pătrunde în interiorul insulei, fie că aţi coborî rîurile sau aţi sui munţii, fie că discul strălucitor al soarelui ar cuprinde cîmpia cu raze de flăcări sau cornul lunii ar agita munţii cu lumina ei palidă, dacă vă simţiţi picioarele obosite, dacă vă e capul greu, dacă vi se închid ochii, dacă, îmbătaţi de miresmele trandafirului de China, ale iasomiei de Spania sau ale migdalului, vă cuprinde o toropeală ca într-o beţie de opium, puteţi, o, tovarăşul meu de drum, să vă supuneţi fără grijă şi fără împotrivire intimei şi profundei voluptăţi a somnului indian. Culcaţi-vă deci pe iarba deasă, dormiţi liniştit şi treziţi-vă fără teamă, căci freamătul ce înfioară frunzişul, privirile scînteietoare aţin-

[1] Murenă — peşte de fund stîncos de pe coastele mediteraneene, lung ca ţiparul, foarte vorace şi cu muşcătură periculoasă. Atinge uneori lungimea de 1,50 m. Foarte apreciat de romani.

tite asupra voastră nu sînt nici adierea otrăvită a cucutei de Jamaica, nici ochii tigrului din Bengal. Dormiţi liniştit şi treziţi-vă fără teamă ; niciodată ecoul insulei n-a repetat şuieratul ascuţit al vreunei reptile, nici urletul nocturn al vreunui carnaj. Nu, este o tînără negresă care îşi face loc printre crengi de bambus, privindu-l curioasă pe europeanul nou-venit. Faceţi un semn, chiar fără să vă mişcaţi din loc, şi ea va culege pentru dumneavoastră banana cea mai gustoasă, fructul manghierului parfumat sau păstaia de tamarin ; spuneţi-i un cuvînt, şi vă va răspunde cu glasul ei gutural şi melancolic : „Mo sclave, mo faire ça que vous vié“ [1]. Atît de fericită dacă o privire binevoitoare sau un cuvînt de mulţumire o vor răsplăti pentru serviciile ei, încît se va oferi să vă servească drept ghid pînă la locuinţa stăpînului ei. Urmaţi-o, n-are importanţă unde vă conduce ; cînd veţi zări o casă frumoasă, cu o alee de copaci, cu un brîu de flori, veţi fi ajuns, aceea va fi locuinţa plantatorului, tiran sau venerabil, după cum poate fi bun sau rău ; dar, fie într-un fel, fie în altul, aceasta nu vă priveşte şi puţin să vă intereseze. Intraţi cu îndrăzneală, duceţi-vă şi vă aşezaţi la masa familiei ; spuneţi : „Sînt oaspetele vostru“ ; şi atunci cea mai de preţ farfurie chinezească, plină cu cele mai frumoase banane, paharul argintat, cu fund de cristal, şi în care va spumega cea mai bună bere din insulă, vor fi aşezate în faţa voastră ; şi atît cît veţi dori veţi putea vîna în savanele lui cu puşca lui, veţi pescui în rîul lui cu plasele lui ; şi de fiecare dată cînd veţi veni sau îi veţi trimite vreun prieten, vor tăia viţelul cel gras, pentru că aici sosirea unui oaspete este o sărbătoare ca întoarcerea fiului risipitor din parabolă.

Englezii, tot gelozind Franţa, şi-au îndreptat ochii asupra fiicei ei iubite, făcîndu-i curte fără încetare, căutînd ori să o seducă cu bogăţii, ori să o intimideze cu ameninţări ; dar la toate aceste tentative frumoasa creolă i-a răspuns cu un suprem dispreţ ; văzînd că n-o pot cuceri nicicum, îndrăgostiţii au vrut s-o răpească prin violenţă, şi de aceea trebuia păzită mereu cu străşnicie, ca o călugăriţă spaniolă. Cîtva timp s-a ales cu mici hărţuieli fără importanţă, deci fără urmări ; dar pînă la urmă,

[1] Sînt sclavă, fac tot ce doriţi.

nemaiputîndu-se stăpîni, Anglia s-a aruncat nebunește asupra ei, și cum insula France a aflat într-o dimineață că sora ei, insula Bourbon, a fost răpită, și-a îndemnat apărătorii să o păzească și mai bine decît pînă atunci ; de aceea au început în mod serios să se ascută săbiile și să se adune ghiulelele, pentru că inamicul era așteptat să apară din moment în moment.

La 23 august 1810 o înspăimîntătoare canonadă care a răsunat în întreaga insulă a dat de veste că într-adevăr inamicul sosise.

II

LEI ŞI LEOPARZI

Era pe la ora 5 seara, spre asfinţitul uneia din acele zile de vară cum nu se cunosc în Europa noastră. Jumătate din locuitorii insulei France, aşezaţi ca în amfiteatru pe înălţimile care domină Grand-Port, priveau încremeniţi bătălia care se dădea la picioarele lor, aşa cum altădată romanii se aplecau să privească luptele de gladiatori sau vînătoarea de martiri. Numai că de astă dată arena era un vast port, împînzit de stînci ieşite din apă, unde combatanţii, ca să nu fie nevoiţi să dea înapoi, eşuaseră vasele, eliberîndu-se astfel de grija stînjenitoare a manevrei ; lipseau doar vestalele de altădată, care, prin simpla ridicare a degetului mare, să pună capăt acestui îngrozitor spectacol ; se înţelege, desigur, că se dădea o luptă de exterminare, o luptă pe viaţă şi pe moarte ; cei aproape zece mii de spectatori priveau îngrijoraţi şi neliniştiţi ; marea, de obicei agitată în partea aceasta a ţărmului, rămînea de astă dată calmă, vrînd parcă nici ei să nu-i scape vreo bubuitură din cele trei sute de guri de foc.

Iată ce se petrecuse [1] :

În dimineaţa zilei de 20, căpitanul Duperré, venind din Madagascar la bordul fregatei „Bellone" şi urmat de

[1] Descriind această luptă navală care precede debarcarea englezilor şi ocupaţia insulei în 1810, Dumas nu inventă nimic. Unităţile engleze erau acelea pe care le-a arătat şi au fost comandate efectiv de către ofiţerii pe care îi numeşte. Documentaţia în acest sens nu i-a lipsit ; a putut, spre exemplu, consulta P. Luco, *Lupta de la insula Passe la insula France* (1810), în *La France maritime*, 1827 (pp. 217—221).

„Minerve", „Victor", „Ceylan" şi „Windham", recunoscuse munţii Vent ai insulei France. Cum însă cele trei bătălii precedente, în care de fiecare dată fusese învingător, provocaseră grave avarii flotei sale, luase hotărîrea să intre în marele port şi, odată ajuns acolo, să facă reparaţiile necesare ; îi venea cu atît mai uşor cu cît la acea epocă insula era, cum se ştie, în întregime încă a noastră, iar pavilionul tricolor care flutura pe fortul insulei Passe şi pe un vas cu trei catarge ancorat la picioarele lui îi dădeau curajosului marinar certitudinea unei primiri prietenoase. Aşa stînd deci lucrurile, căpitanul Duperré comandă să fie depăşită insula Passe, care era situată aproape la două leghe mai sus de Mahebourg, şi, pentru executarea acestei manevre, corveta „Victor" să treacă prima ; „Minerve", „Ceylan" şi „Bellone" să o urmeze, iar „Windham" să încheie acostarea. Deci flotila înaintă, fiecare navă venind în urma celeilalte, intrarea în port neîngăduind ca două vase să treacă unul lîngă altul.

Cînd „Victor" se află numai la o bătaie de tun de vasul cu trei catarge ancorat sub fort, acesta din urmă comunică prin semnale că englezii tăiau apa în faţa insulei. Căpitanul Duperré răspunse că ştia prea bine acest lucru şi că flota pe care o zăriseră se compunea din vasele „Magicienne", „Néréide", „Syrius" şi „Iphigénie", toate sub comanda căpitanului Lambert ; şi cum căpitanul Hamelin staţiona cu „Entreprenant", cu „Manche" şi „Astrée" sub vîntul insulei, era pregătit să accepte lupta dacă inamicul s-ar fi ivit.

Cîteva secunde după aceea, căpitanului Bouvet, care venea al doilea, i se păru că vede mişcare ostilă pe vasul care tocmai făcuse semnalele. Dealtfel, în zadar examina atent, cu acea privire pătrunzătoare care atît de rar îl înşală pe marinar, că tot nu-l recunoştea a fi al marinei franceze. Îi împărtăşi căpitanului Duperré observaţiile sale, iar acesta, drept răspuns, îl sfătui să-şi ia toate măsurile, că şi el şi le va lua pe ale sale. Cît despre corveta „Victor", le fu cu neputinţă să-l înştiinţeze în vreun fel ; înaintase prea mult, şi orice fel de semnal ar fi fost reperat atît din fort, cît şi de pe vasul suspect.

„Victor" continua deci să înainteze fără grijă, împins de o briză bună de sud-est, cu tot echipajul pe punte, în

timp ce echipajul celor două nave care veneau în urma lui priveau cu îngrijorare mișcările de pe vasul cu trei catarge și cele din fort ; amîndouă totuși își păstrau aparențe prietenești : cînd se aflară curmeziș unul față de celălalt, marinarii schimbară chiar cîteva vorbe între ei. „Victor" își continuă drumul ; chiar depășise fortul, cînd deodată în coasta bastimentului ancorat și la coronamentul fortului apăru o dîră de fum.

Patruzeci și patru de piese de tun bubuiră odată, străpungînd pieziș corveta franceză, găurindu-i velatura, scormonindu-i echipajul, rupînd gabierul mic și tot atunci culorile franceze dispărură de pe fort și de pe vasul cu trei catarge, făcînd loc drapelului englez.

Fusesem trași pe sfoară cu șiretlic ; căzusem în capcană.

Dar, în loc să se întoarcă din drum — ceea ce mai puteau încă face — și să părăsească corveta care le servea drept țintă, și care, luată prin surprindere, acum își revenise și răspundea focului de pe nava cu trei catarge cu cele două tunuri de vînătoare ale sale, căpitanul Duperré îi făcu un semnal lui „Windham", care porni din nou în larg, și ordonă ca „Minerve" și „Ceylan" să forțeze trecerea. El însuși îi va susține, în timp ce „Windham" se va duce să prevină restul flotei franceze despre situația în care se aflau cele patru bastimente.

Așadar, navele continuară să înainteze, nu cu nepăsarea lui „Victor", ci cu fitilele pregătite și cu fiecare om la postul lui, într-o liniște apăsătoare ca aceea care precede întotdeauna momentele-cheie. Curînd „Minerve" se pomeni lipită de nava cu trei catarge ; dar de data aceasta i-o luă înainte : douăzeci și două de guri de foc se aprinseră dintr-odată ; salva lovi în plin ; o parte din bastingajul vasului englez zbură în bucăți ; se auziră cîteva strigăte înfundate, apoi, la rîndul lui, bubui cu toată bateria și trimise „Minervei" mesagerii morții pe care tocmai îi primise, în timp ce artileria fortului se aruncă și ea asupra vasului, nereușind însă decît să-i omoare cîțiva oameni și să-i taie cîteva parîme.

Venea apoi „Ceylan", vas frumos cu 22 de tunuri, acaparat ca și „Victor", „Minerve" și Windham" cu cîteva zile mai înainte de la englezi și care tot ca ele avea să

lupte pentru Franța, noua lui stăpînă. Înainta ușor și grațios, ca o pasăre de mare atingînd doar în treacăt valurile. Apoi, cînd ajunse în fața fortului și a navei cu trei catarge, atît nava cu trei catarge cît și „Ceylan" declanșară focul în aceeași clipă, încît se auzise doar o singură bubuitură și atît de aproape fuseseră unul de celălalt, încît se văzuse un singur nor de fum.

Rămînea căpitanul Duperré, îmbarcat pe „Bellone". La vremea aceea era unul dintre cei mai curajoși și mai iscusiți ofițeri ai marinei noastre. Înainta la rîndul lui trecînd strîns pe lîngă insula Passe, mai aproape decît o făcuse vreun alt vas ; apoi, foarte de aproape, flanc lîngă flanc, cele două borduri declanșară focul, semănînd moartea cu pistoalele. Șenalul fu astfel forțat ; cele patru nave se aflau acum în port ; atunci se regrupară în sus, spre Aigrettes, și se duseră să-și arunce ancora între insula Singes și limba de pămînt Colonie.

Căpitanul Duperré luă de îndată legătura cu orașul și află că insula Bourbon fusese cucerită, dar că inamicul, în ciuda tentativelor de a pune mîna pe insula France, nu luase decît insula Passe. Un curier fu trimis degrabă la viteazul general Decaen, guvernatorul insulei, pentru a-l înștiința că cele patru vase franceze — „Victor", „Minerve", „Ceylan" și „Bellone" — se aflau la Grand-Port. În ziua de 21, la amiază, generalul Decaen primi această veste, o transmise căpitanului Hamelin, și acesta dădu ordin de plecare, expedie pe uscat întăriri în oameni căpitanului Duperré și îl preveni că va face tot ce va putea pentru a-i veni în ajutor, întrucît avea convingerea că îl amenințau forțe superioare.

Într-adevăr, încercînd să ancoreze în rîul Negru în ziua de 21 pe la ora 4 dimineața, „Windham" fusese capturat de fregata engleză „Syrius". Căpitanul Pym, care o comanda, aflase atunci că patru vase franceze, sub comanda căpitanului Duperré, intraseră în Grand-Port, unde vîntul le reținea ; dăduse numaidecît de știre comandantului vaselor „Magicienne" și „Iphigénie", și cele trei fregate plecaseră de îndată ; astfel, „Syrius" urcă împotriva vîntului spre Grand-Port, iar celelalte două o por-

nină și ele cu vîntul în pînze, așa fel încît să ajungă în același punct.

Acestea erau manevrele văzute de căpitanul Hamelin și, pe lîngă vestea primită, înțelese că Duperré va fi atacat. Atunci el însuși grăbi manevra de plecare ; dar, cu toată graba, nu reuși să fie gata decît în ziua de 22 dimineața. Cele trei fregate engleze aveau un avans de trei ore față de el, iar vîntul care se statornicea din ce în ce îi va spori și mai mult dificultățile ce le avea de întîmpinat pentru a ajunge la Grand-Port.

În ziua de 21, seara, generalul Decaen încălecă și, la 5 dimineața, ajunse la Mahebourg, urmat de principalii coloniști și de cîțiva dintre negrii pe care credea el că se poate bizui. Stăpîni și sclavi erau înarmați la fel, și în cazul în care englezii ar fi încercat să debarce, fiecare din ei avea cîte cincizeci de focuri de tras. Imediat avu loc o întrevedere între generalul Decaen și căpitanul Duperré.

La amiază, fregata engleză „Syrius", care trecuse sub vîntul insulei și care tocmai din această pricină întîmpinase mai puține greutăți decît celelalte două fregate, apăru la intrarea șenalului, se alătură navei cu trei catarge, ancorată aproape de fort — pe care o identificară a fi „Néréide" — iar căpitanul Willougby și cele două nave, ca și cum doar pe ele ar fi contat ca să atace formația franceză, înaintară spre noi, pe același drum pe care îl făcusem la rîndul nostru ; dar mergînd prea strîns de pragul mării, „Syrius" atinse fundul și echipajul se strădui toată ziua să-l repună pe linia de plutire.

În timpul nopții sosiră întăririle trimise de căpitanul Hamelin și fură repartizate pe cele patru nave franceze, care numărau astfel aproape o mie patru sute de oameni și o sută patruzeci și două de guri de foc. Cum însă căpitanul Duperré ordonase eșuarea, și cum fiecare vas își prezenta spre apă doar bordul, numai jumătate din tunuri aveau să ia parte la sîngeroasa petrecere care se pregătea.

La ora 2 după amiază, fregatele „Magicienne" și „Iphigénie" apărură la rîndul lor la intrarea șenalului ; se alăturară și ele navelor „Syrius" și „Néréide", și toate patru porniră împotriva noastră. Două eșuară și două ancorară, prezentînd un total de o mie șapte sute de oameni și două sute de tunuri.

A fost un moment solemn, dar și înspăimîntător, cînd cei aproape zece mii de spectatori care înțesau munții au văzut cele patru fregate inamice înaintînd fără pînze, doar prin singura și înceata împingere a vîntului în catarge, și venind, cu încrederea pe care le-o dădea superioritatea numerică, să se așeze în ordine la jumătate bătaie de tun de vasele franceze, prezentînd la rîndul lor bordul, eșuînd și renunțînd dinainte la fugă, ca și noi.

Deci urma să înceapă o luptă de totală exterminare ; lei și leoparzi stăteau față în față, așteptînd să se sfîșie cu dinți de bronz și săgeți de foc.

Marinarii noștri, mai nerăbdători decît se dovediseră gărzile franceze la Fontenay, dădură semnalul carnajului. O lungă dîră de fum se prelinse din bordurile celor patru vase, la picul cărora flutura pavilionul tricolor ; tot atunci răsună răgetul a șaptezeci de guri de foc, și uraganul de fier se abătu asupra flotei engleze.

Aceasta răspunse aproape numaidecît, și atunci, fără altă manevră decît de a-și curăța punțile de așchiile de lemn și de trupurile muribunzilor, fără alt răgaz decît pentru a-și încărca tunurile, începu una din acele lupte de exterminare, așa cum de la Abukir și Trafalgar cronicile marine nu mai semnalaseră. La început se putea crede că avantajul ar fi de partea inamicului ; primele salve engleze tăiaseră parîmele „Minervei" și „Ceylanului" ; astfel încît, prin acest accident, tirul celor două nave se pomeni în mare parte mascat. Din ordinele căpitanului său însă, „Bellone" făcu față și răspunse în același timp celor patru nave, dispunînd de brațe, pulbere și ghiulele pentru toate ; împroșcă foc fără încetare, ca un vulcan în erupție, timp de două ore, adică tocmai cît le trebuise navelor „Ceylan" și „Minerve" ca să-și repare avariile suferite ; după care, neliniștite parcă de atîta lipsă de activitate, se apucară din nou să ragă și să muște, forțîndu-l pe inamic, care tocmai își îndreptase tirul spre „Bellone", să revină la ele și să restabilească astfel unitatea de luptă pe toată linia.

Atunci căpitanului Duperré i se păru că „Néréide" — care fusese lovită de trei salve de tunuri trase de formația franceză cînd forțase șenalul — își încetinea focul. Imediat se dădu ordin ca toate salvele să fie îndreptate

asupra ei și să nu-i lase nici o clipă de răgaz. Timp de o oră o zdrobiră cu ghiulele și mitralii, crezîndu-se în fiece moment că avea să se predea ; dar ea nu se preda, și grindina de bronz continua să cadă, secerîndu-i catargurile, măturîndu-i puntea, găurindu-i carena, pînă cînd ultimul tun se stinse, asemenea unui uriaș suspin ; rămase așa, ca un ponton, în imobilitatea și liniștea morții.

Dar tocmai cînd căpitanul Duperré dădea un ordin locotenentului său Roussin, o schijă de mitraliu îl atinse la cap și îl prăvăli în baterie ; înțelegînd că e rănit grav, poate chiar mortal, trimise după căpitanul Bouvet, căruia îi predă comanda „Bellonei", îi ordonă ca mai curînd să arunce în aer cele patru vase decît să le predea și, după ce-i făcu această ultimă recomandare, îi întinse mîna și-și pierdu cunoștința. Nimeni nu-și dăduse seama ce anume se întîmplase ; Duperré nu părăsise „Bellone", ci doar era înlocuit de Bouvet.

La ora 10 întunericul era atît de dens, încît nu se mai putea ochi și trăgeau la întîmplare. La ora 11 focul încetă ; dar cum spectatorii își dăduseră seama că nu era decît o suspendare a ostilităților, rămăseseră la locurile lor. În adevăr, pe la ora 1 apăru luna, și la lumina ei palidă lupta reîncepu.

În acea scurtă suspendare a luptei, vasul „Néréide" primi ceva întăriri. Cinci sau șase tunuri fură înlocuite în baterie ; fregata pe care o socotiseră pierdută nu era de fapt decît în agonie ; acum își revenea și dădea semne de viață, atacîndu-ne din nou.

Bouvet îl trecu pe locotenentul Roussin pe bordul navei „Victor", al cărui căpitan zăcea rănit ; Roussin primi ordin să pună vasul pe linia de plutire și foarte de aproape, cu toată artileria, să-l zdrobească pe „Néréide" ; de astă dată să nu înceteze focul decît atunci cînd fregata va fi complet distrusă.

Roussin respectă întocmai ordinul primit : „Victor" își desfășură focul și gabierele mari, se urni și, fără să tragă vreo lovitură de tun, își aruncă ancora la douăzeci de pași de pupa „Néréidei", apoi, de acolo, începu să tragă, la care „Néréide" nu putu răspunde decît cu tunurile de vînătoare, fiind străpunsă dintr-o parte într-alta la fiecare salvă. În zori fregata amuți din nou. De astă dată moartă

de-a binelea, cu toate că la pic filfiia încă pavilionul englez. Moartă, dar cu steagul sus.

În acel moment strigătele : „Trăiască împăratul !“ răsunară pe „Néréide“ ; cei şaptesprezece francezi luaţi prizonieri pe insula Passe şi care fuseseră închişi în fundul calei spărseseră uşa şi se repeziseră prin tambuchi, cu un drapel tricolor în mînă. Drapelul Marii Britanii fu coborît, drapelul tricolor flutură în locul lui. Locotenentul Roussin dădu ordin de abordaj, dar tocmai cînd se pregătea să lanseze ancorele cu gheară, inamicul, dîndu-şi seama că o pierd, îşi dirijară focul asupra „Néréidei“. Era o luptă susţinută în zadar ; din „Néréide“ nu mai rămăsese decît un ponton pe care se va pune mîna de îndată ce vor fi distruse celelalte nave ; vasul „Victor“ lăsă fregata să se legene ca un cadavru de balenă moartă, îşi îmbarcă cei şaptesprezece prizonieri, îşi reluă poziţia de luptă şi, trăgînd cu toată bateria, dădu de veste englezilor că se întorsese la postul lui.

Fusese dat ordin tuturor vaselor franceze să-şi îndrepte focul asupra „Magiciennei“, căpitanul Bouvet vrînd să zdrobească vasele inamice unul după altul ; astfel, către ora 3 după amiază, „Magicienne“ devenise ţinta tuturor loviturilor ; la ora 5 nu mai răspundea focului nostru decît prin zguduituri, iar oscilările îi semănau cu respiraţia unui uriaş rănit de moarte ; la ora 6 se observă de pe uscat că echipajul ei făcea toate pregătirile pentru evacuare ; mai întîi strigătele, iar apoi semnalele atraseră atenţia francezilor ; atunci focul se înteţi ; celelalte două fregate inamice îi trimiseră şalupele în ajutor şi chiar ea îşi coborî bărcile la apă ; răniţii sau cei răniţi uşor fură coboriţi în ele : dar pe distanţa pe care o aveau de străbătut ca să poată ajunge la „Syrius“, două şalupe fură scufundate de ghiulele, şi marea se umplu de oameni care încercau să ajungă înot la cele două fregate din apropiere.

O clipă după aceea prin sabordurile navei „Magicienne“ ieşi o dîră de fum ; apoi, de la un moment la altul, fumul deveni mai dens ; atunci, prin tambuchiuri apărură oameni răniţi care se tîrau, îşi ridicau braţele mutilate, cereau ajutor, pentru că în urma fumului se văzură flăcările ce-şi împingeau limbile dogoritoare prin toate des-

chiderile vasului ; ajunse afară, se prelinseră de-a lungul bastingajelor, urcară la catarge, cuprinseră vergile şi din mijlocul acestui prăpăd răzbiră strigăte de durere şi de agonie ; deodată vasul se deschise ca un crater. Se auzi o detunătură înspăimîntătoare. „Magicienne“ zbură în bucăţi. Cîtva timp privirile urmăriră rămăşiţele arzînde care pluteau prin aer, apoi căzeau şi se stingeau sfîrîind în valuri. Din frumoasa fregată care încă în ajun se credea regina Oceanului nu se mai vedea acum nimic, nici rămăşiţe, nici răniţi, nici morţi. Doar un imens spaţiu gol între „Néréide“ şi „Iphigénie“ amintea locul unde se legănase cu puţin timp înainte.

Ca istoviţi de luptă, ca înspăimîntaţi de spectacol, atît englezii, cît şi francezii tăcură şi tot restul nopţii îl consacrară odihnei.

În zori lupta însă reîncepe. E rîndul vasului „Syrius“ să fie victimă. „Syrius“ este cel pe care împătritul foc al navelor „Victor“, „Minerve“, „Bellone“ şi „Ceylan“ îl va zdrobi. Spre el sînt aruncate deopotrivă ghiulele şi mitralii. După două ore, „Syrius“ nu mai avea nici măcar un catarg ; peretele vasului de deasupra liniei de plutire era distrus ; apa intra în carenă prin zeci de răni ; de n-ar fi fost eşuat, fără îndoială s-ar fi scufundat. Acum e rîndul echipajului să-l părăsească ; ultimul care pleacă e căpitanul. Focul îşi îndeplinise rostul la bordul navei „Magicienne“ ; dar cum sfînta Barbara, patroana artileriştilor francezi, nu dormea, la ora 11 dimineaţa se auzi o detunătură înspăimîntătoare, şi „Syrius“ dispăru nimicită.

Atunci „Iphigénie“, care era ancorată, înţelese că lupta nu mai putea continua. Rămînînd singură împotriva a patru nave — căci, aşa cum am spus, din „Néréide“ nu se mai vedea decît o grămadă de aşchii negre — îşi întinse pînzele şi, profitînd că scăpase aproape neatinsă din această luptă distrugătoare care se oprise la ea, încercă să fugă, în dorinţa de a se pune sub protecţia fortului.

De îndată căpitanul Bouvet dădu ordin vaselor „Minerve“ şi „Bellone“ să se pregătească să reintre pe linia de plutire. Din patul lui însîngerat unde fusese culcat, Duperré află tot ce se întîmplase ; din acest măcel el ţinea neapărat să nu scape nici o fregată ; pentru ca nimeni să

nu poată anunța englezilor înfrîngerea. Avem de răzbunat Trafalgar și Abukir. Porniți ! Porniți după „Iphigénie" !

Și cele două nobile fregate, oricît de lovite, se repun pe linie de plutire, se îndreaptă, se învăluie în pînze și se pun în mișcare, dîndu-se ordin vasului „Victor" să înlocuiască echipajul „Néréidei". Cît despre „Ceylan", este atît de mutilat, încît nu-și poate părăsi locul înainte de a i se astupa cu cîlți nenumăratele răni.

Deodată puternice strigăte de triumf se ridicară de pe mal : toată acea mulțime care păstrase tăcere își regăsise suflul și glasul pentru a încuraja echipajul de pe „Minerve" și de pe „Bellone" în operația lor de urmărire. Dar „Iphigénie", mai puțin avariată decît cele două dușmane ale ei, le-o ia în mod vizibil înainte ; „Iphigénie" trece de insula Aigrettes ; „Iphigénie" va ajunge la fortul Passe ; „Iphigénie" va ajunge în larg și va fi salvată. Ghiulelele cu care o urmăresc „Minerve" și „Bellone" nici nu mai ajung pînă la ea și se pierd în spuma apei, cînd, deodată, la intrarea în fortul Passe, se ivesc trei vase cu pavilionul tricolor la pic ; este căpitanul Hamelin, plecat de la Port-Louis cu „Entreprenant", „Manche" și „Astré". „Iphigénie" și fortul Passe sînt prinse între două focuri ; se vor preda fără restricție, nici un englez nu va scăpa.

În acest timp „Victor" se apropie pentru a doua oară de „Néréide" ; și, temîndu-se de vreo surpriză, nu o abordează decît cu prudență. Dar liniștea ce domnește la bordul „Néréidei" este ca liniștea morții. Puntea ei e plină de cadavre ; cel dintîi care pune piciorul pe punte e un locotenent ; înoată în sînge pînă la glezne.

Un rănit se saltă și povestește că de șase ori fusese auzit ordinul ca să se predea, dar că de fiecare dată salvele franceze îi culcaseră pe cei ce încercaseră să execute acest ordin. Atunci căpitanul se retrăsese în cabina lui și nimeni nu-l mai văzuse.

Locotenentul Roussin înaintă spre cabină și aici îl găsi pe căpitanul Villougby stînd la o masă și pe masă văzu un vas de grog și trei pahare. Brațul și un picior îi erau smulse. În fața lui, primul său locotenent, Thomson, zăcea ucis de un glonte care îi trecuse prin plămîni ; întins pe

jos, zăcea Williams Murrey, nepotul său, rănit la șold de o schijă de mitralii.

Căpitanul Villougby, cînd îl văzu pe locotenentul Roussin, făcu o mișcare, vrînd să-și predea sabia ; dar locotenentul întinse mîna, vrînd parcă să-l sprijine, și, salutîndu-l pe muribund, îi spuse :

— Căpitane, cînd cineva mînuiește sabia așa cum o mînuiți dumneavoastră, ea nu se predă decît lui Dumnezeu !

Dădu apoi ordin ca de îndată Villougby să primească toate îngrijirile. Nimic însă nu-l mai putu salva. Nobilul apărător al „Néréidei" muri a doua zi.

Sir Williams Murrey se dovedi mai norocos decît unchiul său. El fusese rănit, chiar foarte grav, dar nu mortal. De aceea îl vom reîntîlni în continuarea acestei povestiri.

III

TREI COPII

Cum era de aşteptat, englezii, chiar dacă pierduseră patru vase, nu renunţaseră la proiectele lor cu privire la insula France ; dimpotrivă, acum aveau de făcut o nouă cucerire şi totodată de răzbunat o veche înfrîngere. Aşa că, nici nu trecuseră trei luni de la întîmplările povestite, că o nouă ciocnire, nu mai puţin înverşunată, dar care urma să aibă rezultate cu totul diferite, se dădu chiar la Port-Louis, cu alte cuvinte la un punct total opus celui unde avusese loc prima luptă.

De data aceasta nu era vorba de patru nave sau de o mie opt sute de oameni. Douăsprezece fregate, opt corvete şi cincizeci de vase de transport aruncaseră douăzeci sau douăzeci şi cinci de mii de oameni pe coastă, şi armata de invazie înainta spre Port-Louis, numit pe atunci Port-Napoléon. De aceea, capitala insulei, la vremea cînd urma să fie atacată de astfel de forţe, arăta într-un fel greu de imaginat. Mulţimea, venită degrabă din toate cartierele insulei, se înghesuia pe străzi şi manifesta agitată ; cum nimeni nu cunoştea adevăratul pericol, fiecare scornea cîte ceva, şi cele mai exagerate şi mai uimitoare zvonuri erau crezute. Din cînd în cînd apărea un aghiotant al generalului-comandant, însărcinat cu vreun ordin ; azvîrlea mulţimii o proclamaţie care avea menirea să înţeleagă ura împotriva englezilor, şi în aceeaşi măsură să le exalte patriotismul. La citirea proclamaţiei, pălăriile se ridicau în vîrful baionetelor ; răsunau strigătele : „Trăiască împăratul !“ ; se schimbau jurăminte de a învinge sau de a muri ; un freamăt străbătea mulţimea care trecea de la

entuziasm la o activitate furioasă, repezindu-se din toate părțile, cerînd să pornească degrabă împotriva dușmanului.

Dar adevărata manifestație avea loc în piața Armelor, adică în centrul orașului. Într-acolo se îndreptau cînd un cheson dus în galop de doi cai mici din Timur sau din Pégu, cînd un tun tras în pas de cursă de către artileriștii naționali, tineri abia de 15 pînă la 16 ani, cărora pulberea care le înnegrea fața le ținea loc de barbă. Într-acolo se duceau gărzile civice în ținută de luptă, voluntari îmbrăcați la întîmplare, care își adăugaseră o baionetă la arma de vînătoare — negri îmbrăcați cu foste uniforme și înarmați cu săbii, sulițe și carabine — toți îmbrîncindu-se, lovindu-se, încrucișîndu-se, răsturnîndu-se și fiecare aducînd partea lui de freamăt la vîltoarea care se ridica deasupra orașului, cum se ridică zumzetul unui nesfîrșit roi de albine deasupra unui stup gigantic.

Dar ajungînd în piața Armelor, toți oamenii care alergau fie izolați, fie în grup își strîngeau deodată rîndurile și-și controlau grijulii ținuta. Pentru că în piața Armelor jumătate din garnizoana insulei, compusă din trupe de linie care însumau cam o mie cinci sute — o mie opt sute de oameni, aștepta să fie dat ordinul de pornire ; și pentru că ținuta mîndră și nepăsătoare a militarilor părea o sfidare față de vacarmul și îmbulzeala lor, nedeprinși deloc cu astfel de exerciții, ei încercau să își impună o disciplină înainte de a se așeza lîngă rîndurile lor ; și în timp ce în extremitatea pieței negrii se îngrămădeau în dezordine, un regiment de voluntari conaționali se oprise în fața trupei, se grupase în aceeași ordine cu a ostașilor, încercînd, fără a izbuti, să realizeze ordinea liniilor lor de grupare.

Cel care părea a fi șeful lor și care, trebuie spus, își dădea multă osteneală să ajungă la rezultatul dorit de ei era un bărbat de vreo 40—50 de ani, cu epoleți de comandant de batalion, înzestrat de natură cu o fizionomie ștearsă, pe care nici o emoție nu reușea să imprime ceva deosebit. În rest, avea părul ondulat, era bărbierit și pus la punct ca pentru paradă ; numai că, din cînd în cînd, își desfăcea cîte o copcă a hainei încheiate din croială pînă-n gît, și atunci i se vedea vesta de pichet, cămașa

cu jabou și cravata albă brodată la colțuri. Lîngă el, un copil frumos, de vreo 12 ani, supravegheat de la cîțiva pași de un servitor negru îmbrăcat cu haină și pantalon de bumbac ; copilul etala, cu acea dezinvoltură pe care o dă obișnuința de a fi bine îmbrăcat, cămașa cu guler mare festonat, haina verde de stofă de lînă cu nasturi de argint și pălăria de blană de castor împodobită cu pară. La șold, lîngă o pungă mică de piele, atîrna teaca unei săbii mici, a cărei lamă o ținea cu mîna dreaptă, încercînd să imite, atît cît putea, aerul marțial al ofițerului pe care avea grijă să-l strige din cînd în cînd și destul de tare : „Tată !", iar *comandantul de batalion*, auzindu-, nu părea mai puțin măgulit decît de gradul în care încrederea concetățenilor săi îl înălțase în miliția națională.

La mică distanță de acest grup se putea observa un altul, mai puțin strălucitor, ce e drept, dar fără îndoială mult mai deosebit.

Acesta se compunea dintr-un bărbat de 45—48 de ani, iar lîngă el doi copii, unul de 14 și celălalt de 12 ani.

Bărbatul era înalt, slab, ciolănos, puțin adus de spate nu din cauza vîrstei — așa cum am spus, avea cel mult 48 de ani — ci din modestia unei poziții sociale inferioare. Într-adevăr, după tenul arămiu și părul ușor ondulat, puteai recunoaște imediat unul din acei mulatri cărora în colonii nici averea deseori considerabilă pe care o stringeau datorită priceperii lor nu le ajuta cu să le fie uitată culoarea. Îmbrăcat de o simplitate prețioasă, ținea în mînă o carabină încrustată cu aur, echipată cu o baionetă lungă și subțire, iar la șold, o spadă de cuirasier [1], care, grație staturii lui, atîrna de-a lungul pulpei ca o sabie. Cu pe lîngă provizia din cartușieră, buzunarele îi erau pline cu cartușe.

Cel mai în vîrstă dintre cei doi copii care îl însoțeau pe acest bărbat era, cum am spus, un băiat de 14 ani, cărunia îndeletnicirea vînătorii, mai mult chiar decît originea lui africană, îi bronzase pielea ; datorită vieții active, era robust ca un tînăr de 18 ani ; motiv pentru care obținuse acordul tatălui său de a lua parte la acțiunea care urma

[1] Soldat de cavalerie care pe vremuri purta armură de fier pentru a-i proteja spatele și pieptul.

să aibă loc. Şi el era echipat cu o armă cu două focuri, aceeaşi cu care de obicei se ducea în excursii prin insulă şi cu care, cît era el de tînăr, îşi şi făcuse faima de bun ţintaş, invidiată chiar de vînătorii cei mai încercaţi. Deocamdată însă vîrsta lui adevărată îşi spunea cuvîntul. Îşi lăsase arma pe jos şi se tăvălea prin iarbă cu un cîine enorm malgaş, care părea să fie acolo pentru cazul cînd englezii ar veni însoţiţi de buldogii lor.

Fratele tînărului vînător, al doilea fiu al bărbatului înalt cu aparenţă modestă, era un copil de aproape 12 ani, a cărui constituţie plăpîndă nu avea nimic nici din statura înaltă a tatălui său, nici din robusteţea fratelui mai mare, care părea să fi luat numai pentru el vigoarea destinată amîndurora ; astfel, diametral opus lui Jacques — aşa se numea fratele său — Georges părea cu doi ani mai puţin decît avea în realitate ; talia mică, faţa palidă, slabă şi melancolică, umbrită de părul lung şi negru, nu trădau nimic din forţa fizică obişnuită în colonii ; în schimb, în privirea neliniştită şi pătrunzătoare se citea o inteligenţă atît de vie şi în încruntarea precoce a sprîncenei o gîndire atît de matură şi o voinţă atît de tenace, încît era uimitor să întîlneşti în acelaşi ins atîta slăbiciune şi totodată atîta putere.

Nu purta armă, dar stătea lipit de tatăl său şi strîngea cu toată puterea mîinii lui de copil ţeava frumoasei carabine incrustate, plimbîndu-şi privirea ageră şi iscoditoare cînd spre tatăl său, cînd spre comandantul de batalion, întrebîndu-se fără îndoială pentru ce tatăl său, care era de două ori mai puternic şi tot pe-atît mai îndemînatic cum părea comandantul, nu avea, ca şi el, un grad sau o distincţie deosebită.

Un negru, îmbrăcat cu vestă şi pantaloni de pînză albastră, aştepta, ca şi negrul care îl însoţea pe băiatul cu gulerul festonat, să sosească momentul cînd bărbaţii vor trebui să pornească ; pentru că, în timp ce tatăl şi băiatul cel mare vor pleca să lupte, băiatul cel mic va trebui să rămînă în grija lui.

Încă de dimineaţă se auziseră bubuiturile tunului ; încă din zori generalul Vandermaesen, cu jumătatea cealaltă

a garnizoanei, pornise în întîmpinarea inamicului, vrînd să-l oprească atît în defileurile muntelui Longue, cît şi la trecerea rîului Pont-Rouge şi a rîului Lataniers. Într-adevăr, de dimineaţă rezistase cu îndîrjire ; dar, nevrînd să-şi primejduiască dintr-odată toate forţele şi temîndu-se dealtfel ca atacul căruia îi făcea faţă să nu fie decît un fals atac şi în acest timp englezii să înainteze prin vreun alt punct spre Port-Louis, generalul nu luase cu el decît opt sute de oameni, lăsînd, cum am spus, pentru apărarea oraşului, restul garnizoanei şi voluntarii naţionali. Se presupunea că, după acte minunate de curaj, mica lui trupă — care avea de-a face cu un corp de patru mii de englezi şi de două mii de cipai[1] — se văzuse obligată să se replieze succesiv din poziţie în poziţie, rezistînd puternic la toate denivelările de teren, care pentru moment îi avantajau, dar care pînă la urmă îi siliseră să mai dea înapoi ; aşa fel încît, din piaţa Armelor, unde se aflau rezervele, după zgomotul crescînd al artileriei care se apropia din ce în ce, se putea calcula progresul pe care îl făceau englezii, cu toate că nu se zăreau combatanţii ; curînd chiar, între răsunetele puternicelor salve, se auzi pîrîitul muschetelor. Dar, trebuie s-o spunem, acest zgomot, în loc să-i intimideze pe cei care trebuiau să apere oraşul Port-Louis şi care din ordinul generalului staţionau în piaţa Armelor, nu făcea decît să le stimuleze curajul ; aşa fel încît, în timp ce soldaţii de linie, sclavi ai disciplinei, se mulţumeau să-şi muşte buzele sau să blesteme printre mustăţi, voluntarii naţionali îşi agitau armele vorbind între ei şi chiar strigînd că, dacă va mai întîrzia mult timp ordinul de atac, vor rupe rîndurile şi vor porni la luptă, desfăşuraţi în trăgători.

Tocmai atunci se auzi sunînd alarma. Se văzu sosind în goana calului un aghiotant şi, fără măcar să intre în piaţă, îşi ridică pălăria în semn de atenţie şi strigă din capul străzii :

— În linie de apărare, vine inamicul !

Şi plecă tot atît de repede cum venise, iar soldaţii, intrînd în rînduri cu iuţeala şi precizia obişnuinţei, o porniră în pas de atac.

[1] Cipai — soldat din armata engleză din India.

Oricîtă rivalitate ar fi fost între ei, voluntarii nu reuşiră să pornească în acelaşi ritm cu trupele regulate. Le trebui timp ca să-şi formeze rîndurile ; apoi, unii porniră cu dreptul, alţii cu stîngul, şi se văzură nevoiţi să se oprească pentru a stăvili învălmăşeala.

Văzînd un spaţiu gol în mijlocul celui de-al treilea rînd de voluntari, bărbatul înalt cu carabina încrustată îşi îmbrăţişă pe cel mai mic dintre băieţi şi, punîndu-l în braţele negrului cu vesta albastră, alergă împreună cu fiul cel mare să-şi ocupe modest locul pe care greşita manevră a voluntarilor îl lăsase liber.

Dar la apropierea celor doi paria, cei care ar fi trebuit să le stea în stînga şi în dreapta se depărtară, imprimînd aceeaşi mişcare în rînduri în aşa fel încît bărbatul înalt şi fiul său se pomeniră în mijlocul unor cercuri care se tot îndepărtau de ei, întocmai cum se îndepărtează cercurile apei de locul unde cade o piatră.

Bărbatul gras cu epoleţi de comandant de batalion, care tocmai restabilise cu destul efort regularitatea primului rînd, observă dezordinea produsă în rîndul al treilea ; se ridică deci pe vîrful picioarelor şi, adresîndu-se celor care executau ciudata manevră, strigă :

— Ţineţi rîndurile, domnilor, ţineţi rîndurile !

Acestei duble comenzi, făcute pe un ton care nu admitea totuşi replică, i se răspunse cu un strigăt :

— Fără mulatri între noi ! Fără mulatri !

Strigăt unanim, general, răsunător, pe care întregul batalion îl repetă ca un ecou.

Ofiţerul înţelese atunci cauza dezordinii şi văzu în centrul unui cerc larg pe mulatrul care rămăsese cu arma la umăr, în timp ce fiul mai mare al acestuia, roşu de mînie, se şi retrăsese cu doi paşi înapoi, pentru a se feri de cei care îl împingeau.

Văzînd despre ce era vorba, comandantul batalionului trecu printre primele două rînduri care se desfăcură în faţa lui şi se îndreptă către insolentul om de culoare care îşi îngăduise să se amestece cu albii. Ajuns în faţa lui, îl măsură din cap pînă-n picioare cu o privire scînteind de indignare şi, cum mulatrul continua să stea în faţa lui drept şi nemişcat ca un stîlp, i se adresă :

— Ei bine, domnule Pierre Munier, nu ați auzit ? Trebuie să vă repet eu că nu aici este locul dumneavoastră și că nu sînteți dorit ?

Dacă și-ar fi repezit pumnul puternic asupra omului care-i vorbea astfel, Pierre Munier l-ar fi strivit dintr-o singură lovitură ; dar în loc de asta, el nu răspunse nimic ; își ridică mîndru capul și, întîlnind privirea interlocutorului său, îl văzu cum se ferește jenat ; acest lucru spori în aceeași măsură atît mînia bărbatului gras, cît și mîndria mulatrului.

— Hai ! Ce căutați aici ? spuse el, împingîndu-l cu latul mîinii.

— Domnule de Malmédie, răspunse Pierre Munier, credeam că într-o zi ca aceasta diferența de culoare va trece neobservată în fața pericolului general.

— Ați crezut... spuse bărbatul gras, ridicînd din umeri și rînjind zgomotos. Ați crezut ! Și, mă rog, cine v-a permis să credeți acest lucru ?

— Dorința de a mă lăsa ucis, dacă va fi necesar, pentru a salva insula noastră.

— Insula noastră... murmură comandantul de batalion. Insula noastră ! Fiindcă oamenii aceia au plantații ca și noi, își închipuie că insula e a lor !

— Insula nu e mai mult a noastră decît a dumneavoastră, domnilor albi, știu foarte bine, răspunse Pierre Munier timid ; dar dacă ne oprim la astfel de treburi tocmai cînd e nevoie să luptăm, în curînd ea nu va mai fi nici a noastră, nici a dumneavoastră.

— Destul ! spuse comandantul de batalion, bătînd din picior pentru a impune tăcere celui care obiecta și cu gestul și cu vorba. Destul ! Sînteți cumva trecut în controalele gărzii naționale ?

— Nu, domnule, și asta o știți foarte bine, răspunse Pierre Munier. Cînd m-am prezentat, m-ați refuzat.

— Ei bine, atunci, ce doriți ?

— Să vă urmez ca voluntar.

— Cu neputință, spuse bărbatul gras.

— De ce e cu neputință ? Ah, numai dumneavoastră să vreți, domnule de Malmédie...

— Imposibil ! repetă comandantul de batalion, luînd o atitudine mîndră. Aceşti domni care sînt sub ordinele mele nu vor să aibă printre ei mulatri.

— Fără mulatri ! fără mulatri ! strigară într-un singur glas toţi guarzii naţionali.

— Deci nu am voie să lupt, domnule ? se miră Pierre Munier descurajat, căzîndu-i în jos braţele şi abia stăvilindu-şi lacrimile care îi tremurau printre gene.

— Formaţi un corp de oameni de culoare şi aşezaţi-vă în fruntea lor, sau alăturaţi-vă detaşamentului de negri care vin după noi.

— Dar... murmură Pierre Munier.

— Vă ordon să părăsiţi batalionul ! V-o ordon ! repetă umflîndu-se în pene domnul de Malmédie.

— Vino, tată, hai vino şi lasă-i în pace pe aceşti oameni care te insultă, se auzi o voce subţire, tremurînd de mînie. Vino...

Şi Pierre Munier se simţi tras cu atîta forţă, încît se dădu cu un pas înapoi.

— Da, Jacques, vin, spuse el.

— Nu e Jacques, tată, sînt eu, Georges.

Pierre Munier se întoarse mirat.

Într-adevăr, era Georges, care se smulsese din mîinile negrului şi venise să-i dea tatălui său o lecţie de demnitate.

Pierre Munier îşi lăsă ruşinat capul în piept şi suspină adînc.

În acest timp rîndurile gărzii naţionale se restabiliră, domnul de Malmédie îşi reluă postul în fruntea primului rînd şi legiunea porni cu pas grăbit.

Pierre Munier rămase singur între cei doi copii — unul roşu ca focul şi celălalt palid de moarte.

Privi în grabă roşeaţa lui Jacques şi paloarea lui Georges, şi, ca şi cum aceste manifestări însemnau pentru el o dublă dojană, le spuse :

— Ce vreţi, bieţii mei copii ? Aşa stau lucrurile !

Jacques de felul lui era nepăsător şi filozof. Întîi încercase un sentiment penibil, fără îndoială ; dar raţionamentul îi sărise degrabă în ajutor şi îl liniştise.

— Ei şi ? ! îi răspunse tatălui său, pocnind din degete, la urma urmei, ce ne pasă nouă că omul acesta corpolent

ne disprețuiește ? Noi sîntem mai bogați decît el, nu-i așa, tată ? Și, în ce mă privește, adăugă aruncînd o privire spre copilul cu guler festonat, numai să-i prind cumva băiatul la iubita mea, că o să-i trag o mamă de bătaie să mă țină minte !

— Bunul meu Jacques, spuse Pierre Munier, mulțumindu-i fiului mai mare, care prin nepăsarea lui îi ușura într-un fel rușinea.

Apoi se întoarse către celălalt fiu, să vadă dacă și el lua lucrurile tot atît de filozofic ca fratele său.

Dar Georges tăcea ; tot ceea ce putu surprinde pe figura lui de gheață fu un surîs imperceptibil, care îi contracta ușor buzele ; totuși, oricît era de imperceptibil, acel surîs avea o fină nuanță de milă și de dispreț, și de aceea Pierre Munier simți nevoia să-i spună :

— Dar ce voiai să fi făcut ?

Și așteptă răspunsul băiatului, chinuit de o nedeslușită tulburare pe care nici lui însuși nu și-o mărturisea și care totuși îl neliniștea.

Georges nu zise nimic ; dar întorcînd capul spre cealaltă parte a pieței, bătrînul îl auzi spunînd :

— Tată, uite colo, negrii aceia care așteaptă un comandant.

— Ai dreptate, Georges, ai dreptate, exclamă vesel Jacques, gata împăcat cu umilința, conștient de forța lui și făcînd, fără să-și dea seama, același raționament ca Cezar : Mai bine să le comanzi *acelora* decît să te supui *celorlalți*.

Și Pierre Munier, cedînd îndemnului fiilor săi, o porni, și nici nu ajunse bine lîngă grupul negrilor, că aceștia se și grupară în jurul lui ca în jurul șefului lor firesc, rugîndu-l să-i conducă în luptă.

O schimbare ciudată avu loc atunci în sufletul lui. Sentimentul inferiorității pe care nu și-l putea înfrînge în fața albilor dispăru, făcînd loc prețuirii propriei sale valori : spinarea îndoită i se îndreptă, privirea ce căta se în jos sau rătăcise în gol în prezența domnului de Malmédie era acum înflăcărată. Vocea, cu o clipă înainte tremurătoare, căpătă accente de fermitate cînd, aruncîndu-și cara-

bina în bandulieră pe umăr, cu un gest plin de noblețe, arătînd cu brațul său viguros spre inamic, strigă :

— Înainte !

Apoi, după ce aruncă o ultimă privire celui mai tînăr dintre copiii săi, aflat din nou sub protecția negrului cu vesta albastră și care, plin de orgolioasă bucurie, aplauda mîndru, dispăru împreună cu neagra escortă după colțul aceleiași străzi pe unde tocmai dispăruse trupa de linie și guarzii naționali, strigînd din goana calului :

— Télémaque, ai grijă de băiatul meu !

Linia de apărare se împărțea în trei. În stînga, bastionul Fanfaron, așezat pe malul mării și înarmat cu optsprezece tunuri ; în mijloc, linia de apărare propriu-zisă, mărginită de douăzeci și patru de piese de artilerie ; iar la dreapta, bateria Dumas[1], protejată doar de șase guri de foc.

Inamicul învingător, după ce mai întîi înaintă pe trei coloane spre cele trei puncte diferite, renunță la primele două pentru că își dăduse seama de rezistența lor și își concentră toată atenția pe cel de-al treilea, care, așa cum am spus, era și cel mai slab și apărat numai de artileria regulată ; totuși, împotriva oricărei așteptări, tinerii și combativii artileriști, văzînd acea masă compactă îndreptîndu-se spre ei în formidabila cadență a disciplinei engleze, în loc să se intimideze, alergară la posturi, manevrînd cu iuțeala și îndemînarea soldaților încercați un foc atît de bine susținut și atît de bine dirijat, încît inamicul rămase un timp dezorientat ; apoi își continuară înaintarea, căci cu cît bateria se dovedea mai distrugătoare, cu atît mai urgent trebuia desființată. Atunci blestemata se supără cumplit și, asemenea unui scamator care te face să uiți un număr extraordinar cînd face altul și mai de necrezut, își dublă loviturile, trăgînd mitralii după ghiulele și ghiulele după mitralii, fără întrerupere, încît în rîndurile dușmane începu să se producă dezordinea. În același timp, și cum englezii ajunseseră în bătaia muschetelor, focul acestora începu să pîrîie în așa măsură, încît, văzîndu-și rîndurile rărite de gloanțe și întregi șiruri desființate de

[1] Isprăvile lui Pierre Munier sînt bineînțeles inventate, dar povestirea bătăliei este în ansamblul ei fidelă, bateria Dumas, de exemplu, existînd într-adevăr.

ghiulele, mirat de această rezistență, pe cît de energică, pe atît de neașteptată, inamicul cedă și făcu un pas înapoi.

Din ordinul căpitanului general, trupa de linie și batalionul național care se alăturaseră de punctul amenințat ieșiră unii în stînga și ceilalți în dreapta și, cu baioneta la armă, înaintară în pas de șarjă în flancurile inamicului, în timp ce formidabila baterie continua să-l fulgere din față : trupa își execută manevra cu precizia cea mai eficace, căzu peste englezi, făcu o spărtură în rîndurile lor și dublă astfel dezordinea.

Dar fie că fuseseră intimidați de importanța mișcării ordonate, fie că o executaseră fără îndemînare, vitejii batalionului național comandat de domnul de Malmédie, în loc să cadă în flancul stîng și să opereze un atac paralel cu cel pe care îl executa trupa de linie, făcu o manevră greșită și veni să-i lovească pe englezi din față. Din acel moment, neavînd încotro, bateria franceză își încetă focul ; și cum focul, de fapt, intimida inamicul, acesta nu mai lupta acum decît împotriva unui număr inferior de oameni, și prinzînd curaj, reveni asupra naționalilor, care, spre gloria lor, trebuie să o spunem, susținură șocul fără să dea nici un pas înapoi. Totuși, nu putea să dureze mult rezistența acestor oameni curajoși, plasați între un inamic bine disciplinat și de zece ori mai numeros, și între bateria pe care o obligau să nu mai tragă pentru a nu-i zdrobi chiar pe ei ; pierdeau în fiecare clipă un număr atît de mare de oameni, încît începură să se replieze. Curînd, printr-o manevră abilă, stînga englezilor încercui dreapta batalionului trupelor regulate, care, nefiind prea experimentate ca să se așeze în careu și astfel să poată rezista atacului, se considerară pierduți. Într-adevăr, englezii își continuau mișcarea progresiv și, asemenea mareei care urcă, englezii încercuiau cu șuvoiul lor această insulă de oameni ; deodată strigătele : „Franța ! Franța !“ răsunară la ariergarda inamicului. Urmă apoi o înspăimîntătoare salvă de focuri de armă, după care se așternu o liniște mai apăsătoare și mai teribilă decît oricare alt zgomot.

O stranie unduire se văzu în ultimele linii ale inamicului, care se prelungi pînă în rîndurile din față ; uniformele roșii se aplecau sub o viguroasă șarjă de baionete, ca

spicele coapte sub fierul secerătorului ; era rîndul lor să fie învăluiți, era rîndul lor să facă față în același timp în dreapta, în stînga și în față. Întăririle noastre, care tocmai sosiseră, nu le dădeau însă răgaz, și tot împingîndu-i, după zece minute, își făcură loc pînă la nefericitul batalion și îl eliberară ; atunci, socotind că au ajuns la țintă, noii-sosiți se repliară, pivotară spre stînga, descriind un cerc, și se aruncară în pas de atac asupra flancului inamicului. Domnul de Malmédie, atacînd din instinct în același fel, imprimase o mișcare asemănătoare batalionului său, în așa fel încît bateria, văzîndu-și frontul descoperit, nu pierdu timpul și începu din nou să tragă și, sprijinind eforturile acestui triplu asalt, vărsă asupra inamicului valuri de mitralii. Din clipa aceea victoria fu hotărîtă în favoarea francezilor.

Atunci domnul de Malmédie, simțindu-se în afara pericolului, aruncă o privire spre salvatorii săi, pe care de fapt îi văzuse luptînd, dar, neputînd crede că lor le datorează ieșirea din impas, ezitase să-i recunoască.

Era într-adevăr unitatea de negri, oamenii aceia atît de disprețuiți de el, care, avîndu-l în frunte pe Pierre Munier, îl secundaseră în marșul său, ajungîndu-l în luptă tocmai la timpul potrivit. Pierre Munier, văzîndu-i pe englezi că-l încercuiesc pe domnul de Malmédie și că astfel rămîneau descoperiți din spate, venise cu cei trei sute de oameni să le cadă în spate și să-i dea peste cap ; după ce plănuise această manevră strategică, cu geniul unui general, o executase cu îndrăzneala unui soldat ; acum, aflîndu-se pe un teren unde numai de moarte se mai putea teme, se lupta în fruntea tuturor, îndreptîndu-și statura voinică, cu ochii scînteind, nările umflate, fruntea descoperită, părul în vînt, plin de entuziasm, cutezător, sublim ! Era Pierre Munier, al cărui glas răzbea din cînd în cînd din învălmășeala luptei corp la corp, dominînd tot acest vacarm :

— Înainte !

Cum într-adevăr înaintau mereu, cum dezordinea își făcea loc din ce în ce mai mult în rîndurile englezilor, se auzi strigătul :

— La drapel ! La drapel, camarazi !

Pierre Munier se aruncă în mijlocul unui grup de englezi ; căzu, se ridică, pătrunse între rînduri, după o clipă reapăru cu hainele sfîşiate, cu fruntea însîngerată, dar cu drapelul în mînă.

Atunci generalul Vandermaesen, temîndu-se ca învingătorii, tot angajîndu-se în urmărirea englezilor, să nu cadă în vreo capcană, dădu ordinul de retragere. Trupa ascultă cea dintîi, luîndu-şi prizonierii, garda naţională ducîndu-şi morţii ; în sfîrşit, voluntarii negri închiseră coloana înconjurînd drapelul.

Toată lumea din oraş venise în fugă spre port, îmbrîncindu-se şi înghesuindu-se ca să-i vadă pe învingători, căci, în naivitatea lor, locuitorii din Port-Louis credeau că lupta se dăduse cu întreaga armată inamică şi nădăjduiau că englezii, respinşi cu atîta vigoare, nu vor mai reveni să atace ; de aceea, adresau fiecărei unităţi noi aclamaţii, toată lumea era mîndră, toată lumea era învingătoare, şi nimeni nu se mai putea stăpîni. O fericire neaşteptată le umpluse inimile, un simţămînt de superioritate nesperată îi zăpăcise : locuitorii se aşteptaseră la rezistenţă, dar nu la izbîndă ; de aceea, cînd văzură victoria declarată atît de absolut, bărbaţi, femei, bătrîni, copii jurară cu toţii şi într-un singur glas să lucreze la fortificaţii şi să moară, dacă va fi nevoie, pentru apărarea lor. Minunate făgăduieli, fără îndoială, şi pe care fiecare dintre ei le făcea cu intenţia de a le ţine, dar care erau mult mai puţin valoroase decît ar fi fost efectivul unui alt regiment, dacă un alt regiment ar fi putut să le vină în ajutor !

Dar în mijlocul acestor aclamaţii, nimic nu atrăgea mai mult privirile ca drapelul englez şi omul care îl capturase ; în jurul lui Pierre Munier şi al trofeului său se auzeau numai vorbe de uimire, cărora negrii le răspundeau cu lăudăroşenii, pe cînd comandantul lor, redevenit umilul mulatru pe care îl ştim, făcea faţă fiecăruia cu o politeţe sfioasă. În picioare, lîngă învingător, sprijinit de arma cu două ţevi, care nu rămăsese mută în acţiune şi a cărei baionetă era mînjită de sînge, Jacques, mulţumit, îşi ridica mîndru capul, în timp ce Georges, care fugise din braţele lui Télémaque şi venise în port lîngă tatăl său, îi strîngea

nervos mîna puternică și încerca în zadar să-și stăvilească lacrimile de bucurie care îi curgeau fără voie.

La cîțiva pași de Pierre Munier era domnul de Malmédie, care nu mai arăta atît de pus la punct ca în momentul plecării ; cravata sfîșiată, jaboul în zdrențe, plin de sudoare și de praf. Și el fusese înconjurat și felicitat de familie ; dar felicitările pe care le primea erau de felul celor care se adresează unui om abia scăpat dintr-un pericol și nu laudele care se împart cu dărnicie unui învingător. În mijlocul atîtor frămîntări înduioșătoare, părea destul de stînjenit și, pentru a-și păstra cumpătul, întreba cu voce tare ce s-a întîmplat cu fiul său Henri și cu negrul Bijou ; dar, iată, amîndoi își croiesc drum prin mulțime : Henri se aruncă la pieptul lui. Bijou aduce slavă cerului că-și vede stăpînul teafăr.

Tot atunci lui Pierre Munier i se aduse la cunoștință că un negru care luptase sub comanda sa, rănit mortal, fusese transportat într-o casă din port și, simțind că nu mai are mult de trăit, cerea să-l vadă. Pierre Munier privi în jur căutîndu-l pe Jacques pentru a-i încredința drapelul ; dar Jacques își regăsise cîinele malgaș, își lăsase pușca în iarbă, și copilul din el, mai tare decît tînărul luptător, se tăvălea fericit cu cîinele, la cîțiva pași depărtare. Georges, dîndu-și seama de încurcătura tatălui său, întinse mîna și-i spuse :

— Dă-mi-l mie, tată, ți-l păzesc eu.

Pierre Munier zîmbi, dar cum nu putea bănui că cineva ar îndrăzni să se atingă de gloriosul trofeu, asupra căruia numai el avea drepturi, sărută fruntea copilului și-i întinse drapelul, pe care acesta izbuti cu mare greutate să-l țină drept, fixîndu-l cu amîndouă mîinile la piept ; apoi se repezi spre casa unde agoniza unul din bravii lui voluntari.

Georges rămase singur ; instinctiv, simțea că, singur fiind, nu era totuși izolat de ceilalți ; gloria tatălui veghea asupra lui și, plin de mîndrie, își plimbă privirile peste mulțimea din jur ; privirea lui fericită și strălucitoare o întîlni atunci pe cea a băiatului cu gulerul brodat și deveni disprețuitoare. În ce îl privea, băiatul cu gulerul

brodat se uita la Georges cu invidie și fără îndoială se întreba de ce tatăl său nu cucerise și el un drapel. Probabil că această întrebare îi aduse răspunsul foarte firesc că, în lipsa altui drapel, trebuia să-l obțină el pe acesta. Atunci, se apropie cavalerește de Georges, care, cu toate că simțise intenția ostilă, nu dăduse nici un pas înapoi, și îi spuse :

— Dă-mi ăsta !

— Ce-i aceea ăsta ? întrebă Georges.

— Drapelul ăsta, zise Henri.

— Drapelul ăsta nu e al tău. Drapelul ăsta este al tatălui meu.

— Ce-mi pasă mie ? Îl vreau !

— Nu ți-l dau !

Băiatul cu guler brodat întinse atunci mîna pentru a apuca bățul stindardului, demonstrație la care Georges nu răspunse decît cu o strîngere a buzelor, făcîndu-se mai palid decît de obicei și dînd un pas înapoi. Dar acest pas de retragere îl încurajă pe Henri, care, ca toți copiii răsfățați, credea că nu are decît să dorească un lucru pentru a-l obține ; făcu atunci doi pași înainte și, de data aceasta își luă în așa fel măsurile de prevedere, încît apucă bățul, strigînd cu toată puterea :

— Îți spun că vreau ăsta !

— Și eu îți repet că nu ți-l dau, îi răspunse Georges, împingîndu-l cu o mînă, în timp ce, cu cealaltă, continua să strîngă la piept drapelul cucerit.

— Ah, mulatru nenorocit, îndrăznești să mă atingi ? strigă Henri. Ei lasă, ai să vezi !

Și înainte ca Georges să fi avut timp să se apere, își scoase din teacă mica sabie și îi dădu cu toată puterea o lovitură în frunte. Sîngele țîșni pe loc din rană și începu să curgă de-a lungul obrazului.

— Lașule ! îi spuse calm Georges.

Iritat de această insultă, Henri vru să mai lovească o dată, cînd Jacques sări dintr-un salt lîngă fratele său și cu un pumn zdravăn tras în obraz îl rostogoli pe agresor la cîțiva pași, apoi, luîndu-i sabia, care îi scăpase din mînă, i-o rupse în bucăți, le scuipă și le aruncă pe jos.

Fu rîndul băiatului cu gulerul brodat să simtă sîngele cum îi inundă obrazul ; dar sîngele lui țîșnise în urma unei lovituri de pumn, și nu a unei lovituri de sabie.

Toată scena se petrecuse atît de repede, încît nici domnul de Malmédie, care, cum am spus, era cam la douăzeci de pași de acolo, preocupat de felicitările familiei, nici Pierre Munier, care tocmai atunci ieșea din casa unde murise negrul, nu putuseră să o prevină ; alergaseră doar amîndoi în același timp : Pierre Munier gîfîind, frămîntat, tremurînd ; domnul de Malmédie, roșu de mînie, sufocat de orgoliu.

Amîndoi se întîlniră în fața lui Georges.

— Domnule, strigă domnul de Malmédie cu voce sugrumată, domnule, ai văzut ce s-a întîmplat ?

— Din păcate, domnule de Malmédie, răspunse Pierre Munier, și vă rog să mă credeți că dacă aș fi fost aici, nu s-ar fi putut întîmpla așa ceva.

— Domnule, țipă domnul de Malmédie, dar fiul dumitale l-a lovit pe fiul meu. Fiul unui mulatru a avut îndrăzneala să lovească pe fiul unui alb !

— Îmi pare rău de cele întîmplate, domnule de Malmédie, bîlbîi bietul mulatru, și vă cer respectuos scuze.

— Scuzele dumitale, domnule, scuzele dumitale, reluă orgoliosul colonist, luînd o atitudine mîndră pe măsură ce interlocutorul său se umilea, crezi că scuzele dumitale sînt de-ajuns ?

— Ce pot mai mult, domnule ?

— Ce poți ? Ce poți ? repeta domnul de Malmédie, stînjenit chiar el să precizeze satisfacția pe care dorea să o aibă. Să pui să-l biciuiască pe mizerabilul care l-a lovit pe Henri al meu.

— Să pună să mă biciuiască pe mine ? sări Jacques, ridicîndu-și de pe jos pușca cu două țevi și redevenit copil-bărbat. Ei bine, poftiți dumneavoastră să mă bateți, domnule de Malmédie !

— Taci din gură, Jacques, taci din gură, băiatul meu ! izbucni Pierre Munier.

— Iartă-mă, tată, spuse Jacques, dar eu am dreptate și n-am să tac. Domnul Henri a venit și l-a lovit cu sabia pe fratele meu, care nu-i făcea nimic ; iar eu i-am dat un

pumn ; domnul Henri nu are dreptate şi deci eu sînt cel care am dreptate.

— O lovitură de sabie fiului meu ? O lovitură de sabie lui Georges al meu ? Georges, băiatul meu drag ? strigă Pierre Munier, repezindu-se spre el. E adevărat că eşti rănit ?

— Nu-i nimic, tată, spuse Georges.

— Cum nu e nimic ? întrebă Pierre Munier. Dar ai fruntea plesnită. Domnule, dar vedeţi. Jacques spune adevărul ; fiul dumneavoastră a vrut să-l omoare pe fiul meu.

Domnul de Malmédie se întoarse spre Henri şi, cum nu era chip să reziste evidenţei, îl întrebă :

— Ia spune, Henri, cum s-a întîmplat ?

— Tată, spuse Henri, n-am nici o vină, am vrut să am drapelul ca să ţi-l dau ţie, şi bădăranul ăsta n-a vrut să mi-l dea.

— Şi pentru ce n-ai vrut să-i dai drapelul fiului meu, caraghiosule ? întrebă domnul de Malmédie.

— Pentru că drapelul acesta nu e nici al fiului dumneavoastră, nici al dumneavoastră, nici al nimănui ; pentru că acest drapel este cucerit de tatăl meu.

— După aceea ? întrebă domnul de Malmédie, continuînd să-l interogheze pe Henri.

— După aceea, cînd am văzut că nu vrea să mi-l dea, am încercat să i-l iau. Atunci a venit grosolanul ăsta mare, care mi-a dat un pumn.

— Deci aşa s-au petrecut lucrurile ?

— Da, tată.

— E un mincinos, spuse Jacques, nu i-am dat un pumn decît atunci cînd am văzut curgînd sîngele fratelui meu ; fără asta, nu l-aş fi lovit.

— Taci, derbedeule ! strigă domnul de Malmédie. Apoi, înaintînd spre Georges : Dă-mi drapelul ! spuse el.

Dar Georges, în loc să asculte de acest ordin, se dădu iarăşi un pas înapoi, strîngînd cu toată puterea drapelul la piept.

— Dă-mi drapelul ! repetă domnul de Malmédie cu un ton ameninţător, care însemna că de nu i se dă ascultare, va trece la violenţe.

— Dar, domnule, murmură Pierre Munier, eu sînt cel care am cucerit drapelul englezilor.

— O ştiu prea bine, domnule, dar nu vei fi vrînd să se spună că un mulatru a ţinut piept unui om ca mine fără nici un fel de urmări. Dă-mi drapelul.

— Totuşi, domnule...

— Îl vreau, ţi-o ordon ! Ascultă-ţi ofiţerul.

Pierre Munier se gîndi să-i răspundă : „Dumneavoastră nu sînteţi ofiţerul meu, domnule, de vreme ce nu m-aţi vrut sub ordinele dumneavoastră" ; dar cuvintele îi rămaseră pe buze ; umilinţa sa obişnuită fu mai tare decît curajul. Suspină. Şi, cu toate că îl mîhnea să dea ascultare unui ordin atît de nedrept, luă chiar el drapelul din mîinile lui Georges, care din clipa aceea încetă să mai opună vreo rezistenţă, şi îl dădu comandantului de batalion, care se depărtă, împovărat de trofeul furat.

Era un lucru de necrezut, straniu, deplorabil, nu-i aşa, să vezi un bărbat cu un temperament atît de minunat, de viguros, cedînd fără rezistenţă unui om lipsit de caracter, şters, meschin şi vulgar. Dar aşa stăteau lucrurile ; şi, ceea ce este extraordinar este faptul că nimeni nu se miră ; astfel de întîmplări erau frecvente în colonii ; de aceea, obişnuit din copilărie să-i respecte pe albi ca pe nişte oameni dintr-o rasă superioară, Pierre Munier se lăsase strivit toată viaţa de această aristocraţie de culoare căreia îi cedase şi de astă dată fără măcar să încerce vreo ripostă. Se întîlnesc eroi dintr-aceştia care prind curaj în faţa mitraliilor, dar îngenunche în faţa unei prejudecăţi. Leul îl atacă pe om — imaginea de pe pămînt a lui Dumnezeu — dar se spune că fuge înspăimîntat cînd aude cîntecul cocoşului.

Cît despre Georges, care nu scosese un scîncet cînd văzuse cum îi curgea sîngele, izbucni în plîns din clipa în care se pomenise cu mîinile goale în faţa tatălui său, care se uita la el trist, fără măcar să încerce să-l mîngîie. Iar Jacques îşi muşca pumnii de mînie şi îşi jura că într-o zi se va răzbuna pe Henri, pe domnul de Malmédie şi pe toţi albii.

La vreo zece minute după scena pe care am povestit-o, un bărbat acoperit de praf veni în fuga mare şi anunţă că

prin cîmpiile Williams și Petite-Rivière coborau englezii în număr de aproape zece mii ; cam în același timp omul de veghe care supraveghea pe monticulul Découverte semnală sosirea unei noi escadre engleze, care își aruncase ancora în golful Grande-Rivière și debarcase aproape cinci mii de oameni pe coastă. În sfîrșit, tot atunci se află că unitatea de armată care fusese respinsă în dimineața aceea se regrupase pe malurile rîului Lataniers și era gata să se îndrepte spre Port-Louis, combinîndu-și mișcările cu celelalte două corpuri de invazie care înaintau unul prin limanul Courtois și celălalt prin Réduit. Nu mai era posibil să se opună rezistență unei asemenea forțe ; se auziră cîteva voci disperate, care, invocînd jurămîntul făcut, de a învinge sau de a muri, cereau să plece la luptă, dar comandantul general dizolvă garda națională, trimise acasă voluntarii și le spuse tuturor că el, fiind însărcinat cu puteri depline de către majestatea-sa împăratul Napoleon, avea să trateze cu englezii predarea orașului.

Doar niște nesăbuiți ar fi putut să încerce să lupte împotriva unui număr de douăzeci și cinci de mii de oameni care continuau să-i încercuiască, ei totalizînd abia patru mii ; la ordinul comandantului fiecare se întoarse la casa lui și în oraș rămase doar trupa regulată.

În noaptea de 2 spre 3 decembrie capitularea fu hotărîtă și semnată ; la ora 5 dimineața se făcu schimbul între părți ; în aceeași zi inamicul ocupă liniile ; a doua zi luă în stăpînire orașul și rada portului.

Opt zile după aceea, escadra franceză prizonieră ieși din port cu toate pînzele desfășurate, luînd cu ea toată garnizoana, asemenea unei biete familii izgonite de sub acoperișul părintesc ; și atîta timp cît se putu zări ultima fîlfîire a ultimului drapel, mulțimea rămase pe chei ; cînd cea din urmă fregată dispăru, fiecare își văzu de treaba lui, trist și abătut. Doi oameni rămaseră singuri și ultimii în port : erau mulatrul Pierre Munier și negrul Télémaque.

— Dom' Munier, noi urcă sus, munte ; acolo noi poți încă vede stăpîni mici Jacques și Georges.

— Da, ai dreptate, bunul meu Télémaque, spuse Pierre Munier, chiar dacă nu-i putem vedea pe ei, cel puțin ne mai uităm după vasul care îi duce...

Și Pierre Munier, repezindu-se cu sprinteneala unui tînăr, urcă într-o clipă măgura Découverte, din vîrful căreia petrecu din ochi nu pe fiii lui — distanța fiind prea mare ca să-i mai poată zări — ci fregata „Bellone", la bordul căreia se îmbarcaseră.

În adevăr, oricît de greu îi fusese, Pierre Munier hotărîse să se despartă de ei, trimițîndu-i în Franța, sub protecția bravului general Decaen. Jacques și Georges se duceau deci la Paris, unde îi recomandase unor negustori foarte bogați cu care Pierre Munier avea legături de afaceri. Motivul aparent al plecării lor din insulă era educația pe care voia să le-o dea. Cauza reală însă era ura pe care domnul de Malmédie o manifesta împotriva celor doi copii chiar din ziua scenei cu drapelul; și cunoscîndu-le temperamentul, umilul lor tată se temuse pentru ei, să nu fie victime într-o zi sau alta.

Cît despre Henri de Malmédie, părinții acestuia îl iubeau prea mult ca să se despartă de el. Dealtfel, ce trebuia acest copil să mai învețe? El știa că orice om de culoare a venit pe lume pentru a-l respecta și a-i da lui ascultare.

Or, așa cum am văzut, aceasta era un lucru pe care Henri îl știa foarte bine.

IV

DUPĂ PAISPREZECE ANI

În insula France ziua în care se semnalează apariţia unui vas european care intenţionează să intre în port este zi de sărbătoare ; pentru că, lipsiţi atîta vreme de prezenţa celor apropiaţi, majoritatea locuitorilor din colonie aşteaptă nerăbdători vreo veste de la familiile sau de la oamenii de dincolo de mare ; fiecare nădăjduieşte cîte ceva, şi aţintindu-şi privirile în depărtare, aşteaptă sosirea mesagerului maritim care să-i aducă fie scrisoarea unui prieten, fie fotografia unei prietene, fie, în sfîrşit, chiar prietena sau poate chiar prietenul mult aşteptat.

Căci vasul acesta, ţintă a atîtor gînduri şi dorinţe şi izvor al atîtor speranţe, este lanţul efemer care leagă Europa de Africa, este podul mobil aruncat de la o lume la alta ; de aceea nici o veste nu se răspîndeşte atît de repede în toată insula ca aceea care ţîşneşte din piscul Découverte : „Un vas ! Se zăreşte un vas !“

Spunem piscul Découverte pentru că aproape totdeauna vasul, silit să-şi caute vîntul de est, trece prin faţa apelor Grand-Port, merge pe lîngă mal la o distanţă de două sau trei leghe, dublează limba de pămînt Quatre-Cocos, pătrunde între insula Plate şi Coin-de-Mire şi, cîteva ore după ce a trecut de această strîmtoare, apare la intrarea în Port-Louis, şi locuitorii de aici, preveniţi din ajun prin semnalele care au traversat insula pentru a-i anunţa apropierea, îl aşteaptă cu toţii, îngrămădiţi pe chei.

După toate cele povestite despre nerăbdarea cu care populaţia din insula France aştepta veştile de prin Europa,

nu ne vom mira, fără îndoială, de numărul mare al locuitorilor care, într-o frumoasă dimineață de la sfîrșitul lunii februarie 1824, către ora 11 dimineața, s-au îndreptat spre toate punctele de unde se putea vedea intrînd în rada Port-Louis vasul „*Leycester*", o frumoasă fregată de treizeci și șase de tunuri, semnalată în ajun, la ora 2 după amiază.

Cerem îngăduința cititorului de a-i face sau mai degrabă de a-i reînnoi cunoștința cu două din personajele pe care le transporta la bordul ei.

Unul era un bărbat cu părul blond, cu tenul alb și ochii albaștri, cu trăsături regulate și o figură calmă, de statură puțin peste mijlocie, căruia nu i s-ar fi dat mai mult de 30 sau 32 de ani, cu toate că avea peste 40. Din primul moment nu te frapa nimic deosebit la acest om ; dar erai obligat să recunoști că totul i se potrivea. Dacă continuai să-l examinezi, observai că avea piciorul și mîinile mici, nemaipomenit de armonios făcute, ceea ce în toate țările, dar mai cu seamă în Anglia, era un semn de rasă. Avea voce clară și hotărîtă, fără intonații, sau mai precis fără muzicalitate. Ochii săi albaștri-deschis, cărora în general li se putea reproșa lipsa de expresivitate, aveau o privire limpede care rătăcea, fără să se fixeze, părînd că nu caută să aprofundeze nimic temeinic. Din cînd în cînd, însă, îi închidea pe jumătate, ca un om obosit de soare, însoțind această mișcare cu o ușoară deschidere a gurii, care lăsa atunci să se zărească un șir dublu de dinți mici, bine rînduiți, albi ca perlele. Ticul acesta părea că îi șterge lipsa de expresie din privire ; dar dacă îl examinai cu grijă, îți dădeai seama că, dimpotrivă, tocmai atunci privirea sa profundă, săgetînd flăcări între pleoapele apropiate, cerceta gîndul interlocutorului său pînă în adîncul cel mai ascuns al sufletului acestuia. Cei care îl vedeau pentru prima oară nu se putea să nu-l considere altfel decît un om fără valoare ; el știa că în general așa gîndeau despre el oamenii superficiali, și aproape totdeauna, fie din calcul, fie din indiferență, se complăcea în această situație, dar nu rareori le demonstra că se înșelaseră ; căci această aparență înșelătoare ascundea o minte foarte greu de pătruns, așa cum se întîmplă de-

seori ca o pojghiță de zăpadă să mascheze o prăpastie de o mie de picioare ; de aceea, conștient de superioritatea sa, aștepta răbdător să i se ofere ocazia de a triumfa. De îndată ce într-o gîndire opusă lui și în persoana care emitea acea gîndire întrezărea o luptă demnă de el, se prindea în conversația care pînă atunci o lăsase să rătăcească în toate meandrele ei capricioase, se însufleța puțin cîte puțin, se revărsa și creștea în toată înălțimea lui ; vocea pătrunzătoare, ochii înflăcărați îi secundau perfect vorba vie, incisivă, colorată, în același timp seducătoare, gravă și fermecătoare ; dacă o astfel de ocazie nu se ivea, rămînea indiferent, lăsîndu-i pe cei din jur să-l creadă un om obișnuit. Și aceasta nu pentru că ar fi fost lipsit de amor propriu ; dimpotrivă, în anumite ocazii își împingea orgoliul pînă la exces. Dar avea un mod de comportare pe care și-l impusese și de la care niciodată nu se abătea. Ori de cîte ori o propunere eronată, o părere greșită, în sfîrșit, o vanitate prost plasată era argumentată de un caraghios oarecare, extrema subtilitate a raționamentului său îi aducea pe limbă un sarcasm incisiv sau pe buze un surîs batjocoritor ; dar își înăbușea pe dată acest fel de ironie exterioară, și cînd nu putea să ascundă cu totul năvala disprețului, își disimula sub acele priviri pe sub pleoape gestul zeflemitor care îl trăda fără voia lui, știind bine că singurul mijloc de a vedea și auzi totul era ca el să pară surd și mut față de tot ce îl înconjura. Poate ar fi vrut să pară tot atît de neajutorat ca papa Sixt Quint ; dar cum aceasta l-ar fi obligat la o prefăcătorie prea obositoare, se lăsa păgubaș.

Celălalt pasager era un tînăr brun, cu tenul palid și păr lung, negru ; ochii mari, admirabil tăiați și nespus de catifelați, aveau, dincolo de blîndețea aparentă, pe care nu o datorau decît preocupării continue a spiritului, un caracter de fermitate care atrăgea atenția din primul moment. Cînd se mînia — ceea ce se întîmpla rar, căci întreaga lui natură părea să asculte nu de instincte fizice, ci de o forță morală — atunci ochii i se luminau de o flacără interioară și aruncau fulgere al căror centru părea să fie în adîncul sufletului său. Deși avea trăsături pure, erau totuși lipsite de regularitate pînă la un

anumit punct ; fruntea armonioasă, modelată viguros, era brăzdată de o ușoară cicatrice, aproape imperceptibilă atîta timp cît era calm, dar care se trăda printr-o linie albă ori de cîte ori sîngele îi năvălea în obraji. O mustață neagră ca și părul, în simetrie cu sprîncenele, umbrea și-i ascundea gura cu buze mari, cărnoase, înzestrată cu dinți puternici. Aspectul general era grav ; după cutele frunții, după încruntarea sprîncenelor, după privirea scrioasă, făcea impresia unui om cu o gîndire profundă și o voință de nezdruncinat. Astfel, diametral opus tovarășului său de drum cu trăsături șterse și care la 40 de ani părea abia de 32, el, care avea doar 25, părea de 30. În rest, de statură mijlocie, dar bine proporționat ; poate membrele îi erau cam subțiri, dar intuiai că sub impulsul unei emoții oarecare, o violentă tensiune nervoasă le suplinea forța. În schimb, natura îl înzestrase cu mult mai multă suplețe și abilitate decît cu forță fizică. Îmbrăcat întotdeauna cu o elegantă simplitate, purta acum un pantalon, vestă și redingotă, a căror croială trăda mîinile croitorilor celor mai iscusiți din Paris, iar la butonieră, înnodate cu o neglijență căutată, purta panglicile împreunate ale Legiunii de Onoare și a lui Carol al III-lea [1].

Cei doi bărbați se întîlniseră la bordul lui „*Leycester*" ; unul se îmbarcase la Portsmouth și celălalt la Cadix. Din primul moment își dăduseră seama că se mai văzuseră, probabil în vreunul din saloanele mondene de la Londra sau de la Paris, unde poate fi văzută toată lumea bună ; se salutaseră deci ca niște vechi cunoștințe, dar fără să-și vorbească ; nefiind încă prezentați unul altuia, amîndoi fuseseră reținuți de acea rezervă a oamenilor de lume, care și în împrejurări deosebite șovăie să se abată de la regulile impuse de convenințe. Cu toate acestea, izolarea de pe bord, spațiul limitat în care se încrucișau zi de zi, atracția pe care cei doi oameni de lume o încercau unul

[1] Ordin instituit de regele Spaniei Carol al III-lea (1716—1788) cu ocazia nașterii nepotului său. Acest ordin recompensa supușii devotați care se evidențiau în serviciile aduse. Suprimat cînd Joseph Bonaparte a devenit rege al Spaniei, ordinul a fost restabilit în 1814. Vom afla mai tîrziu cu ce ocazie a primit această decorație eroul cărții.

pentru celălalt îi apropiase repede ; la început schimbaseră cîteva cuvinte fără importanță, apoi conversația se legase. După cîteva zile, fiecare din ei recunoscuse în tovarășul său un om superior și se bucurau că întîmplarea făcuse să se regăsească în această călătorie care avea să dureze mai mult de trei luni ; pînă la urmă legaseră o prietenie de circumstanță, care, neavînd consistență în trecut, devenea o distracție pentru prezent, fără obligații pentru viitor.

În timpul lungilor înserări de la ecuator, al frumoaselor nopți de la tropice, avuseseră destulă vreme să se studieze, și amîndoi recunoscuseră că în artă, în știință, în politică își însușiseră fie prin investigare, fie prin experiență tot ceea ce omul trebuie să cunoască. Se pîndeau necontenit, ca doi luptători de elită, și în această lungă cursă un singur avantaj avusese unul din ei asupra celuilalt ; într-o furtună care hărțuise fregata în timp ce trecuse de Capul Bunei-Speranțe, căpitanul, rănit de catargul care căzuse de la pînza gabierului, fusese transportat în cabina lui ; cum și secundul era bolnav, pasagerul cu părul blond pusese atunci mîna pe portavoce și, repezindu-se pe puntea din spate, cu fermitatea unui om obișnuit să se descurce în astfel de ocazii, comandase o suită de manevre cu ajutorul cărora fregata rezistase forței uraganului ; după ce trecu vijelia, chipul său străluci pentru o clipă de satisfacție orgolioasă, pentru ca imediat să-și recapete expresia obișnuită. Vocea sa, cu acel timbru răsunător, se făcuse auzită, cu tot bubuitul tunetului și șuieratul furtunii, pentru ca apoi să revină la tonul obișnuit, și, cu un gest tot atît de simplu pe cît de exaltate și poetice fuseseră gesturile precedente, să înapoieze locotenentului portavocea, acel sceptru al căpitanului de vas care reprezintă de fapt semnul comenzii supreme.

În tot acest timp, tovarășul său — pe a cărui calmă figură, să ne grăbim să o mărturisim, ar fi fost cu neputință să se vadă cea mai mică urmă de emoție — îl urmărise cu acea invidie a omului obligat să-și recunoască inferioritatea față de cel căruia pînă atunci i se crezuse

egal. Apoi, după ce trecuse pericolul, se mulţumise să-i spună :

— Aţi fost deci căpitan de vas, milord ?

— Da, răspunse simplu cel căruia i se adresase astfel ; am ajuns chiar la gradul de comandor ; de şase ani însă am trecut în diplomaţie ; în momentul cînd s-a ivit primejdia, mi-am amintit de vechea mea meserie, asta e tot.

Apoi nu mai discutară nimic despre acest lucru ; era însă vizibil că cel mai tînăr dintre ei părea umilit în sinea lui de superioritatea tovarăşului lui de drum.

Întrebarea pe care i-o pusese şi răspunsul primit erau dovada că în timpul celor trei luni petrecute împreună cei doi bărbaţi nu discutaseră nimic referitor la poziţia lor socială. Ei se recunoscuseră egali în inteligenţă : aceasta le fusese de-ajuns. Ştiau că ţinta călătoriei fiecăruia era insula France şi altceva nu-i interesase.

Dealtfel, amîndoi păreau la fel de nerăbdători să ajungă, pentru că amîndoi ceruseră să fie anunţaţi de îndată ce la orizont va apărea insula. Prevenirea se dovedi a fi de prisos, pentru că tînărul cu părul negru era pe punte, rezemat de balustradă lîngă pupă, cînd matelotul de veghe scoase acel strigăt atît de răsunător chiar pentru marinari :

— Pămînt în faţă !

Auzind, tovarăşul său apăru în capul scării şi, înaintînd spre tînăr cu pas mai grăbit decît de obicei, veni să se sprijine de balustradă, lîngă el.

— Ei bine, milord, spuse acesta din urmă, iată-ne ajunşi, cel puţin după cît se afirmă ; căci, mărturisesc, spre ruşinea mea, degeaba mă uit şi scrutez zarea ; nu disting decît un fel de abur, care poate să fie tot atît de bine o ceaţă plutind pe mare sau o insulă cu rădăcinile în fundul oceanului.

— Da, cred asta, răspunse cel mai vîrstnic, pentru că numai ochiul unui marinar poate să distingă cu precizie, mai ales la o asemenea depărtare, apa de cer şi pămîntul de nori ; dar eu, adăugă el făcînd cu ochiul, ca bătrîn copil al mării, văd insula noastră cu tot ce o înconjoară, ba chiar pot spune cu toate detaliile ei.

— Ei bine, milord, reluă tînărul, este un nou atu pe care, trebuie să recunosc, îl aveţi faţă de mine ; dar va trebui să-mi şi dovediţi ceea ce mi-aţi spus, ca să nu-l resping ca pe o imposibilitate.

— Priviţi prin această lunetă, spuse marinarul, iar eu, între timp, cu ochiul liber vă voi descrie coasta ; mă veţi crede după aceea ?

— Milord, răspunse Georges, după cîte vă cunosc, sînteţi într-atît de mult deasupra celorlalţi muritori, încît cred tot ceea ce îmi spuneţi, fără să mai fie nevoie să mai adaug vreo altă dovadă cuvintelor dumneavoastră ; şi dacă iau luneta, mă voi uita cu ea doar pentru a satisface o nevoie a mea personală şi nu din alte motive.

— Lăsaţi, lăsaţi, spuse rîzînd bărbatul cu părul blond, văd că atmosfera pămîntului îşi face efectul, iată aţi şi început să mă măguliţi.

— Să vă măgulesc, milord ? spuse tînărul dînd din cap. Oh, înălţimea-voastră se înşală. „Leycester" ar putea să facă, vă jur, mai mult decît o cursă de la un pol la altul şi ar putea să facă o dată şi mai bine înconjurul lumii, şi tot nu veţi putea observa la mine o astfel de schimbare. Nu, nu vă măgulesc, milord ; vă mulţumesc doar pentru amabila solicitudine pe care mi-aţi arătat-o tot timpul acestei lungi traversări, şi chiar aş îndrăzni să spun pentru prietenia pe care înălţimea-voastră a arătat-o unui biet necunoscut ca mine.

— Dragul meu prieten de drum, răspunse englezul întinzînd mîna tînărului, nădăjduiesc că pentru dumneavoastră, ca şi pentru mine, necunoscuţi în lumea aceasta rămîn numai oamenii vulgari, proştii şi escrocii ; dar îmi place să cred că atît pentru mine, cît şi pentru dumneavoastră, orice om superior e un fel de rudă pe care o recunoaştem ca făcînd parte din familia noastră, indiferent unde am întîlni-o. Şi acum, tînărul meu prieten, după ce am lămurit acest lucru, să încetăm cu complimentele, luaţi luneta şi priviţi, pentru că înaintăm atît de repede, încît foarte curînd nu voi mai avea nici un merit în mica demonstraţie geografică pe care vreau să v-o fac.

Tînărul luă luneta şi o duse la ochi.

— Vedeţi ? întrebă englezul.

— Perfect, îi răspunse tînărul.

— Vedeţi în extrema stîngă a noastră insula Ronde, izolată ca un con în mijlocul mării ?

— Exact.

— Vedeţi cum se apropie de noi parcă insula Plate, cea pe lîngă care trece acum o navă, care are perfect aerul unei nave de război ? În astă seară vom fi chiar unde este acum nava şi vom trece exact pe unde trece ea.

Tînărul lăsă luneta, încercă să vadă cu ochiul liber tot ce deslușea atît de uşor tovarăşul lui şi pe care el abia îl zărea cu ajutorul lunetei ; apoi, mirîndu-se, spuse zîmbind :

— Este uluitor !

Şi puse din nou luneta la ochi.

— Vedeţi Coin-de-Mire, continuă tovarăşul său, Coin-de-Mire care de aici se confundă aproape cu capul Malheureux, de o atît de tristă şi poetică memorie ?[1] Vedeţi piscul Bambou, în spatele căruia se înalţă muntele Faïence ? Zăriţi muntele Grand-Port ? Şi acolo, în stînga lui, vedeţi măgura Créoles ?

— Da, da, le văd pe toate, şi le recunosc, pentru că toate acele piscuri, toate acele creste îmi sînt bine cunoscute din copilărie, şi le-am păstrat în memorie cu evlavia amintirii. Dar, spuneţi-mi, continuă tînărul împingînd cu podul palmei cele trei tuburi ale lunetei, dumneavoastră vedeţi pentru prima oară acest ţărm, şi totuşi descrierea pe care aţi făcut-o, pare mai degrabă o amintire decît un aspect real !

— Aveţi dreptate, îi răspunse surîzînd englezul, şi văd că nu e chip să vă păcălesc. Da, am mai văzut acest ţărm ! Da, vorbesc puţin din memorie, deşi amintirile pe care mi le-a lăsat sînt cumva mai puţin plăcute decît ale dumneavoastră. Da, am venit aici într-o vreme în care, după toate probabilităţile, eram duşmani, dragul meu tovarăş ; au trecut de atunci paisprezece ani.

— Este chiar epoca în care am părăsit insula France, răspunse tînărul cu părul negru.

[1] În *Paul et Virginie*, în largul capului Malheureux, între insula Ambre şi ţărm, şi-a găsit moartea eroina, atunci cînd vasul „Saint-Géran" naufragiase.

— Mai erați acolo cînd s-a dat lupta navală de la Grand-Port, despre care, măcar din orgoliu național, n-ar trebui să vorbesc, într-atît am fost bătuți și rușinos învinși ?

— Oh, despre acea luptă vorbiți, milord, la ea vă referiți, îl întrerupse tînărul ; v-ați luat atît de des revanșa, domnilor englezi, încît încerc aproape un sentiment de orgoliu satisfăcut auzind că recunoașteți o înfrîngere...

— Ei bine, la acea vreme am venit eu aici ; atunci serveam în marină.

— Ca aspirant, fără îndoială ?

— Ca locotenent de fregată, domnule.

— Dar, îngăduiți-mi să vă spun, pe vremea aceea erați un copil ?

— Ce vîrstă îmi dați, domnule ?

— Cred că sîntem de aceeași vîrstă, asta înseamnă că aveți abia treizeci de ani.

— Voi împlini patruzeci, domnule, răspunse englezul zîmbind ; v-am spus eu adineauri că sînteți pus pe complimente.

Mirat, tînărul își privi cu mai multă atenție tovarășul și recunoscu, după ușoarele riduri de pe la coada ochilor și de pe la colțurile gurii, că putea să aibă într-adevăr vîrsta pe care o mărturisea, pe care însă nu o arăta deloc. Apoi, renunțînd să-l mai examineze, reveni la întrebarea ce-i fusese pusă :

— Da, da, răspunse ; da, îmi amintesc bătălia aceea, și încă o alta, dar care a avut loc la extremitatea cealaltă a insulei. Cunoașteți Port-Louis, milord ?

— Nu, domnule, nu cunosc decît partea aceasta a țărmului. Am fost rănit foarte grav în lupta de la Grand-Port și transportat ca prizonier în Europa. De atunci nu am mai revăzut mările Indiei, unde mă voi stabili probabil pentru un timp nelimitat.

Apoi, ca și cum aceste ultime cuvinte ar fi trezit în amîndoi un izvor de amintiri neplăcute, se îndepărtară fără voie unul de celălalt, și fiecare se duse să viseze în liniște, unul la proră, celălalt la cîrmă.

A doua zi, după ce vasul a dublat insula Ambre și la ora stabilită a trecut poalele insulei Plate, „Leycester"

şi-a făcut — aşa cum am arătat la începutul acestui capitol — intrarea în radă la Port-Louis, în mijlocul afluenţei obişnuite care întîmpină sosirea fiecărei nave europene.

De astă dată însă afluenţa era şi mai mare decît de obicei, pentru că autorităţile coloniei îl aşteptau pe viitorul guvernator al insulei, care îşi şi făcuse apariţia pe punte în uniforma de amiral de îndată ce vasul trecuse de insula Tonneliers. Deci, tînărul cu părul negru află gradul politic al tovarăşului său de drum, despre care nu ştiuse pînă atunci decît titlul său aristocratic.

În adevăr, englezul cu părul blond nu era altul decît lordul Williams Murrey, membru al înaltei camere, care, după ce fusese pe rînd marinar şi ambasador, majestatea-sa britanică îl numise guvernator al insulei France.

Vă invităm deci să recunoaşteţi în persoana lui pe acel tînăr locotenent zărit pe bordul „Néréidei", rănit la şold de o schijă de mitralii, care zăcea la picioarele unchiului său, căpitanul Willougby, şi căruia îi anunţasem nu numai vindecarea, dar şi viitoarea lui apariţie ca unul din personajele principale ale povestirii noastre.

În momentul despărţirii de tovarăşul său de drum, lord Murrey se întoarse spre el şi îi spuse :

— Domnule, după trei zile voi da un mare dineu, la care vor lua parte notabilităţile din insulă ; nădăjduiesc că îmi veţi face onoarea să fiţi printre invitaţii mei.

— Cu cea mai mare plăcere, milord, răspunse tînărul, dar, înainte de a accepta, ar fi potrivit ca, la rîndul meu, să spun înălţimii-voastre cine sînt...

— Veţi fi anunţat cînd veţi veni la dineu, domnule, răspunse lord Murrey, şi astfel voi afla cine sînteţi ; pînă atunci ştiu cît valoraţi, şi atît este de-ajuns.

Apoi, surîzînd şi ridicînd mîna în chip de salut, noul guvernator coborî în iola oficială alături de căpitan şi, datorită vîslaşilor viguroşi, se depărtă de bric şi ajunse repede la ţărm, la fîntîna Chien-de-Plomb.

Rînduiţi pentru onor, soldaţii prezentară armele, tobele bătură în poligon, tunurile din forturi şi de pe fregată răsunară în acelaşi timp şi, asemenea unui ecou, le răspunseră tunurile de pe celelalte vase ; de îndată aclamaţiile „Trăiască lord Murey !" întîmpinară cu voioşie pe

noul guvernator, care, văzînd entuziasmul mulţimii, încercă să răspundă la fel, salutîndu-i cu amabilitate şi astfel porni spre palat, înconjurat de reprezentanţii autorităţilor din insulă.

Cu toate acestea, oamenii care îl aclamau pe reprezentantul majestăţii-sale britanice şi îi aplaudau sosirea erau aceiaşi care nu demult plînseseră plecarea francezilor ; e adevărat că de atunci se scurseseră paisprezece ani ; generaţia veche dispăruse în parte, iar generaţia nouă nu păstra amintirea lucrurilor petrecute decît în mod demonstrativ, ca pe un vechi hrisov de familie. Paisprezece ani se scurseseră, cum am spus, de-ajuns ca să se poată uita moartea celui mai bun prieten, să se calce jurămîntele făcute ; cu prisosinţă, în sfîrşit, ca să se poată distruge, îngropa sau schimba numele unui mare om sau al unei mari naţiuni.

V.

FIUL RISIPITOR

Toate privirile îl petrecură pe lord Murrey pînă la palatul guvernămîntului ; dar, cînd uşa palatului se închise în urma lui şi a celor care-l însoţeau, toţi îşi îndreptară din nou privirile spre navă.

Tocmai atunci tînărul cu părul negru cobora pe chei, şi curiozitatea mulţimii se concentră asupra lui. E drept, unii din ei îl văzuseră pe lord Murrey vorbindu-i politicos şi salutîndu-l ; de aceea, cu perspicacitatea ei obişnuită, mulţimea înţelese că străinul trebuia să fie vreun tînăr nobil aparţinînd înaltei aristocraţii din Franţa sau din Anglia. Această presupunere se transformase în certitudine cînd văzuseră cele două panglici care îi împodobeau butoniera, una din ele mai ales fiind ceva mai puţin răspîndită la vremea aceea decît este astăzi. Dealtfel, locuitorii din Port-Louis avură timp să-l examineze pe noul-venit, căci, după ce se uitase în jurul lui, de parcă s-ar fi aşteptat să găsească pe vreunul dintre prietenii sau rudele sale pe chei, se oprise la malul mării, aşteptînd să fie debarcaţi caii guvernatorului ; după ce se termină această treabă, un servitor cu pielea negricioasă, îmbrăcat ca maurii din Africa — cu care străinul schimbase cîteva cuvinte într-o limbă necunoscută — echipă doi cai în maniera arabă şi, luîndu-i de frîu — căci nu puteau să se bizuie pe picioarele lor încă amorţite — îşi urmă stăpînul, care o şi pornise pe jos spre şosea, privind mereu în jurul său, ca şi cum s-ar fi aşteptat să apară deodată din mijlocul tuturor acelor figuri necunoscute chipul unui prieten.

Printre cei care îi aşteptau pe străini în locul denumit al Glumeţilor, era un grup în centrul căruia stătea un bărbat corpolent, de vreo 50—54 de ani, cu părul cărunt, cu trăsături obişnuite, cu voce stridentă şi favoriţii aşa fel tăiaţi, încît i se împreunau pe laturi cu colţurile gurii ; lîngă el, un băiat frumos, de 25—26 de ani ; bărbatul corpolent era îmbrăcat într-o redingotă de merinos cafenie, un pantalon de nanchin şi jiletcă de pichet alb. Purta cravată cu colţurile brodate, iar pe piept îi flutura un jabou lung, împodobit cu dantele. Tînărul ale cărui trăsături, cu toate că erau mai puţin accentuate decît ale vecinului său, aveau o atît de mare asemănare cu ale celui mai în vîrstă, încît era vădit că cei doi se înrudeau foarte de aproape — purta o pălărie cenuşie, pantaloni albi, jiletcă şi o batistă de mătase înnodată neglijent în jurul gîtului.

— Uite un băiat într-adevăr frumos, spuse bărbatul corpolent privindu-l pe străinul care tocmai trecea la cîţiva paşi de ei ; dacă o să stea cîtva timp la noi în insulă, le-aş sfătui pe mame şi pe bărbaţi să fie cu ochii în patru la fiicele şi la nevestele lor.

— Şi ce cal frumos, spuse tînărul, ducîndu-şi lornionul la ochi ; pursînge, dacă nu mă-nşel, tot ce există mai pur sînge arab.

— Îl cunoşti pe domnul acela, Henri ? întrebă bărbatul corpolent.

— Nu, tată ; dar dacă o să vrea să-şi vîndă calul, ştiu de pe acum cine o să-i dea pe el o mie de piaştri...

— Henri de Malmédie, nu-i aşa, băiatul meu ? îi răspunse bărbatul corpolent. Vei face foarte bine să-ţi permiţi fantezia dacă-ţi place calul, tu poţi orice, eşti bogat.

Se pare că străinul auzise oferta domnului Henri şi încuviinţarea ce i-o dădea tatăl său, căci îşi ridică buza dispreţuitor şi se uită pe rînd la cei doi, sfidîndu-i ; în această privire nu lipsea şi ameninţarea ; apoi, mai informat fără îndoială în privinţa lor decît erau ei în privinţa lui, îşi văzu de drum, murmurînd :

— Iarăşi ei ! Mereu ei !

— Ce-o fi avînd cu noi tînărul muscadin [1] ? îi întrebă domnul de Malmédie pe cei din jurul său.

— Eu nu ştiu, tată, răspunse Henri ; dar prima oară cînd îl vom mai întîlni, dacă se va uita la noi tot aşa, îţi promit că am să-l întreb.

— Ce vrei, Henri, spuse domnul de Malmédie cu un fel de milă pentru ignoranţa străinului, bietul om nu ştie cine sîntem.

— Ei, atunci am să-l informez eu, spuse ca pentru sine Henri.

În acest timp, străinul, a cărui privire dispreţuitoare provocase această discuţie ameninţătoare, fără să pară a-şi face griji în privinţa impresiei făcute de tăcerea sa şi, fără să găsească de cuviinţă să se întoarcă să vadă efectul produs, îşi continuă drumul îndreptîndu-se spre zidul de apărare. Cînd să iasă din Grădina Companiei, atenţia îi fu atrasă de un grup care se formase pe un mic pod ce lega grădina de curtea unei case frumoase ; în mijlocul acestui grup stătea o fermecătoare fată, de vreo 15—16 ani, pe care străinul, om de gust, şi de aceea sensibil la tot ce era frumos, se opri să o privească liniştit. Cu toate că se afla în poarta casei, tînăra fată, care, fără îndoială, făcea parte din cele mai bogate familii din insulă, avea pe lîngă ea o guvernantă europeană, în care, după culoarea părului şi după transparenţa pielei, recunoşteai imediat o englezoaică ; mai la distanţă, un negru în vîrstă, cu părul cărunt, îmbrăcat cu vestă şi pantaloni albi de bumbac, stătea de veghe, ca să spunem aşa, gata să execute cele mai neînsemnate porunci ale micii sale stăpîne.

Cum orice lucru se amplifică datorită contrastului, poate că şi această frumuseţe părea uluitoare tocmai datorită urîţeniei omului care stătea în picioare în faţa ei, tăcut şi nemişcat, şi cu care ea încerca să trateze cumpărarea unui evantai de fildeş sculptat, transparent şi delicat ca o dantelă.

În adevăr, cel care stătea astfel era un bărbat cu trupul ciolănos, cu tenul galben şi ochii oblici, purtînd o pălărie mare de pai, din care ieşea ca un eşantian din părul cu

[1] Nume dat în 1793 tineretului elegant regalist din Franţa.

care poate îi era acoperit craniul, o coadă lungă ce-i atîrna pînă la mijlocul spatelui ; purta niște pantaloni trei sferturi albaștri de bumbac și o bluză din același material, lungă pînă la jumătatea șoldului. Pe jos, la picioarele lui, un băț de bambus, la capetele căruia avea agățat cîte un coș, a căror dublă greutate îndoia bățul cînd negustorul și-l fixa pe umăr. Coșurile erau pline cu acele zeci de fleacuri care în colonii și în Franța, în dugheana de pe stradă a negustorului de la tropice ca și în elegantele magazine ale lui Alphonse Giroux și de Suisse[1] zăpăcesc la fel mințile tinerelor fete și uneori chiar ale mamelor lor. Or, așa cum am spus, dintre toate acele minunății împrăștiate pe o rogojină întinsă la picioarele ei, tînăra creolă se oprise pentru moment la un evantai pe care se vedeau case, pagode, palate ciudate, cîini, lei și păsări stranii ; apoi zeci de chipuri de oameni, nave și animale care nu au existat niciodată decît în imaginația creatoare a locuitorilor din Canton și din Pekin.

Fata întreba simplu care era prețul acestui evantai. Dar tocmai aici era încurcătura. Chinezul, debarcat doar de cîteva zile, nu cunoștea nici un cuvînt englezesc, franțuzesc sau italienesc, neștiință vădită din tăcerea lui cînd fata îl întrebase pe rînd în cele trei limbi. Dealtfel, această neștiință era atît de frecventă în colonie, încît negustorul de pe malurile fluviului Galben nu era cunoscut la Port-Louis decît sub numele de Miko-Miko, singurele două cuvinte pe care le pronunța bătînd străzile orașului și legănîndu-și, cînd pe un umăr, cînd pe celălalt, bambusul lung la capetele căruia atîrnau coșurile grele, cuvinte care, după toate probabilitățile, voiau să spună : „Cumpărați, cumpărați". Legăturile care se stabiliseră pînă atunci între Miko-Miko și clienții lui erau pur și simplu doar gesturile și semnele. Or, cum frumoasa fată nu avusese pînă atunci ocazia să facă un studiu

[1] Conform almanahului *Bottin*, din Paris (1843), acestea erau două mari firme în Paris.

temeinic al limbii abatelui de l'Epée[1], se afla acum în imposibilitate de a-l înţelege pe Miko-Miko şi de a se face înţeleasă la rîndul ei.

Tocmai atunci străinul se apropie de ea.

— Iertaţi-mă, domnişoară, îi spuse, văzînd încurcătura în care vă aflaţi, mi-am îngăduit să vă ofer serviciile mele. Pot să vă fiu de folos ?

— Oh, domnule, interveni guvernanta, în timp ce obrajii tinerei se împurpurară, vă rămîn de o mie de ori obligată pentru amabilitatea dumneavoastră ; domnişoara Sara şi cu mine de zece minute am epuizat toate cunoştinţele noastre lingvistice fără să reuşim să ne facem înţelese. I-am vorbit pe rînd în franceză, în engleză şi în italiană, dar el nu ne-a putut răspunde.

— Domnul cunoaşte poate vreo limbă pe care o vorbeşte omul acesta, *ma mie*[2] Henriette, zise tînăra ; îmi doresc într-atît evantaiul, încît, dacă domnul ar izbuti să mă ajute, mi-ar face un real serviciu.

— Dar vedeţi bine că aşa ceva nu e cu putinţă, reluă *ma mie* Henriette ; acest om nu vorbeşte nici o limbă.

— Vorbeşte măcar limba ţării în care s-a născut, interveni străinul.

— Da, dar e născut în China, şi cine oare vorbeşte chinezeşte ?

Necunoscutul zîmbi şi, întorcîndu-se spre negustor, îi adresă cîteva cuvinte.

În zadar vom încerca să redăm expresia de stupoare apărută pe faţa bietului Miko-Miko în momentul cînd accentele limbii lui materne îi răsunară ca ecoul unei muzici din altă lume. Lăsă evantaiul din mînă şi, repezindu-se cu ochii ficşi şi gura larg deschisă spre cel care tocmai i se adresase, îi apucă mîna şi i-o sărută de mai multe ori ; apoi, cum străinul repeta întrebarea pe care i-o mai pusese, omul se hotărî în cele din urmă

[1] E vorba de abatele *Charles-Michel de l'Epée* (1712–1789), care a inventat limbajul prin semne de care se servesc surdomuţii.

[2] Prescurtare adoptată de autor, în chip de mintare, în loc de *miss* (domnişoară) în limba engleză sau *mademoiselle*.

să răspundă ; avu însă o expresie în privire şi un accent în glas care dădeau unul din cele mai stranii contraste ce se pot închipui ; căci, cu aerul cel mai înduioşat şi mai sentimental din lume, spusese pur şi simplu preţul evantaiului.

— Negustorul vrea douăzeci de lire sterline, domnişoară, aproape nouăzeci de piaştri.

— Mulţumesc de o mie de ori, domnule ! răspunse Sara roşindu-se din nou. Apoi, întorcîndu-se spre guvernanta ei, continuă : Nu e un noroc, *ma mie* Henriette, că domnul vorbeşte limba acestui om ?

— Şi mai ales de mirare, răspunse *ma mie* Henriette.

— Nu e nimic de mirare, doamnele mele, răspunse străinul. Mama mea a murit cînd nu împlinisem încă trei luni, şi mi-au adus ca doică o femeie necăjită din insula Formosa, care era de fapt demult în slujba familiei noastre. Limba pe care o vorbea ea a fost deci prima pe care am vorbit-o eu ; şi, cu toate că nu am avut prea des ocazia să o vorbesc, am reţinut, cum vedeţi, cîteva cuvinte uzuale, pentru care mă voi felicita toată viaţa, de vreme ce am putut, datorită lor, să vă fac un mic serviciu.

Apoi, strecurînd un cuadruplu [1] spaniol în mîna negustorului şi făcînd semn servitorului său să-l urmeze, tînărul plecă, salutînd cu o perfectă graţie pe domnişoara Sara şi pe *ma mie* Henriette.

Străinul o porni de-a lungul străzii Moka ; dar abia făcuse o milă pe drumul care duce la Pailles, că şi ajunsese la poalele muntelui Découverte ; se opri deodată în loc : cam la jumătatea coastei muntelui, nemişcat, cu mîinile încrucişate pe genunchi şi cu privirea pierdută pe mare, stătea pe o bancă un bătrîn. Străinul îl privi o clipă cu îndoială ; apoi, ca şi cum această îndoială dispăruse în faţa unei depline certitudini, zise :

— Este chiar el. Doamne, cît s-a schimbat !

După ce îl mai privi pe bătrîn încă o clipă cu mult interes, tînărul porni pe o cărare care putea să-l ducă în

[1] Cuadruplu — veche monedă de aur din Franţa (sub Ludovic al XIII-lea) şi din Spania.

apropierea lui fără să fie văzut, manevră pe care o execută foarte bine, după ce se mai opri de două-trei ori pe drum ca să își stăpînească bătăile inimii și emoția care îl copleșea.

În ce-l privește pe bătrîn, acesta nici nu se mișcă la apropierea străinului ; s-ar fi putut crede că nici nu auzise zgomotul pașilor lui ; cu toate acestea, tînărul abia se așezase pe bancă lîngă el, că și întoarse capul și, salutîndu-l timid, se sculă, vrînd să se depărteze.

— Oh, nu vă deranjați pentru mine, domnule, spuse tînărul.

Bătrînul se așeză din nou, dar nu în mijlocul băncii, ci mai la margine.

Se așternu din nou tăcerea ; bătrînul continua să privească marea, iar tînărul nu-și lua ochii de la bătrîn. În sfîrșit, după vreo cinci minute de contemplare mută, străinul spuse :

— Domnule, fără îndoială nu erați aici acum aproape o oră și jumătate, cînd „Leycester" și-a aruncat ancora în port.

— Să am iertare, domnule, aici eram, răspunse bătrînul pe un ton din care se vădeau și rezerva și mirarea.

— Înseamnă, continuă tînărul, că nu acordați nici un interes acestui vas care sosește din Europa ?

— De ce, domnule ? întrebă din ce în ce mai mirat bătrînul.

— Pentru că, dacă nu ar fi așa, ați fi coborît în port ca toată lumea și nu ați fi rămas aici.

— Vă înșelați, domnule, vă înșelați, răspunse trist bătrînul, dînd din cap ; dimpotrivă, mă interesează și cunosc mult mai bine decît oricare altul acest spectacol. De fiecare dată cînd acostează un vas, indiferent din ce țară sosește, de paisprezece ani aștept să văd dacă nu-mi aduce vreo scrisoare de la copiii mei, sau chiar pe ei ; și pentru că aș obosi prea mult să stau în picioare, vin aici în zori și mă așez în același loc de unde i-am văzut plecînd ; rămîn aici uneori toată ziua, pînă cînd nu mai văd pe nimeni, și așa mi se macină, domnule, toate speranțele.

— Dar cum de nu coborîți pînă în port ? întrebă străinul.

— În primii ani așa am făcut, răspunse bătrînul ; dar acolo aflam prea repede răspunsul ; și cum fiecare dezamăgire mă apăsa și mai mult, pînă la urmă m-am oprit aici, iar în port îl trimit în locul meu pe negrul Télémaque. În felul acesta îmi prelungesc bucuria speranței. Dacă Télémaque se întoarce repede, îmi zic, înseamnă că îmi anunță sosirea lor ; dacă Télémaque întîrzie, înseamnă că așteaptă el ceva. De cele mai multe ori se întoarce fără nici o veste. Atunci mă scol și mă întorc singur, tot cum am venit ; mă întorc în casa mea pustie, unde îmi petrec nopțile oftînd și mîngîindu-mă singur : „O să fie ceva data viitoare, da, fără îndoială data viitoare..."

— Sărman părinte ! murmură străinul.

— Mă plîngeți, domnule ? întrebă mirat bătrînul.

— Bineînțeles că vă plîng, răspunse tînărul.

— Deci... nu știți ce sînt eu ?

— Sînteți om, și suferiți.

— Dar eu sînt mulatru, domnule, răspunse bătrînul cu voce șoptită și profund umilită.

Un val de roșeață trecu pe fruntea tînărului.

— Și eu, domnule, sînt tot mulatru, răspunse el.

— Dumneavoastră ? izbucni bătrînul.

— Da, eu, răspunse străinul.

— Sînteți mulatru, dumneavoastră, domnule ? și bătrînul privea uimit panglica roșie și albastră de la butoniera redingotei străinului. Dumneavoastră sînteți mulatru ? Oh, atunci mila dumneavoastră nu mă mai miră. Vă luasem drept un alb ; dar, din moment ce sînteți om de culoare, ca și mine, este altceva ; sînteți un prieten, un frate.

— Da, un prieten, un frate, spuse tînărul, întinzîndu-și amîndouă mîinile spre bătrîn. Apoi, privindu-l cu o infinită afecțiune, murmură încet : Și poate chiar mai mult decît atît.

— Atunci pot să vă spun tot, continuă bătrînul. Ah ! simt că îmi va face bine să vorbesc despre durerea mea. Închipuiți-vă, domnule, că am, sau mai curînd aveam, căci numai Dumnezeu știe dacă amîndoi mai trăiesc, închipuiți-vă că aveam doi copii, doi băieți, și cu dragostea

mea de părinte pe amîndoi îi iubeam, dar mai ales pe unul.

Străinul tresări și se apropie mai mult de bătrîn.

— Vă miră acest lucru, nu-i așa, reluă bătrînul, vă miră că fac diferență între cei doi băieți, preferîndu-l pe unul celuilalt? Da, asta nu trebuie să existe, știu; da, asta e nedrept, mărturisesc; dar el era cel mai mic, era cel mai slab, asta e scuza mea.

Străinul își duse mîna la frunte și, profitînd că bătrînul întorsese capul rușinat de mărturisirea făcută, își șterse o lacrimă.

— Oh, dacă i-ați fi cunoscut pe amîndoi, continuă bătrînul, m-ați fi înțeles. Nu pentru că Georges, așa îl cheamă, era mai frumos; oh! nu, dimpotrivă, fratele său, Jacques, era mai reușit; dar el avea în căpșorul lui atîta minte, atîta inteligență, era atît de înflăcărat și neșovăitor, încît, dacă l-aș fi dat la colegiul din Port-Louis, cu ceilalți copii, sînt sigur că atunci, la cei doisprezece ani ai lui, i-ar fi întrecut repede pe toți ceilalți elevi.

Ochii bătrînului străluciră o clipă de mîndrie și de entuziasm; schimbarea aceasta trecu repede și privirea sa își recăpătă expresia sfioasă și fără strălucire cînd adăugă:

— Însă nu puteam să-l dau aici la colegiu. Colegiul a fost înființat de albi, și noi nu sîntem decît mulatri.

La rîndul lui, tînărul se însufleți și pe fața lui trecu o flacără de dispreț și de mînie sălbatică.

Bătrînul continuă fără măcar să observe schimbarea străinului.

— De aceea i-am trimis pe amîndoi în Franța, nădăjduind că educația de acolo va stăvili spiritul vagabond al celui mai mare și va îmblînzi caracterul prea ferm al celui mic; dar se pare că Dumnezeu nu a fost de acord cu hotărîrea mea; căci, într-o călătorie pe care a făcut-o la Brest, Jacques s-a îmbarcat la bordul unui vas corsar, și de atunci nu am primit vești de la el decît în trei rînduri, și de fiecare dată din cu totul alt punct al lumii; iar lui Georges, pe măsură ce a crescut, i s-a dezvoltat acel germen de neînduplecare. El mi-a scris mai des, cînd din Anglia, cînd din Egipt, cînd din Spania,

pentru că a călătorit şi el mult, şi cu toate că scrisorile lui sînt foarte frumoase, vă jur, n-am îndrăznit să le arăt nimănui.

— Aşadar, nici unul, nici celălalt nu v-au scris cînd anume se vor întoarce ?

— Niciodată ; şi cine ştie dacă îi voi revedea vreodată ? În ce mă priveşte, cu toate că momentul cînd îi voi revedea va fi momentul cel mai fericit din viaţa mea, eu nu le-am scris niciodată să se întoarcă. Dacă rămîn acolo, înseamnă că sînt mai fericiţi decît ar fi aici ; dacă nu simt nevoia să-l revadă pe bătrînul lor tată, înseamnă că au găsit în Europa oameni pe care ei îi iubesc mai mult decît pe el. Să fie deci după dorinţa lor, mai ales dacă această dorinţă îi poate face fericiţi. Totuşi, deşi îmi pare rău după amîndoi, Georges este cel care îmi lipseşte mai mult, şi el este cel care mă întristează cel mai mult că nu-mi scrie niciodată despre întoarcerea lui.

— Dacă nu vă spune nimic despre întoarcerea lui, domnule, reluă străinul cu o voce căreia încerca în zadar să-i stăpînească emoţia, este poate pentru că îşi rezervă plăcerea de a vă face o surpriză şi vrea probabil să vă facă să încheiaţi cu bucurie o zi începută în aşteptare.

— Să dea Dumnezeu ! spuse bătrînul ridicînd ochii şi mîinile spre cer.

— Sau poate, continuă tînărul cu o voce din ce în ce mai emoţionată, vrea să se strecoare lîngă dumneavoastră fără să fie recunoscut şi să se bucurie astfel de prezenţa dumneavoastră, de dragostea şi de binecuvîntarea dumneavoastră.

— Ah, ar fi cu neputinţă să nu îl recunosc.

— Şi totuşi, izbucni tînărul, incapabil să mai reziste simţămîntului care îl tulbura, dumneata nu m-ai recunoscut, tată !

— Dumneavoastră !... tu... tu... izbucni la rîndul său bătrînul, examinîndu-l pe străin cu o privire lacomă, în timp ce tremura tot, cu gura întredeschisă şi surîzînd neîncrezător. Apoi, scuturînd capul : Nu, nu, nu eşti Georges ; e o oarecare asemănare între dumneavoastră şi el ; dar el nu este înalt, el nu este frumos ca dumneavoastră ;

nu este decît un copil, pe cînd dumneavoastră sînteţi bărbat.

— Eu sînt, sînt chiar eu, tată ; dar uită-te bine, izbucni Georges ; gîndeşte-te că s-au scurs paisprezece ani de cînd nu ne-am văzut ; gîndeşte-te că azi am douăzeci şi şase, şi dacă te îndoieşti, uită-te-aici vezi cicatricea de pe frunte ? este urma loviturii pe care mi-a dat-o domnul de Malmédie în ziua în care dumneata ai cucerit atît de glorios drapelul englez. Oh, deschide-ţi braţele, tată, şi vei vedea, cînd mă vei strînge la piept şi mă vei îmbrăţişa, că nu vei mai avea nici o îndoială că sînt fiul dumitale.

Şi la aceste cuvinte străinul sări de gîtul bătrînului, care, uitîndu-se cînd spre cer, cînd spre copilul lui, nu putea să creadă în atîta fericire şi nu se hotărî să-l îmbrăţişeze decît după ce tînărul îi repetă de zeci de ori că el era chiar Georges.

Tocmai atunci Télémaque apăru la poalele muntelui Découverte ; venea încet, ţinîndu-şi bărbia în piept, deznădăjduit probabil că trebuia să se întoarcă şi de astă dată lîngă stăpînul său fără să-i aducă veşti de la vreunul dintre copiii lui.

VI

TRANSFIGURARE

Şi acum ar trebui ca cititorul nostru să ne îngăduie să-l lăsăm pe fericitul tată împreună cu fiul lui, să-şi împărtăşească unul altuia bucuria revederii, şi, întorcîndu-ne împreună în trecut, să analizăm schimbările care s-au petrecut timp de paisprezece ani cu eroul acestei istorisiri, erou pe care îl cunoaştem cu toţii încă de cînd era copil.

La început ne-am gîndit să aşternem pur şi simplu pe hîrtie tot ce a povestit Georges tatălui său, toate întîmplările prin care a trecut în acest timp, dar pe bună dreptate cititorul ar fi avut unele rezerve în ce priveşte sinceritatea unui om cu temperamentul lui. De aceea ne-am hotărît să istorisim noi, în felul nostru, toate întîmplările, cărora le cunoaştem fiecare amănunt, făgăduind din capul locului să nu ascundem nici o impresie — bună sau rea — nici un gînd — onorabil sau ruşinos — cu atît mai mult cu cît orgoliul nostru nu este cu nimic angajat.

Să pornim aşadar din acelaşi punct de unde plecase chiar Georges.

Pierre Munier, căruia am încercat să-i zugrăvim caracterul, încă de cînd dăduse piept cu viaţa, adică de cînd devenise bărbat, adoptase faţă de albi o comportare de la care nu se abătuse niciodată ; neavînd însă nici forţa şi nici voinţa de a lupta ca un duelist împotriva unei prejudecăţi copleşitoare, luase hotărîrea să-şi dezarmeze adversarii printr-o supunere neclintită şi printr-o modestie fără limite ; toată viaţa şi-o trăise scuzîndu-şi originea. Departe de a candida pentru vreo funcţie administrativă

ori vreun post politic — cu toată bogăţia şi inteligenţa de care dispunea — el căutase în mod constant să se facă uitat, pierzîndu-se în mulţime ; acelaşi raţionament care îl îndepărtase de viaţa politică îl călăuzise şi în viaţa particulară. Generos şi bun din fire, îşi ţinea casa cu o sobrietate mănăstirească. La el acasă, peste tot domnea abundenţa, nu însă şi luxul, cu toate că avea aproape două sute de sclavi, ceea ce în colonii înseamnă o avere de mai mult de două sute de mii de lire venit. Totdeauna călătorea numai călare, pînă cînd, din cauza vîrstei şi poate şi din cauza supărărilor care îl doborîseră înainte de vreme, se văzuse nevoit să-şi schimbe modestul obicei într-unul mai aristocratic, şi-şi cumpărase o litieră, tot atît de simplă ca a celui mai sărman locuitor din insulă. Întotdeauna atent să evite cea mai mică ceartă, întotdeauna politicos, amabil, serviabil cu toată lumea, chiar cu cei pe care nu-i avea la inimă, el prefera mai degrabă să piardă zece arpenţi [1] de pămînt decît să provoace sau chiar să susţină vreun proces de pe urma căruia ar fi putut cîştiga douăzeci. Orice locuitor care avea nevoie de un răsad de cafea, de manioc [2] sau de trestie de zahăr, era convins că le va găsi la Pierre Munier, care îi mai şi mulţumea că se gîndise să vină şi să-i ceară lui. Or, toată această comportare, care pornea în fond din generozitatea inimii sale sau poate ca un rezultat al timidităţii, îi adusese fără îndoială prietenia vecinilor, dar o prietenie total pasivă ; niciodată nu le-ar fi trecut prin minte să-i facă vreun serviciu ; se mulţumeau doar să nu-i facă nici un rău. Dar printre aceştia erau destui care, neputîndu-i ierta imensa avere, numărul mare de sclavi şi reputaţia lui fără pată, se înverşunau să-l umilească pe consideraţiuni rasiale. Printre aceştia se numărau şi domnul de Malmédie, împreună cu fiul său Henri.

Georges se născuse în aceleaşi condiţii ca şi tatăl său, dar debilitatea lui îl ţinuse departe de exerciţiile fizice, avînd înclinaţii pentru meditare ; matur înainte de vreme, cum sînt în general copiii firavi, el observase comportarea tatălui său, şi încă de cînd era copil încercase să-i

[1] Măsură agrară echivalentă cu circa un pogon.

[2] Din tuberculele manioculuí se extrage făină.

înțeleagă motivele ; dar orgoliul bărbătesc care clocotea în pieptul acestui copil îl determinase să-i urască pe albii care nu îl luau în seamă și totodată pe mulatrii care se lăsau disprețuiți. De asemenea, luase hotărîrea să aibă o purtare cu totul opusă celei a tatălui său și să răspundă cu îndrăzneală tuturor oprimărilor, iar dacă nu va putea trăi din pricina lor, să lupte cu ele ca Hercule cu Anteu, sufocîndu-le cu propriile-i puteri. Tînărul Annibal, întărîtat de tatăl său, jurase ură eternă unei națiuni ; tînărul Georges, trecînd peste tatăl său, jurase război de moarte unei prejudecăți. După scena pe care am povestit-o, Georges părăsise colonia și plecase împreună cu fratele său în Franța, și aici se înscriseseră la Colegiul „Napoleon".

Abia așezat în ultima bancă din clasă, înțelese imediat diferența de ranguri ; dori să fie primul și să-i întreacă pe toți, dar aceasta era o chestiune de timp și de organizare ; învăță repede și bine. Un prim succes îi întări voința, dovedindu-i măsura puterii sale. Voința lui deveni mai puternică și succesele mai mari. Este esențial să spunem că acest efort intelectual îi lăsa corpul în starea inițială de slăbiciune ; spiritul absorbea fizicul, așa cum tăișul consumă teaca ; dar natura îi dăduse un sprijin plăpîndului copăcel. Georges se simțea foarte bine sub protecția lui Jacques, cel mai robust, dar și cel mai leneș din clasa lui, așa cum Georges era cel mai silitor, dar și cel mai slab.

Din păcate, această stare de lucruri nu dură mult. Doi ani după sosirea lor, cum Jacques și Georges se duseseră la Brest să-și petreacă vacanța la un asociat de-al tatălui lor, căruia îi fuseseră dinainte recomandați, Jacques, care avusese totdeauna înclinații pentru marină, profită de ocazia ivită și, plictisit de trista închisoare, cum îi spunea el colegiului, se îmbarcă pe un vas corsar, hotărîre pe care i-o și anunță tatălui său printr-o scrisoare în care îi spunea, printre altele, că se îmbarca pe o navă care aparținea statului. Întors la colegiu, Georges simți grozav lipsa fratelui său, fără apărarea împotriva geloziilor stîrnite de succesele sale de școlar, care, neputînd fi ponderate, se transformau într-o adevărată ură, unii

batjocorindu-l, alţii maltratîndu-l, fiecare dintre colegi avînd pentru el cîte o insultă preferată. Fusese o perioadă de grea încercare ; Georges le suportase cu mult curaj.

Numai că, reflectînd mai serios decît altădată asupra poziţiei sale, înţelese că superioritatea morală nu însemna nimic faţă de cea fizică ; înţelese că era nevoie de una pentru a fi respectată cealaltă, dar nu numai aceste două calităţi făceau un om complet. Din clipa cînd îşi dădu seama de acest lucru, îşi schimbă cu totul felul de viaţă ; din timid, retras, inactiv, cum fusese, deveni vorbăreţ, certăreţ, zgomotos. Învăţa bine, dar numai atît cît să-şi păstreze acea superioritate intelectuală pe care o dobîndise în anii precedenţi. Pentru început se simţi stîngaci, şi colegii îşi bătură joc de el. Atunci Georges se supără intenţionat. Nu avea bineînţeles îndrăzneala bătăioasă a celorlalţi, ci acel curaj morocănos, adică, prima lui ripostă, în loc să-l arunce în pericol, îl făcea să dea un pas înapoi, de parcă ar fi vrut să evite ceva. Orice mişcare trebuia să o gîndească, şi deşi riposta lui era firească, pentru că pornea din principii morale, se speria singur ca în faţa unui act de laşitate.

Se bătu cu colegii la fiecare gîlceavă sau, mai corect spus, mîncă bătaie ; dar învins o dată, continuă să caute ceartă în fiecare zi, pînă cînd se pomeni învingător, nu pentru că ar fi fost cel mai puternic, dar pentru că era cel mai călit şi pentru că în toiul celei mai îndîrjite lupte el păstra un admirabil sînge rece, graţie căruia profita de cea mai mică greşeală a adversarului. Această comportare impuse respect, şi de atunci băieţii începură să se gîndească mai mult înainte de a-l insulta ; căci, oricît de slab ar fi adversarul, nu te avînţi să te lupţi cu el cînd îl ştii hotărît ; dealtfel, această înflăcărare prodigioasă cu care îmbrăţişa noul fel de viaţă îşi arăta roadele : prindea forţă fizică puţin cîte puţin : astfel, încurajat de primele încercări, tot timpul cît ţinu vacanţa următoare nu deschise o carte ; începu să înveţe să înoate, să facă scrimă, să călărească, impunîndu-şi o permanentă oboseală care nu o dată îi dădu febră, dar pe care pînă la urmă reuşi să o învingă. De aceea exerciţiilor de agerime le adăugă

şi munca brută : ore întregi săpa pămîntul ca un plugar ; zile în şir căra poveri ca un muncitor necalificat ; apoi, cînd venea seara, în loc să se culce într-un pat cald şi plăcut, se înfăşura într-o manta, se trîntea pe o blană de urs şi acolo dormea toată noaptea. Luat prin surprindere, organismul lui şovăia ; Georges îşi dădea seama că îşi risca viaţa, dar ce importanţă avea, din moment ce viaţa lui nu semnifica dominarea forţei şi superioritatea îndemînării ? Natura se dovedi cea mai puternică ; înfrîntă prin voinţă dîrză, slăbiciunea fizică dispăru ca un servitor necredincios izgonit de stăpînul neînduplecat. În sfîrşit, trei luni de regim sever îl întăriră într-atît, încît la întoarcerea din vacanţă colegii aproape că nu-l recunoscură. Acum el căuta gîlceavă celorlalţi şi îi bătea la rîndul lui, aşa cum ei îl bătuseră de atîtea ori. Acum el era cel temut şi de aceea şi respectat.

În plus, printr-o armonie cu totul firească, pe măsură ce căpăta forţă, i se schimba şi înfăţişarea ; avusese totdeauna ochi superbi şi dinţi nemaipomeniţi ; lăsă să-i crească părul lung, căruia, datorită îngrijirilor, îi înlătură asprimea naturală şi deveni suplu. Paloarea bolnăvicioasă dispăru, luîndu-i locul un ten mat, plin de melancolie şi distincţie ; în sfîrşit, tînărul se străduia să fie frumos, aşa cum copilul din el se străduia să fie puternic şi îndemînatic.

Cînd Georges termină filozofia şi ieşi din colegiu, era un cavaler graţios, înalt de aproape un metru şi şaptezeci şi şase, şi, cum am spus, cu toate că părea cam subţirel, era totuşi bine proporţionat pentru înălţimea lui. Ştia şi cunoştea aproape tot ce trebuie să ştie şi să cunoască un tînăr de lume. Dar curînd îşi dădu seama că nu era de-ajuns să aibă puterea oamenilor obişnuiţi ; de aceea hotărî să-i întreacă şi să le fie superior în toate domeniile.

Dealtfel, fără grija programului unui şcolar, studiile pe care şi le impunea i se păreau uşoare, pentru că era stăpîn pe timpul său. În acest scop, îşi stabili zilnic o seamă de reguli de la care nu se abătu : dimineaţa, la ora 6, călăria ; la ora 8, tragerea la ţintă cu pistolul ; de la ora 10 pînă la prînz, scrimă ; de la prînz pînă la ora 2

urma cursurile Sorbonei ; de la ora 3 la 5 desena cînd într-un atelier, cînd în altul ; în sfîrșit, seara se ducea sau la un spectacol sau într-unul din saloanele ale căror uși i se deschideau larg din cauza elegantei sale curtoazii.

Astfel, Georges stabili relații cu tot ce avea Parisul mai de seamă printre artiști, savanți și nobilime ; în plus, cunoscător al artelor, științei și deosebit de manierat, în curînd fu remarcat ca unul dintre spiritele cele mai inteligente, ca unul dintre gînditorii cei mai logici și ca unul dintre cavalerii cei mai distinși din capitală. Cu alte cuvinte, Georges aproape își atinsese țelul.

Cu toate acestea, îi rămînea de făcut o ultimă încercare ; știa că pe alții îi putea domina, nu știa însă dacă pe el însuși putea fi perfect stăpîn : or, cum el nu era omul care să rămînă mult în dubiu, hotărî să se lămurească și asupra acestui punct.

Georges se ferise deseori să mizeze la jocurile de noroc.

Într-o zi ieși cu buzunarele pline de aur și se îndreptă spre „Frascati“ [1]. Își spusese : „Voi juca în trei rînduri ; de fiecare dată voi juca doar trei ore și în aceste trei ore voi risca numai cîte zece mii de franci ; la capătul acestor trei ore, fie că voi pierde, fie că voi cîștiga, nu voi continua să joc“.

În prima zi pierdu cei zece mii de franci în mai puțin de o oră și jumătate. Nu rămase în sală mai mult de trei ore, timp în care se uită la ceilalți cum jucau, și cu toate că avea în buzunar ceî douăzeci de mii de franci pe care se hotărîse să-i riște în celelalte două încercări, nu aruncă pe masa de joc nici un ludovic peste cît își propusese inițial.

A doua zi, la începutul jocului, cîștigă douăzeci și cinci de mii de franci ; apoi, cum își impusese să joace trei ore, continuă jocul și pierdu tot cîștigul, plus două

[1] Celebrul „Frascati“ se afla la colțul străzii Richelieu cu bulevardul Montmartre. Aici se servea băutură și mîncare și se dansa. Sălile de joc erau deschise de la ora 4 după amiaza pînă la 2 noaptea. La vremea cînd Georges îl frecventa, localul se numea „Cercul străinilor“, și după 1812 s-a mutat la Hôtel d'Augny, la nr. 36 al actualei străzi Drouot. Lumea îi spunea însă tot „Frascati“.

mii de franci ; în acel moment observă că juca de trei ore şi se opri cu aceeaşi îndîrjire din ajun.

A treia zi începu să joace şi pierdu ; dar la ultima bancnotă jocul se schimbă şi norocul începu să-i surîdă ; îi rămîneau de jucat trei sferturi de oră ; în timpul acestor trei sferturi de oră miză pe una din acele şanse stranii despre care încă se mai vorbeşte printre obişnuiţii tripourilor : timp de trei ore Georges părea să fi făcut un pact cu Diavolul, datorită căruia un spiriduş nevăzut îi şoptea la ureche ce culoare avea să iasă şi care carte avea să cîştige. Aurul şi bancnotele se adunau grămadă în faţa lui, spre marea uimire a celor din jur. Chiar Georges nu mai judeca ; arunca banii pe masă şi spunea crupierului : „Unde vreţi dumneavoastră". Crupierul punea banii la întîmplare, şi Georges cîştiga. Doi jucători profesionişti, care merseseră pe mîna lui şi cîştigaseră sume enorme, la un moment dat crezînd că venise momentul să adopte un joc contrariu, mizaseră altfel ; norocul însă rămăsese credincios jocului lui Georges. Cei doi pierdură tot ce cîştigaseră, apoi tot ce mai aveau în buzunare ; cum erau cunoscuţi ca oameni solvabili, împrumutară de la crupier cincizeci de mii de franci, dar îi pierdură şi pe aceştia. Cît despre Georges, impasibil, fără ca obrazul lui să trădeze vreo emoţie, vedea cum creşte grămada de aur şi bancnote şi nu scăpa din ochi pendula care trebuia să bată ora retragerii lui din joc. În sfîrşit, această oră sună. Georges se opri imediat, îşi încărcă servitorul cu aurul şi bancnotele cîştigate şi ieşi, urmărit de privirile invidioase ale tuturor celor care asistaseră la scena care se petrecuse, fiind siguri că a doua zi îl vor vedea apărînd din nou.

Dar, împotriva aşteptărilor lor, Georges nu mai apăru. Ba, mai mult, puse aurul şi bancnotele în dezordine într-un sertar al biroului, impunîndu-şi să nu deschidă acel sertar decît după opt zile ; cînd această zi sosi, deschise sertarul şi îşi numără comoara. Cîştigase două sute treizeci de mii de franci.

Putea să se socotească mulţumit de el : învinsese o pasiune.

Georges avea simțurile înflăcărate ale omului de la tropice.

În urma unei petreceri, cîțiva dintre prietenii lui îl conduseră la o curtezană, celebră prin frumusețea și prin fantezia ei capricioasă. În seara aceea el surprinse la moderna Laïs [1] o recrudescență de virtute. Serata se desfășură deci în discuții despre morală ; s-ar fi putut crede că stăpîna casei aspira la premiul „Montyon" [2]. Totuși, se vedea că ochii frumoasei preotese îl fixau din cînd în cînd pe Georges cu o expresie de dorință arzătoare, care contrazicea răceala cuvintelor. În ce îl privea, Georges găsi că această femeie este mult mai de dorit decît i se spusese. Și timp de trei zile chipul ei chinui virginala imaginație a tînărului. A patra zi se duse din nou la ea, urcă scara sufocat de bătăile inimii, trase de cordonul soneriei cu atîta nervozitate, încît era gata să rămînă cu el în mînă ; dar auzind pașii jupînesei, își stăpîni bătăile inimii și impuse obrazului un calm desăvîrșit ; apoi, cu o voce în care era cu neputință să se recunoască cea mai mică urmă de emoție, ceru jupînesei să îl conducă la stăpîna ei. Stăpîna îi auzise vocea. Veselă și emoționată, venise în fugă să-i deschidă, pentru că la rîndul ei, de cînd îl cunoscuse, o obseda imaginea lui ; nădăjduise așadar ca dragostea sau cel puțin dorința să-l fi readus pe frumosul tînăr care o tulburase atît de puternic.

Se înșela : era încă o încercare pe care Georges o făcea cu el însuși ; revenise acolo pentru a-și înfrunta voința de fier cu simțurile de foc. Prelungi această vizită timp de două ore și în acest timp în el se dădea o luptă teribilă pentru a-și înfrina năvala dorințelor ; după două ore, învingător în această a doua încercare, se sculă și plecă.

[1] Nume purtat în Antichitate la greci de către multe curtezane.

[2] Economistul *Antoine Jean-Baptiste Auget, baron de Montyon* (1733—1820) a fondat mai multe premii, decernate prin L'Institut de France, printre care cel mai celebru este acela care în fiecare an, de la 1783, răsplătește un act de virtute al unui francez sărac, la aprecierea Academiei Franceze. Acest premiu „Montyon", a devenit repede subiect de glumă și a rămas, încă pînă în zilele noastre.

Era mulțumit de el — își stăpînise simțurile.

Am spus că Georges nu avea curajul fizic al celor care se aruncă în mijlocul primejdiei, ci numai curajul oamenilor colerici ; se temea cu adevărat din cauza lipsei acestei calități și nu o dată tresărise la ideea că, într-un pericol iminent, poate nu ar fi sigur de el, sau poate, în sfîrșit, s-ar comporta ca un laș. Ideea aceasta îl frămînta continuu ; de aceea hotărî să profite de prima ocazie care i s-ar oferi pentru a-și arunca sufletul în luptă cu pericolul. Ocazia se ivi într-o împrejurare destul de stranie.

Într-o zi se afla în sala de tir Lepage, cu unul din prietenii lui ; așteptînd să se elibereze un loc, se uita la unul din obișnuiții clubului, cunoscut drept cel mai bun trăgător din Paris. Cel care se antrena la acea oră executa aproape toate numerele de îndemînare care i-ar fi pus pe gînduri chiar și pe cei experimentați ; făcea muscă de fiecare dată, tăia un glonte în două cu lama unui cuțit și, cu o precizie constantă, făcea zeci de astfel de demonstrații. Amorul propriu al trăgătorului — trebuie s-o spunem — mai era stimulat și de prezența lui Georges, despre care servitorul lui îi șoptise cînd îi servise pistolul că este tot atît de îndemînatic ca și el ; auzind acestea, la fiecare lovitură se întrecea pe sine ; dar, la fiecare foc, în loc să culeagă răsplata laudelor meritate, dimpotrivă, îl auzea pe Georges răspunzînd exclamațiilor de la galerie :

— Da, a tras bine, fără îndoială, dar ar fi cu totul altceva dacă domnul ar trage într-un om.

Această continuă negare a îndemînării lui de duelist îl miră la început pe trăgător, și în cele din urmă chiar îl supără. Se întoarse deci spre Georges, tocmai cînd își exprimase pentru a treia oară îndoiala, așa cum am arătat mai sus, și, privindu-l cu un aer jumătate ironic, jumătate amenințător, îi spuse :

— Mă iertați, domnule, dar mi se pare că de trei ori v-ați exprimat îndoiala într-un fel insultător despre curajul meu ; vreți să fiți bun și să-mi dați o explicație clară și mai precisă a cuvintelor pe care le-ați spus ?

— Cuvintele mele nu au nevoie de nici o explicație, domnule, răspunse Georges, ele, după părerea mea, se explică suficient și singure.

— Atunci, domnule, răspunse trăgătorul, fiţi amabil şi repetaţi-le, pentru ca eu să apreciez totodată şi înţelesul pe care îl au, şi intenţia care le-a determinat.

— Am spus, zise Georges cu cel mai perfect calm, am spus, cînd v-am văzut făcînd muscă la toate loviturile, că nu aţi fi tot atît de sigur pe mîna dumneavoastră şi nici pe ochiul dumneavoastră dacă, în loc să îndreptaţi arma spre acea placă, aţi îndrepta-o spre pieptul unui om.

— Dar pentru ce asta ? întrebă nedumerit trăgătorul.

— Pentru că eu am credinţa că în momentul în care se trage asupra semenului există o anume emoţie care stînjeneşte gestul.

— V-aţi bătut de multe ori în duel, domnule ? întrebă trăgătorul.

— Niciodată, răspunse Georges.

— Atunci nu mă miră presupunerea dumneavoastră că în asemenea împrejurări poate să existe frică, reluă trăgătorul cu un surîs din care nu lipsea o uşoară nuanţă de ironie.

— Scuzaţi-mă, domnule, răspunse Georges, dar m-aţi înţeles greşit, cred ; mi se pare că în momentul cînd ucizi un om, tremuri din alte motive, nu de frică.

— Eu nu tremur niciodată, domnule, spuse trăgătorul.

— Se poate, răspunse Georges cu sînge rece, dar nu sînt mai puţin convins că la douăzeci şi cinci de paşi, adică la aceeaşi distanţă la care faceţi muscă la toate focurile...

— Ei bine, că la douăzeci şi cinci de paşi ?...

— La douăzeci şi cinci de paşi nu veţi nimeri un om, reluă Georges.

— Iar eu sînt sigur de contrariu, domnule.

— Permiteţi-mi să nu vă cred pe cuvînt.

— Atunci înseamnă că mă contraziceţi ?

— Nu, e un fapt care se poate demonstra.

— Dar cu care, presupun, aţi ezita să faceţi experienţă, reluă trăgătorul rînjind.

— De ce ? se miră Georges, privindu-l fix.

— Poate trăgînd în altul, şi nu în dumneavoastră, presupun.

— În altul, sau chiar în mine, nu are importanţă.

— Ar fi un gest temerar, domnule, să riscaţi o asemenea încercare, vă previn.

— Nu, eu v-am spus ceea ce gîndesc, şi de aceea convingerea mea este că nu aş risca mare lucru.

— Aşadar, repetaţi pentru a doua oară că la douăzeci şi cinci de paşi nu mi-aş nimeri omul ?

— Vă înşelaţi, domnule, nu este pentru a doua oară că vă repet acest lucru, este, dacă-mi permiteţi, pentru a cincea oară.

— Ah, e prea de tot, domnule, şi văd că ţineţi neapărat să mă insultaţi.

— N-aveţi decît să credeţi că asta este intenţia mea.

— Perfect, domnule. Ora dumneavoastră ?

— Chiar în clipa aceasta, dacă vreţi.

— Locul ?

— Sîntem la cinci sute de paşi de Bois de Boulogne.

— Armele dumneavoastră ?

— Armele mele ? Pistolul, firește. Nu e vorba de un duel, facem o experienţă.

— La ordinele dumneavoastră, domnule.

— Eu la ale dumneavoastră, domnule.

Şi cei doi tineri se urcară fiecare în trăsura lui, însoţiţi de cîte un prieten.

Ajunşi pe teren, cei doi martori încercară să aplaneze incidentul, dar fără succes. Adversarul lui Georges pretindea imperios scuze, iar Georges susţinea că nu datora scuze decît în cazul în care va fi rănit sau ucis, pentru că numai în acest caz el nu ar fi avut dreptate.

Cei doi martori pierdură un sfert de oră cu aceste tratative, care nu duseră la nici un rezultat.

Voiră atunci să plaseze adversarii la treizeci de paşi unul de celălalt ; dar Georges făcu observaţia că nu mai era o experienţă reală dacă nu se păstra cu stricteţe distanţa la care de obicei se trage în ţintă, adică douăzeci şi cinci de paşi. În consecinţă, se măsurară douăzeci şi cinci de paşi.

Apoi martorii voiră să dea cu banul pentru a se hotărî care să tragă primul ; dar Georges declară că el socotea inutil acest preliminariu, dat fiind că dreptul de a trage primul aparţinea în mod firesc adversarului său. Ad-

versarul, la rîndul lui, orgolios, insistă ca sorţii să decidă un avantaj care, între doi oameni de forţe egale, dădea şanse celui ce ar trage primul.

Georges însă insistă, şi adversarul său se văzu obligat să cedeze.

Băiatul de la tir îi urmase pe combatanţi. El fu acela care încărcă pistoalele cu aceeaşi măsură, acelaşi praf de puşcă şi aceleaşi gloanţe ca cele cu care se făcuseră exerciţii la sală, Georges impunînd acest punct ca o condiţie *sine qua non*.

Adversarii se aşezară la douăzeci şi cinci de paşi, şi fiecare din ei primi din mîinile martorului său un pistol încărcat. Apoi martorii se depărtară, lăsîndu-le facultatea de a trage unul asupra celuilalt în ordinea stabilită.

Georges nu luă nici una din precauţiunile uzitate în astfel de împrejurări, nu încercă să-şi protejeze cu pistolul nici o parte a corpului. Îşi lăsă braţul în jos de-a lungul coapsei şi, în toată lăţimea, îşi expuse pieptul pe de-a-ntregul dezarmat.

Adversarul său nu înţelegea o astfel de comportare ; se aflase de multe ori în situaţii similare, niciodată însă nu întîlnise atîta sînge rece. În plus, acea convingere a lui Georges începu să-şi facă efectul. Trăgătorul atît de abil, care nu greşise niciodată ţinta, începu să se îndoiască de el însuşi.

De două ori ridică pistolul asupra lui Georges şi de două ori îl lăsă în jos. Era împotriva tuturor regulilor duelului ; dar de fiecare dată Georges se mulţumi să-i spună :

— Nu vă grăbiţi, domnule, nu vă grăbiţi.

Cînd pentru a treia oară ridică braţul, îl cuprinse ruşinea şi trase.

O clipă martorii se simţiră copleşiţi de spaimă. Dar de îndată ce se auzi detunătura, Georges se întoarse pe rînd spre stînga şi spre dreapta şi, salutîndu-i pe cei doi domni pentru a le arăta că nu era rănit, îi spuse adversarului său :

— Ei bine, domnule, vedeţi că am avut dreptate ? Cînd tragi într-un om, eşti mai puţin sigur decît atunci cînd tragi într-o placă !

— Da, domnule, m-am înşelat, îi răspunse adversarul său. Acum e rîndul dumneavoastră să trageţi.

— Eu, spuse Georges, ridicîndu-şi pălăria pe care o pusese pe jos şi întinzînd pistolul băiatului de la tir, eu să trag în dumneavoastră ? De ce să trag ?

— Este dreptul dumneavoastră, domnule, izbucni adversarul său, şi nu voi îngădui să fie altfel. Şi, în definitiv, sînt curios să văd cum veţi trage dumneavoastră.

— Pardon, domnule, spuse Georges cu imperturbabilul său sînge rece, să ne înţelegem. Eu nu am spus că vă voi nimeri. Am spus doar că dumneavoastră nu mă veţi nimeri ; şi nu m-aţi nimerit. Am avut dreptate ; asta e tot.

Şi orice motiv invocă adversarul său, oricîtă stăruinţă depuse ca să tragă şi el, Georges se urcă în trăsură şi apucă din nou pe drumul barierei de la Etoile, repetîndu-i prietenului său :

— Ei bine, n-am spus eu că una e să tragi într-o păpuşă şi alta e să tragi într-un om ?

Georges era mulţumit de el, fiind sigur de acum înainte de curajul lui.

Aceste trei aventuri stîrniră vîlvă şi îl situară într-o lumină deosebită. Două sau trei cochete îşi făcură un punct de onoare din a-l subjuga pe modernul Caton ; şi cum el nu avea nici un motiv să le reziste, deveni în curînd un tînăr la modă. Dar tocmai cînd crezuse că e mai subjugat de norocul său în dragoste, sosise momentul stabilit de el pentru a călători, şi într-o bună zi îşi luă rămas bun de la curtezane, dărui fiecăreia un cadou regesc, apoi plecă la Londra.

Aici Georges se prezentă pretutindeni, şi pretutindeni fu bine primit. Îşi cumpără cai, cîini şi cocoşi ; pe unii îi puse să se lupte şi pe alţii să alerge, ţinu toate pariurile oferite, cîştigă şi pierdu sume nebuneşti cu un sînge rece absolut aristocratic ; pe scurt, după un an părăsi Londra, lăsînd în urma lui renumele unui perfect gentleman, aşa cum lăsase la Paris reputaţia unui cavaler fermecător ; în timpul şederii sale în capitala Marii Britanii îl întîlnise pe lord Murrey, dar, cum am spus, fără să-i fi fost prezentat sau să fi întreţinut relaţii amicale cu el.

Începuse moda călătoriilor în Orient. Georges vizită pe rînd Grecia, Turcia, Asia Mică, Siria şi Egiptul. Fu prezentat lui Mehmet-Ali tocmai cînd Ibrahim-paşa urma să facă expediţia la Saïd. Îl însoţi pe fiul viceregelui, luptă sub comanda lui şi obţinu o sabie de onoare şi doi cai arabi, aleşi dintre cei mai frumoşi din herghelia acestuia.

Se întoarse în Franţa prin Italia. Tocmai se pregătea expediţia din Spania [1] ; se grăbi să ajungă la Paris şi ceru să se înroleze ca voluntar : cererea lui fu aprobată. Merse în rîndurile primului batalion de marş şi se află în mod constant în avangardă.

Din păcate, împotriva oricărei aşteptări, spaniolii nu rezistaseră, şi această campanie, despre care la început se crezuse că va fi atît de înverşunată, nu se dovedi pînă la urmă decît o plimbare militară. La Trocadero, totuşi, se schimbară lucrurile şi îşi dădură seama că acest ultim bulevard al revoluţiei peninsulare trebuia să fie luat cu forţa.

Regimentul căruia i se alăturase Georges nu era desemnat pentru asalt ; ceru să se schimbe în alt regiment, şi astfel trecu la grenadieri. Odată făcută breşa, Georges alergă în fruntea coloanei de atac şi intră al treilea în fort.

Numele său apăru citat pe ordin de armată şi primi din mîna ducelui d'Angoulême crucea Legiunii de Onoare, iar din mîna lui Ferdinand al VII-lea, crucea Carol al III-lea. Georges nu dorise decît să obţină o distincţie. Obţinuse două. Orgoliul său era mai mult decît satisfăcut.

Se gîndi atunci că venise timpul să se întoarcă în insula France ; tot ceea ce visase se împlinise, tot ceea ce dorise întrecuse aşteptările : nu-i mai rămînea nimic de făcut în Europa. Lupta lui cu civilizaţia se terminase ; lupta cu barbaria de-abia acum avea să înceapă. Georges era un om foarte orgolios ; pe el nu l-ar fi mulţumit o viaţă tihnită în Europa, în care să-şi irosească forţele adunate cu atîta grijă : toată strădania lui de zece ani încoace avusese drept scop să-şi depăşească compatrioţii — mulatri şi albi — şi să reuşească astfel să îngenunche prejudecata pe care nici un om de culoare nu îndrăznise

[1] Organizată de Chateaubriand şi adusă la îndeplinire de către ducele d'Angoulême în 1823.

încă să o combată. Puţin îl interesa pe el Europa şi cele o sută cincizeci de milioane de locuitori ai ei ; puţin îl interesa Franţa şi cele treizeci şi trei de milioane de oameni ai ei ; puţin îi păsa de deputăţie sau de funcţii ministeriale, de republică sau de regalitate. Ceea ce avea importanţă, ceea ce îl preocupa înainte de toate era micul lui colţ de pămînt, pierdut pe hartă ca un fir de nisip în fundul mării, şi aici, pe acest colţ de pămînt, trebuia el să execute un mare tur de forţă şi să rezolve o mare problemă. Nu îl obseda decît o amintire : aceea a suferinţei ; nu avea decît o nădejde : aceea de a se impune.

Tocmai atunci, „Leycester" făcuse escală la Cadix. „Leycester" se îndrepta spre insula France, unde urma să facă o altă escală. Georges ceru să fie admis la bordul distinsului vas, şi pentru că fusese recomandat căpitanului de către autorităţile franceze şi spaniole, obţinu fără nici un fel de greutate aprobarea. Apoi, adevăratul motiv al acestei favori, trebuie s-o spunem, fusese tocmai faptul că lord Murrey aflase că solicitantul acestei traversări era un indigen din insula France ; or, lord Murrey, departe de a fi fost stînjenit, chiar îi convenea ca în zilele în care vor traversa cele patru mii de leghe să poată afla de la el tot felul de amănunte care pentru un viitor guvernator este foarte important să le ştie înainte de a-şi lua în primire postul.

Am văzut cum Georges şi lord Murrey se apropiaseră încetul cu încetul unul de celălalt şi ajunseseră la un anumit grad de prietenie cînd vasul acostase la Port-Louis.

Am mai văzut cu cîtă greutate reuşise Georges să se facă recunoscut de tatăl său. Bucuria bătrînului fusese cu atît mai mare cu cît nu se aşteptase la această revedere ; apoi băiatul care se întorsese era atît de schimbat, încît tot mergînd spre Moka, bătrînul nu se mai sătura să-l privească, oprindu-se cînd şi cînd în faţa lui extaziat şi strîngîndu-l la piept cu atîta efuziune, încît de fiecare dată Georges, în ciuda acelei stăpîniri de sine pe care şi-o impunea, îşi simţea ochii umezi.

După trei ore de mers, ajunseră la plantaţie ; Télémaque o luase înainte, astfel încît, odată ajunşi, negrii

îi întîmpinară bucuroşi ; aveau totuşi o oarecare reţinere : tînărul acesta, pe care nu-l mai văzuseră de cînd era copil, se întorcea acum acasă şi va fi şi el stăpînul lor ; dar acest nou stăpîn cum va fi oare ?

Pentru toată această populaţie sărmană, întoarcerea lui Georges însemna ori fericirea ori nefericirea ei. Semne bune însă de la început : Georges le dădu liberă ziua aceea şi pe cea următoare. Or, cum peste două zile era duminică, trei zile de vacanţă le prinse foarte bine.

Apoi Georges, curios să aprecieze singur cîtă importanţă i se va da în insulă datorită averii lui, abia avu răbdare să stea la masă, că şi porni împreună cu tatăl său să viziteze întregul domeniu. Speculaţii fericite şi o muncă stăruitoare făcuseră din el una din cele mai frumoase proprietăţi ale coloniei. În centrul terenului era casa, o construcţie simplă şi spaţioasă, înconjurată de un triplu umbrar de bananieri, de manghieri şi de tamarini [1], avînd în faţă o lungă alee de arbori care ducea pînă la drum şi în spate o altă alee care ducea spre livezile parfumate, pe unde rodia cu flori bătute, la cea mai mică adiere de vînt, îşi plimba miresmele, cînd să mîngîie un buchet de portocale purpurii, cînd un ciorchine bogat de banane galbene, urcînd şi coborînd mereu, nehotărîte, asemenea unei albine care zboară de colo-colo între două flori. De jur împrejur şi cît puteai cuprinde cu ochii se întindeau cîmpuri imense de trestie şi de porumb, care, grele de povara rodului bogat, păreau că imploră mîna secerătorilor.

În cele din urmă ajunseră la ceea ce se numeşte în oricare plantaţie tabăra negrilor.

În mijlocul taberei se ridica o clădire mare care le servea iarna drept hambar şi vara drept sală de dans ; de acolo răzbăteau puternice strigăte de bucurie amestecate cu sunetele tamburinei, ale tam-tamului şi ale harpei malgaşe. Negrii, profitînd de vacanţa acordată, se apucaseră pe dată să petreacă, într-o veselie colectivă ; căci în acele temperamente primitive nu există nuanţe ; de

[1] Cătine roşii.

la muncă ei trec fără tranziție la petrecere și dansînd uită oboseala. Georges și tatăl său deschiseră ușa și apărură pe neașteptate în mijlocul lor.

Numaidecît tăcură, fiecare se trase unul lîngă celălalt, căutînd să se rînduiască întocmai ca soldații surprinși de colonelul lor. Apoi, după un moment de tăcere apăsătoare, cu o triplă aclamație își salutară stăpînii. De această dată era chiar expresia sinceră și totală a sentimentelor lor. Bine hrăniți, bine îmbrăcați, rareori pedepsiți, pentru că rareori nu-și făceau datoria, ei îl venerau pe Pierre Munier, singurul poate dintre mulatrii din colonie care, cu toate că era umil față de albi, nu era crud cu negrii. Georges, a cărui întoarcere, cum am spus, inspirase temeri serioase populației sărace, ca și cum le-ar fi intuit gîndurile, ridică mîna în semn că voia să le vorbească. De îndată se făcu liniște desăvîrșită și negrii începură să-i soarbă cuvintele care se înșiruiau domoale ca o făgăduială, solemne ca un angajament.

— Prieteni, sînt înduioșat de primirea pe care mi-o faceți, și mai mult încă de bucuria care strălucește pe fețele voastre ; tatăl meu își dă toată osteneala să fiți fericiți, știu, și îi mulțumesc ; căci este o datorie a mea și a lui de a-i face fericiți pe cei care își văd de treabă și care sper să mă asculte și pe mine cu aceeași supunere cu care l-au ascultat și îl ascultă pe el. Sînteți aici trei sute și nu aveți decît nouăzeci de colibe ; tatăl meu dorește să mai clădiți alte șaizeci, cîte una pentru doi oameni ; fiecare colibă va avea o mică grădină ; fiecăruia îi va fi îngăduit să planteze acolo tutun, giromon, cartofi și să crească un porc și găini ; cei care vor dori să facă bani din toate acestea, duminica se vor duce cu ele la tîrg, la Port-Louis, și vor dispune după pofta inimii lor de produsul vînzării. Dacă se va comite vreun furt, celui care își va fi furat fratele i se va da o pedeapsă severă ; dacă vreunul dintre voi va fi bătut pe nedrept de către șeful vostru, să facă dovada că nu merita pedeapsa și dreptatea va fi de partea lui ; nu pun la socoteală cazul în care vreunul fuge în pădure, pentru că voi sînteți și sper

că veți fi prea mulțumiți ca să vă dea vreodată prin gînd să ne părăsiți.

Din nou izbucniră strigăte de bucurie în urma acestui mic discurs, care, fără îndoială, pentru cei șaizeci de milioane de europeni care au fericirea să trăiască într-un regim constituțional pare deplasat sau chiar neserios, dar pe care negrii îl primiră cu atît mai mult entuziasm cu cît era prima oară că se acordau asemenea drepturi în colonie.

VII

BRELOCUL

În seara zilei următoare, care era, așa cum am spus, sîmbătă, un grup de negri, mai puțin veseli decît cei pe care tocmai i-am părăsit, se adunase sub un șopron imens, și aici, așezați în jurul unui foc de crengi uscate, făceau liniștiți, așa cum se spune în colonii, brelocul; adică, după nevoile, temperamentul sau caracterul lor, lucrau fie vreun obiect care urma să-l vîndă a doua zi, fie că pregăteau orez, manioc sau banane; alții fumau din pipă de lemn tutun indigen sau recoltat în grădinile lor; și în acest timp vorbeau între ei pe șoptite. Femeile și copiii aveau grijă să întrețină focul, umblînd fără încetare de colo pînă colo; dar, în ciuda acestei febrile activități și acestui neastîmpăr, cu toate că erau aici după o zi de odihnă, atmosfera era încărcată de tristețe și neliniște. Șopronul în care se adunaseră era situat în partea de jos a cîmpiilor Williams, la poalele muntelui Trois-Mamelles, în jurul căruia se întindea proprietatea vechii noastre cunoștințe, domnul de Malmédie.

Domnul de Malmédie nu era un stăpîn rău în înțelesul care se dă în Franța acestui cuvînt. Nu, durduliul domn de Malmédie era un om incapabil de ură, incapabil de răzbunare, dar legat pătimaș de importanța rangului lui în societate, plin de mîndrie pentru puritatea sîngelui care-i curgea în vine, împărtășind cu o bună-credință nativă, transmisă lui din generație în generație, vechea prejudecată din insula France de a chinui oamenii de culoare. În ceea ce îi privea pe sclavi, ei nu se simțeau mai

nefericiţi la domnul de Malmédie decît oriunde în altă parte ; dar pentru domnul de Malmédie negrii nu erau socotiţi oameni, ci doar nişte maşini care trebuiau să aducă un anumit profit. Or, cînd o maşină nu produce ceea ce trebuie să producă, o reechipezi prin mijloace mecanice. Domnul de Malmédie aplica deci negrilor săi pur şi simplu teoria pe care ar fi aplicat-o maşinilor. Cînd negrii încetau să funcţioneze, fie din lene, fie din oboseală, şeful lor îi întorcea cu lovituri de bici ; maşina îşi relua mişcarea, şi la sfîrşitul săptămînii produsul general însuma ceea ce trebuia să însumeze.

Cît despre domnul Henri de Malmédie, era o copie fidelă a tatălui său, cu diferenţa că avea 20 de ani mai puţin şi o doză de orgoliu în plus.

Era deci o mare deosebire între situaţia morală şi materială a negrilor din cîmpiile Williams şi cea a negrilor din cartierul Moka. De aceea la reuniunile sclavilor lui Pierre Munier voia bună venea de la sine, în timp ce la ai domnului Malmédie, dimpotrivă, voia bună trebuia să fie provocată de vreun cîntec, de vreo poveste sau vreo scenă burlescă. Dealtfel, la tropice, ca şi în ţinuturile noastre, sub şopronul negrului, ca şi în bivuacul soldaţilor, se găsesc totdeauna doi-trei mucaliţi care îşi iau asupra lor sarcina mai obositoare decît s-ar crede de a-i face pe cei din jur să rîdă, iar cei din jur, recunoscători, îi răsplătesc în zeci de feluri ; bineînţeles că dacă aceştia uită să se achite, ceea ce se întîmplă uneori, bufonul le aminteşte de la obraz că îi sînt datori.

Or, cel care avea aici, la moşia domnului de Malmédie, funcţia pe care o practicau altădată Triboulet şi Angeli la curtea regilor François I şi Ludovic al XIII-lea era un om mic de statură, al cărui trunchi voinic părea suspendat pe nişte picioare atît de subţiri, încît la început părea nefirească o asemenea împerechere. Dealtfel, la cele două extremităţi echilibrul îşi menţinea linia : trunchiul mare susţinea un cap mic, de un galben coleric, în timp ce gambele subţiri se terminau în două labe enorme. Cît despre braţe, erau de o lungime neîntîlnită, semănînd cu ale maimuţelor.

Se vede bine deci că din această îmbinare de forme incoerente şi de membre disproporţionate, noul personaj pe care l-am adus în scenă era un amestec straniu de grotesc şi înspăimîntător, la prima vedere hidosul biruind şi lăsînd o senzaţie puternică de silă ; dar mai puţin adepţi ai frumosului, negrii nu luau în seamă în general decît latura comică, deşi uneori de sub pielea de maimuţă tigrul îşi scotea ghearele şi îşi arăta colţii.

Îl chema Antonio şi se născuse la Tingoram ; dar pentru a-l deosebi de cei care purtau acelaşi nume, şi pe care o confuzie fără îndoială i-ar fi putut ofensa, i se spunea Antonio Malaczul.

Brelocul era deci destul de trist, cum am spus, cînd iată Antonio, care se strecurase fără să fie văzut pînă în spatele unuia din stîlpii care susţineau şopronul, îşi arătă capul galben şi scoase un uşor şuierat ca al şarpelui cu capişon, una din cele mai teribile reptile din peninsula malaeză. Acel ţipăt, scos în cîmpiile din Ténassérim, în mlaştinile din Java sau nisipurile din Quiloa, ar fi îngheţat de spaimă pe oricine l-ar fi auzit ; dar în insula France, unde, în afară de rechinii care înoată în cete de-a lungul coastelor, nu poate fi semnalat nici un animal vătămător, şuieratul acela nu produse alt efect decît de a-i face pe negri să caşte gura şi să holbeze ochii ; ca vrăjiţi, toţi îşi întoarseră capetele spre noul-sosit ; toţi strigară într-un singur glas :

— Antonio Malaczul ! Viva Antonio !

Doar cîţiva dintre ei tresăriră şi se ridicară pe jumătate : aceştia erau malgaşi, yolofi, zanguebari, care, în tinereţea lor, auziseră acel şuierat şi nu-l puteau uita.

Unul dintre ei se ridică de-a binelea : era un tînăr negru frumos, pe care l-ai fi asemuit, fără culoarea lui, cu un copil din cea mai frumoasă rasă caucaziană. Dar îndată ce-şi dădu seama ce anume îl scosese din visare, se culcă din nou la loc, murmurînd cu un dispreţ egal cu bucuria celorlalţi sclavi :

— Antonio Malaczul !

Din trei salturi Antonio ajunse în mijlocul cercului şi se aşeză jos ; apoi, sărind pe deasupra focului, căzu în cealaltă parte, aşezîndu-se în felul tăietorilor.

— Un cîntec, Antonio ! un cîntec ! strigară cu toţii.

Contrar virtuozilor siguri de efectele lor, Antonio nu se lăsă rugat prea mult ; scoase o drîmbă din langouti, duse instrumentul la gură, se auziră cîteva sunete pregătitoare, ca un preludiu, apoi, însoţindu-şi cuvintele cu gesturi groteşti şi potrivite, începu să cînte :

„Eu într-un colibă mic locuieşte.
Că trebuie aplecat ca eu intru în ea ;
Dar acoperiş jos şi la cap loveşte
Cînd picior meu atinge podea.

Cînd seara vrei odihnit,
Eu nevoie lumină nu are,
Luna pe mine găsit
Prin acoperiş prin gaură mare.

Pat meu este rogojin malgaş mic,
Bucata lemn alb este perna cap,
Vas apă este ţeastă antic,
În care la An nou eu toarnă arac[1].

Cînd femeia meu gospodar
Sîmbătă cina găteşte,
Eu bananе în coliba la jar
Sub cenuşa fierbinte prăjeşte.

La cufăr meu broască nu pus
Şi niciodată nu închis pe el eu,
Fără ferecătură în cufăr bambus
Cine să cauţi traista meu ?

Dacă duminică eu cîştigi bine,
Cumperi bucata tutun
Şi întreg săptămîna faci fum la mine
În pipa de roşcov mare şi bun."

Ca să-şi poată da seama de efectul produs de cîntecul lui Antonio, cu toată sărăcia rimelor şi cu toată simplitatea ideilor lui, ar trebui ca cititorul să fi trăit între oamenii aceştia simpli şi primitivi, pentru care totul este prilej de

[1] Băutură alcoolică preparată din orez fermentat.

senzație. La sfîrșitul primului și celui de-al doilea cuplet se auziseră rîsete și aplauze. La sfîrșitul celui de-al treilea, țipete, aclamații, urale. Doar tînărul negru care își manifestase disprețul pentru Antonio ridicase din umeri cu o strîmbătură de dezgust.

Cît despre Antonio, în loc să se bucure de succesul avut, cum s-ar fi putut crede, și să se împăuneze la auzul aplauzelor, își rezemă coatele de genunchi, își sprijini capul în mîini și păru să se lase pradă unei profunde meditații. Or, cum numai Antonio era omul care-i scotea din monotonie, odată cu tăcerea lui, tristețea apăsătoare puse din nou stăpînire pe adunare. Îl rugară atunci să povestească vreo întîmplare sau să le mai cînte ceva. Dar Antonio se făcu că nu aude, și rugămințile cele mai stăruitoare nu obținură alt răspuns decît acea tăcere îndîrjită, de neînțeles.

În sfîrșit, unul de lîngă el îl bătu pe umăr și-l întrebă :

— Ce ai, Malaezule ? Ai murit ?

— Nu, răspunse Antonio. Trăiesc.

— Atunci, ce faci ?

— Mă gîndesc.

— Și la ce te gîndești ?

— Mă gîndesc, spuse Antonio, că timpul brelocului e un timp prețios. Cînd bunul Dumnezeu a stins soarele și a adus ora brelocului, fiecare se apucă de treabă cu plăcere ; căci fiecare lucrează pentru el, cu toate că există și leneși care pierd vremea fumînd, ca tine, Toukal ; sau lacomi care își pierd timpul stînd lîngă foc să coacă banane, ca tine, Cambeba. Dar, cum am spus, sînt alții care lucrează. Tu, Castor, de exemplu, faci scaune ; tu, Bonhomme, faci linguri de lemn ; tu, Nazim, îți depeni lenea...

— Nazim face ce vrea el, răspunse tînărul negru ; Nazim este Cerbul din Anjouan [1], așa cum Laïza este Leul, și ce fac leii și cerbii nu-i privește pe șerpi.

Antonio își mușcă buzele ; apoi, după o clipă de tăcere, în care se păru că vocea strîdentă a tînărului sclav încă mai vibra, Antonio continuă :

[1] Nazim și Laïza erau originari din Anjouan, una din insulele arhipelagului Comore.

— Deci, mă gîndeam și vă spuneam că timpul brelocului e un timp prețios ; dar pentru ca munca să nu fie o oboseală pentru tine, Castor, și pentru tine, Bonhomme ; pentru ca fumul tutunului să ți se pară mai bun ție, Toukal ; pentru ca tu să nu adormi în timp ce banana ta se coace, Cambeba, e nevoie de cineva care să vă spună povești sau care să vă cînte.

— Așa e, spuse Castor, și Antonio știe cele mai frumoase povești și cîntă cele mai frumoase cîntece.

— Dar cînd Antonio nu cîntă cîntecele lui și nu istorisește poveștile lui, continuă Malaezul, ce se întîmplă ? Toată lumea adoarme, pentru că toată lumea este obosită de munca săptămînii. Atunci nu mai este breloc : tu, Castor, nu mai faci scaune de bambus ; tu, Bonhomme, nu mai faci linguri de lemn ; tu, Toukal, lași să ți se stingă pipa, și tu, Cambeba, lași să se ardă banana ; e adevărat ?

— E adevărat, răspunseră în cor nu numai cei interpelați, ci întreaga adunare de sclavi, mai puțin Nazim, care continua să păstreze o tăcere disprețuitoare.

— Atunci trebuie să fiți recunoscători aceluia care vă istorisește povești frumoase ca să vă țină treji și care vă cîntă cîntece frumoase ca să vă facă să rîdeți.

— Mulțumim, Antonio, mulțumim ! strigară toți într-un glas.

— Care altul decît Antonio e în stare să vă istorisească povești ?

— Laïza ! Laïza știe și el povești foarte frumoase.

— Da, însă povești care vă fac să tremurați.

— E adevărat, răspunseră negrii.

— Și cine altul decît Antonio poate să vă cînte cîntece ?

— Nazim ; și Nazim știe cîntece frumoase.

— Da, însă cîntece care vă fac să plîngeți.

— E adevărat, răspunseră negrii.

— Deci nu există decît Antonio care să știe cîntece și povești care să vă facă să rîdeți.

— Iar e adevărat, căzură de acord negrii.

— Și cine v-a cîntat un cîntec acum patru zile ?

— Tu, Malaezule.

— Cine v-a istorisit o poveste acum trei zile ?

— Tu, Malaezule.

— Cine v-a cîntat un cîntec alaltăieri ?

— Tu, Malaezule.

— Cine v-a spus o poveste ieri ?

— Tu, Malaezule.

— Şi cine astăzi v-a şi cîntat un cîntec şi are să vă spună de îndată o poveste ?

— Tu, Malaezule, tot tu.

— Atunci, dacă eu sînt cel care vă face să vă distraţi cînd lucraţi, vă face să vă placă şi mai mult tutunul, şi vă face să nu mai adormiţi cînd frigeţi banane, în tot timpul acesta eu nemaifăcînd nimic pentru mine, pentru că mă sacrific pentru voi, atunci e drept ca pentru osteneala asta, să mi se dea ceva.

Justeţea vorbelor lui îi uimi pe toţi ; dar sinceritatea noastră de istoric ne sileşte să mărturisim că doar cîţiva naivi fuseseră de acord cu el.

— Atunci, continuă Antonio, este drept ca Toukal să-mi dea puţin tutun să fumez şi eu în gurguriul meu ; nu-i aşa, Cambeba ?

— Este drept ! strigă Cambeba, încîntat că plata îl lovea pe altul şi nu pe el.

Şi Toukal fu silit să-şi împartă tutunul cu Antonio.

— Acum, continuă Antonio, acum cîteva zile mi-am pierdut lingura de lemn. Nu am bani ca să-mi cumpăr alta, pentru că în loc să fi lucrat, v-am cîntat cîntece şi v-am spus poveşti ; este deci drept ca Bonhomme să-mi dea o lingură de lemn să-mi mănînc supa ; nu-i aşa, Toukal ?

— E drept, exclamă Toukal, încîntat că nu e numai el vizat de Antonio.

Şi Antonio întinse mîna şi Bonhomme îi dădu lingura pe care tocmai o terminase.

— Acum, continuă Antonio, am tutun ca să-mi pun în gurguri şi am o lingură cu care să mănînc o supă ; dar nu am bani să cumpăr din ce să fac fiertura. Este drept deci ca să-mi dea Castor scăunelul acela mic şi frumos la care lucrează, ca să mă duc la tîrg cu el şi să-l vînd, ca să-mi cumpăr o bucăţică de carne de vacă ; nu-i aşa, Toukal ? nu-i aşa, Bonhomme ? nu-i aşa, Cambeba ?

— Așa e ! strigară Toukal, Bonhomme și Cambeba. E drept !

Și Antonio mai cu voie, mai cu forța, trase din mîinile lui Castor scăunelul la care tocmai bătuse în cuie ultimul bambus.

— Acum, continuă Antonio, am cîntat un cîntec care m-a și obosit, și am să vă spun o poveste care mă va obosi și mai mult. Este drept deci să prind putere și pentru asta trebuie să mănînc ceva ; nu-i așa, Toukal ? nu-i așa, Bonhomme ? nu-i așa, Castor ?

— E drept ! răspunseră într-un glas cei trei păgubiți.

Lui Cambeba îi veni un gînd teribil.

— Dar, spuse Antonio căscînd o gură mare și sclipitoare ca a unui lup, nu am ce să pun în gură.

Cambeba simți că i se face părul măciucă și întinse automat mîna spre foc.

— Este drept deci, continuă Antonio, să-mi dea Cambeba o mică banană ; nu-i așa, voi aceștia ?

— Da, da, așa e ! strigară într-un glas Toukal, Bonhomme și Castor. Da, e drept ! banană, Cambeba ! banană, Cambeba !

Și toate vocile strigară în cor :

— Banană, Cambeba !

Nenorocitul privi adunarea cu un aer năuc și se repezi spre foc să-și salveze banana ; dar Antonio îl opri în drum și, cu o forță de necrezut, îl ținu cu o mînă, cu cealaltă apucă frînghia cu ajutorul căreia erau urcați în pod sacii cu porumb, trecu cîrligul prin cingătoarea lui Cambeba, făcînd tot atunci semn lui Toukal să tragă de capătul celălalt al frînghiei. Toukal înțelese cu o iuțeală care făcea cinste inteligenței lui și, în momentul în care Cambeba se aștepta cel mai puțin, se pomeni ridicat de la pămînt și, în hazul întregii adunări, începu să urce, învîrtindu-se în jurul lui în aer. Aproape la șase picioare de pămînt încetară să-l mai ridice, și Cambeba rămase atîrnat, întinzînd încă mîinile crispate spre nenorocita de banană, pe care nu avea cum s-o mai apere de dușmanul său.

— Bravo, Antonio ! bravo, Antonio ! strigară toți rîzînd cu lacrimi și ținîndu-se de burtă, în timp ce Antonio, complet stăpîn de aici înainte pe obiectul discuției, înde-

părta tacticos cenușa și scotea de acolo banana fumegîndă, numai bine coaptă și rumenită, să-ți lase gura apă.

— Banana mea, banana mea ! striga Cambeba cu accentul celei mai teribile disperări.

— Uite-o, spuse Antonio, întinzînd brațul în direcția lui Cambeba.

— Eu prea departe ca să-l iau pe el.

— N-o vrei ?

— Eu nu poate ajunge pînă la el.

— Atunci, spuse Antonio, parodiind limba nenorocitului atîrnat, atunci eu mănînci pe el pentru oprit el putrezește.

Și Antonio se apucă să desfacă banana cu o gravitate atît de comică, încît rîsetele deveniră convulsive.

— Antonio, strigă Cambeba, Antonio, eu rogi pe tine dai înapoi banana la mine ; banana fost pentru femeie meu, care fost bolnav și nu poți altceva mănînci. Eu furat pe el, atît nevoie mare avut de el.

— Bunul furat nu folosește niciodată, răspunse filozofic Antonio, continuînd să cojească banana.

— Ah ! biet Narina, biet Narina ! nu are nimic mîncare, și are să fie foame, foarte foame !

— Dar fie-vă milă de nenorocitul ăsta, spuse tînărul negru din Anjouan, care, în mijlocul veseliei tuturor, doar el rămăsese serios și melancolic.

— Nu se prinde ! spuse Antonio.

— Nu ție îți vorbesc, îi răspunse Nazim.

— Și cui îi vorbești ?

— Vorbesc unor oameni.

— Ei bine, eu, eu îți vorbesc, continuă Antonio, și îți spun : taci din gură, Nazim !

— Dezlegați-l pe Cambeba, continuă tînărul negru cu un ton de supremă demnitate care ar fi făcut cinste și unui rege.

Toukal, care ținea de frînghie, se întoarse spre Antonio, neștiind ce să facă.

Dar fără să răspundă privirii lui Toukal, Malaezul repetă :

— Ți-am spus : „Taci din gură, Nazim", și tu nu ai tăcut.

— Cînd mă latră un cîine, eu nu îi răspund şi îmi văd de drum. Tu eşti un cîine, Antonio.

— Ia seama, Nazim, spuse Antonio, dînd din cap ; cînd fratele tău Laïza nu e aici, nu eşti în stare de mare lucru. De aceea, sînt foarte sigur că nu ai repeta ce ai spus adineauri.

— Eşti un cîine, Antonio, repetă Nazim, ridicîndu-se.

Toţii negrii care erau între Nazim şi Antonio se dădură deoparte în aşa fel încît frumosul negru din Anjouan şi hidosul Malaez se pomeniră unul în faţa celuilalt, la vreo zece paşi.

— Spui aşa de la distanţă, Nazim, zise Antonio cu dinţii strînşi de furie.

— Şi o repet de aproape ! izbucni Nazim.

Şi dintr-un singur salt se află la doi paşi de Antonio ; apoi, cu voce dispreţuitoare, cu privirea sfidătoare, cu nările umflate :

— Eşti un cîine ! spuse el pentru a treia oară.

Un alb s-ar fi aruncat asupra duşmanului şi l-ar fi sufocat dacă treaba ar fi fost în puterea lui. Antonio, dimpotrivă, făcu un pas înapoi, se încovoie pe picioarele lui lungi, se ghemui ca o reptilă, scoase un cuţit din buzunarul jachetei şi îl deschise.

Nazim prinse mişcarea şi îi ghici intenţia ; dar fără să catadicsească să facă un singur gest de apărare, mut, în picioare, nemişcat, îl aşteptă, asemenea unui zeu nubian.

O clipă Malaezul îşi mîncă duşmanul din priviri ; apoi, ridicîndu-se cu supleţea şi agilitatea unui şarpe, strigă :

— Vai de tine ! Laïza nu e aici !

— Laïza e aici ! se auzi o voce gravă.

Cel care pronunţase aceste cuvinte le pronunţase cu tonul lui obişnuit ; nu adăugase un gest, nu le însoţise de nici un semn, şi, totuşi, la auzul acestei voci, Antonio se opri brusc, şi cuţitul, care nu mai era decît la două degete de pieptul lui Nazim, îi scăpă din mînă.

— Laïza ! se mirară toţi negrii, întorcîndu-se spre noul-sosit şi luînd chiar din clipa aceea o atitudine de supunere.

Cel care nu spusese decît un cuvînt ca să producă o impresie atît de puternică asupra tuturor şi chiar asupra

lui Antonio era un bărbat în floarea vîrstei, de talie obișnuită, dar ale cărui membre viguroase și musculoase trădau o forță uriașă. El rămăsese în picioare, nemișcat, cu brațele încrucișate, iar din ochii pe jumătate închiși, ca cei ai unui leu care scrutează, țîșnea o privire stăpînită și poruncitoare. Văzîndu-i pe toți cum tac respectuoși, așteptînd un cuvînt sau un semn din partea acestui bărbat, s-ar fi putut spune că păreau o hoardă africană așteptînd pacea sau războiul, la un semn făcut din cap de către regele ei ; dar el nu era decît un sclav printre sclavi.

Timp de cîteva minute toți încremeniră ca niște statui ; apoi Laïza ridică încet mîna și o întinse spre Cambeba care asistase ca și ceilalți la scena ce se petrecuse dar atîrnat la capătul frînghiei, planînd.

Toukal lăsă imediat să se desfășoare frînghia, și Cambeba, spre marea lui mulțumire, se regăsi pe pămînt. Prima grijă fu să se apuce să-și caute banana ; dar în încurcătura petrecută, banana dispăruse.

În timp ce Cambeba căuta banana, Laïza ieșise afară ; se întorsese foarte repede, purtînd pe umeri un porc sălbatic ; îl aruncă lîngă foc și spuse :

— Uite, copii, m-am gîndit la voi, luați-l și împărțiți-l.

Fapta aceasta și cuvintele generoase care o însoțeau atingeau două corzi foarte sensibile în inimile negrilor — lăcomia și entuziasmul — și era greu să nu-și producă efectul. Fiecare înconjură animalul și se lăsă cuprins de admirație în felul său.

— Oh, ce supa bun noi face seara, spuse un malabar.

— El negru ca un mozambic, spuse un malgaș.

— El gras ca un malgaș, spuse un mozambican.

Dar, așa cum e ușor de presupus, admirația pentru animal pornea dintr-un sentiment prea ideal ca să nu-i lase curînd loc unuia ceva mai concret. De aceea, într-o clipă animalul fu tăiat, măcelărit, o parte pusă la rezervă pentru ziua următoare, iar cealaltă tăiată în felii destul de subțiri, pe care le și așezară pe cărbuni, și alte bucăți, ceva mai groase, ca să le frigă în fața focului.

Fiecare își reluă locul de la începutul brelocului, dar cu figurile vesele, pentru că fiecare era în așteptarea unei

mese bogate. Numai Cambeba stătea într-un colț în picioare, trist și abătut.

— Ce faci acolo, Cambeba ? îl întrebă Laïza.

— Eu face nimic, papa Laïza, răspunse trist Cambeba.

Papa este, după cum fiecare știe, un titlu de onoare la negri ; și toți negrii din această așezare, de la cel mai tînăr, pînă la cel mai în vîrstă, îi dăduseră acest titlu lui Laïza.

— Tot mai suferi că te-au legat de cingătoare ? întrebă Laïza.

— Oh, nu, papa, eu nu așa delicat.

— Atunci, ai vreo supărare ?

De data aceasta Cambeba nu răspunse decît dînd din cap în semn de afirmare.

— Ce supărare ai ? întrebă iar Laïza.

— Antonio luat banana meu, care eu obligat fură, pentru femeia meu care bolnav, și eu nu are nimic dau ei acuma.

— Ei, atunci dă-i o bucată de carne de porc sălbatic.

— El nu poți mănînci carne. Nu, el nu poți, papa Laïza.

— Hei, făcu Laïza cu voce tare, cine are aici o banană să-mi dea ?

Vreo duzină de banane ieșiră ca prin minune de sub cenușă. Laïza o luă pe cea mai frumoasă și i-o dădu lui Cambeba, care porni în fugă cu ea, fără să mai aștepte sau să mulțumească ; apoi Laïza se întoarse spre Bonhomme, care oferise banana, și îi spuse :

— N-ai să pierzi nimic în povestea asta, Bonhomme, pentru că în locul bananei vei avea partea de carne a lui Antonio.

— Dar eu, întrebă cu nerușinare Antonio, eu ce voi avea ?

— Tu, spuse Laïza, vei avea banana pe care i-ai furat-o lui Cambeba.

— Dar s-a pierdut, răspunse Malaezul.

— Asta nu mă privește.

— Bravo, spuseră negrii, bunul furat n-a folosit niciodată !

Malaezul se sculă, aruncă o privire piezișă spre oamenii care îi aplaudaseră cu o clipă înainte răutățile și care

acum aplaudau pedepsirea lui, și ieși din hangar.

— Frate, îi spuse Nazim lui Laïza, păzește-te, eu îl cunosc, are să-ți facă într-o zi o glumă proastă.

— Păzește-te pe tine, Nazim, de mine n-o să îndrăznească să se lege.

— Bine, dacă e așa, eu am să te păzesc pe tine, iar tu o să mă păzești pe mine, spuse Nazim. Dar nu despre asta e vorba acum, și tu știi foarte bine că avem de vorbit despre altceva.

— Da, dar nu aici.

— Atunci, hai să ieșim.

— Ai răbdare ; după ce fiecare o să fie ocupat cu mîncarea lui, nici unul n-o să mai fie atent la ce facem noi.

— Ai dreptate, frate.

Și cei doi negri începură să vorbească încet despre lucruri neînsemnate ; dar îndată ce se fripse carnea și se prăjiră bucățile, profitînd de foamea care îi stăpînește pe oameni la începutul mesei, ieșiră din hangar, fără ca cineva să le fi observat lipsa.

VIII

TOALETA NEGRULUI FUGIT

Era aproape ora 10 ; noaptea, neluminată de lună, era frumoasă şi înstelată cum sînt întotdeauna nopţile la tropice spre sfîrşitul verii : pe cer străluceau unele din acele constelaţii care ne sînt cunoscute din copilărie sub numele de Ursa Mică, Baudrier, Orion şi Pleiada, dar într-o poziţie atît de diferită de cea în care ne-am obişnuit să le vedem, încît unui european i-ar fi fost greu să le recunoască ; în schimb, în mijlocul lor apare Crucea Sudului, cu neputinţă de văzut în emisfera noastră boreală. Liniştea nopţii nu era tulburată decît de zgomotul pe care îl făceau, rozînd scoarţa copacilor, numeroşii tanreci [1] cu care sînt populate cartierele rîului Negru, sau de gălăgia papagalilor albaştri, de cîntecul privighetorii cu cap negru, al fondi-jala, acea privighetoare de Madagascar, sau de foşnetul aproape imperceptibil al ierbii uscate pe care o călcau în picioare cei doi fraţi.

Mergeau tăcuţi, privind din cînd în cînd în jur neliniştiţi, oprindu-se să asculte şi iar pornind la drum ; în sfîrşit, ajunseră într-un loc mai întunecos, intrară într-un desiş de bambus şi aici se opriră iar ca să asculte şi să scruteze cu atenţie întunericul din jur. Fără îndoială rezultatul acestor ultime cercetări fu mai bun decît celelalte ; căci schimbară între ei o privire de încredere şi se aşezară amîndoi la rădăcina unui bananier sălbatic, ale cărui frunze mari se întindeau ca un nemaipomenit evantai în mijlocul frunzelor subţiri ale trestiei care îl înconjura.

[1] Tanrec *(Centetes ecaudatus)*, — insectivor din Madagascar şi Comore, pe care pielea spinoasă îl face să semene cu un arici.

— Spune, frate, ce e ? întrebă grăbit Nazim, cu acea nerăbdare pe care Laïza şi-o stăpînise cît timp fuseseră şi ceilalţi negri de faţă.

— Rămîi la aceeaşi hotărîre, Nazim ? întrebă Laïza.

— Mai mult ca niciodată. Crede-mă, aş muri aici. Pînă acum, eu, Nazim, eu, fiu de şef, eu, fratele tău, eram hotărît să muncesc ; dar mi s-a urît cu viaţa asta nenorocită : trebuie să mă întorc la Anjouan sau să mor.

Laïza oftă şi-i spuse :

— E departe de aici pînă la Anjouan.

— Ce-are a face ? răspunse Nazim.

— Sîntem în epoca vijeliilor.

— Vîntul o să ne împingă mai departe şi mai repede.

— Dar dacă se răstoarnă barca ?

— O să înotăm atît cît o să avem putere ; pe urmă, dacă n-o să mai putem, o să privim pentru ultima oară cerul unde ne aşteaptă Marele Spirit şi o să dispărem unul în braţele celuilalt.

— Păcat ! îi răspunse Laïza.

— E mai bine decît să fii sclav, insistă Nazim.

— Va să zică vrei să părăseşti insula France ?

— Vreau.

— Cu riscul vieţii ?

— Cu riscul vieţii.

— Sînt zece şanse contra una ca să nu ajungi deloc la Anjouan.

— Există una din zece ca să ajung.

— Bine, spuse Laïza ; fie aşa cum vrei tu, frate. Totuşi, mai gîndeşte-te.

— De doi ani mă tot gîndesc. Cînd şeful tribului Mongallos m-a luat şi pe mine prizonier în luptă, aşa cum ai fost şi tu luat cu patru ani înainte, şi m-a vîndut căpitanului corăbiei de sclavi negri — întocmai cum te vînduse şi pe tine — chiar de atunci am luat această hotărîre. Mă încătuşaseră în lanţuri şi am încercat să mă strangulez cu ele ; atunci m-au legat în cală. Am vrut să-mi zdrobesc capul de peretele vasului ; mi-au pus paie sub cap ; am vrut să mor de foame ; mi-au căscat gura, şi pentru că n-au reuşit să mă facă să mănînc, m-au silit să beau. Trebuiau să mă vîndă foarte repede ; m-au debarcat aici,

m-au dat pe jumătate de preț, și încă prețuisem foarte scump, pentru că eram hotărît să mă arunc de pe primul monticul pe care l-aș fi urcat. Pe neașteptate, însă, ți-am auzit atunci glasul, frate ; dintr-odată mi-am simțit inima bătînd lîngă inima ta ; deodată am simțit buzele tale pe obrazul meu și m-am simțit atît de fericit, încît am crezut că o să pot trăi. Asta a ținut un an. Apoi, iartă-mă, frate, prietenia ta nu mi-a mai ajuns. Mi-am amintit iar de insula noastră, mi-am amintit de tata, mi-am amintit de Zirna. Muncile noastre mi s-au părut întîi grele, apoi umilitoare și pînă la urmă imposibile. Atunci ți-am spus că vreau să fug, să mă întorc la Anjouan, s-o revăd pe Zirna, să-l revăd pe tata, să revăd insula noastră ; și tu, tu ai fost bun ca totdeauna, mi-ai spus : „Odihnește-te, Nazim, tu, care ești lipsit de rezistență, că o să muncesc eu, care sînt puternic". Atunci patru zile și patru nopți ai ieșit și ai muncit, în timp ce eu m-am odihnit. Nu-i așa, Laïza ?

— Da, Nazim ; ascultă, totuși : ar fi mai bine să mai așteptăm, insistă Laïza, ridicînd fruntea. Astăzi sclavi, dar într-o lună, în trei luni, într-un an, stăpîni poate !

— Da, spuse Nazim ; da, îți cunosc proiectele ; da, știu care e speranța ta.

— Atunci, înțelegi tu ce-ar fi să-i vezi pe albii ăștia, atît de mîndri și atît de cruzi, umiliți și implorînd la rîndul lor ? Îți dai seama ce-ar fi să-i pui să lucreze și ei douăsprezece ore pe zi ? înțelegi tu ce-ar însemna asta ? Ei sînt cu toții douăsprezece mii, iar noi, optzeci de mii. Și în ziua în care noi o să fim cineva, ei or să fie pierduți.

— O să-ți răspund cu cuvintele tale, Laïza : sînt zece posibilități contra una ca să nu reușești...

— Dar eu o să-ți răspund cum mi-ai răspuns tu, Nazim : există una din zece ca să reușesc. Să rămînem, deci...

— Nu pot, Laïza. Nu pot... Am văzut sufletul mamei ; el mi-a spus să mă întorc acasă.

— L-ai văzut ? întrebă Laïza.

— Da, în fiecare seară, de cincisprezece zile zboară o fondijala pe deasupra capului meu ; este aceeași care cînta la Anjouan pe mormîntul ei. A străbătut marea cu aripile ei mici și a venit : i-am recunoscut cîntecul ; ascultă, fii atent, ascultă...

În adevăr, chiar atunci o privighetoare de Madagascar, de pe cea mai înaltă creangă din desișul arborilor pe sub care stăteau Laïza și Nazim, își începu cîntecul melodios, ale cărui triluri se auzeau chiar deasupra capetelor lor. Amîndoi ascultară, triști, cu fruntea aplecată, pînă cînd minunata cîntăreață nocturnă tăcu ; dar luîndu-și zborul, aceleași triluri se mai auziră cam de la cincizeci de pași ; zburînd în aceeași direcție, se mai auzi încă o dată trilul, ecou îndepărtat al patriei, dar căruia de la acea distanță abia i se puteau deslușì notele cele mai ridicate ; apoi în sfîrșit se îndepărtă atît de mult, încît cei doi exilați ascultară în zadar ; nu mai puteau auzi nimic.

— S-a întors la Anjouan, spuse Nazim, și va veni din nou să mă cheme la fel și să-mi arate drumul pînă în ziua cînd și eu o să mă întorc acolo.

— Atunci, pleacă, îi spuse Laïza.

— Așa ? întrebă Nazim.

— Totul e pregătit. Într-unul din locurile cele mai pustii ale rîului Negru, în fața monticulului, am ales unul dintre cei mai mari copaci pe care l-am putut găsi ; în trunchiul lui am scobit o barcă, am cioplit două rame din crengile lui, l-am tăiat cu fierăstrăul deasupra și dedesubtul bărcii, dar l-am lăsat în picioare, de teamă să nu se bage de seamă că lipsește coroana din mijlocul celorlalte coroane ; acum nu-ți mai rămîne decît să-l împingi ca să cadă, nu-ți mai rămîne decît să tîrăști barca pînă la rîu și să o lași dusă de curent ; și pentru că ții neapărat să pleci, Nazim, iată, chiar în noaptea asta o să pleci.

— Dar tu, frate, nu vii cu mine ? întrebă Nazim.

— Nu, îi răspunse Laïza. Eu rămîn.

Nazim scoase la rîndul lui un suspin dureros.

— Și ce te împiedică, întrebă Nazim după un moment de tăcere, să te întorci împreună cu mine în patria strămoșilor noștri ?

— Ceea ce mă împiedică, Nazim, ți-am mai spus : de mai mult de un an noi am hotărît să ne revoltăm și tovarășii noștri m-au ales ca șef al revoltei. Nu pot să-mi trădez prietenii părăsindu-i.

— Nu asta te reține, frate, spuse Nazim dînd din cap, mai e ceva.

— Şi ce altceva crezi tu că m-ar putea reţine ?

— „Trandafirul-Rîului-Negru", răspunse tînărul, privindu-l pe Laïza cu insistenţă.

Laïza tresări ; apoi, după o clipă de tăcere :

— E adevărat, spuse el, o iubesc.

— Bietul meu frate, suspină Nazim. Şi care este planul tău ?

— Nu am nici un plan.

— Care e nădejdea ta ?

— Să o văd mîine, cum am văzut-o ieri, cum am văzut-o azi.

— Dar ea măcar ştie că exişti ?

— Mă îndoiesc.

— Ţi-a adresat vreodată o vorbă ?

— Niciodată.

— Atunci, patria ?

— Am uitat-o !

— Nessali ?

— Nu-mi mai aduc aminte de ea.

— Şi tatăl nostru ?

Laïza îşi lăsă capul în mîini, apoi după o clipă zise :

— Ascultă, orice mi-ai spune ca să mă faci să plec, ar fi tot atît de zadarnic pe cît ţi-am spus eu ca să te înduplec să rămîi. Ea însemnează totul pentru mine — şi familie, şi patrie ! Am nevoie să o văd ca să trăiesc, cum am nevoie de aerul pe care îl respiră ca să respir. Să ne urmăm deci fiecare destinul nostru. Nazim, întoarce-te la Anjouan ; eu rămîn aici.

— Dar ce să-i spun tatălui nostru cînd o să mă întrebe pentru ce nu te-ai întors şi tu ?

— Să-i spui că Laïza a murit, răspunse negrul cu vocea sugrumată.

— N-o să mă creadă, oftă Nazim dînd din cap.

— De ce ?

— Parcă-l aud : „Dacă fiul meu ar fi murit, aş fi văzut sufletul fiului meu ; sufletul lui Laïza nu l-a vizitat pe tatăl său : Laïza nu este mort".

— Ei, atunci să-i spui că iubesc o fată albă, spuse Laïza, şi el o să mă blesteme. Dar ca să plec din insulă atîta vreme cît ea e aici, asta niciodată !

— Marele Spirit o să mă inspire, frate, răspunse Nazim, ridicîndu-se ; condu-mă la locul unde e barca.

— Aşteaptă, spuse Laïza.

Şi negrul înaintă spre tulpina scobită a unui mapu, scoase un ciob de sticlă şi un vas plin cu ulei de cocos.

— Ce e asta ? întrebă Nazim.

— Ascultă, frate, spuse Laïza, cu ajutorul unui vînt bun şi al ramelor, poţi să ajungi în opt-zece zile sau în Madagascar, sau chiar în Africa. Dar se poate ca mîine sau poimîine să te arunce pe mal o vijelie. Atunci o să se ştie de plecarea ta, şi imediat semnalmentele tale vor fi ştiute în toată insula ; în cazul ăsta ai să fii obligat să devii clandestin şi să fugi din pădure în pădure, din stîncă în stîncă.

— Frate, mi se spunea odată Cerbul din Anjouan, aşa cum ţie ţi se spunea Leul, răspunse Nazim.

— Da, dar la fel ca cerbul poţi să cazi într-o capcană. Atunci trebuie ca ei să nu aibă nici o şansă să te poată prinde ; trebuie să le aluneci din mîini. Uite aici un ciob de sticlă, cu care o să-ţi tai părul, uite ulei de cocos, să-ţi ungi corpul. Vino, frate, să-ţi fac toaleta negrului fugit.

Nazim şi Laïza se duseră într-un luminiş, şi la lumina stelelor Laïza începu, cu ajutorul ciobului, să taie părul fratelui său tot atît de iute şi tot atît de complet cum ar fi făcut-o cel mai iscusit bărbier cu cel mai grozav brici. Apoi, odată terminată această operaţie, Nazim îşi aruncă langoutiul şi fratele lui îi vărsă pe umeri o parte din uleiul care-l avea în tigvă, iar tînărul îl întinse cu mîna pe toate părţile trupului. Astfel uns din cap pînă la picioare, frumosul negru din Anjouan părea un atlet antic pregătit pentru luptă.

Dar trebuia o probă pentru ca Laïza să fie pe deplin liniştit. Laïza, ca şi Alcidamus [1], prindea un cal de picioarele dinapoi şi calul încerca în zadar să scape din mîinile lui. Laïza, ca şi Milon de Crotone, prindea taurul de coarne şi îl punea pe umeri sau îl trîntea la picioarele lui. Dacă acuma Nazim îi va scăpa, însemnează că Nazim va scăpa

[1] Personaj imaginar al autorului, un fel de braconier atletic, care ar fi luat un cal de picioarele dinapoi şi i-ar fi smuls copitele.

oricui. Atunci Laïza îl apucă pe Nazim de braţ şi îşi încordă degetele cu toată forţa muşchilor lui de fier. Nazim îşi trase braţul, şi braţul alunecă între degetele lui Laïza ca un ţipar din mîna pescarului ; Laïza îl apucă pe Nazim de mijloc, strîngîndu-l la piept cum îl strînsese Hercule pe Anteu ; Nazim se propti cu mîinile pe umerii lui Laïza şi-i alunecă din braţe cum alunecă un şarpe din ghearele unui leu. Abia atunci negrul se linişti : Nazim nu mai putea fi luat prin surprindere, iar dacă trebuia să fugă, Nazim ar fi istovit chiar cerbul cu care era asemuit.

Laïza îi dădu lui Nazim tigva pe trei sferturi plină cu ulei de cocos, sfătuindu-l să o păstreze mai cu grijă decît rădăcinile de manioc [1] care trebuiau să-i astîmpere foamea sau decît apa care trebuia să-i potolească setea. Nazim legă tigva într-o curea şi apoi se încinse cu ea.

Cei doi fraţi cercetară cerul şi, văzînd după poziţia stelelor că trebuia să fie cel puţin miezul nopţii, apucară pe drumul spre monticulul rîului Negru şi dispărură curînd în pădurile care îmbracă poalele muntelui Trois-Mamelles ; dar în urma lor, şi la mai puţin de douăzeci de paşi de masivul de bambus unde avusese loc toată discuţia aceasta între cei doi fraţi, un om care pînă atunci, după nemişcarea lui, aşa cum stătea culcat, putea fi luat drept unul din trunchiurile copacilor se ridică încet, se strecură ca o umbră în desiş, apăru o clipă la liziera pădurii şi, urmărindu-i pe cei doi fraţi cu un gest de ameninţare, o porni la fugă în direcţia Port-Louis.

Omul acesta era Antonio Mălaezul, care făgăduise să se răzbune pe Laïza şi pe Nazim şi avea să se ţină de cuvînt.

Şi acum, oricît de repede ar alerga cu picioarele lui lungi, trebuie, cu voia cititorilor, să pornim înaintea lui în capitala insulei France.

[1] Manioc, plantă erbacee tropicală, din ale cărei tubercule se extrage o făină hrănitoare.

IX

TRANDAFIRUL-RÎULUI-NEGRU

După ce-i plătise lui Miko-Miko evantaiul chinezesc, al cărui preț, spre marea ei surprindere, i-l spusese Georges, tînăra fată pe care am întîlnit-o o clipă în poartă se întorsese în casă însoțită de guvernantă și, foarte fericită de achiziția făcută — pe care o va uita probabil chiar de-a doua zi — cu mersul mlădios și nepăsător care dă atîta farmec femeilor creole, se dusese să se întindă pe o canapea, care putea fi oricînd și pat și fotoliu. Această mobilă era așezată pe peretele din fund al unui mic și încîntător budoar, împodobit cu porțelanuri chinezești și cu vase japoneze ; tapiseria care acoperea pereții era făcută dintr-un material pe care locuitorii din insula France îl extrag din povîrnișul Coromandel și căruia îi spun patna. În sfîrșit, după obiceiul din țările calde, scaunele și fotoliile erau din trestie ; cele două ferestre opuse dădeau una într-o curte plantată cu pomi, cealaltă într-un vast șantier, briza mării și miresmele florilor strecurîndu-se filtrate prin împletitura rogojinilor de bambus care le servea drept jaluzele.

Tînăra fată abia se întinsese pe canapea, că un mic papagal își și luă zborul de pe bețișorul lui și, așezîndu-i-se pe umăr, începu să se joace și să ciugulească marginile evantaiului cu care stăpîna lui se juca la rîndul ei, deschizîndu-l și închizîndu-l cu gesturi mașinale.

Spunem mașinale, pentru că se vedea foarte bine că nu se mai gîndea la evantai, oricît era de frumos și oricît de mult dorise să-l aibă. Da, privirea ei rămăsese fixată într-un punct din cameră, unde nimic deosebit nu ar fi

motivat atîta atenţie ; încetase demult să mai vadă ceva anume, continuînd să-şi depene un fir al gîndului ei. Fără îndoială, imaginaţia Sarei avea o bază reală ; pentru că din timp în timp un uşor surîs îi lumina obrazul, iar buzele se mişcau, răspunzînd parcă vreunei tainice amintiri. Comportarea ei era atît de ciudată, încît ar fi fost cu neputinţă să treacă neobservată de guvernanta ei ; într-adevăr, după ce o urmări cîteva clipe în tăcere, *ma mie* Henriette o întrebă :

— Dar ce ai, draga mea Sara ?

— Eu ? Nimic, *ma mie*, răspunse fata, tresărind. Mă joc, după cum vezi, cu papagalul şi cu evantaiul, atîta tot.

— Da, văd bine, te joci cu papagalul şi cu evantaiul ; dar sînt sigură că nu te gîndeai nici la unul, nici la celălalt cînd te-am scos din reverie.

— Oh, *ma mie* Henriette, pot să jur...

— Dumneata nu ai obiceiul să minţi, Sara, şi mai ales pe mine, o întrerupse guvernanta ; de ce să începi tocmai de astăzi ?

Fata simţi că-i ard obrajii şi, după un moment de ezitare, îi spuse :

— Ai dreptate, scumpă *ma mie ;* mă gîndeam la cu totul altceva.

— La ce anume ?

— Mă gîndeam cine putea fi tînărul acela care a trecut tocmai la timp ca să ne scoată din încurcătură ? Nu l-am mai zărit niciodată pînă azi şi, fără îndoială, a sosit cu vasul care l-a adus pe guvernator. Spune-mi, este vreun rău să mă gîndesc la el ?

— Nu, copila mea, nu este nici un rău, dar ar fi fost o minciună dacă îmi spuneai că te gîndeai la altceva.

— Am greşit, spuse fata, iartă-mă.

Şi întinzîndu-şi capul, guvernanta se aplecă şi o sărută pe frunte.

Amîndouă rămaseră tăcute o clipă ; dar, englezoaică severă, nu voia să lase imaginaţia elevei sale să întîrzie prea mult timp asupra amintirii tînărului, şi cum şi Sara simţea o oarecare stînjeneală să tacă, amîndouă odată deschiseră gura, vrînd fiecare să spună ceva. Dar primele

lor cuvinte se ciocniră fără sens și iarăși tăcură, fiecare gîndind că cealaltă va începe.

În cele din urmă Sara se hotărî și întrebă :

— Ce voiai să spui, *ma mie* Henriette ?

— Dar dumneata, Sara, dumneata spuneai ceva... Ce spuneai ?

— Spuneam că aș vrea să știu dacă noul nostru guvernator este tînăr.

— Și dacă ar fi tînăr, te-ar bucura, nu-i așa, Sara ?

— Bineînțeles ! Dacă este tînăr, va da petreceri, dineuri, baluri și toate acestea vor mai scoate puțin din amorțeală bietul nostru Port-Louis, care e atît de trist. Oh ! balurile mai cu seamă ! Dacă ar da baluri !

— Îți place atît de mult să dansezi, copila mea ?

— Oh, dacă-mi place ? izbucni tînăra.

Ma mie Henriette zîmbi.

— Și să iubești dansul e rău ? întrebă Sara.

— Rău este cînd faci toate lucrurile așa cum le faci dumneata, Sara, cu pasiune.

— Ce vrei, buna mea scumpă, se alintă Sara, plină de farmecul de care știa să facă uz în anumite ocazii, așa sînt eu făcută : iubesc sau urăsc, și nu știu să-mi ascund nici ura, nici dragostea. Nu mi-ai spus adeseori că nesinceritatea este un defect urît ?

— Fără îndoială ; dar între a-ți ascunde simțămintele și a te lăsa fără încetare pradă dorințelor, aș spune chiar instinctelor, este o mare diferență, îi răspunse serioasă englezoaica, pe care raționamentele prompte ale elevei sale o puneau uneori în încurcătură tot atît cît o îngrijora alteori entuziasmul firii ei primitive.

— Da, știu, că mi-ai spus deseori toate astea, *ma mie* Henriette. Știu că femeile din Europa, cele cărora li se spune femei cumsecade, au găsit cel puțin o admirabilă linie de mijloc între disimulare și sinceritate : tăcerea și imobilitatea feței. Dar cu mine, buna mea scumpă, nu trebuie să fii prea exigentă ; eu nu sînt o femeie civilizată, sînt o sălbăticiune crescută în mijlocul marilor păduri și pe lîngă marile rîuri. Dacă văd ceva și-mi place, îl doresc, și dacă îl doresc, îl vreau. Apoi, am fost puțin răsfățată, trebuie să înțelegi, *ma mie* Henriette, atît de tine cît și de

ceilalți ; asta m-a făcut îndărătnică. De cîte ori am cerut, mi s-a dat ; iar cînd din întîmplare ,am fost refuzată, am luat și am fost lăsată să iau.

— Ce vei face cu acest caracter straşnic ?... Va fi greu să te descurci cînd vei fi soția domnului Henri !

— Oh, Henri e băiat bun : chiar am convenit între noi, îi răspunse Sara cu cea mai perfectă candoare, să îl las să facă ce poftește, iar eu, la rîndul meu, să fac ce vreau. Nu-i așa, Henri ? continuă Sara, întorcîndu-se spre ușa care tocmai se deschidea pentru a-i lăsa pe domnul de Malmédie și pe fiul lui să treacă.

— Ce anume, draga mea Sara ? întrebă tînărul, apropiindu-se de ea și sărutîndu-i mîna.

— Nu-i așa că atunci cînd vom fi căsătoriți nu mă vei necăji niciodată și că îmi vei da tot ce îmi va face plăcere ?

— Ei, asta e bună ! spuse domnul de Malmédie. Iată un pui de femeie care știe să pună condiții...

— Spune-mi, Henri, nu-i așa, continuă Sara, că mă vei duce totdeauna la bal și vom rămîne să dansăm cît o să vreau eu, nu vei fi răutăcios ca alți bărbați care pleacă după al șaptelea sau al optulea contradans ? Nu-i așa că voi putea să cînt, să pescuiesc atît cît voi dori ? Că dacă voi avea chef de o pălărie din Franța, sau un șal frumos din India, sau un cal pur sînge englezesc sau arab, tu mi le vei cumpăra ?

— Fără îndoială, răspunse Henri surîzînd. Dar fiindcă veni vorba de cai arabi, astăzi am văzut doi foarte frumoși și sînt fericit că nu i-ai văzut și tu, Sara ; dacă din întîmplare i-ai fi dorit și n-ar fi fost de vînzare, n-aș fi putut să ți-i dau.

— I-am văzut și eu, spuse Sara ; nu sînt ai unui tînăr de vreo douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani, un străin brun, cu păr frumos și ochi superbi ?

— Drace, Sara, dar mi se pare că ai fost mai atentă la cavaler decît la cai ! spuse Henri.

— E foarte simplu, Henri : cavalerul s-a apropiat de mine și mi-a vorbit, în timp ce caii nu puteam să-i văd decît de la distanță, și nici măcar n-au nechezat !

— Cum, Sara ? Tînărul acela arogant a vorbit cu tine ? Și cu ce prilej ? se interesă Henri.

— Cu ce prilej ? întrebă şi domnul de Malmédie.

— În primul rînd, răspunse Sara, nu am observat cîtuşi de puţin trufia lui, şi, uite, nici *ma mie* Henriette, care era cu mine, n-a observat ; mă întrebaţi cu ce prilej mi-a vorbit ? Oh, Doamne, nimic mai simplu : veneam de la biserică şi mă îndreptam spre casă, cînd deodată am văzut în poartă un chinez care parcă mă aştepta ; avea două coşuri pline de cutii, de testele de ace, de pălării, evantaie, portofele şi încă o mulţime de alte lucruri. L-am întrebat cît costă acest evantai... Vezi ce frumos e, Henri ?

— Bine, şi după aceea ? întrebă domnul de Malmédie. Din toate astea nu înţelegem cum ţi-a vorbit tînărul.

— Ai răbdare, unchiule, ajung şi acolo, răspunse Sara. L-am întrebat deci cît costă ; dar bietul om nu vorbea decît chinezeşte. Eram deci foarte încurcate, şi eu şi *ma mie* Henriette, şi am întrebat pe cei din jur, care se adunaseră să vadă şi ei frumoasele lucruri expuse de negustor, dacă nu se afla printre ei careva să ne poată servi drept interpret; cînd tînărul şi-a făcut loc şi, oferindu-se, a vorbit cu negustorul în limba lui şi după aceea s-a întors spre noi şi ne-a spus : „Optzeci de piaştri". Nu e scump, nu-i aşa, unchiule ?

— Hm ! făcu domnul de Malmédie ; este preţul cu care se plătea un negru înainte ca englezii să interzică comerţul cu sclavi.

— Deci acest domn vorbeşte chinezeşte ? întrebă Henri mirat.

— Da, răspunse Sara.

— Oh, tată, exclamă Henri, pufnind în rîs, oh ! nu ştii : vorbeşte chinezeşte !

— Ei, şi ce găseşti de rîs în asta ? întrebă Sara.

— Nimic, absolut nimic, răspunse Henri, lăsîndu-se mai departe pradă ilarităţii. Cum de nu ! dar are un talent grozav frumosul străin, şi este un om foarte fericit. Poate să vorbească cu pachetele de ceai şi cu paravanele !

— Cert e că limba chineză este puţin răspîndită, răspunse domnul de Malmédie.

— O fi vreun mandarin, spuse Henri, continuînd să se înveselească pe seama tînărului străin, a cărui privire sfidătoare nu i-o putea uita.

— În orice caz, răspunse Sara, este un mandarin foarte instruit ; după ce i-a vorbit negustorului chinezește, mi-a vorbit mie franțuzește, și englezește lui *ma mie* Henriette.

— Drace ! îndrăznețul vorbește deci toate limbile ? se miră domnul de Malmédie. Mi-ar trebui un om ca el la agenția mea.

— Din păcate, unchiule, interveni Sara, cel despre care vorbiți mi-a făcut impresia că a fost într-un serviciu care l-a scîrbit de toate celelalte.

— Și la care ?

— La cel al regelui Franței. N-ați văzut că poartă la butonieră panglica Legiunii de Onoare și încă o panglică ?

— Oh, la ora actuală toate panglicile acelea se dau fără ca cel care le poartă să fi fost vreodată militar.

— Dar mi se pare că în general trebuie ca persoana căruia i se dau aceste decorații să fie un om distins, spuse Sara, iritată fără să-și dea seama de ce și apărîndu-l pe străin din pornirea atît de firească a inimilor simple care-i apără pe cei atacați pe nedrept.

— O fi fost decorat pentru că vorbește chinezește, spuse Henri. Asta trebuie să fie.

— Dealtfel, vom afla totul, spuse domnul de Malmédie cu un ton care dovedea că nu observa duelul dintre cei doi tineri ; da, vom afla, căci a sosit pe vasul guvernatorului, și cum în insula France nimeni nu vine ca să plece a doua zi, vom avea, fără îndoială, avantajul să rămînă un timp printre noi.

În acest moment intră un servitor care aducea o scrisoare cu sigiliul guvernatorului, trimisă de către lord Murrey. Era o invitație pentru domnul de Malmédie, Henri și Sara la dineul și balul care trebuia să aibă loc lunea următoare.

Sara nu mai avea nici o îndoială în privința guvernatorului. Însemna că era un om foarte galant, din moment ce debuta cu o invitație la dineu și la bal ; de aceea scoase un strigăt de bucurie la gîndul că va petrece și va dansa o noapte întreagă ; se nimerea cu atît mai bine cu cît ul-

timul vas venit din Franţa îi adusese minunate garnituri pentru rochii, din flori artificiale, de care nu se bucurase nici pe sfert din cît ar fi trebuit, pentru că nu-şi închipuise că va avea ocazia să le poarte.

Cît despre Henri, în ciuda aerului demn cu care primi această ştire, în fond nu îl lăsase deloc indiferent. Se considera, şi nu fără temei, unul dintre cei mai frumoşi băieţi din colonie, şi cu toate că era stabilită căsătoria cu verişoara lui, cu toate că erau logodiţi, nu se da în lături să cocheteze şi cu alte fete. Era un lucru foarte uşor, pentru că Sara, fie din nepăsare, fie din cauza temperamentului ei, nu manifestase nici cea mai mică gelozie în privinţa aceasta.

În ce-l priveşte pe domnul de Malmédie-tatăl, acesta se simţi foarte flatat şi reciti de multe ori invitaţia, care îl făcu să se creadă o persoană şi mai importantă, de vreme ce, abia la două sau trei ore de la sosirea sa în insulă, guvernatorul îl şi invitase să cineze cu el, onoare pe care, după toate regulile, nu o făcea decît celor mai însemnate persoane.

Invitaţia aceasta schimbă ceva în programul familiei Malmédie. Henri aranjase o mare vînătoare de cerbi pentru duminica şi lunea următoare în cartierul Savane, care pe vremea aceea era plin de vînat ; cum vînătoarea se făcea în parte pe proprietăţile tatălui său, îşi invitase prietenii să vină duminică dimineaţa la căsuţa de ţară pe care o aveau pe malul rîului Negru, unul din cartierele cele mai pitoreşti din insulă. Or, trebuia de urgenţă să schimbe acest program, una din zilele fixate de el, fiind aleasă şi de guvernator pentru balul său ; urma deci să avanseze partida lui de vînătoare cu douăzeci şi patru de ore, cu atît mai mult cu cît o parte dintre prietenii lui vor fi invitaţi fără discuţie de către lord Murrey. Henri se întoarse deci acasă şi scrise vreo duzină de scrisori, în care anunţa vînătorilor modificarea datei iniţiale a proiectului lor, apoi Bijou alergă neobosit pe la adresele respective ca să le ducă.

Domnul de Malmédie îşi luă rămas bun de la Sara, sub pretext că are o întîlnire de afaceri, în realitate însă pentru a-şi anunţa vecinii că în trei zile le va putea spune

ce părere are despre noul guvernator, ţinînd seama de faptul că lunea următoare va lua masa cu el.

Cît despre Sara, ivindu-i-se această ocazie atît de neaşteptată şi atît de importantă, avea prea multe de făcut ca să mai poată merge împreună cu domnii de Malmédie sîmbătă dimineaţa ; de aceea se scuză şi le spuse că îi va întîlni sîmbătă seara sau duminică de dimineaţă.

Restul zilei, ca şi ziua următoare făcu toate pregătirile în vederea acelei importante serate şi, datorită calmului pe care *ma mie* Henriette îl punea în tot ce făcea, duminică dimineaţa Sara putu să plece, aşa cum îi făgăduise unchiului ei. Esenţialul fusese rezolvat. Probase rochia, iar croitoreasa îi garantase că a doua zi dimineaţa va fi gata ; dacă va mai avea nevoie de ceva retuşuri, avea timp destul în restul zilei să facă tot ce ar mai fi trebuit.

Sara plecă aşadar în cea mai bună dispoziţie : mai mult chiar decît balurile o atrăgea viaţa în aer liber ; aici putea să lenevească sau să se mişte în voie, lucru pe care nu şi-l putea îngădui nicăieri în oraş ; la ţară înceta să mai recunoască autoritatea cuiva, fie chiar şi pe a lui *ma mie* Henriette, care avea de fapt cel mai mare ascendent asupra ei. Dacă îi era lene, îşi alegea un colţişor, se culca în iarbă sub o tufă de jamboze sau de grepfrut, şi acolo începea să trăiască viaţa florilor, sorbind prin toţi porii roua, aerul şi soarele, ascultînd papagalii albaştri şi fondijala, bucurîndu-se de năzdrăvăniile maimuţelor care săreau din cracă în cracă sau se atîrnau de coadă, sau admirînd mişcările iuţi şi graţioase ale frumoaselor şopîrle verzi, pătate şi dungate cu roşu, atît de numeroase în insula France, încît la fiecare pas întîlneai trei-patru ţîşnind deodată ; într-un asemenea colţ Sara rămînea ore întregi, punîndu-se, ca să spunem aşa, în contact direct cu întreaga natură, căreia îi asculta miile de zgomote, îi studia miile de aspecte, îi compara miile de armonii. Mintea ei era în mişcare ; atunci nu mai era o fată tînără, ci o gazelă, o pasăre, un fluture ; sărea torentele, în urmărirea libelulelor cu capete strălucitoare ca nişte rubine ; se apleca peste prăpastii ca să culeagă închipuiri cu frunze late pe care tremurau picăturile de rouă ca argintul-viu ;

trecea asemenea unei ondine pe sub cascade a căror pulbere umedă o cuprindea ca un voal transparent ; şi atunci, contrar celorlalte femei creole, al căror obraz se colorează atît de greu, obrajii ei se împurpurau atît de tare, încît negrii, obişnuiţi să dea fiecărui lucru un nume în limbajul lor poetic şi expresiv, nu-i spuneau altfel decît Trandafirul-Rîului-Negru.

Deci Sara era fericită pentru că o aşteptau, în ziua aceea şi în cea următoare, cele două mari bucurii : cîmpia şi balul.

X

BAIA

Pe vremea aceea insula nu era ca astăzi, tăiată de drumuri care permit să te duci cu trăsura în diferitele cartiere ale coloniei — singurele mijloace de transport erau caii sau litiera. De fiecare dată cînd Sara pleca la țară cu Henri și cu domnul de Malmédie, mergea călare, echitația fiind sportul ei preferat ; cînd însă călătorea cu *ma mie* Henriette, trebuia să renunțe la acest gen de transport, căruia serioasa englezoaică îi prefera bucuroasă lectica[1]. Mergeau deci într-o lectică purtată de patru negri, urmați de un schimb de alți patru ; Sara și guvernanta se așezaseră foarte aproape una de alta, continuînd să glumească în spatele perdelelor trase, în timp ce purtătorii, siguri dinainte de un bacșiș bun, cîntau în gura mare, demonstrînd astfel trecătorilor generozitatea tinerei lor stăpîne.

Dealtfel, *ma mie* Henriette și Sara formau cel mai contrastant cuplu care se poate imagina. Cititorul o cunoaște acum pe Sara, tînăra capricioasă, cu părul și ochii negri, cu tenul schimbător ca și firea ei, cu dinți ca perlele, cu mîini și picioare de copil, cu trupul suplu și unduitor ca al unei silfide ; să ne îngăduie deci să-i spunem acum cîteva cuvinte despre *ma mie* Henriette.

Henriette Smith se născuse în metropolă : era fata unui profesor care, gîndindu-se să o facă și pe ea profesoară, o învățase de mică italiana și franceza, care acum,

[1] Lectică, un fel de pat sau de scaun, purtat de cai sau de oameni, întrebuințat în antichitatea romană, în evul mediu și astăzi în unele țări coloniale ca mijloc de locomoție.

datorită studiului din tinerețe, îi erau tot atît de familiare ca limba ei maternă. Să fii profesor este, cum știe fiecare, o meserie cu care în general nu se face avere. Jack Smith murise deci sărac, lăsînd-o pe fiica sa Henriette instruită și plină de talent, dar fără un ban zestre ceea ce o determinase pe tînăra domnișoară să ajungă pînă la vîrsta de 25 de ani nemăritată.

Atunci, una dintre prietenele ei, foarte bună muziciană, propuse domnișoarei Smith, care era specialistă în filologie, să-și unească talentele și să înființeze împreună un pension de domnișoare. Ideea i se păru interesantă și de aceea o și acceptă. Dar, cu toate că cele două asociate acordaseră toată atenția în educarea fetelor care le fuseseră încredințate, toată grija și devotamentul de care puteau fi capabile, pensionul lor nu avu succes și cele două profesoare se văzură nevoite să desfacă asociația.

Tocmai atunci tatăl uneia dintre elevele domnișoarei Henriette Smith, negustor bogat din Londra, primi o scrisoare de la corespondentul său, domnul de Malmédie ; îl ruga să-i găsească o guvernantă pentru nepoata lui, căreia îi va oferi avantaje suficiente pentru a compensa sacrificiile ce ar urma să le facă expatriindu-se. Toate acestea fură aduse la cunoștință domnișoarei Henriette. Biata fată nu mai avea nici un alt mijloc de existență ; și cum nimic nu o lega de o țară în care nu-i rămînea altă perspectivă decît să moară de foame, primi oferta ca pe o binecuvîntare a cerului și se îmbarcă pe primul vas spre insula France, fiind recomandată domnului de Malmédie ca o persoană distinsă și demnă de o mare considerație.

Domnul de Malmédie o primi ca atare și îi încredință educația nepoatei sale Sara, pe atunci în vîrstă de 9 ani.

În primul rînd *miss* Henriette îl întrebă pe domnul de Malmédie ce educație dorea să primească nepoata sa. Domnul de Malmédie o asigură că acest lucru nu îl privea cîtuși de puțin ; că el adusese o profesoară pentru a-l scuti de griji, că asta era de aici înainte treaba ei, a profesoarei care îi fusese recomandată ca o persoană foarte pregătită, și de aceea urma să o învețe pe Sara tot ce știa și ea ; și încheie, ca o adăugire, că fata fiind hărăzită de

totdeauna să devină soţia vărului ei Henri, era important ca profesoara să fie foarte atentă ca eleva ei să nu se îndrăgostească de vreun băiat. Această hotărîre a domnului de Malmédie, cu privire la căsătoria fiului şi a nepoatei sale, ţinea nu numai de afecţiunea pe care o avea pentru amîndoi, dar mai ales de faptul că Sara, orfană de la vîrsta de 3 ani, moştenise aproape un milion, sumă care urma să se dubleze pe durata tutelei domnului de Malmédie.

La început, Sara se temu de această profesoară pe care o aduceau de peste mări, cu atît mai mult cu cît la prima vedere — trebuie s-o spunem — *miss* Henriette nu putea, cu înfăţişarea ei, să o liniştească. Pe atunci *miss* Henriette avea 30—32 de ani, era înaltă, dar exerciţiul pe care îl făcuse cît timp avusese pensionul de domnişoare îi dăduse acea ţinută rigidă şi înţepată specifică profesoarelor ; privirea rece, tenul palid, buzele subţiri îi dădeau un aer de automat care te tulbură, iar părul, de un blond fără strălucire, nu reuşea să-i încălzească aerul glacial. În fiecare dimineaţă apărea pieptănată şi îmbrăcată cu grijă, şi de aceea Sara nu reuşise să o vadă şi altfel ; mult timp chiar crezuse, în naivitatea ei, că *miss* Henriette, în loc să doarmă noaptea într-un pat, aşa cum doarme toată lumea, se atîrna într-un dulap, ca păpuşile, şi de acolo ieşea a doua zi tot cum intrase în ajun. Astfel că la început Sara o asculta cu destulă atenţie şi de aceea învăţă puţină engleză şi italiană. Cît despre muzică, *miss* Henriette constată că eleva ei era înzestrată ca o privighetoare, şi la pian cînta ca şi la ghitară fără nici un efort, cu toate că instrumentul ei preferat rămînea tot harpa malgaşă, cu ale cărei sunete îi fermeca pe cei mai virtuozi din Madagascar.

Sara făcea progrese, fără însă să piardă ceva din personalitate şi fără ca natura ei primitivă să sufere vreo modificare. Iar *miss* Henriette rămînea tot aşa cum o modelaseră natura şi educaţia ei ; astfel, cele două temperamente, atît de deosebite, trăiră în perfectă armonie, fără să cedeze una în favoarea celeilalte. Dar cum amîndouă erau dotate cu calităţi excepţionale, pînă la urmă

ma mie Henriette își îndrăgi foarte mult eleva, iar Sara se atașă în aceeași măsură de guvernanta ei. Semnul acestei afecțiuni reciproce îl dovedi faptul că profesoara începu să-i spună Sarei *copila mea,* și Sara, găsind că *miss* sau *domnișoară* ar fi sunat mult prea distant față de sentimentele ce i le nutrea, născoci apelativul mai afectuos : *ma mie* Henriette.

În privința exercițiilor fizice, *ma mie* Henriette își păstră însă rezervele ei. Educația primită nu îi dezvoltase decît facultățile intelectuale, și oricît stăruise Sara, nu reușise să o convingă să încalece nici măcar calul japonez Breloque, păsnicul cărător de varză al grădinarului lor. Drumurile înguste îi dădeau lui *ma mie* Henriette asemenea amețeli, încît preferase deseori să facă un ocol de o leghe sau două, numai să nu treacă pe lîngă o prăpastie. În sfîrșit, niciodată nu se urca într-o barcă fără strîngere de inimă, și imediat ce se așeza, iar barca începea să lunece, biata guvernantă pretindea că simte iar răul acela de mare care nu o părăsise nici o clipă tot timpul traversării de la Portsmouth la Port-Louis, adică mai mult de patru luni. Se vede deci că viața lui *ma mie* Henriette trecea printr-o permanentă spaimă din pricina elevei sale ; cînd o vedea îndrăzneață ca o amazoană, încălecînd caii vărului ei ; cînd o vedea ușoară ca o căprioară, sărind din stîncă în stîncă ; sau cînd o vedea grațioasă ca o ondină, alunecînd pe suprafața apei sau dispărînd pentru moment în adînc, biata ei inimă, aproape maternă, se strîngea de groază, semănînd cu bietele găini puse să clocească ouă de lebădă și care, văzîndu-și progeniturile că se reped în apă, rămîn la mal fără să înțeleagă nimic din îndrăzneala lor, cotcodăcind trist, în dorința de a-și chema înapoi temerarele care se expun unui asemenea pericol.

De aceea *ma mie* Henriette, cu toate că se lăsa pentru moment purtată într-o lectică odihnitoare și sigură, nu era mai puțin preocupată de mii de gînduri, de spaima prin care Sara, ca de obicei, o va face să treacă. În acest timp fata se înflăcăra și-și făcea planuri pentru cele două zile de fericire.

Trebuie să mai spunem că această dimineaţă strălucea nemaipomenit. Era una din acele zile de început de toamnă, căci, aşa cum este primăvara la început de mai la noi, tot aşa este toamna în insula France, unde natura, gata să se înveselească dintr-o boare de ploaie, îşi ia cel mai blînd rămas bun de la soare. Pe măsură ce lectica înainta, peisajul devenea mai sălbatic. Pe poduri, a căror fragilitate o făcea pe *ma mie* Henriette să tremure, traversau peste dublul izvor al rîului Rempart şi peste cascadele rîului Tamarin. Ajunsă la poalele muntelui Trois-Mamelles, Sara se informă despre unchiul şi vărul ei şi află că vînau în acel moment cu prietenii lor între docul cel mare şi cîmpia Saint-Pierre. În sfîrşit, trecură de micul rîu Boucaut, ocoliră monticulul marelui rîu Negru şi ajunseră în faţa locuinţei domnului de Malmédie.

Sara îi salută şi le făcu o vizită celor ai casei, pe care nu îi mai văzuse de cincisprezece zile ; apoi se duse să salute marea ei colivie, imens grilaj de sîrmă care învăluia un întreg tufiş şi în care erau închise laolaltă turturele din Guida, smochini albaştri şi cenuşii, fondi-jala şi gobe-mouche [1]. De acolo trecu apoi la florile ei, aproape toate aduse de la oraş : chiparoşi, garoafe de China, anemone, gălbenele şi trandafiri de India, în mijlocul cărora frumoasa imortelă din colonia Capului se deosebea ca o regină a tropicelor. Totul era împrejmuit cu garduri vii din arbuşti exotici frangipanier, plumeria şi trandafiri de China, care înfloresc tot timpul anului. Aici se simţea într-un fel în împărăţia ei ; nu mai vorbim de restul insulei, pe care îl socotea un bun de mult cîştigat.

Cîtă vreme o ştiă pe Sara în grădinile locuinţei, *ma mie* Henriette stătea liniştită ; aici erau drumuri presărate cu nisip, umbrare şi alei răcoroase şi aer înmiresmat. Dar se înţelege că liniştea ei dura foarte puţin. Căci, după ce Sara o îmbrăţişa pe bătrîna mulatră care fusese în serviciul ei şi care acum trăia retrasă la pensie într-o căsuţă la malul rîului Negru, după ce îşi săruta turturica iubită, după ce culegea două-trei flori ca să şi le pună în

[1] Gobe-mouche — păsărele de 12 cm, care prind insectele din zbor.

păr, venea timpul plimbării, și de aici încolo începea și spaima bietei guvernante. La început *ma mie* Henriette încercase să țină piept independenței elevei sale, vrînd să o deprindă cu plăceri mai puțin sălbatice, dar își dăduse foarte repede seama că acest lucru era cu neputință. Sara fugise de sub supravegherea ei și își făcuse plimbările singură ; astfel încît, spaima pentru elevă fiind mai mare decît propria ei neliniște, hotărîse curajoasă să o însoțească pretutindeni. Este adevărat că aproape totdeauna căuta să se așeze în vreun loc mai ridicat, de unde să poată urmări toate ascensiunile elevei sale, avînd astfel impresia că putea să o rețină cu un gest sau să o susțină cu privirea. De data aceasta, dealtfel ca întotdeauna, *ma mie* Henriette, văzînd-o gata de plecare, își luă cartea — să aibă ce citi în timp ce Sara va alerga — și o aștepta resemnată să pornească împreună.

Numai că Sara proiectase altceva decît o plimbare : voia să facă baie, o baie în apa liniștită a rîului Negru, atît de limpede, încît la douăzeci de pași adîncime se pot vedea madreporii întinși pe nisip și întreaga familie de crustacei care se plimbă prin rămurișul lor. Dar, ca de obicei, nu-i spusese nimic lui *ma mie* Henriette ; numai bătrîna mulatră era prevenită și trebuia să o aștepte cu costumul de baie la locul stabilit.

Guvernanta și fata coborîră astfel de-a lungul malului rîului Negru, care se tot lățea și la capătul căruia se vedea strălucind micul golf ca o imensă oglindă ; de fiecare parte a malului se ridica o lizieră înaltă de pădure, ai cărei copaci, ca niște lungi coloane, se avîntau spre înălțimi, căutîndu-și locul în aer și la soare ; din mijlocul acestei vaste bolți de frunze, atît de compactă, cu greu și numai din loc în loc se putea zări cerul ; rădăcinile, ca niște mușuroaie de șerpi, peste care se prăvăleau fără încetare bucăți de piatră din stîncile monticulului, neputîndu-și scobi loc pe dinăuntru, sufocau piatra în încolăcirile lor. Pe măsură ce albia rîului se lărgea, copacii de pe cele două maluri erau și mai înclinați, formînd o boltă ca un cort gigant ; totul era întunecat, pustiu, liniștit, plin de poezie și de mister ; singurul zgomot era cîrîitul răgușit

al papagalului cu cap cenuşiu ; singurele fiinţe vii care se puteau vedea pe aici erau cîteva maimuţe roşcate, numite egrete, spaima plantaţiilor, pe care oamenii, cu toată străduinţa lor, nu reuşiseră să le distrugă. Din cînd în cînd, speriat de zgomotul paşilor Sarei şi ai lui *ma mie* Henriette, cîte un pescăruş verde, cu guşa şi pîntecele albe, ţîşnea din manglierii care-şi muiau crengile în rîu şi, scoţînd un strigăt ascuţit şi tînguitor, traversa speriat curentul iute şi, strălucitor ca o săgeată de smaragd, dispărea în frunzişul manglierilor de pe malul celălalt. Or, acele vegetaţii tropicale, acele locuri pustii ce se pierdeau în adînc, toate acele sălbăticii care se armonizau atît de bine unele cu altele — stînci, copaci şi apă — însemnau natura pe care o iubea Sara ; însemnau peisajul aşa cum şi-l imagina totdeauna închipuirea ei primitivă ; însemnau orizontul, cum nu-l putea reproduce nici pana, nici creionul, nici penelul, ci aşa cum numai sufletul ei îl oglindea.

Ma mie Henriette nu era deloc insensibilă şi nu rămînea indiferentă în faţa acestui măreţ spectacol ; dar, aşa cum ştim, veşnicele ei temeri o împiedicau să se bucure pe deplin de ele. Ajunsă în vîrful unui monticul, de unde putea privi o întindere de-ajuns de mare de teren, se aşează şi, după ce o invită şi pe Sara să se aşeze lîngă ea, fără să nădăjduiască însă că-i va da ascultare, o şi văzu cum se depărtează sărind sprintenă ; atunci *ma mie* Henriette îşi scoase din buzunar un volum din *Clarisse Harlowe,* romanul ei favorit, şi, fără să mai ştie nici ea pentru a cîta oară, începu să-l recitească.

Sara continuă să alerge de-a lungul golfului şi dispăru curînd în spatele unei tufe mari de bambus ; acolo o aştepta mulatra cu costumul de baie.

Înaintă pînă la malul rîului, sări din stîncă în stîncă, asemenea unei codobaturi care se oglindeşte în apă ; apoi, după ce, cu sfioasa pudoare a unei nimfe antice, se asigură că totul era pustiu în jurul ei, începu să-şi scoată, una după alta, hainele de pe ea, ca apoi să îmbrace o tunică de lînă albă, strînsă în jurul gîtului şi sub sîni, lungă pînă la genunchi, fără mîneci, lăsîndu-i braţele

libere. Astfel, în picioare şi îmbrăcată cu acest costum, tînăra fată părea însăşi vînătoarea Diana, gata să intre în baie.

Sara înaintă spre capătul unei stînci care domina golful, spre un loc cu o albie mai adîncă, apoi, îndrăzneaţă şi încrezătoare în îndemînarea şi forţa ei, se aruncă, dispăru în apă şi reapăru, înotînd la cîţiva paşi de locul unde se aruncase.

După un timp, *ma mie* Henriette se auzi strigată ; guvernanta îşi săltă capul de pe carte, se uită cîtva timp în jur; cînd, auzindu-se din nou strigată, îşi îndreptă privirea într-acolo, şi în mijlocul lacului îşi văzu ondina lunecînd pe suprafaţa apei. La început biata femeie se gîndi să o cheme înapoi ; dar cum ştia că ar fi în zadar, se mulţumi să-i facă din mînă un semn de reproş şi, ridicîndu-se în picioare, o porni spre malul rîului, atît cît îi îngăduia panta abruptă a stîncii.

În acel moment, însă, atenţia îi fu atrasă de semnele pe care i le făcea Sara. Înotînd cu o mînă, pe cealaltă o întindea făcînd semne spre interiorul pădurii, dînd să se înţeleagă că ceva deosebit se petrecea sub bolţile umbroase de verdeaţă. *Ma mie* Henriette îşi încordă atenţia şi auzi lătrăturile îndepărtate ale unei haite. După o clipă, i se păru că lătrăturile se apropiau, şi faptul că aşa era îl dovedeau chiar semnele pe care Sara continua să i le facă ; din ce în ce, zgomotul se auzea mai distinct şi curînd îşi dădu seama că dinspre codrul înalt se aude şi tropotul unei curse rapide ; dar deodată, cam la două sute de paşi deasupra locului de unde privea *ma mie* Henriette, se văzu ieşind din pădure un cerb frumos, cu coarnele spre spate, care, avîntîndu-se dintr-un singur salt, dispăru de cealaltă parte a rîului.

După o clipă îşi făcură apariţia şi cîinii : trecură rîul pe unde trecuse şi cerbul şi dispărură în pădure.

Sara participă la acest spectacol cu bucuria unui veritabil vînător. Mai mult chiar, cînd cerbul şi cîinii nu se mai văzură, *ma mie* o auzi chiuind ; dar acel chiuit de plăcere fu însoţit de un strigăt de groază atît de intens şi de sfîşietor, încît *ma mie* Henriette se întoarse mirată.

Bătrîna mulatră, asemenea unei statui a fricii, în picioare, pe mal, arăta cu mîna spre un enorm rechin, care, ajutat de reflux, trecuse bancul de nisip din gura rîului și cam la o distanță de șaizeci de pași înota spre Sara aproape la nivelul apei. Guvernanta nu mai avu nici forța să strige și căzu în genunchi.

La țipătul mulatrei, Sara se întorsese și văzuse pericolul care o amenința. Atunci, cu o teribilă prezență de spirit, se îndreptă spre partea cea mai apropiată a țărmului. Dar pînă la mal mai erau aproape patruzeci de pași și, oricît de puternic și de iute ar fi înotat, monstrul o prindea înainte ca ea să ajungă la mal.

Tocmai atunci se auzi un al doilea strigăt, și un negru, în dinți cu un pumnal lung, apăru în mijlocul manglierilor de pe malul rîului și dintr-un salt puternic se și află la o treime din lățimea golfului ; apoi, începînd să înoate cu o forță sălbatică, se lansă, vrînd să taie calea rechinului ; sigur de prada lui și fără să-și schimbe ritmul mișcărilor cozii, animalul înainta cu o înspăimîntătoare viteză spre fată ; iar Sara, cu fiecare mișcare a brațelor, întorcea capul, dar își dădea seama că înaintau spre ea cu aceeași iuțeală atît fiara, cît și apărătorul ei.

În timpul cumplitei așteptări, *ma mie* Henriette și bătrîna mulatră se cățăraseră într-un loc mai ridicat, ca să poată vedea mai bine această cursă înfricoșătoare, nădăjduind că o putere divină le va salva copila ; gîfîind și cu brațele întinse, amîndouă știau că nu-i puteau da nici un fel de ajutor, dar scoteau țipete deznădăjduite cînd de teamă, cînd de speranță ; dar foarte curînd teama birui ; în ciuda eforturilor înotătorului, rechinul tot îl depășea. Negrul era încă la douăzeci de pași de monstru, iar monstrul se afla la cîteva brațe de Sara. Cu o teribilă lovitură de coadă rechinul se apropie și mai mult de ea. Tînăra fată, palidă de moarte, auzea apa clipocind imediat în spatele ei. Aruncă o ultimă privire spre malul unde nu mai avea timp să ajungă. Înțelese atunci că nu mai avea rost să lupte pentru viața ei, și așa, condamnată, ridică ochii spre cer, își împreună mîinile deasupra apei și-l imploră pe Dumnezeu, singurul care o mai putea salva. În clipa aceea

monstrul se întoarse să-şi apuce prada, şi in locul spinării verzui, la suprafaţa apei apăru pîntecele argintiu. *Ma mie* Henriette îşi duse mîinile la ochi, ca să nu mai vadă ce urma să se întîmple ; dar în acea fracţiune de secundă, o dublă detunătură a unei arme răsună în dreapta guvernantei ; unul după altul, fulgerător, două gloanţe făcură să ţîşnească de două ori apa, şi o voce liniştită şi sonoră, plină de satisfacţia vînătorului mulţumit, se făcu auzită :

— Bine atins !

Ma mie Henriette se întoarse şi văzu un tînăr care, într-o mînă cu arma încă fumegîndă, iar cu cealaltă ţinîndu-se agăţat de o cracă de canelier [1], domina toată această înspăimîntătoare scenă, privind, aplecat peste marginea unei stînci, zvîrcolirile rechinului.

Într-adevăr, rănit în două locuri, animalul se răsucise fulgerat, căutînd parcă duşmanul care îl lovise ; atunci, văzîndu-l pe înotătorul care nu mai era decît la două sau trei braţe în spatele lui, uită de fată şi se repezi asupra lui ; dar negrul, văzîndu-l că se întoarce spre el, făcu un plonjon şi dispăru sub apă. Rechinul se afundă şi el ; foarte curînd apa se tulbură de bătăile cozii monstrului ; suprafaţa apei se coloră de sînge şi era evident că în adînc se dădea o luptă teribilă.

În acest timp *ma mie* Henriette coborîse sau mai bine zis se lăsase să alunece de pe stîncă şi, ajunsă pe mal, îi întinse mîna fetei, care, sleită de puteri şi nevenindu-i încă a crede că scăpase cu adevărat dintr-o astfel de primejdie, cum atinse pămîntul, căzu în genunchi. Cît despre *ma mie* Henriette, cînd îşi văzu copila în siguranţă, simţi că n-o mai ţin nici pe ea picioarele şi se lăsă la pămînt aproape leşinată.

Cînd cele două femei îşi reveniră, îl văzură întîi pe Laïza stînd în picioare la mal, plin de sînge, cu braţul şi pulpa unui picior sfîşiate, şi apoi cadavrul rechinului plutind la suprafaţa apei.

[1] Canelier — specie de laur din India, din scoarţa căruia se prepară scorţişoara.

Amîndouă îşi îndreptară privirile spre stînca de după care apăruse îngerul salvator. Stînca era pustie : îngerul dispăruse, dar nu atît de repede încît să nu fi avut timp să recunoască în el pe tînărul străin de la Port-Louis.

Sara vru atunci să-i vorbească negrului care îi arătase atîta devotament. Dar după ce o contemplase o clipă în tăcere, Laïza se furişase în pădure, şi Sara îl căută în zadar : dispăruse şi el ca şi străinul necunoscut.

XI

PREȚUL NEGRILOR

În același timp veniră în fugă doi oameni care văzuseră din partea de sus a rîului o parte din scena care tocmai avusese loc ; aceștia erau domnul de Malmédie și fiul său Henri.

Sara își dădu atunci seama că era pe jumătate goală și, roșind la gîndul că fusese văzută astfel, o chemă pe bătrîna mulatră, își puse un halat și, sprijinindu-se de brațul guvernantei, tremurînd încă de spaimă, înaintă spre unchiul și vărul ei.

Urmînd pista animalului, ei ajunseseră pînă la marginea rîului chiar în clipa cînd răsunase dubla detunătură a armei lui Georges ; întîi crezuseră că era unul dintre tovarășii lor care trăgea în cerb ; își îndreptaseră deci caii spre locul de unde venise detunătura și, cum am spus, văzuseră de departe, destul de confuz, o parte din ceea ce am povestit.

În urma domnilor de Malmédie se apropiau și restul vînătorilor.

Sara și *ma mie* Henriette se pomeniră dintr-o dată în centrul atenției grupului. Le întrebară ce se întîmplase, dar *ma mie* Henriette, fiind încă prea tulburată și prea emoționată, nu le putu răspunde ; Sara însă le povesti amănunțit toată întîmplarea.

Este o mare diferență între a fi martor al unei scene atît de îngrozitoare ca aceea pe care am încercat să o evocăm, urmărind totul cu privirile înspăimîntate, și între a asculta din gura celei care era să fie victimă și chiar de pe locul unde se petrecuse ; totuși, cum fumul focu-

rilor de armă abia se împrăştiase, cum leşul monstrului se vedea plutind şi fremătînd încă de spasmele agoniei, tot ce istorisi fata produse o profundă impresie. Fiecare în parte îşi exprimă regretul în mod curtenitor că nu fusese el în locul necunoscutului sau în locul negrului. Fiecare o asigură că ar fi tras tot atît de precis cum făcuse unul şi ar fi înotat tot atît de viguros cum reuşise celălalt. Dar auzind aceste asigurări de dibăcie şi devotament, inima Sarei îi spunea : „N-au existat decît cei doi care să poată face ceea ce au făcut".

În acest moment, după lătrăturile cîinilor îşi dădură seama că cerbul fusese încolţit. Se ştie ce sărbătoare înseamnă pentru adevăraţii vînători să fie martori la strigătul de încolţire al unui animal pe care l-au fugărit o dimineaţă întreagă. Sara fusese salvată, Sara nu mai avea de ce să se teamă. Ar fi fost deci inutil să mai piardă vremea în discuţii despre accidentul care pînă la urmă nu avusese nici o urmare nefericită, cînd puteau foarte bine să facă altceva ; ba chiar doi-trei vînători care erau la marginea grupului se şi furişaseră, îndreptîndu-se spre locul de unde se auzeau lătrăturile ; alţi patru-cinci procedară imediat la fel. Henri îşi dădu seama că ar fi fost nepoliticos să nu-şi însoţească musafirii cărora pînă la sfîrşit trebuia să le facă şi onorurile de gazdă ; aşa că, după vreo zece minute, nu mai rămăseseră lîngă Sara decît *ma mie* Henriette şi domnul de Malmédie.

Toţi trei se întoarseră acasă, unde îi aştepta o cină suculentă şi unde nici vînătorii nu întîrziară să sosească împreună cu Henri, care aducea verişoarei sale piciorul cerbului, tăiat chiar de el, şi pe care i-l oferi galant ca pe un trofeu. Sara îi mulţumi pentru această amabilă atenţie şi Henri o felicită pentru faptul că frumoasele ei culori îi reveniseră complet în obraji, încît, văzînd-o, nimeni n-ar fi putut spune că trecuse prin acea extraordinară spaimă a morţii ; ceilalţi vînători se alăturară întru totul aprecierilor lui Henri.

Masa se desfăşură într-o mare veselie. *Ma mie* Henriette ceru îngăduinţa să lipsească ; bietei femei îi fusese atît de frică, încît simţea că are febră. Cît despre Sara, era, cel puţin în aparenţă, aşa cum remarcase şi Henri,

de un calm perfect şi făcu onorurile mesei cu graţia ei obişnuită.

La desert se auziră cîteva toasturi, unele făcînd aluzie la întîmplarea din acea dimineaţă, dar nimeni nu pomeni de negrul necunoscut şi nici de vînătorul străin, totul fiind pus pe seama Providenţei, care îi ocrotise domnului de Malmédie şi lui Henri o nepoată şi, respectiv, o logodnică atît de mult îndrăgită.

Dar dacă în intervalul dintre toasturi nimeni nu suflase o vorbă despre Laïza şi despre Georges, cărora de altfel nici nu le cunoşteau numele, în schimb fiecare povesti cu lux de amănunte propriile lui vitejii, iar Sara, cu o ironie fermecătoare, împărţi cu dărnicie laude pentru îndemînarea şi curajul de care făceau atîta caz.

Cînd să se ridice de la masă, intră şeful sclavilor ; venea să îl anunţe pe domnul de Malmédie că un negru care încercase să fugă fusese prins şi că îl aduseseră în tabără.

Cum însă acest lucru se întîmpla aproape zilnic, domnul de Malmédie se mulţumi să-i răspundă :

— Bine, să i se aplice pedeapsa obişnuită...

— Ce e, unchiule ? întrebă Sara.

— Nimic, copila mea, îi răspunse domnul de Malmédie.

După care, conversaţia întreruptă continuă.

Zece minute mai tîrziu li se anunţă că toţi caii erau pregătiţi pentru drum. Cum dineul şi balul date de lord Murrey aveau loc a doua zi, fiecare dorea să aibă cît mai mult timp la dispoziţie, pentru această ocazie neobişnuită ; tocmai de aceea fusese stabilit că se vor întoarce la Port-Louis îndată după cină.

Sara se îndreptă mai întîi spre camera de culcare a guvernantei ; biata *ma mie*, fără să fie bolnavă, se simţea atît de slăbită, încît o rugă să mai rămînă aici, la rîul Negru ; acceptînd, tînăra fată avea de cîştigat ; în loc să fie purtată în litieră, se va întoarce şi ea călare împreună cu ceilalţi.

Cavalcada porni. Tot mergînd, la un moment dat Sara văzu cîţiva negri care măcelăreau rechinul... Probabil bătrîna mulatră le explicase unde îl puteau găsi şi negrii îl pescuiseră ca să-şi facă din el ulei.

Apropiindu-se de Trois-Mamelles, vînătorii noştri văzură în depărtare un grup de negri. Cînd ajunseră mai aproape, îşi dădură seama că se adunaseră aici în aşteptarea unei execuţii ; numai în astfel de ocazii negrii din aşezare erau obligaţi să se adune la locul hotărît, pentru ca toţi să asiste la pedepsirea tovarăşului lor care făptuise o greşeală.

Vinovatul era un tînăr de vreo 17 ani, care aştepta, legat strîns, lîngă scara unde urma să fie întins la ora fixată, în vederea aplicării pedepsei ; la rugămintea stăruitoare a unuia dintre ei, ora executării fusese amînată pînă în momentul trecerii cavalcadei, negrul care rugase să i se facă această favoare pretinzînd că avea de făcut o destăinuire importantă domnului de Malmédie.

În adevăr, cînd domnul de Malmédie ajunse în dreptul celui care urma să fie pedepsit, un negru care stătea lîngă el şi-i pansa o rană de la cap se ridică şi se apropie de drum ; şeful sclavilor îi tăie însă calea.

— Ce este ? întrebă domnul de Malmédie.

— Domnule, spuse şeful sclavilor, e vorba de negrul Nazim, care urmează să-şi primească cele o sută cincizeci de lovituri de bici la care a fost condamnat.

— Dar pentru ce a fost condamnat să primească o sută cincizeci de lovituri de bici ? întrebă Sara mirată.

— Pentru că a fugit, domnişoară, îi răspunse şeful sclavilor.

— Ah, da... zise Henri, este cel despre care am fost anunţaţi că a evadat ?

— Chiar el.

— Şi cum l-aţi prins ?

— Oh, Doamne ! Păi, e foarte simplu : l-am pîndit şi am aşteptat să se depărteze de mal atît cît să se poată întoarce ori vîslind, ori înotînd ; atunci m-am suit într-barcă straşnică împreună cu opt vîslaşi şi am pornit după el ; cînd am trecut de capul sud-vest, l-am zărit aproape la două leghe depărtare de mare. Cum el nu avea decît două braţe, iar noi aveam şaisprezece ; cum el nu avea decît o barcă proastă, iar noi o pirogă grozavă, l-am ajuns numaidecît. Atunci el s-a aruncat în apă şi a încercat să ajungă din nou în insulă, scufundîndu-se ca un

marsuin ; dar pînă la urmă a obosit şi, cum totul devenea obositor, am luat vîsla din mîinile unui vîslaş şi, cînd l-am văzut că iese deasupra apei, să tragă aer în piept, i-am tras una la cap atît de bine, încît am crezut că se scufundă pentru vecie. Dar după puţin timp l-am văzut urcînd din nou. Leşinase. Nu şi-a revenit în simţiri decît la monticulul Brabant. Asta e tot.

— Dar, spuse înflăcărată Sara, nenorocitul era poate grav rănit.

— Oh, Doamne, nu, domnişoară, continuă şeful sclavilor, nimica toată, o zgîrietură. Diavolii ăştia de negri nu sînt gingaşi cum credeţi.

— Şi atunci de ce aţi întîrziat atîta şi nu i-aţi aplicat pedeapsa meritată ? întrebă domnul de Malmédie. După cum am dat ordin, trebuia să fi fost executată.

— Am fi făcut-o, domnule, răspunse şeful sclavilor; dacă fratele lui, unul dintre muncitorii noştri cei mai buni, nu ne-ar fi asigurat că are ceva important să vă spună înainte ca acest ordin să fie executat. Şi cum dumneavoastră tot trebuia să treceţi pe lîngă tabără, şi cum n-am fi întîrziat executarea pedepsei decît cu un sfert de oră, mi-am îngăduit această amînare.

— Şi bine ai făcut, spuse Sara. Unde este ?

— Cine ?

— Fratele acestui nenorocit !

— Da, unde este ? întrebă şi domnul de Malmédie.

— Sînt aici, domnule, spuse Laïza înaintînd.

Sara scoase un mic strigăt de surprindere : recunoscuse în fratele condamnatului pe cel care se sacrificase atît de generos în dimineaţa acelei zile pentru a-i salva viaţa. Totuşi, lucru de mirare, negrul nu aruncă nici o privire spre ea, avînd aerul că nu o cunoaşte ; şi în loc să implore intervenţia ei, cum desigur ar fi făcut-o oricare altul, el continua să înainteze spre domnul de Malmédie. Nu putea fi nici o îndoială : rănile pe care le lăsaseră dinţii rechinului pe braţul şi pe piciorul lui erau încă deschise şi sîngerau.

— Ce vrei ? întrebă domnul de Malmédie.

— Să vă cer o favoare, răspunse Laïza încet, atît de încet, încît să nu fie auzit de fratele lui, care se afla la vreo douăzeci de paşi, păzit de ceilalţi negri.

— Ce favoare ?

— Nazim e slab, Nazim e un copil, Nazim e rănit la cap şi a pierdut mult sînge ; Nazim poate nu e atît de tare ca să suporte pedeapsa ; el poate să moară sub loviturile biciului, şi atunci dumneavoastră veţi pierde un negru care oricum tot face două sute de piaştri.

— Ei bine, unde vrei să ajungi ?

— Vreau să vă propun un schimb.

— Care ?

— Să puneţi să fiu eu biciuit cu cele o sută cincizeci de lovituri în locul lui. Eu sînt tare, am să le suport, şi asta nu mă va împiedica să fiu mîine la lucru, ca de obicei ; pe cînd el, vă repet, e un copil, ar muri.

— Asta nu se poate, răspunse domnul de Malmédie, în timp ce Sara, cu ochii mereu aţintiţi asupra acestui om, îl privea din ce în ce mai uimită.

— De ce să nu se poată, domnule ?

— Pentru că ar fi o nedreptate.

— Vă înşelaţi, pentru că eu sînt adevăratul vinovat !

— Tu ?

— Da, eu, spuse Laïza ; eu sînt cel care l-am încurajat să fugă, eu sînt cel care am scobit barca de care s-a servit, eu sînt cel care l-am ras cu un ciob de sticlă, eu sînt cel care i-am dat ulei de cocos să se ungă pe corp. Vedeţi bine deci că eu trebuie să fiu pedepsit, şi nu Nazim.

— Te înşeli, îi răspunse Henri, amestecîndu-se în discuţie. Trebuie să fiţi pedepsiţi la fel amîndoi, el pentru că a fugit, tu pentru că l-ai ajutat să fugă.

— Atunci, puneţi să mi se dea mie cele trei sute de lovituri de bici, şi asta să fie pedeapsa.

— Şefule, spuse domnul de Malmédie, pune să li se dea caraghioşilor ăstora cîte o sută cincizeci de lovituri de bici şi să se termine.

— O clipă, unchiule, interveni Sara ; eu îţi cer iertarea pentru aceşti doi nefericiţi.

— Cum asta ? întrebă domnul de Malmédie foarte mirat.

— Pentru că acest om este cel care, azi de dimineaţă, s-a aruncat atît de curajos în apă ca să mă salveze de la moarte.

— M-a recunoscut ! strigă Laïza.

— Şi pentru că, în locul unei pedepse pe care să zicem că o merită, ar trebui să i se acorde o răsplată ! strigă Sara.

— Atunci, spuse Laïza, dacă dumneavoastră credeţi că merit o răsplată, acordaţi-mi mie iertarea lui Nazim.

— Drace ! Drace ! izbucni domnul de Malmédie. Tu eşti cel care mi-ai salvat nepoata ?

— Nu sînt eu, domnule, răspunse negrul ; fără vînătorul cel tînăr, domnişoara ar fi fost pierdută.

— Dar a făcut tot ce a putut pentru a mă salva, unchiule, s-a luptat cu rechinul, îi răspunse tînăra fată. Priveşte-l, nu-i vezi rănile care încă îi sîngerează ?

— M-am luptat cu rechinul, dar apărîndu-mă de el, spuse Laïza. Rechinul s-a întors şi a trebuit să-l omor ca să mă salvez pe mine.

— Ei bine, unchiule, îmi vei refuza iertarea lor ? întrebă Sara.

— Da, fără discuţie, răspunse domnul de Malmédie, căci, dacă va exista un singur exemplu de iertare pentru asemenea faptă, atunci vor evada toţi tuciuriii ăştia, cu nădejdea că se va găsi o gură frumoasă ca a dumitale care să intervină pentru ei.

— Dar, unchiule...

— Întreabă-i pe toţi aceşti domni dacă aşa ceva este cu putinţă, spuse domnul de Malmédie, întorcîndu-se încrezător către tinerii care îl însoţeau pe fiul lui.

— Adevărul e, răspunseră aceştia, că o asemenea iertare ar fi un exemplu dezastruos.

— Vezi, Sara ?

— Dar un om care şi-a riscat viaţa pentru mine, insistă Sara, nu poate fi totuşi pedepsit chiar în ziua în care şi-a riscat-o ; căci dacă dumneata trebuie să-i aplici o pedeapsă, eu, în schimb, îi datorez o răsplată.

— Ei bine, fiecare cu datoria lui : după ce eu îl voi pedepsi, tu îl vei răsplăti.

— Dar, unchiule, la urma urmei, ce te interesează pe dumneata greşeala pe care au comis-o aceşti nenorociţi ? Ce neajuns îţi aduce, din moment ce nu au putut să-şi ducă la îndeplinire intenţia ?

— Ce neajuns ? Dar le scade o parte din valoare. Un negru care a încercat să fugă pierde sută la sută din preţul lui. Uite doi oameni viguroşi care preţuiau pînă ieri unul cinci sute, şi celălalt trei sute de piaştri, adică opt sute de piaştri în total, ei bine, să mă duc astăzi să cer pe ei şase sute, nu-mi va mai da nimeni...

— Cert e că eu, îl întrerupse unul dintre vînătorii care îl însoţeau pe Henri, nu aş da pe ei acuma nici şase sute de piaştri.

— Ei bine, domnilor, eu voi fi mai generos decît dumneavoastră, se auzi o voce al cărei accent o făcu pe Sara să tresară, eu dau pe ei o mie.

Fata se întoarse şi îl recunoscu pe străinul de la Port-Louis, îngerul salvator de pe stîncă.

Sta în picioare, îmbrăcat într-un costum elegant de vînătoare, rezemat de arma cu două focuri. Auzise tot.

— Ah, dumneavoastră sînteţi, domnule ? se miră domnul de Malmédie, în timp ce Henri, dintr-un sentiment ciudat, simţea cum i se urcă sîngele în obraji. Mai întîi, primiţi toate mulţumirile mele, căci nepoata mea mi-a spus că vă datorează viaţa ; dacă aş fi ştiut unde să vă găsesc, m-aş fi grăbit să vă văd, nu pentru a încerca să mă achit faţă de dumneavoastră, domnule, aşa ceva ar fi cu neputinţă, dar pentru a vă exprima toată recunoştinţa noastră.

Străinul, fără să răspundă nimic, se înclină cu un uşor aer dispreţuitor, care însă nu-i scăpă Sarei. De aceea ea se grăbi să adauge :

— Unchiul meu are dreptate, domnule ; asemenea servicii nu se pot plăti ; dar fiţi convins că atîta timp cît voi trăi, îmi voi aminti că dumneavoastră vă datorez viaţa.

— Două încărcături de praf de puşcă şi două gloanţe de plumb nu preţuiesc atîtea mulţumiri, domnişoară ;

mă voi considera deci foarte fericit dacă recunoştinţa domnului de Malmédie va merge pînă acolo încît să mi-i cedeze, pentru preţul pe care i l-am oferit, pe aceşti doi negri de care eu chiar am nevoie.

— Henri, spuse şoväind domnul de Malmédie, parcă alaltăieri am auzit că s-ar fi zărit în faţa insulei un vas care transporta sclavi ?

— Da, tată, răspunse Henri.

— Bine, bine, spuse ca pentru sine domnul de Malmédie. Găsim noi un mijloc să-i înlocuim...

— Aştept răspunsul dumneavoastră, domnule, insistă străinul.

— Cum de nu, domnule, cu cea mai mare plăcere. Cei doi negri sînt ai dumneavoastră, puteţi să-i luaţi ; dar eu, în locul dumneavoastră, cu tot riscul de a nu lucra nimic două-trei zile, tot aş pune să li se aplice, chiar astăzi, pedeapsa pe care o merită.

— Asta rămîne la aprecierea mea, domnule, spuse necunoscutul zîmbind ; cei o mie de piaştri îi veţi primi astă-seară la dumneavoastră acasă.

— Mă iertaţi, domnule, spuse Henri, dar v-aţi înşelat ; tatăl meu nu are intenţia de a vă vinde aceşti sclavi, ci de a vi-i dărui. Existenţa celor doi prăpădiţi nu poate fi pusă în balanţă cu viaţa atît de preţioasă a verişoarei mele. Lăsaţi-ne cel puţin să vă putem oferi ceea ce avem şi ceea ce se pare că doriţi.

— Dar, domnule, spuse străinul, ridicînd trufaş capul, în timp ce domnul de Malmédie îi făcea semne îngrijorate fiului său, nu ne-am înţeles astfel.

— Ei bine, domnule, spuse Sara, în cazul acesta, permiteţi-mi să schimb eu tîrgul şi, de dragul celei căreia i-aţi salvat viaţa, luaţi cei doi negri pe care vi-i oferim.

— Vă mulţumesc, domnişoară, spuse străinul înclinîndu-se ; ar fi nepotrivit din partea mea să mai insist. Accept, şi nu pot decît să vă rămîn obligat.

Şi străinul, în semn că nu mai voia să reţină în drum onorabila cavalcadă, înclinîndu-se din nou, făcu un pas înapoi.

Bărbaţii schimbară cu el un salut ; Georges însă şi Sara schimbară între ei o privire.

Călăreții se așternură din nou la drum, și Georges îi urmări cîtva timp, încruntîndu-și sprîncenele așa cum făcea ori de cîte ori îl preocupa un gînd dureros ; apoi, întorcîndu-se spre cei doi negri și apropiindu-se de Nazim, se adresă șefului sclavilor :

— Puneți pe cineva să-l dezlege, el și fratele lui îmi aparțin.

Șeful, care auzise discuția străinului cu domnul de Malmédie, nu-i făcu nici un fel de greutăți și se execută. Nazim fu deci dezlegat și încredințat, împreună cu Laïza, noului său stăpîn.

— Acum, prieteni, spuse străinul întorcîndu-se spre grupul de negri și scoțînd din buzunar o pungă plină cu aur, pentru că am primit un dar de la stăpînul vostru, este drept ca și eu să vă fac vouă un mic dar. Luați punga asta și împărțiți între voi ce găsiți în ea.

Și îi înmînă punga negrului care era mai aproape de el ; apoi, întorcîndu-se către cei doi sclavi care stăteau în picioare, în spatele lui, așteptîndu-i ordinele, le spuse :

— Iar voi, de acum încolo, faceți ce doriți, duceți-vă unde vreți, sînteți oameni liberi.

Laïza și Nazim scoaseră un strigăt de mirare și neîncredere, căci nu puteau înțelege atîta generozitate din partea unui om căruia nu-i făcuseră nici un serviciu ; dar Georges repetă încă o dată aceleași cuvinte, și atunci Laïza și Nazim căzură în genunchi și, plini de recunoștință, sărutară mîna omului care îi dezrobise.

Cît despre Georges, dîndu-și seama că se făcuse tîrziu, își puse din nou pe cap pălăria mare de pai pe care o ținuse pînă atunci în mînă și, aruncîndu-și arma pe umăr, porni la trap spre Moka.

XII

BALUL

A doua zi, cum știm, la palatul guvernatorului trebuia să aibă loc acel dineu, urmat de bal, care tulburase întregul Port-Louis.

Cine nu a locuit în colonii și mai ales în insula France nu-și poate face o idee despre luxul care domnea sub al 20-lea grad de latitudine meridională. În afară de minunățiile pariziene care traversau mările pentru a ajunge să înfrumusețeze grațioasele creole din insula Maurice, ele puteau să-și mai aleagă direct de la sursă diamantele din Visapour, perlele din Ophir, cașmirul din Siam și vaporoasele museline din Calcuta. Or, nici un vas sosit din lumea celor *O mie și una de nopți* nu se oprește în insula France ca să nu lase acolo o parte din comorile pe care le transportă în Europa ; și chiar pentru un om obișnuit cu eleganța parizianã sau cu belșugul englez nota de strălucire pe care o prezintă în ansamblul ei o petrecere din insula France este pe departe ceva extraordinar.

Astfel, lord Murrey, adeptul celei mai strălucitoare eleganțe și partizan al celui mai desăvîrșit bun-gust, refăcuse și transformase în întregime salonul palatului guvernamental, în așa fel încît după trei zile arăta întocmai ca un apartament din strada Mont-Blanc sau din Regent Street ; toată aristocrația din colonie — bărbați și femei — era adunată aici : bărbații în ținuta simplă, impusă de moda zilei ; femeile, împodobite cu diamante și perle alese special pentru această petrecere, nu se deosebeau de femeile europene decît prin lasciva și plăcuta suplețe specifică femeilor creole.

La fiecare nume nou anunțat, un surîs general întîmpina persoana respectivă ; pentru că, trebuie spus, la Port-Louis toți se cunoșteau între ei, dar numai din curiozitate erau privite cu interes femeile, pentru a constata ce rochie nouă își cumpărase, de unde adusese acea rochie, din ce material fusese confecționată și cu ce fel de garnituri o împodobise. Curiozitatea femeilor creole era stîrnită mai cu seamă de englezoaice ; căci la Port-Louis, în permanenta luptă a cochetăriei, marea ambiție a indigenelor era de a le învinge prin lux pe străine. Murmurul care însoțea fiecare nou-sosită, șoaptele care urmau erau în general mai zgomotoase și mai prelungite cînd valetul anunța vreun nume britanic ; aspra lui consonanță nu se armoniza deloc cu cele ale localnicilor, și în aceeași măsură contrastau și blondele palide ale nordului cu brunele fecioare de la tropice. Fiecare nouă persoană care intra era întîmpinată de lord Murrey cu acea aristocratică politețe care îi caracterizează pe englezii din lumea bună : dacă era o femeie, îi oferea brațul pentru a o conduce la locul ei, făcîndu-i în acest timp un compliment ; dacă era un bărbat, îi întindea mîna, adresîndu-i un cuvînt amabil, atît de potrivit, încît toți recunoscură în noul guvernator un om fermecător.

Fură anunțați domnii și domnișoara de Malmédie. Erau așteptați cu nerăbdare și curiozitate nu pentru că domnul de Malmédie trecea drept unul din cei mai însemnați și bogați locuitori din insula France, dar pentru că Sara era una dintre cele mai bogate și mai elegante persoane din oraș. De aceea, fiecare din cei prezenți urmări mișcarea pe care o făcu lord Murrey cînd îi ieși în întîmpinare ; căci mai ales toaleta ei stîrnea de obicei curiozitatea celor mai frumoase invitate.

Dar, contrar obiceiului femeilor creole și parcă în ciuda așteptării generale, de astă dată toaleta ei era dintre cele mai simple : o încîntătoare rochie de muselină din India, transparentă și ușoară ca acel voal-gaz pe care Juvenal îl numește aer țesut ; fără nici o broderie, fără nici o perlă măcar, fără diamante ; doar o coroniță din flori de măceș roz îi înconjura fruntea și un buchețel din aceleași flori tremura prins la cordon ; nici o brățară nu

contrasta cu tenta aurie a pielei. Părul fin, mătăsos şi negru îi cădea în bucle lungi pe umeri, iar în mînă ţinea acel evantai, minune a industriei chineze, pe care îl cumpărase de la Miko-Miko.

Cum am spus, în insula France toţi se cunoşteau între ei ; după ce sosiră şi domnii şi domnişoara de Malmédie, părea că nu mai lipsea nimeni ; de aceea privirile invitaţilor nu mai erau aţintite spre uşa de la intrare ; după vreo zece minute, însă, începură să se întrebe pe cine oare mai putea aştepta lord Murrey, cînd uşa se deschise din nou, şi valetul anunţă :

— Domnul Georges Munier.

Fulgerul dacă ar fi căzut în mijlocul adunării pe care am încercat să o descriem, şi tot nu ar fi produs o mai puternică impresie. Fiecare, la auzul acestui nume, se întoarse şi se uită spre uşă, întrebîndu-se cine putea fi cel care venea : numele era foarte cunoscut în insula France, iar pe cel care îl purta îl ştiau plecat de atîta vreme, încît aproape uitaseră de existenţa lui.

Georges intră.

Tînărul mulatru era îmbrăcat cu simplitate plină în acelaşi timp de un deosebit bun-gust. Haina neagră, tăiată impecabil ; la butoniera reverului, la capătul unui lanţ de aur, cele două mici cruci cu care era decorat scoteau în evidenţă toată eleganţa staturii lui. Pantalonul strîns pe corp îi arăta silueta elegantă şi zveltă, specifică oamenilor de culoare, dar, contrar obiceiurilor acestora, nu purta altă bijuterie decît un lanţ subţire de aur, la fel ca cel de la butonieră, unul din capete pierzîndu-se în buzunarul jiletcii din pichet alb. O cravată neagră, înnodată cu acea neglijenţă studiată, dădea singură nota perfectă a eleganţei ; gulerul rotunjit, răsfrînt peste cravată, îi încadra frumosul chip, iar mustaţa şi părul negru îi scoteau şi mai mult în evidenţă paloarea mată.

Lord Murrey se grăbi să meargă în întîmpinarea lui Georges cu multă nerăbdare, cum dealtfel nu se manifestase faţă de ceilalţi, şi, luîndu-l de mînă, îl prezentă celor trei sau patru doamne şi celor cinci sau şase ofiţeri englezi din salon, spunîndu-le că este tovarăşul lui de călătorie de a cărui companie nu avea decît să se

mîndrească ; apoi, întorcîndu-se spre restul invitaţilor :

— Domnilor, spuse el, nu vi-l prezint pe domnul Georges Munier ; domnul Georges Munier este compatriotul dumneavoastră, şi întoarcerea unui bărbat atît de distins ca el trebuie să fie aproape o sărbătoare naţională.

Georges se înclină în semn de mulţumire ; dar, oricît respect ar fi trebuit să aibă faţă de guvernator, cu atît mai mult cu cît erau în casa lui, doar unul sau doi prinseră glas şi bîlbîiră cîteva cuvinte drept răspuns acelor amabilităţi cu care lord Murrey îl prezentase pe Georges.

Lord Murrey însă nu dădu sau păru că nu dă nici o atenţie şi, cum servitorul tocmai îl anunţa că masa era servită, îi oferi braţul Sarei şi trecură cu toţii în sufragerie.

Cu binecunoscutul caracter al lui Georges, se va ghici uşor că nu fără intenţie se lăsase aşteptat, şi fiind pregătit să intre în conflict cu prejudecăţile pe care hotărîse să le combată, vrusese să dea piept cu inamicul şi fusese servit exact cum îşi dorise ; anunţarea numelui şi intrarea lui în salon produseseră efectul aşteptat.

Dar cea mai impresionată dintre toţi invitaţii era fără îndoială Sara. Ştiind că tînărul vînător de la rîu Negru sosise la Port-Louis odată cu lord Murrey, fusese convinsă că îl va întîlni aici, şi poate că special pentru noul-sosit pusese în toaleta ei acea simplitate elegantă, atît de apreciată la noi şi care în colonii, trebuie s-o mărturisim, înlocuieşte adeseori un lux exagerat. Intrînd în salon, ea se uitase peste tot, căutîndu-l pe tînărul necunoscut. Dintr-o singură privire îşi şi dăduse seama că nu se afla printre invitaţi ; se gîndise atunci că va trebui să sosească şi fără îndoială va fi anunţat şi astfel va afla, fără să mai fie nevoie de alte investigaţii, şi numele lui şi cine era.

Previziunile ei se împliniseră. Cum am văzut, abia luase loc în grupul doamnelor, iar domnii de Malmédie se amestecaseră în grupul bărbaţilor, că valetul îl şi anunţase pe domnul Georges Munier.

Cum numele acesta era atît de cunoscut în insulă, dar nimeni nu se aştepta să-l audă tocmai în asemenea împrejurări, Sara tresărise fără să-şi dea seama de ce şi se întorsese plină de neliniște. Într-adevăr, văzîndu-l pe tînărul străin din Port-Louis apărînd cu mersul lui sigur, fruntea senină, privirea mîndră, cu colțul buzei ridicat dispreţuitor, trebuie s-o spunem, i se păruse la această a treia întîlnire mult mai frumos şi mai poetic decît la primele două.

Sara urmărise nu numai cu privirea, ci şi cu inima prezentarea făcută de către lord Murrey şi tresărise cînd datorită repulsiei faţă de originea tînărului mulatru, se aşternuse acea tăcere penibilă ; şi cu ochii jucîndu-i în lacrimi, ea răspunsese privirii fugare, dar pătrunzătoare, pe care Georges i-o aruncase.

Apoi lord Murrey îi oferise braţul, iar ea nu mai văzuse nimic ; căci, sub privirea lui Georges, se simţise roşind şi pălind în acelaşi timp ; şi convinsă fiind că toţi ochii erau aţintiţi asupra ei, se grăbise să se ferească de aceste priviri curioase şi iscoditoare. Dar Sara se înşelase, nici unul din invitaţi nu se gîndise la ea, pentru că nimeni în afară de domnul de Malmédie şi fiul său nu cunoştea cele două întîmplări datorită cărora cei doi tineri se întîlniseră şi nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că ar putea exista vreo legătură între domnişoara Sara de Malmédie şi Georges Munier.

După ce se aşezară la masă, Sara se încumetă să se uite în jurul ei. Stătea în dreapta guvernatorului, care avea în stînga pe soţia comandantului militar al insulei ; în faţa acesteia îl văzu pe comandant, la rîndul lui şi el aşezat între două doamne care făceau parte din familiile cele mai distinse din insulă. Apoi, în dreapta şi în stînga acelor doamne, domnul de Malmédie şi fiul acestuia, şi aşa mai departe ; cît despre Georges, fie dintr-o întîmplare, fie dintr-o amabilitate a gazdei, fusese aşezat între două englezoaice.

Sara se linişti ; îşi dăduse seama că prejudecăţile care domneau la ei în insulă nu intrau în concepţiile străinilor şi că un locuitor din metropolă ar fi trebuit să locuiască mult timp în colonii ca să ajungă să şi le însuşească ; îl

văzu pe Georges cît era de degajat în rolul său de conviv curtenitor între surîsurile celor două englezoaice încîntate de a avea un partener cu care să vorbească limba lor de parcă el însuşi ar fi fost născut în Anglia.

Întorcîndu-şi privirile spre mijlocul mesei, Sara observă că Henri se uita fix la ea. Atunci îşi dădu seama ce se petrecea în mintea logodnicului ei şi, fără să vrea, îşi lăsă ochii în jos, roşindu-se.

Lord Murrey era un domn în toată accepţia cuvîntului ; ştia de minune să se poarte ca o gazdă, lucru greu de învăţat dacă nu-l deprinzi la vreme ; astfel, toată acea sfială şi stînjeneală care de obicei dăinuie pînă la începerea serviciului la dineurile de gală nu se făcură simţite, lord Murrey adresînd fiecăruia dintre invitaţi o întrebare care aducea de la sine cele mai uşoare răspunsuri, amintind ofiţerilor englezi vreo frumoasă bătălie, negustorilor vreo speculaţie strălucită ; apoi, în focul discuţiilor, din timp în timp îi adresa lui Georges cîte un cuvînt din care reieşea că lui îi putea vorbi despre orice ; în general conversaţia era spirituală, gazda adresîndu-se în linii mari unor intelectuali şi nu unor specialişti în probleme comerciale sau de război.

Dineul se desfăşura după toate canoanele. Deşi de o perfectă modestie, Georges, cu inteligenţa sa spontană, îi răspunse guvernatorului la fiecare cuvînt şi la fiecare întrebare în aşa fel încît să demonstreze ofiţerilor că făcuse războiul ca şi ei, iar negustorilor că nu era deloc străin de marile speculaţii care fac din lumea întreagă o singură familie unită prin legături de interese ; apoi, în mijlocul acestei conversaţii truncheate, ţîşniră cu strălucire numele tuturor celor care în Franţa, în Anglia sau în Spania ocupau o poziţie însemnată fie în politică, fie în înalta societate, fie în artă, însoţite de fine observaţii judicioase, din care reieşea fără nici un fel de îndoială că cel care vorbea cunoştea foarte bine caracterul, geniul sau poziţia persoanelor respective.

Deşi aceste frînturi de conversaţie trecuseră, dacă se poate spune astfel, pe deasupra capetelor celor din jurul mesei, se aflau totuşi printre ei şi oameni remarcabili care înţeleseseră superioritatea lui Georges cînd atinsese în

treacăt toate problemele ; dar, cu toate că sentimentul de repulsie manifestat față de tînărul mulatru rămăsese același, uimirea lor crescuse și, odată cu ea, își făcuse loc și gelozia în inima cîtorva. Henri mai ales, preocupat de ideea că logodnica lui îl remarcase mai mult decît se cuvenea unei femei albe, simțea cum îi clocotește în adîncul inimii un sentiment de amărăciune pe care cu greu reușea să și-l stăpînească ; apoi, la numele de Munier, amintirile lui din copilărie se treziseră : îi veni în minte ziua în care, vrînd să smulgă drapelul din mîinile lui Georges, fratele acestuia îi dăduse un pumn violent în obraz. Toate răutățile celor doi frați îi mocneau acum în piept, și gîndul că Sara fusese salvată în ajun de același om, în loc să înlăture murmurul acuzator al trecutului, făcea să sporească și mai mult ura împotriva mulatrului. Cît despre domnul de Malmédie-tatăl, tot timpul dineului se antrenase într-o discuție serioasă cu vecinul său despre noul fel de a rafina zahărul, care ar fi dat, după socoteala lui, un beneficiu egal cu o treime din valoarea pămînturilor ; de unde Henri înțelese că în afara uimirii de a descoperi în Georges Munier pe salvatorul nepoatei sale și de a-l întîlni apoi în saloanele guvernatorului, nu-l mai interesase persoana lui și nu-i mai dăduse nici o atenție.

Dar, cum am spus, cu Henri lucrurile nu stăteau la fel ; el nu pierduse nici un cuvînt din interpelările gazdei și din răspunsurile lui Georges. În fiecare din acele speculații recunoscuse un înțeles semnificativ și o gîndire superioară ; îi studiase privirea neșovăitoare, expresie a voinței lui dîrze, și înțelesese că Georges nu mai avea nimic din copilul oprimat de altădată, ci, dimpotrivă, era un adversar puternic, dispus oricînd să îi înfrunte loviturile.

Dacă Georges s-ar fi întors în insula France respectuos și umil, așa cum, după părerea albilor, îl hărăzise însăși natura, și s-ar fi pierdut în obscuritatea stării lui sociale, Henri nu l-ar fi luat în seamă, și în acest caz Georges nu ar mai fi nutrit ura ascunsă pentru nedreptatea pe care i-o făcuse Henri cu paisprezece ani în urmă. Dar iată că orgoliosul tînăr se înapoiase în plină zi, se amestecase în viața familiei sale, făcîndu-le un serviciu, și, ca un

egal al lui în rang şi ca un om superior lui în inteligenţă, se aşeza la aceeaşi masă ; era mai mult decît putea Henri să suporte şi din acel moment în sinea lui îi declară război.

Cînd masa luă sfîrşit şi invitaţii se îndreptau spre grădină, Henri se apropie de Sara, care tocmai se aşezase împreună cu alte doamne sub un umbrar din vecinătatea celui sub care bărbaţii îşi sorbeau liniştiţi cafelele. Cînd îl văzu, Sara tresări ; instinctiv, simţi că vărul ei îi va spune ceva în legătură cu Georges.

— Ei bine, frumoasa mea verişoară, spuse tînărul rezemîndu-se de spătarul scaunului de bambus pe care stătea fata, cum ţi s-a părut dineul ?

— Presupun că întrebarea nu se referă la felurile de mîncare, îi răspunse Sara zîmbind.

— Nu, scumpa mea verişoară, cu toate că pentru unii convivi, care nu trăiesc ca dumneata, din rouă, aer şi miresme, poate să nu fie o întrebare deplasată. Nu, te întrebam din punct de vedere social, dacă pot spune astfel.

— Ei bine, a fost foarte reuşit. Lord Murrey mi s-a părut o gazdă desăvîrşită şi, după părerea mea, este cît se poate de amabil cu toată lumea.

— Da, desigur ! Tocmai de aceea mă mir foarte mult că un om atît de distins ca el a riscat faţă de noi necuviinţa pe care a săvîrşit-o !

— Care necuviinţă ? întrebă Sara, înţelegînd perfect unde voia să ajungă vărul ei, dar, cu un curaj de care nu se credea în stare, îl privise fix cînd îi adresase această întrebare.

— Ăăă..., răspunse Henri oarecum încurcat nu numai din cauza acelei priviri care îl ţintuia, ci mai mult din ura care clocotea în adîncul sufletului lui, ăăă... invitînd la aceeaşi masă cu noi pe domnul Georges Munier.

— Există un lucru care pe mine nu mă miră mai puţin, Henri, şi anume că nu ai lăsat altuia grija de a remarca acest lucru şi l-ai făcut chiar dumneata.

— Dar pentru ce tocmai mie mi-ar fi interzisă o asemenea remarcă, scumpa mea verişoară ?

— Pentru că, fără domnul Georges Munier, a cărui prezenţă ţi se pare atît de inoportună aici, ai fi, împreună cu tatăl dumitale — presupunînd că se plînge după o

verişoară şi că se poartă doliu după o nepoată — în doliu şi în lacrimi.

— Da, desigur, răspunse Henri roşindu-se ; da, înţeleg toată această recunoştinţă pe care i-o datorăm domnului Munier pentru faptul că a salvat o viaţă atît de preţioasă ca a dumitale ; înţeleg, şi ai văzut bine ieri, cînd a dorit să cumpere cei doi negri pe care tata voia să-i pedepsească, eu m-am grăbit să i-i dăruiesc.

— Şi pentru că i-ai dăruit cei doi negri, te crezi achitat faţă de el ? Îţi mulţumesc, vere, că ai estimat viaţa Sarei de Malmédie la suma de o mie de piaştri !

— Doamne, draga mea Sara ! se miră Henri. Ce straniu mod de a interpreta lucrurile ai tu astăzi ! Am avut eu măcar o clipă ideea să evaluez preţul unei existenţe pentru care aş fi în stare să o dau pe a mea ? Nu, am avut doar intenţia să te fac să observi în ce situaţie delicată ar fi o doamnă, dacă Georges Munier ar îndrăzni să o invite la dans.

— Deci, după părerea dumitale, dragul meu Henri, acea persoană ar trebui să-l refuze ?

— Fără nici o discuţie !

— Dar dacă prin acest refuz se va simţi atît de ofensat, încît va trebui să ceară socoteală tatălui, fratelui sau soţului ei ?

— Sînt convins, draga mea, că domnul Georges Munier îşi va da seama că un alb nu coboară pînă la a se măsura cu un mulatru !

— Mă ierţi, vere, că îndrăznesc să-mi dau părerea într-o astfel de situaţie, dar ori eu l-am judecat greşit pe domnul Georges Munier, ori — dacă ar fi vorba cumva să-şi răzbune onoarea, nu se poate ca un om care poartă două cruci la butonieră să fie stînjenit de sentimentul acesta de inferioritate, pe care mă tem că i-l atribui absolut gratuit.

— În orice caz, nădăjduiesc, draga mea Sara, răspunse Henri împurpurîndu-se iritat, că din teama de a nu ne expune mîniei domnului Munier, atît pe tata, cît şi pe mine, nu vei comite imprudenţa de a dansa cu el, dacă va îndrăzni să te invite !

— Nu voi dansa cu nimeni, domnule, răspunse rece Sara, sculîndu-se de pe scaun şi, întorcîndu-i spatele, se depărtă, luînd de braţ pe una dintre englezoaicele cu care vorbise Georges în timpul mesei şi care de fapt era o bună prietenă de-a ei.

O clipă Henri rămase buimăcit de această fermitate la care nu se aşteptase ; apoi se îndreptă spre un grup de tinere creole, la care se gîndi că va găsi negreşit mai multă înţelegere pentru ideile sale aristocratice decît găsise la verişoara lui.

În acest timp, Georges, în mijlocul unui grup, sta de vorbă cu cîţiva ofiţeri şi cîţiva negustori englezi, care se vedea că nu împărtăşeau sau împărtăşeau pînă la un punct prejudecata compatrioţilor lui.

Se scurse astfel o oră, timp în care se făcură pregătirile pentru bal, apoi toate uşile se deschiseră, ceea ce însemna că se putea intra în apartamentele eliberate de mobile şi strălucind de lumini. Tot atunci orchestra, după ce îşi acordă instrumentele, dădu semnalul contradansului.

Sara făcuse un sacrificiu nemaipomenit cînd se condamnase să nu danseze ; căci, aşa cum am spus, era pasionată după baluri. Dar toată amărăciunea acestui sacrificiu lovea în cel care i-l impusese ; în acelaşi timp, un sentiment duios şi mult mai profund decît încercase vreodată începea să se înfiripe în sufletul ei în favoarea celui pentru care îşi impusese această renunţare ; căci este una din cele mai sublime calităţi ale femeilor — natura le-a modelat slabe, dar de o plăcută slăbiciune — de a se interesa de tot ce e fără apărare şi oprimat şi de a avea o mare admiraţie pentru toţi cei care nu se lasă oprimaţi.

De aceea, cînd Henri, convins că verişoara lui nu va rezista atracţiei primelor tururi de dans şi neţinînd seama de discuţia lor, veni şi o invită, Sara se mulţumi să-i răspundă :

— Ştii bine că nu dansez în seara aceasta, vere.

Henri îşi muşcă buzele pînă la sînge şi, fără voie, îl căută din ochi pe Georges. Îl văzu în rînd cu celelalte perechi şi dansînd cu una din englezoaicele lîngă care

stătuse la masă. Sara privi în aceeaşi direcţie ca şi vărul ei şi un sentiment deloc plăcut îi strînse inima.

Georges dansa cu alta, Georges poate nici nu se gîndea la ea, care făcuse unul din acele sacrificii de care pînă acum pentru nimic în lume nu s-ar fi crezut în stare. Cît timp ţinu acest contradans, Sara trecu prin cele mai dureroase momente.

Cînd se termină, fără voia ei, nu se putu stăpîni şi continuă să-l urmărească din ochi. Georges o conduse pe englezoaică la locul de unde probabil o invitase, apoi păru să caute pe cineva. Cel căutat era lord Murrey. Cum îl zări, se şi duse către el, îi spuse ceva, şi Sara îşi dădu seama că amîndoi se îndreptau spre ea.

Simţi cum îi năvăleşte tot sîngele spre inimă.

— Domnişoară, i se adresă lord Murrey, iată un tovarăş al meu de călătorie care, poate prea ceremonios faţă de uzanţele noastre din Europa, nu îndrăzneşte să vă invite la dans înainte de a avea onoarea de a vă cunoaşte. Binevoiţi deci a-mi îngădui să vă prezint pe domnul Georges Munier, unul dintre bărbaţii cei mai distinşi pe care îi cunosc.

— Aveţi dreptate, milord, răspunse Sara cu o voce pe care, cu ajutorul stăpînirii de sine, izbuti să o redea aproape firească. Din partea domnului Georges Munier este o rezervă cam exagerată ; pentru că noi sîntem de fapt vechi cunoştinţe. În ziua sosirii sale, domnia-sa mi-a făcut un serviciu ; ieri a făcut mai mult decît atît, mi-a salvat viaţa.

— Cum ! tînărul vînător care a avut norocul să se afle acolo tocmai la timp ca să tragă asupra acelui rechin feroce, în timp ce dumneavoastră înotaţi, tînărul acela este domnul Georges Munier ?

— Chiar el, milord, răspunse Sara roşind, deoarece de-abia acum îşi dădu seama că Georges o văzuse în costumul de baie. Ieri eram încă impresionată şi tulburată şi n-am mai avut putere să-i prezint domnului Georges mulţumirile mele fierbinţi. Dar astăzi i le reînnoiesc cu atît mai vii, cu cît îndemînării şi sîngelui său rece le

datorez fericirea de a lua parte acum la frumoasa dumneavoastră petrecere, milord.

— Iar noi le adăugăm pe ale noastre, spuse Henri, care se apropiase de micul grup în centrul căruia era verişoara sa ; căci şi noi am fost ieri atît de emoţionaţi şi de preocupaţi de acest accident, încît abia am avut cinstea să-i spunem cîteva cuvinte domnului Georges.

Georges, care nu spusese încă nimic, dar ai cărui ochi pătrunzători citiseră pînă în adîncul inimii fetei, se înclină în semn de mulţumire în faţa ei, fără a-i răspunde în vreun fel lui Henri.

— Atunci, nădăjduiesc că cererea pe care voia să v-o facă domnul Georges nu mai are nevoie de completări, spuse lord Murrey, şi pot să-l las pe protejatul meu să se descurce singur ?

— Domnişoară de Malmédie, îmi acordaţi onoarea unui contradans ? spuse Georges înclinîndu-se pentru a doua oară.

— Oh, domnule, îi răspunse Sara, sînt mîhnită şi mă veţi ierta, sper. Am refuzat adineauri aceeaşi cerere vărului meu, pentru că în seara aceasta nu vreau să dansez.

Georges surîse cu aerul unui om care ghiceşte totul, se îndreptă spre Henri copleşindu-l cu o privire atît de dispreţuitoare încît lord Murrey înţelese imediat că între cei doi bărbaţi dăinuia o ură profundă. Păstră însă pentru sine această concluzie şi, ca şi cum nu ar fi remarcat nimic, îi spuse Sarei :

— Să fie oare vreo urmă a spaimei de ieri care umbreşte bucuria dumneavoastră de astăzi ?

— Da, milord, răspunse Sara ; mă simt încă destul de tulburată şi chiar îl rog pe vărul meu să-l prevină pe domnul de Malmédie că aş dori să mă retrag şi că mă bizui pe dumnealui să mă conducă înapoi acasă.

Henri şi lord Murrey schiţară în acelaşi timp gestul de a executa dorinţa fetei. Georges se înclină cu vioiciune şi spuse încet :

— Aveţi o inimă nobilă, domnişoară, şi în orice caz vă mulţumesc.

Sara tresări și vru să răspundă ; dar lord Murrey se și întorsese. De aceea nu făcu decît să schimbe, aproape fără voia ei, o privire cu Georges.

— Tot sînteți hotărîtă să ne părăsiți, domnișoară ? întrebă guvernatorul.

— Vai, da, răspunse Sara. Aș vrea să pot rămîne, milord, dar... dar sufăr realmente...

— În acest caz, înțeleg că aș fi egoist încercînd să vă rețină ; și cum trăsura domnului de Malmédie nu cred să fi sosit încă la ușă, voi da ordin să se pună caii la a mea.

Și lord Murrey se îndepărtă de îndată.

— Sara, spuse Georges, cînd am plecat din Europa ca să mă întorc aici, singura mea dorință a fost aceea de a întîlni un om cu o inimă ca a dumitale ; și totuși nu nădăjduiam...

— Domnule, murmură Sara, dominată fără voia ei de timbrul profund al glasului lui Georges, nu înțeleg ce vreți să spuneți.

— Vreau să spun că, din ziua sosirii mele, am avut un vis și că, dacă visul se va realiza vreodată, mă voi socoti cel mai fericit dintre oameni.

Apoi, fără să aștepte vreun răspuns, se înclină respectuos în fața ei și, văzînd pe domnul de Malmédie și pe fiul lui că se apropie, o lăsă pe Sara cu unchiul și cu vărul ei.

După cinci minute, lord Murrey reveni și o anunță pe Sara că trăsura o aștepta și, oferindu-i brațul, traversară salonul. Ajunși la ușă, Sara aruncă o ultimă privire de regret spre salon, unde toată lumea dansa, și apoi dispăru.

Dar privirea ei o întîlnise iar pe cea a lui Georges, care părea că de aici înainte o va urmări tot timpul.

După ce o conduse pe domnișoara de Malmédie la trăsură, guvernatorul se întoarse și îl întîlni pe Georges în anticameră, pregătindu-se să părăsească și el balul.

— Și dumneavoastră ? se miră lord Murrey.

— Da, milord ; știți că locuiesc pentru moment la Moka și deci am aproape opt leghe de străbătut ; din fericire, cu Antrim al meu este treabă de o oră.

— Nu ați avut nimic personal cu domnul Henri de Malmédie ? îl întrebă guvernatorul cu interes.

— Nu, milord, încă nu, răspunse Georges zîmbind ; după toate probabilităţile, aceasta nu va întîrzia.

— Poate mă înşel eu, tînărul meu prieten, spuse guvernatorul, dar poate cauzele animozităţii dintre dumneavoastră şi această familie durează mai demult ?

— Da, milord, sînt mici tachinerii de copii care s-au transformat în adevărate duşmănii între oameni ; înţepături de ace care vor deveni probabil lovituri de sabie.

— Şi nu există o soluţie de a aranja totul ? întrebă guvernatorul.

— Am nădăjduit o clipă, milord ; am crezut că paisprezece ani de dominaţie engleză au distrus cumva prejudecata pe care voiam să o combat întorcîndu-mă acasă ; m-am înşelat însă : atletului nu îi mai rămîne decît să se ungă cu ulei şi să coboare în arenă.

— Nu veţi întîlni acolo mai multe mori decît uriaşi, scumpul meu don Quijote ?

— Vă iau judecător, răspunse Georges surîzînd. Ieri am salvat viaţa domnişoarei Sara de Malmédie !... Ştiţi cum îmi mulţumeşte pentru asta vărul ei astăzi ?

— Nu.

— Interzicîndu-i să danseze cu mine.

— Cu neputinţă !

— Este exact cum am onoarea să vă spun, milord.

— Şi de ce asta ?

— Pentru că sînt mulatru.

— Şi ce aveţi de gînd să faceţi ?

— Eu ?

— Iertaţi-mi indiscreţia, dar ştiţi cît interes vă port şi, dealtfel, noi sîntem vechi prieteni...

— Ce am de gînd să fac ? spuse Georges, continuînd să surîdă.

— Da, aţi conceput, desigur, în ceea ce vă priveşte, un plan ?...

— Chiar în seara aceasta am proiectat unul.

— Care ? Să vedem, şi vă voi spune dacă sînt şi eu de acord.

— Am plănuit că de astă-seară în trei luni să fiu soţul domnişoarei Sara de Malmédie.

Şi înainte ca lord Murrey să aibă timp să-i dea vreun răspuns, Georges îl salută şi ieşi. La uşă îl aştepta servitorul său maur, cu cei doi cai arabi.

Georges sări pe Antrim şi luă drumul spre Moka în galop.

Întorcîndu-se acasă, tînărul îl căută degrabă pe tatăl său ; dar află că ieşise pe la ora 7 seara şi nu se întorsese încă.

XIII

NEGUSTORUL DE SCLAVI

A doua zi de dimineaţă Pierre Munier fu primul care se grăbi să-şi vadă fiul.

Încă de la sosirea lui, Georges vizitase de mai multe ori minunata proprietate şi, datorită concepţiilor pe care le avea despre industria europeană, îi sugerase tatălui său unele îmbunătăţiri, iar bătrînul, spirit practic, şi le însuşise imediat ; sugestiile lui Georges cereau o sporire a braţelor de muncă, însă abolirea comerţului cu sclavi le ridicase preţul în aşa fel, încît doar cu mari sacrificii ar fi putut aduce în insulă cincizeci sau şaizeci de negri. De aceea, în ajun, în absenţa lui Georges, Pierre Munier primise bucuros vestea că în larg se zărea un vas cu sclavi negri şi, aşa cum era obiceiul pe vremea aceea printre colonişti şi printre neguţătorii de carne neagră, bătrînul alergase degrabă pe coastă pentru a răspunde semnalelor de pe vasul respectiv cu alte semnale, care confirmau în felul lor că voiau să trateze cu ei. Odată schimbate aceste semnale, Pierre Munier se întorsese acasă ca să-i anunţe fiului său neaşteptata veste. Apoi stabiliră ca în aceeaşi seară să se întîlnească pe la ora 9 la Pointe-des-Caves, la poalele muntelui Petit-Malabar. După care Pierre Munier, conform obiceiului, plecă să controleze munca oamenilor de pe plantaţie şi, tot potrivit obiceiului, Georges îşi luă arma şi se îndreptă spre pădure pentru a se lăsa în voia visării.

Ceea ce îi spusese Georges lordului Murrey, cînd se despărţiseră în ajun, nu era o lăudăroşenie ; ci, dimpotrivă, era o hotărîre nestrămutată ; toată educaţia pe care şi-o

impusese, cum am văzut, se canalizase spre acest punct, acela de a da voinţei sale forţa şi stăruinţa geniului. Ajuns la acest nivel, superior în toate domeniile, cu averea de care dispunea ar fi putut duce o existenţă remarcabilă în Franţa sau în Anglia, la Londra sau la Paris ; dar Georges, însetat de luptă, ţinuse să se întoarcă la el acasă, în insula France. Aici, unde domnea încă acea prejudecată pe care datorită curajului său credea că o va putea combate şi datorită orgoliului se vedea chiar învingător. Se întorsese, deci, avînd de partea sa avantajul celui venit incognito ; putea astfel să-şi studieze duşmanul fără ca acesta să bănuiască ce război i se declarase şi fiind astfel oricînd pregătit să-şi înşface adversarul tocmai cînd acesta se aştepta mai puţin şi să înceapă teribila luptă din care trebuia să cadă un om sau să moară o idee.

La întoarcerea sa, de cum pusese piciorul în port, găsise aceiaşi oameni pe care îi lăsase la plecare şi înţelesese un adevăr de care nu o dată se îndoise cît timp mai era încă în Europa, şi anume, că nimic nu se schimbase în insula France, cu toate că trecuseră paisprezece ani, cu toate că era sub dominaţie engleză şi cu toate că nu i se mai spunea insula France, ci insula Maurice. Atunci, şi chiar din acea zi, îşi luase toate măsurile ; de atunci se pregătea pentru acel duel moral şi spiritual după care tînjise atît, întocmai cum alţii se pregătesc pentru un duel adevărat ; şi, cum s-ar spune, cu armele pregătite, Georges aşteptase ocazia să poată da prima lovitură adversarului său.

Dar întocmai ca Cezar Borgia, care, în momentul morţii tatălui său, prevăzuse totul pentru cucerirea Italiei, în afară de propria sa moarte, Georges se pomeni intrat într-un fel de luptă la care nu se aşteptase şi se vedea lovit tocmai cînd voia să lovească. În ziua sosirii sale la Port-Louis întîmplarea îi scosese în cale o fată frumoasă, pe care nu o mai putea uita. Apoi, la momentul potrivit, Providenţa îi purtase paşii tocmai în locul unde trebuia să salveze viaţa acelei fete la care visa ; astfel, acest vis devenise realitate. În sfîrşit, tot Providenţa făcuse ca în ajun să o reîntîlnească şi dintr-o singură privire, chiar în momentul cînd el îşi dădea seama că o iubeşte, să constate că era

iubit. Din clipa aceea, lupta lui prezenta un nou interes şi de acest interes era legată însăşi fericirea lui, pentru că de acum înainte acea luptă o dădea nu numai pentru satisfacerea orgoliului său, ci şi pentru împlinirea visului său de dragoste.

Numai că, aşa cum am spus, rănit el însuşi în momentul luptei, pierdea avantajul omului cu sînge rece; este drept, cîştiga în schimb impetuozitatea pasiunii.

Dar dacă pe un bărbat blazat, cu inima împietrită, cum era Georges, apariţia tinerei fete îl impresionase aşa cum am încercat să redăm, apariţia tînărului şi mai ales împrejurările în care îl văzuse succesiv pare că tulburaseră cu mult mai mult sufletul de adolescentă al Sarei. Crescută în casa domnului de Malmédie de cînd îşi pierduse părinţii şi hărăzită încă de atunci să dubleze cu dota ei averea fiului acestuia, Sara se obişnuise să-l privească pe Henri ca pe viitorul ei bărbat şi acceptase cu atît mai uşor această perspectivă cu cît Henri era cumsecade şi se număra printre cei mai bogaţi şi eleganţi băieţi din colonie. Cît despre ceilalţi tineri, prieteni de-ai lui Henri, îi cunoştea prea de multă vreme ca să-i fi venit vreodată ideea de a remarca pe vreunul dintre ei sau de a-i socoti altceva decît nişte cavaleri care trebuiau să o însoţească la vînătoare sau cu care să danseze la baluri ori la petreceri; pentru Sara ei nu puteau fi decît prietenii ei din copilărie care trebuiau să o înconjoare cu prietenia lor, atît şi nimic altceva.

Sara trăise în cea mai perfectă linişte sufletească pînă cînd îl văzuse pe Georges. În viaţa unei fete, apariţia unui tînăr frumos, distins, cu siluetă elegantă este un adevărat eveniment, cu atît mai mult în insula France.

Figura tînărului străin, timbrul vocii lui, cuvintele pe care le rostise îi rămăseseră, fără să ştie de ce, întipărite în minte, aşa cum rămîne o melodie pe care ai auzit-o o dată şi pe care o tot repeţi în gînd. Fără îndoială, după cîteva zile, Sara ar fi uitat acea întîmplare fără importanţă dacă pe acelaşi tînăr l-ar fi întîlnit pentru a doua oară în împrejurări obişnuite; putea chiar, dacă l-ar fi examinat mai serios, să nu-i mai dea nici o atenţie în loc să-l lege şi mai mult de viaţa ei. Dar Providenţa hotărîse ca

Georges şi Sara să se revadă într-o împrejurare ieşită din comun, şi anume aceea de la riul Negru. Curiozităţii stîrnite la prima lui apariţie i se adăugaseră visarea şi recunoştinţa. Într-o clipă Georges devenise în ochii fetei alt om. Străinul necunoscut se transformase în înger salvator. Georges o cruţase de toată acea suferinţă cu care moartea o ameninţase ; tot ceea ce poate oferi viaţa la 16 ani — bucuria de a trăi, fericirea, planuri de viitor — Georges i le redase tocmai cînd era sigură că le pierduse ; şi cînd, în sfîrşit, se aflase din nou în prezenţa lui, cînd abia îl văzuse, cînd abia îi adresase cuvîntul, cînd voia să-şi manifeste toată recunoştinţa, iată, i se interzicea să-i acorde tocmai acestui om ceea ce ar fi acordat oricărui străin şi, mai mult încă, i se impunea să-l ofenseze, lucru pe care nu l-ar fi făcut nici celui mai umil şi mai jalnic dintre oameni. Înăbuşită în inima ei, recunoştinţa se schimbase atunci în dragoste ; o privire de-a ei şi un cuvînt de-al lui mărturisiseră totul. Sara îi căutase privirea, deci Georges era îndreptăţit să creadă orice ; după acest raţionament, fata începu să mediteze. Nu putea să nu compare purtarea lui Henri cu cea a străinului, care acum nici pentru ea nu mai era o simplă cunoştinţă. În prima zi, ironiile lui Henri la adresa necunoscutului îi jigniseră felul de a gîndi despre oameni. Nepăsarea lui, pe care şi-o manifestase vădit, alergînd să încolţească cerbul tocmai cînd ea, logodnica lui, scăpase din ghearele morţii, îi jignise inima ; în sfîrşit, atitudinea de stăpîn adoptată de Henri în ziua balului îi ofensase orgoliul ; de aceea, în noaptea balului — care trebuia să fie de fapt plină de voie bună şi care, datorită lui Henri, devenise de nesuportat — Sara se întrebase, poate pentru prima oară, şi poate tot pentru prima oară îşi răspunsese că nu îl iubea pe vărul ei. De aici şi pînă la a-şi da seama dacă iubea pe un altul nu rămînea decît un pas.

De-abia atunci Sara începu să se gîndească mai serios ; cîntări în balanţa interesului purtarea unchiului ei ; îşi dădu seama că poseda o avere aproape de un milion şi jumătate, cu alte cuvinte era cam de două ori mai bogată decît vărul ei ; se întrebă atunci dacă domnul de Malmédie

ar fi avut pentru ea aceeași afecțiune și aceleași atenții în cazul cînd ar fi rămas o orfană săracă, și nu o moștenitoare bogată ; și într-o clipă nu mai văzu în toată comportarea domnului de Malmédie decît ceea ce era de fapt în realitate — calculul unui tată care îi pregătește fiului său o partidă grozavă.

Toată această judecată era, fără îndoială, cam aspră ; dar din inimile rănite dispare recunoștința, făcînd loc durerii, unul din cei mai severi judecători.

Georges prevăzuse toate acestea și se bizuise pe raționamentul Sarei pentru a-și pleda propria lui cauză și a o înrăutăți pe cea a rivalului său. După ce se gîndi bine, hotărî ca în acea zi să nu întreprindă nimic, cu toate că era nerăbdător să o revadă pe Sara. Iată-l deci cu arma pe umăr, încercînd să găsească în vînătoare un divertisment care să-l ajute să-i treacă mai repede timpul. Dar se înșelase : dragostea pentru Sara se dovedea mai puternică decît toate celelalte pasiuni. Către ora 4, nemaiputînd rezista ispitei — nu spunem dorinței de a o revedea pe fată, căci neputîndu-se duce la ea acasă, doar o întîmplare putea să i-o scoată în cale — și simțind nevoia de a fi mai aproape de ea, puse să-l înșeueze pe Antrim, apoi, slăbind frîul sprintenului pursînge arab, în mai puțin de o oră ajunse în capitala insulei.

Georges nu venea la Port-Louis decît cu o singură nădejde ; dar, cum am spus, această nădejde rămînea cu totul la voia întîmplării. De data aceasta însă întîmplarea nu îl ajută. În zadar străbătu toate străzile din vecinătatea casei domnului de Malmédie ; în zadar traversă de două ori Grădina Companiei, pe unde se plimbau de obicei toți locuitorii din Port-Louis ; în zadar făcu de trei ori înconjurul Cîmpului lui Marte, unde erau în toi pregătirile pentru viitoarele curse, nicăieri, chiar de departe, nu văzu o siluetă care să-l facă să tresară.

Pe la ora 7, Georges își pierdu orice speranță și, cu inima zdrobită de parcă i s-ar fi întîmplat vreo nenorocire, trist și obosit, la pas și strunindu-și calul, își reluă drumul spre Grande-Rivière ; căci de data asta se depărta de Sara, care nu presimțise că el trecuse de zece

ori prin strada Comédie şi prin strada Guvernămîntului, adică la abia o sută de paşi de ea, Mergea deci la pas, traversînd tabăra negrilor liberi, situată în afara oraşului, şi tot strunindu-l pe Antrim, care nu înţelegea nimic din mersul acesta legănat, văzu că dintr-o baracă iese un om şi apoi, ajungînd în dreptul lui, se aruncă la scara şeii şi, îmbrăţişîndu-i genunchii, începu să-i sărute mîinile. Era negustorul chinez, era omul cu evantaiul, era Miko-Miko.

Georges îşi dădu imediat seama că ar putea să se servească de acest om, al cărui negoţ îi îngăduia să intre în toate curţile şi, datorită faptului că nu cunoştea limba, nu putea fi suspectat.

Georges coborî de pe cal şi intră în dugheana lui Miko-Miko, iar acesta începu imediat să-i arate toate comorile. Negustorul punea atîta pasiune în fiecare cuvînt pe care îl spunea din inimă, încît nu te puteai înşela asupra sentimentelor ce le nutrea faţă de Georges. Din tot ce povestea, reieşea că în afară de cîţiva compatrioţi, negustori ca şi el şi, de aceea, dacă nu duşmani, cel puţin rivali, Miko-Miko nu întîlnise încă pe nimeni la Port-Louis cu care să poată vorbi în limba lui de acasă. Şi pînă la urmă, Miko-Miko îl întrebă pe Georges cum ar putea să se achite faţă de el pentru fericirea pe care i-o datora.

Ceea ce voia Georges să-i ceară era un lucru foarte simplu : să-i facă o descriere a casei domnului de Malmédie, pentru ca, la nevoie, să ştie cum să poată ajunge la Sara.

Din primele cuvinte, Miko-Miko înţelese foarte bine despre ce era vorba, pentru că, aşa cum am spus, chinezii erau, într-un fel, evreii insulei France.

Şi ca să-i uşureze lui Miko-Miko tratativele negustoreşti care urma să le ducă cu Sara, şi poate şi cu alte intenţii, Georges scrise pe una din cărţile lui de vizită preţurile diferitelor obiecte care ar fi putut-o ispiti pe fată, atrăgîndu-i însă atenţia negustorului să nu arate cartea de vizită altcuiva decît ei.

Îi mai dădu negustorului încă un cuadruplu şi îl rugă ca a doua zi, către ora 3 după amiază, să vină la Moka.

Miko-Miko îi făgădui că va fi punctual la întîlnire şi că îi va desena planul casei domnului de Malmédie tot atît de precis cum ar face-o cel mai iscusit specialist.

Apoi, dat fiind că se făcuse ora 8 şi că înainte de 9 urma să se vadă cu tatăl lui la Pointe-des-Caves, Georges încălecă şi-şi continuă drumul spre Petite-Rivière, cu inima uşoară şi gîndindu-se cît de puţin îi trebuie unui om ca să vadă altfel viaţa.

Se înnoptase cînd ajunse la întîlnire. Tatăl său, punctual din fire, venise cu zece minute mai devreme. La ora 9 şi jumătate răsări luna. Era exact ceea ce aşteptau. Îşi îndreptară privirile spre insula Bourbon şi spre insula Sable şi acolo văzură licărind de trei ori consecutiv o lumină. Era o oglindă care reflecta razele lunii. La acest semnal cunoscut de către colonişti, Télémaque, omul credincios care îşi însoţise stăpînii, aprinse un foc pe ţărm ; după vreo cinci minute îl stinse şi aşteptară liniştiţi.

Nu trecu nici o jumătate de oră, că în depărtare se desluşi plutind o linie neagră, asemenea unui peşte imens care înoată la suprafaţa apei ; după aceea linia se mări, luînd forma unei pirogi. Curînd se desluşi o şalupă mare şi-şi dădură seama, după felul cum tremurau razele lunii în mare, că vîslele băteau ritmic apa, cu toate că nu se auzea deloc clipocitul lor. În sfîrşit, şalupa intră în apele rîului Petite-Rivière şi, lunecînd, acostă în golful din faţa micii fortăreţe.

Georges şi tatăl său se îndreptară spre ţărm. Cît despre omul pe care îl văzuseră încă de departe stînd la pupă, acesta şi sărise sprinten pe mal.

În urma lui coborîră vreo doisprezece mateloţi, înarmaţi cu muschete şi topoare. Erau aceiaşi care vîsliseră, dar cu arma la umăr. Cel care coborîse primul le făcu semn şi ei începură să debarce negrii. În fundul bărcii stăteau treizeci culcaţi ; o a doua şalupă urma să mai aducă încă pe atîta.

Atunci cei doi mulatri şi omul care coborîse primul se opriră şi schimbară cîteva cuvinte. Din discuţie, Georges şi tatăl său îşi dădură seama că totul era aşa cum bănuiseră, şi anume, că aveau în faţa lor chiar pe căpitanul negustor de sclavi.

Acesta era un om cam de 30—32 de ani, înalt, bine făcut şi, după toate aparenţele, de o forţă fizică care impunea de la sine respect ; avea părul negru şi creţ, purta favoriţi alungiţi pînă sub bărbie şi mustăţile i se împreunau cu favoriţii ; faţa şi mîinile, înnegrite de soarele tropicelor, căpătaseră culoarea indienilor din Timor şi din Peru. Purta vestă şi pantalon de pînză albastră, specifică vînătorilor din insula France, şi tot ca ei, pe cap avea o pălărie mare de pai şi o armă aruncată pe umăr ; numai că, în plus faţă de ei, la centură îi atîrna o sabie încovoiată, de forma săbiilor arabe, ceva mai lată însă şi cu mînerul ca la săbiile scoţiene.

Dacă negustorul de sclavi fusese obiectul unui examen amănunţit din partea celor doi localnici din Moka, la rîndul lor şi ei fuseseră supuşi unei cercetări nu mai puţin minuţioase. Ochii negustorului de carne neagră alergau de la unul la celălalt cu o curiozitate egală, şi pe măsură ce îi examina mai mult, cu atît nu-şi putea desprinde privirea de la ei. Fără îndoială nici Georges, nici tatăl său nu-şi dădură seama de insistenţa cu care îi privea străinul şi de aceea erau cît se poate de liniştiţi ; începură tîrguielile pentru care de fapt veniseră aici, examinîndu-i pe rînd pe toţi sclavii negri pe care îi adusese prima şalupă. Văzură că aproape toţi erau de fel de pe coasta occidentală a Africii, adică din Senegambia şi din Guineea, fapt care le dă întotdeauna o valoare mai mare, întrucît, neavînd, ca madecasienii, mozambicanii şi cafrii, speranţa de a se înapoia într-un fel în locurile lor natale, aceştia nu încercau aproape niciodată să fugă. Or, în ciuda acestui fapt, căpitanul se dovedi foarte cumpătat în ce priveşte preţul lor, astfel încît, atunci cînd sosi cea de a doua şalupă, tîrgul se şi încheiase pentru cei din prima.

Se procedă şi cu aceasta la fel cum se procedase şi cu cealaltă ; căpitanul îşi cunoştea marfa şi se arăta un foarte bun cunoscător în meseria lui. Faptul că negustorul se oprise aici să-şi desfacă marfa — pentru prima oară dealtfel — însemna un adevărat noroc pentru insula France, întrucît pînă atunci descărcase mai cu seamă pentru insulele Antile.

După ce încheiară tîrgul şi toţi negrii fură debarcaţi, Télémaque, şi el de fel din Congo, se apropie de ei şi le ţinu un scurt discurs în limba lui, care era şi a lor : ceea ce le spunea avea drept scop să le aducă la cunoştinţă condiţiile bune de viaţă care îi aşteptau de aici înainte, comparate, bineînţeles, cu viaţa pe care o duceau compatrioţii lor la ceilalţi plantatori din insulă, şi să le atragă atenţia că avuseseră norocul să fie cumpăraţi de către domnii Pierre şi Georges Munier, adică de doi dintre cei mai buni stăpîni care existau în insulă. Negrii se apropiară de cei doi mulatri şi, căzînd în genunchi, făgăduiră — tot prin Télémaque — că vor fi demni de norocul hărăzit lor de Providenţă.

Cînd Télémaque pronunţase numele stăpînilor lui, căpitanul-negustor — care îi urmărise discursul cu o atenţie ce dovedea că nu era străin de diferitele dialecte din Africa — tresărise şi îi privise şi mai stăruitor pe oamenii cu care tratase atît de repede o afacere de aproape o sută cincizeci de mii de franci. Însă, nu mai mult decît înainte, Georges şi tatăl său se făcură că nu observă insistenţa acestuia de a nu-i pierde din ochi. În sfîrşit, sosi şi momentul cînd trebuiau încheiate definitiv tratativele. Georges îl întrebă pe negustorul de sclavi în ce fel dorea să fie plătit — cu aur sau în cambii ; îi spuse că tatăl lui adusese în acest scop aur în coburii calului şi cambii în portofel, pentru a putea face faţă oricăror pretenţii. Negustorul îi spuse că prefera aurul. Suma convenită îi fu numărată pe loc şi transportată în cea de-a doua şalupă ; apoi mateloţii se îmbarcară din nou.

Dar, spre marea uimire a lui Georges şi a tatălui său, căpitanul nu se urcă în nici una din şalupe ; la un simplu ordin al lui, acestea o porniră în larg, iar el rămase pe ţărm.

Îşi petrecu mateloţii un timp cu privirea, apoi, cînd nu se mai auzi şi nu se mai văzu nimic, se întoarse spre cei doi mulatri, înaintă spre ei şi, întinzîndu-le mîna amîndurora, le spuse :

— Bună seara, tată !... Bună seara, frate !

Cum aceştia şovăiau, miraţi, el adăugă :

— Ei bine, nu-l recunoaşteţi pe Jacques al vostru ?

Surprinși, amîndoi scoaseră un strigăt de bucurie și îi întinseră brațele. Jacques se repezi spre brațele întinse ale tatălui său ; apoi trecu în cele ale lui Georges ; după care îi veni rîndul lui Télémaque să fie îmbrățișat, cu toate că, trebuie s-o spunem, acesta nu îndrăzni decît tremurînd să atingă mîinile unui negustător de sclavi negri.

Și, iată, printr-o stranie coincidență, întîmplarea reunea în sînul aceleiași familii pe omul care se încovoiase toată viața sub povara prejudecății obîrșiei sale, pe omul care își făcea avere exploatînd acest lucru și pe omul care era gata oricînd să-și rişte viața pentru a combate această prejudecată.

XIV

FILOZOFIA NEGUȚĂTORULUI DE NEGRI

Acel om era într-adevăr Jacques ; Jacques, pe care tatăl său nu-l mai văzuse de paisprezece ani, iar fratele lui, de doisprezece.

Așa cum am spus, Jacques se îmbarcase la bordul unuia din acele vase-corsar care, înarmate cu scrisori purtînd sigiliul Franței, ieșeau în grup din porturile noastre, ca vulturii din cuiburile lor, și se aruncau asupra englezilor.

Era o școală aspră școala vaselor-corsar, la fel de aspră ca cea a marinei imperiale, care pe vremea aceea stătea fără grijă ancorată în porturi, pe cînd cealaltă — sprintenă și independentă — se afla tot timpul în cursă. Zilnic se dădea o luptă, și aceasta nu pentru că s-ar fi dus corsarii noștri, oricît de îndrăzneți ar fi fost ei, să caute gîlceavă grelelor vase de război ; dar mereu lacomi după mărfurile din India și din China, atacau toate acele vase mari care se întorceau cu pîntecele pline fie de la Calcuta, fie de la Buenos-Ayres, fie de la Vera-Cruz. Aceste vase mari și greoaie mergeau în convoi, escortate de cîte o fregată engleză care știa să le apere ; alteori, înarmate chiar ele, se apărau și singure. În acest caz, pentru cei care le atacau era o simplă joacă, o scurtă încăierare, și totul se termina în cel mult două ore ; dar cînd erau apărate de fregate, lucrurile se complicau : din ambele părți se aruncau ghiulele fără număr ; cădeau morți și de-o parte și de cealaltă ; se sfărîmau numeroase catarge, pînă cînd, în fine, se ajungea la abordaj ; după ce se trăzneau deci de la distanță, se exterminau de aproape.

Dacă putea, vasul atacat fugea, şi dacă nu întîlnea — ca măgarul din fabulă — un alt vas-corsar care să pună mîna pe el, se adăpostea în vreun port din Anglia, spre marea satisfacţie a Companiei Indiilor, care finanţa de fapt rentele apărătorilor ei. Aşa se petreceau lucrurile pe vremea aceea. Din treizeci sau treizeci şi una de zile — cîte are luna — se luptau douăzeci sau douăzeci şi cinci ; singurele zile de odihnă erau cele cu furtună.

O astfel de şcoală se deprindea cu uşurinţă. Mai întîi, cum nu exista înscriere anuală pentru recrutări, iar acest mic război de amatori nu contenea să macine un număr mare de oameni, echipajele nu se puteau completa niciodată. Este adevărat că toţi mateloţii erau voluntari, şi astfel se înlocuiau cu succes din punct de vedere numeric ; trebuie însă menţionat că în ziua bătăliei sau cînd era furtună, nimeni nu avea sarcini precise ; fiecare putea fi bun la toate. În rest, ascultare pasivă căpitanului, cînd căpitanul era printre ei, şi secundului, în absenţa căpitanului. Aşa fusese desigur şi la bordul vasului „Calypso", cel pe care Jacques se hotărîse să-şi facă ucenicia nautică ; în şase ani şi pe vasul lor fuseseră doi recalcitranţi, unul normand şi altul gascon, unul împotriva autorităţii căpitanului, celălalt împotriva autorităţii secundului. Primului căpitanul îi crăpase capul cu o lovitură de topor, iar celuilalt secundul îi găurise pieptul cu un foc de pistol ; amîndoi muriseră pe loc. Apoi, cum nimic nu încurcă manevra mai mult ca un cadavru, le aruncaseră leşurile peste bord, şi niciodată nu se mai vorbise despre treaba asta. Numai că aceste două incidente, dacă nu lăsaseră vreo urmă în amintirea celor de pe vas, exercitaseră o influenţă salutară asupra spiritelor lor. Nimănui, de atunci, nu-i mai trecuse prin minte să caute pricină nici căpitanului Bertrand, nici secundului Rébard ; aşa îi chema pe cei doi viteji, şi de atunci autoritatea lor era neştirbită.

Jacques avusese, fără îndoială, vocaţie pentru mare : de copil îi plăcuse să-şi petreacă timpul la bordul vaselor aflate în radă la Port-Louis, se urca pe cablurile de fixare ale catargelor, se căţăra pe platformele unde se manevrează parîmele, se legăna pe vergi, lăsîndu-se să alunece de-a lungul parîmelor ; cum însă Jacques se deda la toate aceste

exerciții mai cu seamă la bordul navelor ai căror căpitani aveau relații comerciale cu tatăl său, aceștia îi arătau o mare îngăduință, lăsîndu-l să-și satisfacă toate curiozitățile copilărești, dîndu-i chiar explicații pentru oricare lucru și lăsîndu-l să urce din cală pînă la catargurile velei de deasupra gabierului și de acolo să coboare iar în cală. De aceea la vîrsta de 10 ani Jacques era un mus de primă mînă, și în lipsă de vas, cum pentru el totul reprezenta o navă, se cățăra prin pomi, socotindu-i catarge, și aluneca de-a lungul lianelor, închipuindu-și-le parîme ; la 12 ani, cum cunoștea numele tuturor componentelor unui bastiment, cum știa toate manevrele care se executau la bordul unui vas, ar fi putut să intre ca aspirant de gradul unu pe prima navă care l-ar fi luat.

Dar, așa cum am văzut, tatăl său hotărîse altfel, și în loc să-l trimită la școala din Angoulême, spre care îl chema vocația, îl trimisese la Colegiul „Napoleon". După ce-și petrecu doi ani desenînd bricuri pe caietele de compoziție și lansînd fregate în marele bazin de la Luxembourg, Jacques profită de prima ocazie care i se oferi ca să treacă de la teorie la practică, și în timpul unei călătorii la Brest, se duse să viziteze vasul „Calypso" ; atunci îi declară el fratelui său, care îl însoțise, că putea să se întoarcă singur pe chei, pentru că el se hotărîse să se facă marinar.

Deci, așa cum hotărîse Jacques, Georges se întorsese singur la Colegiul „Napoleon".

Cît despre Jacques, cu privirea lui deschisă și înfățișarea îndrăzneață, îl cucerise foarte repede pe căpitanul Bertrand, care îl ridică de la început la gradul de matelot ; ceea ce îi făcu pe ceilalți marinari să protesteze.

Jacques nu luă în seamă protestele lor ; mintea lui știa să discearnă foarte bine noțiunile de dreptate și de nedreptate ; cei al căror egal fusese făcut nu-i cunoșteau valoarea ; era deci foarte firesc să nu le fie pe plac o astfel de favoare făcută unui novice ; dar la prima furtună, el se cățără să taie o pînză de gabier pe care un nod o împiedica să alunece și amenința să rupă catargul de care era legată ; iar la primul abordaj sări pe vasul inamic înaintea căpitanului, ceea ce îl făcu însă să primească un pumn atît de zdravăn din partea acestuia, încît rămase năuc trei

zile, la bordul lui „Calypso" fiind regula ca totdeauna căpitanul să fie acela care pune piciorul pe puntea dușmană înaintea echipajului. Totuși, cum era una din acele greșeli de disciplină pe care un viteaz o iartă ușor unui curajos, căpitanul primi scuzele lui Jacques și îi răspunse că pe viitor, după el și locotenent, era liber, în astfel de ocazii, să ia rîndul care îi va conveni. La următorul abordaj, Jacques trecu al treilea.

De atunci mateloții încetară să mai murmure împotriva lui Jacques, și chiar cei mai vechi de pe vas veniră la el să-i strîngă mîna.

Așa merseră lucrurile pînă în 1815 : spunem pînă în 1815, deoarece căpitanul Bertrand, în scepticismul lui, nu luase niciodată în serios căderea lui Napoleon ; poate se încăpățîna să creadă astfel și din cauză că, liber fiind, făcuse două călătorii în insula Elba și într-una din aceste călătorii avusese cinstea de a fi primit de fostul stăpîn al lumii. Ce discutaseră împăratul și piratul în această întrevedere nimeni nu știu vreodată ; atîta doar că piratul se întorsese la bord fluierînd :

„Ran-tan-plan, tirelire,
Comme nous allons rire !"
(„Ran-tan-plan, puşculiță,
Ce-o să rîdem, măiculiță !")

Ceea ce însemna pentru căpitanul Bertrand că era foarte mulțumit sufletește. Apoi căpitanul Bertrand revenise la Brest, unde, fără să spună nimic cuiva, începu să o repună pe „Calypso" în funcțiune, să-i facă provizia de pulbere și de ghiulele și să recruteze cîțiva oameni care-i mai lipseau pentru ca echipajul să fie complet.

Ar fi trebuit să nu-l cunoști cîtuși de puțin pe căpitanul Bertrand ca să nu înțelegi că îndărătul velelor își pregătea vreun spectacol care avea să uluiască spectatorii.

Într-adevăr, șase săptămîni după ultima călătorie a căpitanului Bertrand la Porto-Ferrajo [1], Napoleon debarca în golful Juan. Douăzeci și patru de zile după debarcarea

[1] Porto-Ferrajo, capitala insulei Elba, unde a stat Napoleon din mai 1814 pînă în februarie 1815.

sa în golful Juan, Napoleon intra în Paris, şi şaptezeci şi două de ore după intrarea lui Napoleon în Paris, căpitanul Bertrand ieşea din Brest cu toate pînzele sus şi cu pavilionul tricolor la pic.

Nu trecuseră opt zile, şi căpitanul Bertrand se întorcea trăgînd după sine un splendid vas englez cu trei catarge, încărcat cu cele mai fine mirodenii din India ; englezii fuseseră atît de uluiţi la apariţia drapelului tricolor pe care îl credeau dispărut pentru totdeauna de pe suprafaţa globului, încît nu le trecuse prin gînd să opună nici cea mai mică rezistenţă.

Această captură îi deschisese pofta căpitanului Bertrand. De aceea, nici nu apucase bine să-şi desfacă prada la un preţ convenabil, nici nu apucase bine să împartă cîştigul între oamenii echipajului, care se plictiseau cumplit pe uscat, că o porni din nou în căutarea unui al doilea vas cu trei catarge. Dar nu totdeauna găseşti ceea ce cauţi, şi într-o bună dimineaţă, după o noapte teribil de întunecoasă, „Calypso" se pomeni bot în bot cu o fregată. Această fregată era „Leycester", adică aceeaşi navă pe care am văzut-o aducîndu-i la Port-Louis pe guvernator şi pe Georges.

„Leycester" avea zece tunuri şi în echipaj şaizeci de oameni mai mult faţă de „Calypso". În plus, nici cea mai mică încărcătură de scorţişoară, zahăr sau cafea ; în schimb, o artilerie perfect înzestrată şi un întreg arsenal de mitralii şi ghiulele înlănţuite. Şi abia se dumirise din ce categorie de vase făcea parte „Calypso", că pe neaşteptate îi şi trimise un eşantion din marfa lui : o zdravănă ghiulea de treizeci şi şase, care îi străpunse carena.

Cu alte concepţii decît sora ei „Galateea", „Calypso" ar fi vrut să fugă fără să fie văzută, cu atît mai mult cu cît nu avea nimic de cîştigat de pe urma vasului „Leycester", chiar dacă prin imposibil ar fi ieşit învingătoare. Din nenorocire, însă, nu mai avea nici o şansă de scăpare, căpitanul de pe „Leycester" fiind acelaşi Williams Murrey care pe vremea aceea mai era încă în marină şi care, înainte de a intra în diplomaţie, fusese socotit ca unul din cei mai neînfricaţi lupi de mare de la strîmtoarea Magellan pînă la golful Baffin.

Căpitanul Bertrand puse deci să fie mutate în spatele vasului cele două tunuri mai mari şi, pregătit astfel pentru apărare, o luă la fugă.

„Calypso" era o adevărată navă de pradă, croită pentru fugă, cu o carenă îngustă şi alungită ; dar biata rîndunică de mare avea de-a face cu vulturul Oceanului ; de aceea, în ciuda sprintenelii ei, foarte curînd îşi dădură seama că fregata depăşea corveta.

Această superioritate de viteză se dovedi cu atît mai eficace cu cît, din cinci în cinci minute, „Leycester" trimitea spre „Calypso" portărei de bronz, cu care încerca să-i someze să se oprească. Dar continuîndu-şi fuga, „Calypso" îi răspundea prin gurile tunurilor de vînătoare cu acelaşi fel de mesageri.

În acest timp, Jacques examina cu multă atenţie scheletul de susţinere al pînzelor, aducîndu-i la cunoştinţă locotenentului Rébard observaţii pline de bun-simţ în vederea îmbunătăţirilor ce trebuiau să fie aduse velaturii vaselor destinate — aşa cum era şi „Calypso" — să atace sau să fie urmărite. Trebuia mai cu seamă — după părerea lui Jacques — să se efectueze urgent o schimbare radicală la catargurile gabierului ; şi cum Jacques stătea cu ochii aţintiţi asupra părţii slabe a navei, tocmai îşi terminase demonstraţia, cînd, dîndu-şi seama că nu primeşte nici un răspuns din partea locotenentului, îşi întoarse privirile din înaltul catargului spre locul unde ştia că stătea interlocutorul său : Rébard zăcea spintecat de o ghiulea de tun.

Situaţia se înrăutăţea ; era limpede că înainte de o jumătate de oră se vor pomeni bord în bord şi că va trebui, cum se spune în termeni marinăreşti, să se încaiere cu un echipaj de trei ori mai puternic decît ei. Jacques îi transmise toate aceste temeri ochitorului de la unul din cele două tunuri de vînătoare, cînd acesta, aplecîndu-se ca să tragă, păru că face un pas greşit şi căzu cu nasul pe chiulasa tunului. Văzîndu-l că întîrzie să se ridice, Jacques îl luă de gulerul hainei şi îl readuse la verticală. Atunci îşi dădu seama că nefericitului îi intrase pe gît un şrapnel ; numai că, în loc să meargă perpendicular, şrapnelul o pornise orizontal. De acolo accidentul. Bietul om murise, cum s-ar spune, dintr-o indigestie cu fier topit.

Jacques, care pentru moment nu avea altceva mai bun de făcut, se aplecă spre tun, îi rectifică cu o gradație sau două ținta și strigă :

— Foc !

În aceeași clipă tunul bubui și, cum Jacques dorea să vadă rezultatul îndemînării lui, sări pe bastingaj ca să urmărească efectul, atît cît fusese, al proiectilului trimis de el dușmanului.

Efectul fusese extraordinar. Catargul focului, tăiat puțin deasupra gabiei celei mari, se tot îndoia, ca un arbore aplecat de vînt ; apoi, cu un pîrîit formidabil, căzu, încurcînd puntea cu pînze și parîme și zdrobind o parte a peretelui de la tribord.

Un strigăt puternic de bucurie răsună la bordul lui „Calipso". Fregata se oprise în plină cursă, înmuindu-și în mare aripa frîntă, în timp ce corveta, teafără și nevătămată, cu excepția cîtorva parîme, își continua fuga, eliberată de urmărirea inamicului.

Văzîndu-se în afara pericolului, prima grijă a căpitanului fu să-l numească pe Jacques locotenent, în locul lui Rébard ; dealtfel, de multă vreme echipajul se gîndea că în cazul unui post vacant, acest grad i se va cuveni de drept lui Jacques. De aceea, cînd se anunță avansarea lui, fu primită cu aclamații unanime.

Seara se oficie o slujbă generală pentru morți. Cadavrele erau aruncate în mare pe măsură ce cădeau loviți, și nu îl păstraseră decît pe cel al secundului, în dorința de a-i da onorul cuvenit gradului său. Îl băgară deci într-un sac, îl cusură și îi atîrnară de fiecare picior cîte-o ghiulea de treizeci și șase. După ce îndepliniră acest ceremonial, bietul Rébard fu aruncat peste bord, să-și întîlnească tovarășii, cu singurul avantaj că el se scufunda repede în adînc și nu rămînea să plutească la suprafața apei, ca ei.

Tot atunci, căpitanul Bertrand profită de întuneric pentru a o porni pe alt drum, altfel spus, datorită unei schimbări brusce a vîntului, „Calypso" făcea calea întoarsă la Brest, în timp ce „Leycester", care se grăbise să-și înlocuiască catargul rupt, continua să-l urmărească spre Capul Verde.

Ceea ce îi pricinui multă supărare căpitanului Murrey, care făcu jurămînt că dacă îi va cădea din nou în mînă,

nu va mai scăpa atît de ieftin cum scăpase de astă dată.

Imediat ce-şi repară avariile, căpitanul Bertrand o şi porni la vînătoare şi, secundat de Jacques, făcu minuni ; din nefericire, însă, surveni bătălia de la Waterloo ; după Waterloo, cea de a doua abdicare şi, după cea de-a doua abdicare, pacea. De acum încolo nu mai puteai fi sigur de nimic. Căpitanul Bertrand îl văzu pe marele prizonier al Europei la bordul lui „Bellérophon" ; cum el cunoştea insula Sfîna Elena, pentru că făcuse escală de două ori, acolo, înţelese pe dată că de acolo nu va mai putea evada cum evadase din insula Elba.

Viitorul căpitanului Bertrand se afla în mare primejdie în acest cumplit cataclism care spulberase atîtea planuri. Se văzu nevoit să încerce să facă altceva : avea o corvetă frumoasă, care naviga perfect, şi un echipaj de o sută cincizeci de oameni, gata oricînd să împartă cu el şi bucuria şi necazul ; hotărî că n-ar fi rău să înceapă comerţul cu sclavi negri.

Fusese într-adevăr o treabă bună de făcut pînă nu interveniseră cu teoriile lor o mulţime de filozofi, acuzînd aceste afaceri care pînă atunci nu supăraseră pe nimeni [1] ; primii care s-ar fi încumetat din nou cu acest comerţ s-ar fi umplut de bani. Războiul, înăbuşit din cînd în cînd în Europa, rămînea totuşi permanent în Africa ; întotdeauna se găseşte în această ţară vreo seminţie căreia să-i fie sete ; şi cum locuitorii acestui minunat ţinut procurau prizonieri numai pe rachiu, nu aveai decît să mergi de-a lungul coastelor Senegalului, Congoului, Mozambicului sau Zanguebarului cu cîte o sticlă de coniac în fiecare mînă, şi puteai fi sigur că te vei întoarce pe vas cu cîte un negru sub fiecare braţ. Cînd lipseau prizonierii, mamele îşi vindeau copiii pentru un păhărel ; e adevărat că toată această liotă de copii nu avea un preţ prea mare ; dar te întorceai totuşi din expediţie cu un număr considerabil.

Căpitanul Bertrand practică deci acest comerţ cu cinste şi profit timp de cinci ani, adică din 1815 pînă în 1820, şi avea de gînd să-l mai practice încă multă vreme, dar o întîmplare absolut neaşteptată puse capăt existenţei sale.

[1] Congresul de la Viena din 1815 a condamnat comerţul cu sclavi negri şi o serie de state au aderat la această hotărîre.

Într-o zi, cînd mergea în susul rîului Peştilor, situat pe coasta occidentală a Africii, discutînd cu un şef hotentot care trebuia să-i furnizeze în schimbul a două poloboace de rom o partidă mare de namaquezi, pentru care se tocmise şi pe care se şi gîndise cui îi va vinde în Martinica şi în Guadelupa, căpitanul puse din greşeală piciorul pe coada unei boqueira care se încălzea la soare. Aceste specii de reptile sînt, cum se ştie, atît de sensibile la coadă, încît natura le-a înzestrat chiar în acel loc cu o cantitate nelimitată de clopoţei, pentru ca, avertizat de zgomot, călătorul să nu calce pe ea. Boqueira se ridică deci iute ca fulgerul şi îl muşcă pe căpitanul Bertrand de mînă. Căpitanul Bertrand, cu toate că era în stare să rabde orice durere, scoase un ţipăt. Şeful hotentot se întoarse spre el, văzu ce se întîmplase şi spuse grav :

— Om muşcat, om mort !

— Sigur că ştiu, răspunse căpitanul, şi tocmai de aceea ţip !

Apoi, fie pentru a se răzbuna, fie ca şarpele care-l otrăvise să nu mai muşte şi pe alţii, îl prinse cu amîndouă mîinile şi îi suci gîtul. Dar abia făcuse această treabă, că pe bravul căpitan îl şi părăsiră puterile şi căzu lîngă reptilă.

Totul se petrecuse atît de repede, încît, în momentul cînd Jacques, care se afla în spatele lor cam la douăzeci de paşi, ajunse lîngă el, văzu că bietul căpitan se şi înverzise întocmai ca şarpele. Vru să spună parcă ceva, dar abia putu să bîlbîie cîteva cuvinte fără şir, că îşi dădu sufletul. După zece minute, corpul lui se împestriţase cu pete negre şi galbene, ca o ciupercă otrăvitoare.

Nici nu putea fi vorba să-l mai aducă înapoi pe vas, pentru că, datorită extraordinarei otrăvi, descompunerea era rapidă. Jacques şi cei doisprezece mateloţi care îl însoţeau săpară degrabă o groapă şi, după ce îl aşezară în ea, îl acoperiră cu toate pietrele pe care le găsiră prin apropiere, pentru a-l feri astfel de dinţii hienelor şi ai şacalilor. Cît despre şarpele cu clopoţei, unul din mateloţi îl luă cu el, pentru că îşi amintise pe dată că unchiul lui — farmacist în Brest — îl rugase să-i aducă, dacă poate, fie moartă, fie vie, vreuna din aceste faimoase reptile, ca să o pună într-un borcan în geamul prăvăliei sale.

Şi, aşa cum se spune printre negustori, că afacerile trebuie făcute înainte de toate, Jacques şi şeful hotentot hotărîră ca această catastrofă să nu-i impiedice să-şi ducă la bun sfîrşit tîrgul pe jumătate încheiat. Jacques se duse deci la kraalul vecin să ia în primire cei cincizeci de namaquazi ; apoi şeful hotentot veni la bric să ia cele două poloboace de rom tocmite. După ce făcură acest schimb, cei doi heguţători se despărţiră încîntaţi şi unul şi altul, făgăduindu-şi să nu se ocolească pe viitor şi să-şi continue relaţiile lor comerciale.

În aceeaşi seară, Jacques adună pe punte tot echipajul pînă la ultimul mus.

Şi, după un discurs concis, dar convingător, în care le vorbi despre nenumăratele virtuţi ale căpitanului Bertrand, le făcu două propuneri ; întîi, să vîndă încărcătura, după aceea să vîndă vasul — care nu era deloc o treabă grea — şi apoi să împartă suma după drepturile stabilite ; să se despartă buni prieteni şi fiecare să se ducă să-şi caute norocul în legea lui ; a doua propunere, să numească pe altcineva în locul căpitanului Bertrand şi să continue negoţul sub firma „Calypso şi Compania", declarîndu-le solemn că şi el, cu tot gradul lui, se supunea acestei alegeri şi va fi primul care îl va recunoaşte pe noul căpitan ieşit în urma alegerilor. După aceste cuvinte, se întîmplă ceva ce dealtfel prevăzuse : fu ales căpitan prin aclamaţii.

Jacques îl alese de îndată ca secund pe contramaistrul său, un breton curajos, de fel din Lorient, căruia, ca o aluzie la duritatea sa, toată lumea îi spunea Cap-de-Fier.

În aceeaşi seară, mai uitucă decît nimfa al cărei nume îl purta, „Calypso" naviga spre insulele Antile, cel puţin în aparenţă consolată, nu de plecarea regelui Ulise, ci de moartea căpitanului Bertrand.

Într-adevăr, dacă îşi pierduse stăpînul, găsise altul care îl egala. Defunctul era unul din acei bătrîni lupi de mare care fac totul din rutină şi nu din inspiraţie. Or, cu Jacques nu era acelaşi lucru. El judeca şi acţiona după împrejurări şi era un mare cunoscător al artei nautice ; ştiind să comande manevrele în luptă sau pe o furtună ca un amiral, la nevoie se pricepea să facă un nod marinăresc tot atît de bine ca cel mai îndemînatic mus. Cu Jacques nu exista

odihnă și de aceea nu exista nici plictiseală. Fiecare zi aducea o altă îmbunătățire în sistemul de fixare al încărcăturii și în ansamblul cordajului pînzelor navei. Jacques o iubea pe „Calypso" ca pe o femeie ; tot timpul se gîndea ce să-i mai facă să o înfrumusețeze și mai mult. Cînd schimba forma unei bonete [1], cînd schimba mișcarea unei vergi. Cochetă și strălucitoare, „Calypso" își asculta parcă noul stăpîn cum nu ascultase încă pe nimeni, însuflețindu-se la auzul vocii lui, înclinîndu-se și redresîndu-se sub mîna lui, săltînd sub piciorul lui ca un cal năzdrăvan sub strînsoarea pintenului ; Jacques și corveta lui păreau atît de potriviți, încît nimeni n-ar fi putut concepe că ar putea trăi vreodată unul fără celălalt.

În afara amintirilor legate de tatăl și fratele său, care îl frămîntau adeseori, Jacques era omul cel mai fericit de pe pămînt și de pe mare. El nu se număra printre acei negustori avizi care din dorința de a le rămîne mai mult pierdeau jumătate din cîștig, și nici nu își făcuse o plăcere din îndeletnicirea lui. El era un bun negustător și-și vedea de treabă conștiincios, arătînd pentru cafrii, hotentoții, senegambienii sau mozambicanii cumpărați aproape tot atîta grijă ca și pentru sacii de zahăr, lăzile de orez sau baloturile de bumbac. Îi hrănea bine și avea grijă să li se dea paie ca să aibă pe ce să se culce ; îi scotea la aer, pe punte, de două-trei ori pe zi. Nu îi ținea în lanțuri decît pe recalcitranți, și în general încerca pe cît îi stătea în putință să vîndă bărbații împreună cu nevestele lor, iar copiii împreună cu mamele lor ; ceea ce constituia o delicatețe nemaipomenită printre confrații lui de breaslă. În plus, negrii lui Jacques ajungeau la destinație întotdeauna sănătoși și veseli, ceea ce făcea să obțină pe ei un preț mai mare.

Jacques nu rămînea niciodată prea mult timp pe uscat, ca să nu-și creeze cumva o legătură mai serioasă. Cum înota în aur și cum s-ar zice întorcea banii cu lopata, frumoasele creole din Jamaica, din Guadelupa și din Cuba îi făcuseră nu o dată ochi dulci. Existau chiar părinți de-ai acestor fete care, neștiind că e mulatru și luîndu-l drept

[1] Bonetă — mică pînză pătrată suplimentară, din țesătură ușoară, pusă lîngă pînzele mari pentru a le mări suprafața.

un european, negustor cinstit de sclavi negri, îi făcuseră deseori propuneri pentru căsătorie. Dar Jacques avea ideile lui despre dragoste şi cunoştea prea bine mitologia şi istoria sfîntă ; el ştia legenda lui Hercule şi a lui Omphale [1], şi cea a lui Samson şi a Dalilei. În plus, el hotărîse că nu va avea alte „femei" decît pe „Calypso". Cît despre celelalte iubite, slavă Domnului ! nu ducea lipsă ! avea de ales — negre, roşii, galbene şi de şocolată — după cum încărca, în Congo, în Florida, în Bengal sau în Madagascar. La fiecare călătorie îşi lua una nouă apoi, la sosire, o dăruia vreunui prieten unde era sigur că va fi bine tratată, făcîndu-şi un obicei de a nu păstra mult timp aceeaşi femeie, de teamă ca nu cumva, oricare ar fi fost culoarea ei, să nu exercite vreo cît de mică influenţă asupra sa ; căci trebuie s-o spunem, ceea ce iubea mai presus de orice era libertatea lui.

Trebuie să mai adăugăm că Jacques avea încă o mulţime de plăceri. Era senzual ca orice creol. Toate marile creaţii ale naturii îl stimulau îndeosebi ; numai că, în loc să-i influenţeze spiritul, ele acţionau asupra simţurilor lui. Iubea imensitatea nu pentru că imensitatea îl făcea să se gîndească mai în voie la Dumnezeu, ci fiindcă respira mai în voie ; iubea stelele nu pentru că ele însemnau tot atîtea lumi care se învîrtesc în spaţiu, ci fiindcă găsea odihnitor să aibă deasupra sa un baldachin de azur mărginit de diamante ; iubea pădurile înalte nu pentru că adîncurile lor sînt pline de mister şi poezie, ci fiindcă bolta lor deasă tăinuia o umbră în care nu puteau pătrunde nici razele soarelui.

Despre meseria pe care o practica el, gîndea că era o meserie ca oricare alta. Toată viaţa lui văzuse vînzări şi cumpărări de negri ; rămăsese deci în mintea lui că negrii de aceea existau pe lume, ca să fie vînduţi şi cumpăraţi. Cît despre puterea legală a dreptului pe care singur şi-l luase, de a-şi trafica semenul, la asta nu se gîndise cîtuşi de puţin ; el cumpăra şi plătea ; deci marfa era a lui şi, din moment ce cumpăra şi plătea, avea dreptul să vîndă ;

[1] Omphale, regina Lydiei, care, după mitologie, nu s-a căsătorit cu Hercule (Heracle) decît după ce l-a obligat pe acesta să toarcă din fuior, la picioarele ei, ca o femeie.

în plus, el nu imitase niciodată exemplul confraților lui de breaslă, de a face vînătoare de negri pe cont propriu ; el ar fi considerat o îngrozitoare nedreptate din partea aceluia care pune stăpînire — fie prin forță, fie prin șiretenie — pe o făptură liberă, ca apoi să facă din ea un sclav ; dar, din moment ce o ființă liberă devenise sclav printr-o împrejurare independentă de voința lui Jacques, atunci nu mai vedea nici o nedreptate în tratativele duse cu proprietarul acestuia.

Or, se înțelege că viața pe care o ducea Jacques era o viață plăcută, cu atît mai plăcută cu cît din cînd în cînd avea zile de luptă, ca pe vremea căpitanului Bertrand ; comerțul de negri fusese abolit de către un congres de guvernanți, care socotise probabil că dăuna comerțului în general ; din această cauză se întîmpla cîteodată ca unele vase indiscrete să vrea cu tot dinadinsul să știe ce căuta „Calypso" pe coastele Senegalului sau în mările Indiei. Atunci, dacă Jacques era în zilele lui de bună dispoziție, începea să-i amăgească pe curioși, fluturînd pavilioane de toate culorile ; cînd se sătura să mai joace șarade în mișcare, își înălța pavilionul lui cu trei capete de negri desenate într-un triunghi pe fond roșu, dubla viteza și începea distracția.

În afară de cele douăzeci de tunuri care îi împodobeau sabordurile [1], „Calypso" avea rezervate pentru asemenea ocazii, în partea din spate, două tunuri de treizeci și șase, a căror bătaie o depășea cu mult pe cea a vaselor obișnuite ; or, cum „Calypso" era o excelentă corabie cu pînze și asculta supusă ordinele stăpînului, prin focul întreținut de cele două guri de tun își angaja exact atîtea catarguri cîte îi trebuiau ca să poată ține la distanță vasul care o urmărea. Și în timp ce ghiulelele dușmane se pierdeau în dîra valului, fiecare ghiulea trasă de tunurile de pe „Calypso" — și Jacques nu-și neglija meseria de ochitor — străpungea dintr-o parte într-alta vasul care îi urmărea. Lupta dura cît îi plăcea lui Jacques să-și facă — așa cum

[1] Sabord — deschizătură în pereții laterali ai unei nave pentru aerisire, scurgerea apelor, încărcare și descărcare și pentru așezarea tunurilor la vasele cu pînze.

zicea el — partida de popice ; cînd socotea vasul indiscret îndeajuns de pedepsit pentru curiozitatea lui, adăuga cîteva pînze la rîndunică [1], apoi cîteva bonete la gabier, cîteva brigantine [2] inventate de el, pe lîngă celelalte pînze întinse, trimitea apoi un cuplu de ghiulele înlănţuite, în semn de adio, partenerului de luptă şi, lunecînd pe apă ca o pasăre de mare care întîrziase să se întoarcă la cuibul ei, îşi astupa la iuţeală găurile, îşi potrivea bine pînzele şi catargele, îşi înnoda cordajul şi dispărea la orizont.

Aşa cum e lesne de înţeles, aceste escapade îi făceau intrarea în porturi puţin mai anevoioasă ; dar „Calypso" era o cochetă care ştia să-şi schimbe înfăţişarea şi chiar mersul, potrivit împrejurărilor. Cînd îşi lua vreun nume virginal şi o înfăţişare naivă, se numea „Belle-Jenny" sau „Jeune Olympe", şi se prezenta cu un aer de inocenţă care făcea plăcere celor care se uitau la ea ; atunci — spunea ea — venea cu încărcătură de ceai de la Canton, cafea de la Moka sau mirodenii de la Ceylan. Dădea eşantioane din încărcătură, primea comenzi, cerea pasageri. Căpitanul era un ţăran breton din sudul Bretaniei, îmbrăcat într-o vestă largă, purtînd plete şi o pălărie cu boruri largi, în sfîrşit, toate vechiturile defunctului Bertrand. Cînd „Calypso" îşi schimba sexul, se numea „Sphynx" sau „Léonidas" ; echipajul îmbrăca atunci uniforma franceză şi se întorcea în radă cu drapelul alb desfăşurat, salutînd cu multă politeţe fortul, care îi înapoia salutul cu aceeaşi curtoazie. Atunci căpitanul era, după capriciul lui, sau un bătrîn lup de mare, bombănind, înjurînd, blestemînd, neauzindu-i-se vorba decît prin tribord şi babord şi neînţelegînd la ce putea servi pămîntul la altceva decît ca să-ţi împrospătezi provizia de apă sau să pui peştele la uscat ; sau apărea ca un frumos ofiţer la modă, proaspăt absolvent al şcolii, căruia guvernul, pentru a-i răsplăti serviciile strămoşilor, îi dăduse lui o comandă solicitată de zece alţi vechi ofiţeri. În acest caz, căpitanul Jacques se numea domnul de Kergouran sau domnul de Champs-Fleury ; se făcea că e miop, nu

[1] Rîndunică — ultima din cele cinci pînze ale unui catarg.

[2] Brigantină — pînza triunghiulară legată de artimon.

privea decît închizînd ochii pe jumătate şi vorbea afectat, graseind. Toată această comedie ar fi fost demascată foarte repede într-un port din Franţa sau din Anglia ; dar în Cuba, în Martinica, în Guadelupa sau în Java, avea un succes deplin.

În ce priveşte plasamentul cîştigului provenit din comerţul lui, Jacques nu înţelegea nimic din mişcările jocului la bursă şi toate acele calcule de sconturi ; şi atunci alesese o metodă foarte simplă : în schimbul aurului, cumpăra la Visapour şi la Guzarate cele mai frumoase diamante pe care le putea găsi acolo ; ajunsese să se priceapă la diamante aproape tot atît de bine cît se pricepea la negri. Îşi aşeza pietrele nou achiziţionate lîngă cele vechi, într-un brîu pe care îl purta întotdeauna în jurul mijlocului. Cînd îi trebuia ceva, scotocea în brîu şi de acolo scotea, după nevoie, ori un briliant mare cît un bob de mazăre, ori un diamant cît o alună ; intra la un evreu, îl punea să i-l preţuiască şi i-l vindea la tariful stabilit. Apoi, ca şi Cleopatra care bea perlele pe care i le dădea Antoniu, Jacques bea şi mînca diamantul sau briliantul.

Datorită acestui sistem de economie, Jacques avea totdeauna asupra lui o valoare de două sau trei milioane, pe care la nevoie, luîndu-o în căuşul palmei, putea uşor s-o ascundă oriunde ; Jacques era perfect conştient că o îndeletnicire ca a lui avea şi alte laturi ; ştia că totul nu era trandafiriu şi, după ani de fericire, putea să vină şi o zi de înfrîngere.

Dar pînă să vină acea zi neştiută, Jacques ducea, cum am spus, o viaţă foarte plăcută, şi această viaţă n-ar fi schimbat-o nici cu viaţa unui rege, avînd în vedere că la acea epocă funcţia de rege începuse deja să fie o plăcere destul de modestă. Aventurierul nostru ar fi fost deci pe deplin fericit dacă amintirea tatălui şi a fratelui său nu i-ar fi întunecat uneori gîndurile ; astfel, într-o bună zi nu mai putu rezista, şi cum tocmai făcuse o încărcătură în Senegambia şi în Congo şi venise să o completeze pe coastele Mozambicului şi ale Zanguebarului, hotărî să prelungească drumul pînă în insula France şi să afle aici

dacă fratele lui se întorsese cumva ; apropiindu-se de coastă, începuse să facă semnalele obișnuite ale corăbiilor cu sclavi negri, la care primise răspuns prin semnale corespunzătoare. Întîmplarea făcuse ca semnalele lui să fie schimbate între el și tatăl lui ; și iată că în noaptea aceea Jacques se afla nu numai pe pămîntul lui natal, dar îi îmbrățișa chiar pe cei pe care venise doar să-i caute.

XV

CUTIA PANDOREI

Cum bine se înţelege, fu o adevărată fericire pentru bătrînul şi copiii lui, care nu se mai văzuseră de atîta vreme, să se îmbrăţişeze tocmai cînd se aşteptau mai puţin ; în primul moment, datorită influenţei educaţiei europene, Georges simţi o strîngere de inimă cînd îşi dădu seama că fratele lui era negustor de sclavi ; dar acest resentiment nu dăinui mult. Pierre Munier, care nu ieşise niciodată din graniţele insulei şi deci toate le judeca prin prisma concepţiilor din colonii, nici nu luă în seamă acest lucru ; el se simţea copleşit de fericirea de a-şi revedea copiii.

Jacques, cum era şi firesc, veni să înnopteze la Moka. Stătură de vorbă cu tatăl lor pînă noaptea tîrziu. Fiecare din ei îşi spuse ce avea pe suflet. Pierre Munier nu contenea să-şi manifeste bucuria revederii. Pe el nu-l preocupa altceva decît dragostea pentru copiii lui. Jacques îi povesti viaţa lui plină de peripeţii, îi povesti satisfacţiile lui stranii, fericirea lui excentrică. Veni rîndul lui Georges ; dar el nu le povesti decît despre dragostea lui.

Auzindu-i destăinuirea, Pierre Munier se cutremură. Georges, un mulatru, fiu de mulatru, iubea o albă ; şi pe deasupra, mai susţinea că această albă va fi soţia lui. O asemenea vanitate însemna o cutezanţă nemaiauzită şi fără precedent în colonii, şi după părerea lui, această vanitate va aduce după sine toate suferinţele pămîntului şi toată mînia cerului. Jacques era cam de aceeaşi părere cu tatăl său : înţelegea foarte bine ca Georges să iubească o femeie albă, cu toate că, dacă ar fi fost după el, pentru o mie de motive ar fi trebuit să prefere femeile negre.

Dar el nu se amesteca şi înţelegea să respecte gusturile fiecăruia. În definitiv, găsea că Georges, care era băiat frumos, bogat şi superior celorlalţi bărbaţi, putea să aspire la mîna oricărei femei albe, chiar şi la mîna reginei Golcondei !

În acest caz, el îi oferea lui Georges o soluţie care simplifica mult lucrurile : în cazul vreunui refuz din partea domnului de Malmédie, el se oferea să i-o răpească pe Sara, să o ducă undeva, în vreun colţ al lumii — la alegerea ei — şi apoi Georges să se ducă şi el acolo şi să trăiască împreună fericiţi. Georges îi mulţumi fratelui său pentru această ofertă îndatoritoare, dar cum pentru moment el avea alte planuri, îl refuză.

A doua zi cei trei stăpîni de la Moka se adunară aproape odată cu zorile, căci mai aveau încă multe să-şi spună şi de care uitaseră în ajun. Către ora 11, Jacques vru să revadă toate acele locuri unde se jucase în copilărie şi propuse tatălui său şi lui Georges să facă o plimbare prin împrejurimi. Bătrînul Munier fu încîntat, dar Georges, care aştepta veşti din oraş, îi rugă să se ducă singuri, el urmînd să rămînă acasă, pentru că avea întîlnire cu Miko-Miko.

După o jumătate de oră, Georges îşi văzu mesagerul apărînd ; venea balansîndu-şi lunga prăjină de bambus şi cele două coşuri cu aceeaşi gravitate cu care îşi ducea marfa la oraş ; poate prevăzătorul negustor se gîndise chiar la un eventual cumpărător întîlnit pe drum.

Georges alergă să-i deschidă şi, în ciuda acelui calm aparent, de-abia îşi mai stăpînea bătăile inimii, gîndindu-se că negustorul o văzuse pe Sara şi în curînd îi va vorbi despre ea.

Totul se petrecuse cum nu se poate mai simplu. Miko-Miko, profitînd de privilegiul meseriei sale, intrase în casa domnului de Malmédie, iar Bijou, care îşi mai văzuse stăpîna cumpărînd marfă de la el, îl condusese direct la ea.

Cînd îl văzuse, fata tresărise ; printr-o înlănţuire firească de idei şi de întîmplări, Miko-Miko i-l amintea pe Georges ; se grăbise deci să-l poftească în casă, gîndindu-se poate cu părere de rău că nu va putea discuta nimic despre el. Atunci Miko-Miko scosese din buzunar

cartea de vizită pe care Georges cu mîna lui scrisese preţurile la diferitele obiecte care ar fi putut s-o tenteze şi i-o înmînase în aşa fel, încît să vadă partea pe care era tipărit numele lui.

Fără voia ei, Sara se roşise şi întorsese repede cartonaşul. Era limpede că, neputînd-o vedea, Georges îi amintea de el pe această cale. Cumpărase fără să se tocmească toate obiectele al căror preţ era scris de mîna tînărului ; apoi, cum negustorul nu-i ceruse cartea de vizită înapoi, nici ea nu se grăbise să i-o dea.

Ieşind de la Sara, Miko-Miko fusese oprit de Henri, care îi cercetase cu mult interes toată marfa. Nu cumpărase însă nimic, dar îl făcuse să înţeleagă că fiind pe punctul de a se căsători foarte curînd cu verişoara lui, avea nevoie de cele mai încîntătoare fleacuri şi că dorea să i le procure. Cu această dublă vizită — la fată şi la vărul ei — Miko-Miko reuşise să observe foarte amănunţit casa. Or, cum pe lîngă multele talente cu care era dotat, el mai avea şi pe acela de a reţine perfect topografia locurilor pe unde trecea, se uitase cu multă atenţie în jurul lui.

Casa domnului de Malmédie avea trei intrări : una care dădea, cum am spus, printr-un pod care traversa rîul, în Grădina Companiei ; cealaltă, în partea opusă, care răspundea în strada Guvernămîntului printr-o alee plantată cu pomi ; în sfîrşit, cea de a treia, o intrare laterală, prin strada Comédie.

Pătrunzînd în casă prin poarta principală, adică pe podul care traversa rîul şi care dădea în Grădina Companiei, te pomeneai deodată într-o curte mare, pătrată, plantată cu manghieri şi cu liliac de China, prin umbrarul şi florile cărora se zărea în faţă clădirea principală, în care se intra printr-o uşă aproape paralelă cu cea de la stradă ; privind de aci, aveai în primul plan, în dreapta, colibele negrilor, iar în stînga, grajdurile. În planul al doilea, în dreapta, un pavilion umbrit de un magnific *Calamus draco*[1] şi în faţa acestui pavilion, o a doua locuinţă destinată tot sclavilor. În sfîrşit, în planul al treilea, exista în stînga intrarea laterală, care dădea în

[1] Sînge-de-nouă-fraţi.

strada Comédie, şi în dreapta un pasaj care ducea către o mică scară, iar de aici se ieşea în străduţa plantată cu pomi, formînd un fel de terasă care printr-o cotitură dădea în faţa teatrului.

În acest fel, dacă aţi urmărit bine descrierea făcută, veţi vedea că pavilionul era separat de corpul de locuinţă printr-un pasaj. Or, cum acest pavilion însemna pentru Sara refugiul ei favorit, unde îşi petrecea o mare parte din timp, cititorul ne va îngădui să adăugăm cîteva cuvinte la ceea ce am mai spus într-unul din capitolele precedente.

Pavilionul acesta avea patru faţade, cu toate că nu se vedeau decît trei laturi. Una din aceste laturi se învecina cu colibele negrilor. Celelalte trei dădeau una spre curtea de intrare unde erau plantaţi manghierii, liliacul de China şi sîngele-de-nouă-fraţi ; cealaltă, spre pasajul ce ducea la mica scară ; şi a treia, în sfîrşit, spre un mare depozit de lemne, aproape pustiu, învecinat într-o parte cu acelaşi pîrîu care prelungea una din faţadele exterioare ale casei domnului de Malmédie şi într-alta cu străduţa plantată cu arbori, ridicată deasupra depozitului cu aproape douăsprezece picioare. Lipite de această străduţă se vedeau sprijinite una în alta două-trei case ale căror acoperişuri, puţin înclinate, ofereau o pantă uşoară, şi dacă cineva ar fi dorit, dintr-un motiv oarecare, să nu meargă pe drumul obişnuit, putea să pătrundă incognito din străduţă în depozit.

Acest pavilion avea trei ferestre şi o uşă prin care se intra în curte ; una din ferestre se deschidea aproape de această uşă ; o alta înspre pasaj şi a treia spre depozit.

În timp ce Miko-Miko povestea, Georges zîmbise în trei rînduri, dar fiecare zîmbet avea altă semnificaţie. Prima oară zîmbise cînd mesagerul lui îi spusese că Sara păstrase cartea de vizită ; a doua oară, cînd vorbise de căsătoria lui Henri cu verişoara sa ; şi a treia oară cînd îi descrisese cum se putea pătrunde în pavilion prin fereastra depozitului.

Georges aşează în faţa lui Miko-Miko un creion şi o hîrtie, şi în timp ce negustorul îi desena planul casei, luă şi el o pană şi începu să scrie o scrisoare.

Şi scrisoarea şi planul fură terminate în acelaşi timp.

Apoi Georges se ridică şi se duse să ia din camera lui un minunat sipet „Boule", vrednic să se numere printre obiectele doamnei de Pompadour, puse în el scrisoarea, îl închise cu cheia şi îl încredinţă lui Miko-Miko, după ce-i dădu unele instrucţiuni ; apoi Miko-Miko primi un nou quadruplu, drept răsplată pentru noul comision care urma să i-l facă, şi, după ce-şi aşeză bambusul în echilibru pe umeri, luă drumul spre oraş cu acelaşi pas cu care venise ; ceea ce însemna că în cel mult patru ore va ajunge la Sara.

Poate nici nu ajunsese Miko-Miko la capătul aleii de arbori care ducea la plantaţie, că Jacques şi tatăl său se şi întoarseră printr-o poartă din spate. Georges, care tocmai se gîndea să se ducă după ei, se miră de această grabă a lor ; dar Jacques văzuse pe cer semnele care vesteau o apropiată furtună şi, cu toate că avea deplină încredere în Cap-de-Fier, secundul lui, ţinea prea mult la „Calypso", ca să încredinţeze altcuiva grija salvării ei într-o atît de serioasă împrejurare. Se grăbi deci să-şi ia rămas bun de la Georges, căci, din vîrful muntelui Le Pouce, unde se urcase să vadă dacă „Calypso" era tot unde o lăsase, o văzuse lunecînd uşor cam la două leghe distanţă de-a lungul coastei, şi atunci îi făcuse secundului său semnalul convenit între ei. Semnalul lui fusese repetat, şi acum ştia că în cel mult două ore aceeaşi şalupă care îl adusese va veni să-l ia înapoi.

Bătrînul Munier făcuse tot ce putuse ca să-l mai reţină ; dar Jacques îi spusese cu vocea lui plăcută :

— Nu, tată, nu se poate.

Şi auzindu-i vorbele delicate, dar spuse pe un ton hotărît, bătrînul îşi dădu seama că fiul său nu va mai zăbovi şi de aceea nu mai insistă.

Cît despre Georges, înţelegea atît de bine motivul care îl chema pe Jacques înapoi la bord, încît nici nu încercă să-l reţină. Îi spuse doar că, împreună cu tatăl lor, îl va însoţi pînă dincolo de lanţul muntelui Pieterboot, de pe al cărui versant opus îl vor putea vedea pînă în clipa cînd se va îmbarca, şi, cînd va fi ajuns în larg, ei aveau

posibilitatea să-l petreacă de acolo cu privirea pînă cînd se va urca din nou la bordul navei sale.

Jacques porni deci însoțit de Georges și de tatăl său, și toți trei ajunseră prin poteci știute doar de ei și de vînători la izvorul rîului Calebasses. Acolo Jacques își luă rămas bun de la prietenii inimii lui pe care îi văzuse atît de puțin și le făgădui să se revadă cît de curînd.

O oră după aceea șalupa se îndepărta împreună cu Jacques, care, credincios dragostei ce o avea pentru nava lui, se întorcea să o salveze sau să piară odată cu ea.

Abia se urcă din nou pe punte, că vasul lui, care pînă atunci lunecase de-a lungul coastei, își și schimbă direcția spre insula Sable, depărtîndu-se cu mare viteză spre nord.

În acest timp cerul și apa deveneau din ce în ce mai amenințătoare. Oceanul vuia și valurile creșteau văzînd cu ochii, cu toate că nu era încă ora mareei. Cerul, vrînd parcă să rivalizeze cu Oceanul, rostogolea valuri de nori care alergau și se destrămau apoi dintr-odată, făcînd loc rafalelor de vînt care își schimbau mereu direcția. Toate aceste semne, pentru oricare altul în afară de marinari, nu prevesteau decît o furtună obișnuită. De mai multe ori pe an aveau loc asemenea furtuni, fără vreo urmare catastrofală. Dar pe cînd se întorceau acasă, Georges și cu tatăl său trebuiră să recunoască perspicacitatea de marinar a lui Jacques. Mercurul barometrului coborîse sub douăzeci și opt de grade. Pierre Munier dădu numaidecît dispoziții șefului sclavilor să pună oamenii să taie peste tot tulpinile manioculuí, ca să se poată salva măcar rădăcinile ; în cazul în care nu se iau astfel de măsuri de prevedere, aproape totdeauna sînt smulse din pămînt și luate de vînt.

La rîndul lui, Georges îl preveni pe Ali să îl aibă gata înșeuat pe Antrim pentru ora 8. Cînd îl auzi, bătrînul său tată tresări.

— Și de ce să-ți înșeueze calul ? întrebă el cu spaimă.

— Trebuie să fiu în oraș la ora zece, tată, îi răspunse liniștit Georges.

— Dar, dragul meu, este cu neputință ! izbucni bătrînul.

— Trebuie, tată, spuse Georges cu acelaşi calm.

Şi în tonul acestui răspuns bătrînul recunoscu aceeaşi hotărîre ca şi în cel al lui Jacques şi ceda suspinînd, fără să mai insiste.

În acest timp, Miko-Miko îşi îndeplinea misiunea. Abia sosit la Port-Louis, se îndreptă degrabă spre casa domnului de Malmédie, a cărei intrare ştia că îi va fi deschisă degrabă de către servitorul care îl auzise pe Henri cînd îi comandase marfă. Cum însă Miko-Miko îi zărise în port pe domnii de Malmédie, tată şi fiu, uitîndu-se foarte atenţi la vasele ancorate, cărora căpitanii lor, în aşteptarea furtunii, le dublau parîmele, se prezentă de astă dată cu atît mai multă încredere. Intră deci la domnul de Malmédie în curte, fără să se teamă că ar putea fi stingherit de cineva, şi într-adevăr Bijou, care îl văzuse chiar în aceeaşi dimineaţă discutînd cu stăpînul său şi cu cea pe care o şi socotea drept tînăra lui stăpînă, îl întîmpină şi îl conduse direct la Sara, care stătea, ca de obicei, în pavilion.

Aşa cum prevăzuse Georges, din toate obiectele pe care chinezul venea să le desfăşoare în faţa curiozităţii tinerei creole, încîntătoarea cutiuţă „Boule" îi atrase numaidecît atenţia. Fata o luă cu amîndouă mîinile, o întoarse pe toate feţele şi, după ce o admiră pe dinafară, vru să vadă cum arată şi în interior şi-i ceru prin semne cheia ca să o deschidă ; atunci Miko-Miko începu să o caute peste tot şi încercă şi el prin semne să-i explice că nu o avea, dar că, fără îndoială, o uitase acasă, unde se va duce degrabă să i-o aducă ; ieşi din încăpere, lăsîndu-i sipetul şi făgăduindu-i că se va întoarce imediat.

După vreo zece minute, timp în care tînăra fată, plină de curiozitate copilărească, răsucea pe toate feţele minunatul sipet, Bijou intră şi îi dădu cheia trimisă de Miko-Miko.

Puţin o interesa însă pe Sara cine îi aducea cheia, totul era să o aibă ; o luă nerăbdătoare din mîna lui Bijou, care se retrase grăbit să închidă fără întîrziere toate obloanele casei, ameninţată de uragan. Sara, rămasă singură, deschise sipetul. Cum ştim, înăuntru se

afla o hîrtie care nu era nici măcar sigilată, ci doar pliată în patru.

Georges prevăzuse totul, calculase totul.

Trebuia ca Sara să fie singură în momentul cînd va găsi scrisoarea ; trebuia ca scrisoarea să fie deschisă pentru ca ea să nu o poată trimite înapoi spunînd că nu o citise.

Cu toate că era singură, Sara ezită, totuşi, o clipă ; dar bănuind de la cine venea acel bilețel, mînată de curiozitate, de dragoste, în sfîrşit, de mii de simţăminte care clocotesc în inimile fetelor, nu putu rezista ispitei de a şti ce anume îi scria Georges, şi, plină de emoţie şi roşindu-se, luă biletul, îl desfăcu şi citi :

„Sara,

Nu mai e nevoie să-ţi spun că te iubesc, dumneata ştii ; visul întregii mele existenţe a fost o soţie ca dumneata. Or, în lume există unele împrejurări excepţionale, şi în viaţă unele momente supreme, cînd toate convenienţele societăţii se spulberă şi se prăbuşesc în faţa unor situaţii fără precedent.

Sara, dumneata mă iubeşti ?

Cîntăreşte ce va deveni viaţa dumitale alături de domnul de Malmédie şi cîntăreşte ce va însemna viaţa dumitale alături de mine.

Alături de el — consideraţia tuturor.

Alături de mine — ruşinea, datorită unor prejudecăţi.

Atîta doar îţi repet, te iubesc mai mult decît te-a iubit sau te va putea iubi vreodată cineva pe lume.

Ştiu că domnul de Malmédie grăbeşte momentul în care să devină soţul dumitale ; deci nu mai avem timp de pierdut ; eşti liberă, Sara ; consultă-ţi inima şi hotărăşte între domnul Henri şi mine.

Răspunsul dumitale îmi va fi tot atît de sfînt ca şi un ordin al mamei mele. În seara aceasta, la ora 10, voi fi la pavilion, ca să îl primesc.

Georges"

Sara privi înspăimîntată în jurul ei. I se păru că întorcîndu-se avea să-l vadă chiar pe Georges.

Dar tocmai atunci uşa se deschise şi în locul lui Georges, Sara îl văzu apărînd pe vărul ei ; ascunse degrabă scrisoarea.

Cum dealtfel ne-am dat seama, Henri nu era deloc inspirat cînd alegea momentul să stea de vorbă cu verişoara lui ; şi de astă dată nu fu mai norocos. Momentul fusese rău ales, venind la ea tocmai cînd logodnica lui se gîndea la alt bărbat.

— Iartă-mă, draga mea Sara, spuse Henri, dacă intru la dumneata fără să mă fi anunţat ; dar cum, în mai puţin de cincisprezece zile, vom fi soţ şi soţie, mi se pare — cu voia dumitale — că asemenea libertăţi pot fi îngăduite. Dealtfel, doresc să-ţi spun că dacă ai în grădină unele flori la care ţii, n-ar fi rău să dai dispoziţii să fie aduse degrabă înăuntru.

— Şi pentru ce asta ? întrebă Sara.

— Pentru că se anunţă furtună, şi atît pentru flori, cît şi pentru oameni va fi mai bine ca în noaptea asta să fim la adăpost şi nu pe afară.

— Oh, Doamne ! izbucni Sara gîndindu-se la Georges. Sîntem ameninţaţi de vreo primejdie ?

— Pentru noi, care avem o casă solidă, nu, îi răspunse Henri ; dar pentru bieţii oameni care locuiesc în colibe sau care vor avea de umblat pe drumuri, da ; mărturisesc că nu aş vrea să fiu în locul lor.

— Crezi, Henri ?

— Categoric. Fii atentă, auzi ?

— Ce ?

— Arborii filao [1] din Grădina Companiei.

— Da, da, gem şi se vaită... ăsta e semn de furtună, nu-i aşa ?

— Priveşte cerul cum se întunecă. Aşadar, Sara, ţi-o repet, dacă ai vreo floare la care ţii, nu mai ai timp de pierdut... eu mă duc să închid cîinii.

Şi Henri ieşi să-şi pună haita la adăpost de furtună.

Într-adevăr se întuneca neobişnuit de repede ; cerul se acoperea cu nori groşi şi negri ; cînd şi cînd, pale de vînt zguduiau casa ; apoi totul se liniştea, dar liniştea era apăsătoare ca o agonie a naturii care gîfîia. Sara se uită

[1] Un fel de chiparoşi.

în curte şi văzu manguierii cum tremurau de parcă ar fi presimţit lupta care avea să se dea între vînt, pămînt şi cer, iar liliacul de China, luptîndu-se parcă, îşi lăsa neputincios crengile spre pămînt. Sara se simţi cuprinsă de o spaimă teribilă şi, împreunîndu-şi mîinile, murmură :

— O, Doamne, Stăpîne, ocroteşte-l !

În clipa cînd rostea această rugăciune, Sara îl auzi pe unchiul ei care o striga. Se repezi şi deschise uşa.

— Sara, spuse domnul de Malmédie, vino aici, copila mea ; în pavilion nu vei fi în siguranţă.

— Vin îndată, unchiule, spuse fata închizînd uşa şi luînd cheia cu ea, temîndu-se ca nu cumva să intre cineva în lipsa ei.

Dar în loc să se alăture lui Henri şi tatălui lui, Sara se grăbi să se ducă în camera ei. O clipă după aceea, domnul de Malmédie veni să vadă ce făcea. Sara stătea în genunchi în faţa Cristului de la piciorul patului.

— Ce faci aici ? întrebă el. De ce nu vii să iei ceaiul împreună cu noi ?

— Unchiule, răspunse Sara, mă rog pentru călători.

— Ah, foarte frumos, spuse domnul de Malmédie, dar sînt sigur că nu există în toată insula un om atît de nebun să o pornească pe o vreme ca asta...

— Să te audă Dumnezeu, unchiule ! se grăbi să-i răspundă fata.

Şi-şi continuă rugăciunea.

Într-adevăr, tot ceea ce prevăzuse Jacques cu ochiul lui de marinar urma să se întîmple : unul din acele teribile uragane, care sînt spaima coloniilor, ameninţa insula France.

Cum am spus, noaptea se lăsa cu o iuţeală înfricoşătoare ; dar fulgerele se succedau cu o asemenea viteză şi cu o atît de mare strălucire, încît întunericului îi lua locul o zi albăstrie-lividă, în lumina căreia obiectele căpătau o tentă cadaverică, asemenea acelor lumi sfîrşite, descrise de lord Byron. Scurtele intervaluri de întuneric dintre înlănţuirile aproape neîntrerupte ale fulgerelor erau însoţite de puternice bubuituri de tunete care veneau de dincolo de munţi ca să se rostogolească pe povîrnişurile lor, şi de aici, pornind deasupra oraşului, treceau hăuind ca să

se piardă în nesfîrşirea orizontului. Apoi, cum am spus, pale mari şi puternice de vînt urmăreau fulgerul călător, luînd în stăpînire şi îndoind, ca pe nişte nuiele de salcie, copacii cei mai viguroşi, care, parcă surprinşi şi temători, se aplecau plîngînd şi gemînd, fără încetare, sub biciuirea rafalelor, una mai puternică decît cea dinaintea ei.

Mai cu seamă în mijlocul insulei, în cartierul Moka şi în cîmpia Williams, uraganul, liber şi parcă fericit de libertatea lui, îşi arăta şi mai mult tăria. Pierre Munier avea două motive puternice să fie îngrijorat : pe Jacques de-abia îl văzuse plecînd şi, iată, acum Georges se pregătea şi el de drum ; dar slab ca totdeauna şi lipsit de apărare, bietul părinte se înclinase şi de astă dată ; şi cutremurîndu-se de urletele vîntului puternic, pălind ori de cîte ori bubuiturile trăznetului zgîlţîiau casa şi tresărind la fiecare fulger, nu mai avea putere să-l reţină pe Georges lîngă el. Cît despre Georges, s-ar fi putut spune că îi creşteau puterile cu fiecare minut care îl apropia mai mult de pericol ; cu totul opus tatălui său, la fiecare zgomot ameninţător, el îşi înălţa capul ; la fiecare fulger, surîdea ; el, care pînă atunci încercase tot felul de lupte cu oamenii, părea a fi nerăbdător să se lupte cu natura.

Ba mai mult, cînd venise ora plecării, cu acea fermitate caracteristică educaţiei pe care şi-o impusese, Georges se apropie de tatăl său, îi întinse mîna şi, fără să pară că înţelege spaima bătrînului, ieşi din casă cu pasul tot atît de sigur şi faţa tot atît de liniştită cum ieşea în împrejurări normale şi obişnuite. Afară îl întîlni pe Ali, care, cu pasivitatea supuşeniei orientale, îl ţinea de frîu pe Antrim, gata înşeuat. Ca şi cum ar fi recunoscut şuieratul Simunului [1] şi vuietul Khamsinului, animalul deşertului se cabră nechezînd ; dar la auzul glasului cunoscut al stăpînului păru că se linişteşte şi sforăind şi cu nările dilatate, îşi întoarse spre el privirea speriată. Georges îl mîngîie o clipă, spunîndu-i cîteva cuvinte în arabă ; apoi, cu uşurinţa unui călăreţ desăvîrşit, sări în şa fără ajutorul scării ; în aceeaşi clipă Ali dădu drumul

[1] Simun — vînt cald şi puternic al deşertului.

friului și Antrim porni cu iuțeala fulgerului, fără ca Georges să mai aibă timp să se uite înapoi spre tatăl său, care, vrînd să-l mai vadă, deschisese ușa și de aici se uită după el pînă cînd dispăru în capătul aleii.

Dealtfel, era un lucru minunat să-l vezi pe acest om prins într-o cursă tot atît de nebună ca a uraganului prin mijlocul căruia se încumeta să treacă ; Georges nu mai vedea în jurul lui decît dezordine și confuzie ; nu se auzea decît pîrîitul copacilor zdrobiți de aripa vîntului. Trestiile de zahăr, puieții de manioc, smulși din rădăcini, se rostogoleau prin aer ca niște imense pene luate de vînt. Păsările prinse în toiul somnului și luate într-un zbor pe care nu și-l mai puteau dirija treceau pe lîngă Georges scoțînd țipete disperate ; din cînd în cînd vreun cerb speriat îi tăia drumul ca o săgeată. Georges continua să alerge fericit, plin de mîndrie și orgoliu ; în toată această învălmășeală, numai el rămînea liniștit ; cînd totul se îndoia și se frîngea în jurul lui, numai el își continua drumul spre ținta hotărîtă de voința lui, fără ca nimic să-l poată face să se abată de la drumul lui, fără ca nimic să-l poată abate de la proiectul lui.

Merse astfel aproape o oră, trecînd peste trunchiuri de copaci rupți, prin pîraie devenite torente, sărind peste pietre dezrădăcinate și rostogolite din înaltul munților ; apoi zări marea răscolită, verzuie, înspumată, care venea cu toate zgomotele infernului să lovească țărmul, ca și cum mîna și puterea lui Dumnezeu n-ar mai fi fost acolo să o stăpînească.

Georges ajunsese la poalele muntelui Signaux ; ocoli, dus mereu de cursa fantastică a calului, traversă podul Bourgeois, o luă la dreapta pe strada Côte d'Or, merse prin spate de-a lungul zidurilor cartierului și, traversînd zidul de apărare, coborî prin strada Rampe în Grădina Companiei ; de acolo, urcînd prin orașul pustiu, copleșit de sfărîmăturile coșurilor prăbușite, ale zidurilor care se tot dărîmau, ale olanelor care zburau, își continuă goana pe strada Comédie, o luă scurt la dreapta, apoi pe strada Guvernămîntului dispăru în fundătura din fața teatrului, sări de pe cal, deschise bariera care bloca fundătura de străduța plantată cu arborii care străjuiau

casa domnului de Malmédie, închise bariera la loc, aruncă frîul de gîtul lui Antrim, care astfel n-avea cum să fugă, apoi, lăsîndu-se să alunece pe acoperişurile lipite de străduţă şi sărind jos de pe acoperiş, se pomeni deodată în depozitul de lemne spre care dădeau ferestrele pavilionului descris de noi.

În acest timp Sara era în camera ei şi asculta vaierele vîntului, făcîndu-şi cruce la fiecare fulger, rugîndu-se fără încetare, chemînd furtuna, nădăjduind că doar furtuna îl va opri din drum pe Georges ; dintr-odată tresări ; din moment ce un om ca el a spus că va face un lucru, putea să se prăbuşească întreg pămîntul, el tot îl va face. Atunci începu să-l implore pe Dumnezeu să liniştească vîntul şi să stingă fulgerele : îl vedea pe Georges frînt sub povara vreunui arbore, zdrobit de vreo stîncă sau rostogolindu-se în fundul vreunui torent, şi, speriată, îşi dădu seama cît de repede pusese stăpînire pe gîndurile ei salvatorul vieţii ei ; simţi că ar fi fost fără folos să opună vreo rezistenţă, că ar fi fost zadarnică orice luptă împotriva acestei iubiri atît de puternice, născută de-abia în ajun ; bietei ei inimi nu-i rămăsese nimic de făcut decît să se zbată, să geamă şi să se recunoască învinsă, fără să mai încerce să lupte.

Pe măsură ce orele treceau, Sara devenea mai agitată, mai neliniştită. Cu ochii aţintiţi asupra pendulei, urmărea mişcarea limbilor şi parcă o voce îi şoptea că la fiecare minut marcat Georges se apropia şi mai mult de casa ei. Limbile arătară pe rînd ora 9, 9 şi jumătate, 10 fără un sfert, iar furtuna, departe de a se domoli, devenea şi mai violentă. Casa se cutremura din temelii şi în fiecare clipă s-ar fi putut zice că vîntul care o scutura avea de gînd s-o smulgă cu totul. Cînd şi cînd, în tumultul vuietelor, al strigătelor negrilor, ale căror colibe, mai puţin solide decît casele albilor, se frîngeau de suflul puternic al uraganului, întocmai cum sub respiraţia unui copil se dărîmă un castel făcut din cărţi de joc, se auzea răsunînd, răzbătînd prin bubuitul tunetului, lugubra sirenă a vreunui vas în pericol care cerea

ajutor, convinsi fiind totuşi că nici o fiinţă omenească nu li-l putea da.

Din toate aceste felurite zgomote, Sarei i se păru că aude nechezatul unui cal.

Se ridică deodată ; hotărîrea ei fusese luată. Bărbatul care înfrunta un asemenea pericol, pe cînd cei mai curajoşi tremurau chiar la adăpostul caselor lor, şi venea la ea, străbătînd pădurile dezrădăcinate, torentele umflate, rîpele larg căscate, şi toate acestea numai pentru a-i spune : „Te iubesc, Sara ! Dumneata mă iubeşti ?“, ei bine, acest om era într-adevăr demn de ea. Şi dacă Georges făcuse acest lucru, acelaşi Georges care îi salvase viaţa, atunci ea îi aparţinea lui, aşa cum el îi aparţinea ei. Aceasta nu mai era o întîmplare, ci era chiar mîna divină, care hotăra şi căreia nu i se putea opune ; ea nu-şi mai împlinea singură destinul, ci dădea ascultare în mod pasiv destinului.

Atunci, cu o hotărîre pe care nu o ai decît în împrejurări supreme, Sara ieşi din cameră, ajunse la capătul coridorului, coborî mica scară exterioară descrisă de noi — care, din cauza furtunii, o simţea mişcîndu-se sub picioarele ei — ajunse în unghiul curţii pătrate, înaintă lovindu-se la fiecare pas de dărîmături, sprijinindu-se de zidul pavilionului ca să nu fie răsturnată de vînt, şi, în cele din urmă, ajunse la uşă ; în momentul în care punea mîna pe cheie, la lumina unui fulger văzu manglierii răsuciţi, liliacul răvăşit, florile rupte ; abia atunci putu să-şi facă o părere despre nemaipomenita convulsie a întregii firi ; abia atunci îi trecu prin minte că s-ar putea să aştepte în zadar, că Georges nu va veni, nu pentru că i-ar fi fost frică, ci pentru că Georges poate era mort. Cînd îi încolţi acest gînd, nu mai văzu nimic şi intră degrabă în pavilion.

— Mulţumesc, Sara ! se auzi o voce care făcu să-i tresară sufletul. Îţi mulţumesc ! Oh, nu m-am înşelat : mă iubeşti, Sara ! Oh, fii binecuvîntată de mii de ori !

Şi Sara simţi o mînă care o căuta pe a ei, o inimă care bătea lîngă inima ei, o respiraţie care se contopea cu a ei. O senzaţie necunoscută, iute, mistuitoare îi trecu prin tot corpul ; respirînd precipitat, tulburată, aple-

cîndu-se ca un lujer de floare, Sara îşi lăsă capul pe umărul lui Georges şi, obosită de lupta pe care o dăduse cu ea de mai bine de două ore, nu mai avu putere decît să murmure :

— Georges ! Georges ! fie-ţi milă de mine !

Georges înţelese această chemare de la slăbiciune la forţă, de la pudoarea unei tinere fete la loialitatea iubitului ; poate că venise cu alte gînduri ; dar, iată, Sara era a lui chiar din clipa aceea ; înţelese că tot ce ar obţine de la fecioară ar fi tot acelaşi bun răpit de la soţie şi, cu toate că fremăta de dragoste, dorinţă şi fericire, se mulţumi să o aducă mai aproape de fereastră ca să o vadă la lumina fulgerelor şi, aplecîndu-şi capul peste al tinerei creole, îi spuse :

— Eşti a mea, Sara, nu-i aşa, a mea pentru toată viaţa ?

— Oh, da, da ! pe viaţă ! murmură fata.

— Nimic nu ne va despărţi niciodată, nimic decît moartea ?

— Nimic altceva decît moartea !

— Juri, Sara ?

— Pe mama mea, Georges !

— Bine ! spuse tînărul tresărind de fericire şi de mîndrie. Din momentul acesta eşti soţia mea, Sara, şi vai de cel care va încerca să mi se opună !

La aceste cuvinte Georges îşi apăsă buzele pe buzele fetei ; şi temîndu-se că nu va mai putea fi stăpîn pe el, îmbătat de atîta iubire, atîta tinereţe şi atîta frumuseţe, se repezi în cabinetul vecin, a cărui fereastră, ca şi a pavilionului, dădea în depozit, şi dispăru.

Se auzi bubuitul unui tunet atît de violent, încît Sara căzu în genunchi. Aproape numaidecît uşa pavilionului se deschise, şi domnul de Malmédie intră, împreună cu Henri.

XVI

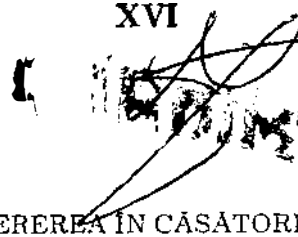

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Tîrziu în noapte uraganul încetă ; numai în dimineaţa zilei următoare se putură aprecia pagubele pricinuite. O parte din navele staţionate în port fuseseră considerabil avariate ; cîteva zăceau aruncate unele într-altele, distrugîndu-se astfel reciproc. Multe din ele îşi aveau catargele sfărîmate şi erau curăţate ca nişte pontoane ; două sau trei, tîrîndu-şi ancorele, eşuaseră pe insula Tonneliers. În sfîrşit, unul chiar se scufundase în port şi naufragiase fără urmă.

Pe uscat pustiirea nu se dovedea a fi mai mică. Puţine case din Port-Louis rămăseseră la adăpost de teribilul cataclism ; multora dintre cele învelite cu şiţă, ardezie, olane sau tablă vîntul le zburase acoperişul cu totul. Doar cele terminate în argamasse — acele terase indiene — rezistaseră fără să sufere nici un fel de stricăciuni. Toate străzile erau pline cu mormane de dărîmături, majoritatea edificiilor publice nu se mai ţineau pe temelii decît cu ajutorul multor proptele, bine consolidate. Toate tribunele din Cîmpul lui Marte, pregătite pentru cursă, fuseseră rostogolite de vînt. Două tunuri de calibru mare, aflate în baterie în apropiere de Grand-Rivière, fuseseră răsturnate şi găsite dimineaţa într-un loc cu totul opus celui în care le lăsaseră în ajun.

Nici interiorul insulei nu se prezenta mai puţin jalnic. Recolta care mai rămăsese pe cîmp — din fericire se strînsese aproape toată — fusese smulsă cu totul din pămînt ; pogoane întregi de pădure păreau a fi nişte imense lanuri de grîu culcate de grindină. Aproape nici un copac

mai izolat nu rezistase uraganului şi chiar tamarinii, acei cătina roşie, arbori exotici, flexibili prin excelenţă, fuseseră rupţi, lucru care pînă atunci ar fi părut absolut cu neputinţă.

Şi locuinţa domnului de Malmédie, una dintre cele mai înalte case din Port-Louis, avusese mult de suferit. La un moment dat zguduiturile fuseseră atît de violente, încît domnul de Malmédie şi fiul său hotărîseră să se adăpostească în pavilionul construit în întregime din piatră şi al cărui etaj, adăpostit de terasă, se expunea, fără discuţie, mult mai puţin vîntului, Henri alergase deci la verişoara lui ; dar negăsind-o în cameră, se gîndise că şi ea, speriată de furtună, căutase adăpost în pavilion. De aceea coborîseră degrabă. Prezenţa ei în pavilion li se păruse atît de firească, încît nu avea nevoie de nici o motivare. Atîta doar că puseseră în seama ei acelaşi sentiment de teamă de care nici ei nu fuseseră scutiţi.

Spre ziuă, cum am spus, furtuna se domolise. Dar, cu toate că noaptea stătuseră de veghe, nimeni nu se gîndi să se odihnească după ce trecu furtuna, şi fiecare, îngrijorat, se apucă să verifice partea lui de pierderi. De cum se lumină de ziuă, noul guvernator străbătu străzile oraşului, punînd garnizoana la dispoziţia locuitorilor. De aceea, pînă seara, o bună parte din ravagiile catastrofei fură înlăturate.

Trebuie spus că fiecare om depunea un zel susţinut ca să redea oraşului aspectul avut în ajun. Mai cu seamă că se apropia Yamsé, una din cele mai solemne sărbători care se ţineau în insula France ; şi cum această sărbătoare este desigur necunoscută în Europa, dar se leagă strîns de întîmplările acestei povestiri, cerem îngăduinţa cititorilor să le spunem cîteva cuvinte despre ea, cu atît mai mult cu cît sînt absolut necesare.

Se ştie că marea familie mahomedană este împărţită în două secte, nu numai diferite, dar şi în mare duşmănie : *sunnită* şi *schytă*. Prima, căreia i se alătură populaţiile arabe şi turce, îi recunoaşte pe Abu-Beker, Omar şi Osman ca succesori legitimi ai lui Mahomed ; cealaltă, pe care o urmează persanii şi musulmanii indieni, îi priveşte pe cei trei califi ca pe nişte uzurpatori şi pretind că Ali,

gincre și ministru al profetului, avea drept la moștenirea sa politică și religioasă. În cursul îndelungatelor războaie pe care le-au purtat între ei pretendenții, Hosein, fiul lui Ali, a fost ajuns din urmă, în apropierea orașului Kerbela, de către o trupă de soldați trimiși de Imar să-l urmărească, iar tînărul prinț, împreună cu șaizeci din rudele lui care îl însoțeau, după o apărare eroică, au fost masacrați.

Comemorarea acestei nefaste întîmplări se celebrează în fiecare an de către indienii mahomedani printr-o manifestare solemnă ; aceasta este sărbătoarea care se numește Yamsé, numele venindu-i de la denaturarea strigătelor de : „Va, Hossein ! (Hai, Hosein !) O, Hossein !", repetate în cor de către persani. Dealtfel, ei au transformat sărbătoarea ca și numele ei, combinînd obiceiurile și datinile țării lor cu ceremonii ale vechii lor religii.

Or, lunea următoare, zi de lună plină, mateloții indieni care îi reprezentau pe schyții indieni în insula France trebuiau, după obiceiul lor, să celebreze Yamsé și să dea coloniei spectacolul ciudatei sărbători, așteptată în anul acesta cu și mai multă curiozitate decît în anii precedenți.

Într-adevăr, de astă dată, o împrejurare neobișnuită avea să facă sărbătoarea mai măreață decît fusese în trecut. Mateloții indieni sînt împărțiți în două cete : mateloții de mare și mateloții de uscat ; pe cei de mare îi poți recunoaște după căpele verzi, iar pe cei de uscat, după căpele albe. De obicei, fiecare ceată în parte celebrează sărbătoarea cu cel mai mare lux și strălucire posibilă, căutînd să-și eclipseze rivala : din această întrecere ies deseori certuri, iar certurile degenerează și în bătăi ; mateloții de mare, mai săraci dar mai curajoși decît cei de uscat, cunoscînd bogăția adversarilor lor, se răzbună pe ei cu lovituri de ciomege și uneori chiar cu lovituri de sabie, iar poliția se vede obligată să intervină pentru a împiedica accidente mortale.

Dar în anul acesta, datorită intervenției eficace a unui intermediar necunoscut, animat fără îndoială de zelul lui religios, cele două cete renunțaseră la invidia lor și se alăturaseră una celeilalte, formînd una singură ; de asemenea, se răspîndise zvonul că solemnitatea va fi nu

numai paşnică, dar şi mult mai strălucitoare decît fusese vreodată în anii din urmă.

Deci, într-o localitate ca cea din insula France, unde existau atît de puţine distracţii, se înţelege cu cîtă nerăbdare era aşteptată această sărbătoare, ieşită din comun chiar pentru cei care de mici luau parte la ea.

Cu trei luni de zile înainte ea este ţinta tuturor conversaţiilor ; nu se vorbeşte decît de *gouhn*, care trebuie să fie principalul ornament al sărbătorii. Acum, după ce v-am făcut să înţelegeţi cam ce reprezintă această sărbătoare, să vă spunem ce este *gouhn*-ul.

Gouhn-ul este un fel de pagodă din bambus, de obicei construită în trei etaje descrescînde, acoperite cu hîrtii de toate culorile ; fiecare dintre aceste etaje se construieşte separat în cîte-o colibă pătrată, ca şi etajul ; colibei i se dărîmă unul din pereţi, ca să poată fi scos afară etajul *gouhn*-ului ; apoi cele trei etaje se transportă în cea de-a patra colibă, care, datorită înălţimii ei, va permite aşezarea etajelor unul peste altul. Acolo se asamblează şi se aduc ultimele îmbunătăţiri de amănunt ; pentru a se ajunge însă la un rezultat demn de treaba pe care şi-o propun, meteloţii aduc uneori, cu patru luni înainte, lucrătorii cei mai iscusiţi din toată colonia ; indieni, chinezi, negri liberi, negri sclavi colaborează laolaltă. Numai că acestora din urmă în loc să le plătească lor ziua de lucru, o plătesc stăpînilor lor.

Şi iată că acum, în dezordinea pagubelor suferite de fiecare, s-a aflat că acea colibă unde se lucra *gouhn*-ul, ajuns într-un stadiu de finisare, fiind aşezată la răspîntia muntelui Le Pouce, fusese adăpostită şi scăpase astfel de orice avarie. Nimic nu va lipsi deci acestei sărbători, căreia însuşi guvernatorul, în semn de bun sosit, ca o completare la toate distracţiile, mai acorda şi nişte premii, cu condiţia ca să alerge în cursă chiar proprietarii cailor, aşa cum este obiceiul gentilomilor călăreţi în Anglia.

Or, aşa cum se vede, totul contribuia la împlinirea acestei sărbători, care îi făcea să uite neajunsurile şi pagubele suferite de pe urma uraganului. Chiar de-a treia zi după catastrofă, pregătirile sărbătorii începură să şteargă amintirile supărătoare.

Numai Sara, contrar obiceiului şi absorbită de gînduri de nimeni ştiute, părea să nu fie cîtuşi de puţin atrasă de această solemnitate, care în anii trecuţi îi preocupase foarte mult spiritul ei de cochetărie. Într-adevăr, întreaga aristocraţie a insulei France avea obiceiul să asiste la cursele de cai, ca şi la Yamsé, aşezaţi fie în tribunele anume ridicate, fie în caleştile descoperite : şi într-un caz şi în celălalt, frumoasele creole din Port-Louis aveau ocazia să-şi etaleze eleganţa. Era deci foarte firesc ca toată lumea să se mire cum Sara, pe care o tulbura însăşi anunţarea datei unui bal sau a unui spectacol, rămînea de astă dată indiferentă faţă de tot ceea ce se petrecea în jurul ei. Chiar *ma mie* Henriette, care o crescuse şi putea citi în sufletul ei ca într-o carte, nu înţelegea nimic şi era îngrijorată.

Să ne grăbim să adăugăm că şi *ma mie* Henriette, a cărei întoarcere la Port-Louis nu am semnalat-o la timp datorită gravelor evenimente care s-au succedat şi pe care le-am povestit, pe lîngă şocul avut la rîul Negru, fusese cuprinsă de spaimă în noaptea uraganului, şi de îndată ce se oprise vîntul, o pornise spre Port-Louis ; de două zile deci se afla iarăşi lîngă eleva ei, a cărei stare neobişnuită, relatată de noi mai sus, o neliniştea în mod foarte serios.

De trei zile în viaţa fetei se operase o mare schimbare ; din momentul în care îl zărise pe Georges, imaginea şi vocea tînărului îi rămăseseră întipărite în minte ; de atunci nu o dată suspinase gîndindu-se la căsătoria ei cu Henri, căsătorie la care de zece ani îşi dăduse tacit consimţămîntul, şi nu-i trecuse niciodată prin minte că s-ar putea ivi ceva care să transforme această căsătorie într-o obligaţie cu neputinţă de îndeplinit. Însă încă din ziua dineului dat de guvernator, avea mereu temeri că se va condamna pe viaţă la nefericire dacă se va căsători cu vărul ei. În sfîrşit, cum am văzut, venise şi ziua cînd această teamă devenise nu numai o certitudine, dar îi şi făgăduise solemn lui Georges să nu fie a altuia decît a lui. Se înţelege că se găsea într-o situaţie care avea să dea mult de gîndit unei fete de 16 ani, şi de aceea toate sărbătorile şi toate frivolităţile cărora altădată le dădea o importanţă deosebită le considera acum fără nici un fel de valoare.

Nici domnii de Malmédie în ultimele cinci-şase zile nu fură scutiţi de unele griji : refuzul Sarei de a mai dansa cu oricare alt băiat din moment ce nu i se îngăduise să danseze cu Georges ; plecarea ei de la palatul guvernatorului tocmai cînd trebuia să înceapă balul, ea, care de obicei se retrăgea ultima de la astfel de petreceri ; tăcerea îndîrjită ori de cîte ori vărul sau unchiul ei aduceau în discuţie problema căsătoriei lor, toate acestea nu li se păreau deloc fireşti ; de aceea amîndoi hotărîseră să facă pregătirile de nuntă fără să i se mai spună nimic ; să fie înştiinţată numai cînd totul va fi gata. Le venea cu atît mai uşor cu cît niciodată nu fixaseră împreună cu ea o anume dată, şi cum tocmai împlinise 16 ani, domnii de Malmédie socotiră că era exact la vîrsta cînd se putea efectua căsătoria şi astfel îşi încheiau cu succes toate socotelile.

În ultimele trei-patru zile, grijile şi preocupările fiecăruia aruncau multă răceală şi stinghereală în relaţiile celor care locuiau în casa domnului de Malmédie. De obicei se adunau laolaltă de patru ori pe zi : dimineaţa, la ora 2 pentru prînz, la ora 5 cînd se servea ceaiul şi la ora 9, ora cinei.

Sara ceruse şi obţinuse să prînzească în camera ei ; astfel socotea că putea fi scutită de o oarecare jenă ; mai rămîneau însă trei întîlniri pe care nu le putea evita decît pretextînd vreo stare de indispoziţie. Dar un astfel de motiv nu-l putea invoca la infinit. De aceea se resemnase şi cobora la orele obişnuite.

A treia zi de la întîmplarea povestită, pe la ora 5, Sara era în salonul mare al familiei şi, aşezată lîngă fereastră, lucra la o broderie, fapt care o scutea să ridice ochii ; puţin mai la distanţă, *ma mie* Henriette pregătea ceaiul cu grija şi atenţia pe care o acordă englezoaicele acestei importante trebi, iar domnii de Malmédie, în picioare, în faţa căminului, discutau încet ; deodată uşa se deschise, şi Bijou îi anunţă pe lord Williams Murrey şi pe domnul Georges Munier.

Domnii de Malmédie, crezînd că nu au auzit bine, îl rugară să repete cele două nume ; Sara roşi şi-şi lăsă mai

jos capul deasupra broderiei, iar *ma mie* Henriette, care tocmai deschisese robinetul ceainicului, rămase într-atît de uimită, încît tot uitîndu-se, pe rînd, cînd la domnii de Malmédie, cînd la Sara, cînd la Bijou, apa clocotită, după ce umplu ceaşca, începu să curgă din ceainic pe masă şi de pe masă pe covor.

Bijou repetă cele două nume.

Domnul de Malmédie şi fiul său se uitară unul la altul miraţi ; apoi, dîndu-şi seama că trebuiau să iasă din această încurcătură, domnul de Malmédie-tatăl spuse :

— Poftește-i să intre.

Lord Murrey şi Georges îşi făcură apariţia.

Erau îmbrăcaţi în frac, ceea ce însemna că fac o vizită protocolară.

Domnul de Malmédie înaintă cîţiva paşi în întîmpinarea lor, în timp ce Sara se ridică roşindu-se şi, după o reverenţă timidă, se aşeză din nou sau mai bine zis căzu înapoi pe scaun, iar *ma mie* Henriette, observînd ce se întîmplase cu ceaiul, închise degrabă robinetul ceainicului.

Bijou, la un semn al stăpînului său, apropie două fotolii ; dar Georges se înclină, arătînd prin acest gest că va sta în picioare.

— Domnule, spuse guvernatorul adresîndu-se domnului de Malmédie, sînt împreună cu domnul Georges Munier, care a venit la mine să mă roage să-l însoţesc şi să sprijin în faţa dumneavoastră, prin prezenţa mea, o cerere pe care doreşte să v-o facă. Şi cum dorinţa mea foarte sinceră ar fi ca această cerere să-i fie satisfăcută, nu am înţeles să refuz intervenţia, care dealtfel îmi prilejuieşte cinstea de a vă revedea.

Guvernatorul se înclină şi cei doi bărbaţi răspunseră printr-un gest asemănător.

— Noi îi sîntem îndatoraţi domnului Georges Munier, spuse atunci domnul de Malmédie-tatăl ; am fi deci încîntaţi să îi fim agreabili în vreo problemă.

— Domnule, răspunse Georges, dacă prin spusele dumneavoastră vă referiţi la fericirea pe care am avut-o

de a o salva pe domnişoara de Malmédie, îngăduiţi-mi să vă asigur că îi sînt recunoscător lui Dumnezeu pentru că mi-a îndreptat paşii exact acolo unde am făcut ceea ce oricare altul ar fi făcut în locul meu. Dealtfel, adăugă el zîmbind, veţi vedea, domnule, că purtarea mea în această ocazie nu a fost lipsită de egoism.

— Mă iertaţi, domnule, dar nu vă înţeleg, îl întrerupse Henri.

— Fiţi liniştit, domnule, continuă Georges, nedumerirea dumneavoastră se va risipi de îndată, vă voi explica foarte clar.

— Vă ascultăm, domnule.

— Trebuie să mă retrag, unchiule ? întrebă Sara.

— Dacă aş îndrăzni să sper, spuse Georges, întorcîndu-se pe jumătate şi înclinîndu-se, că o dorinţă a mea ar avea vreun ecou asupra dumneavoastră, domnişoară, v-aş implora, dimpotrivă, să rămîneţi.

Sara se aşeză din nou. Pentru o clipă domni o tăcere stînjenitoare ; apoi domnul de Malmédie dădu semne de nerăbdare.

— Domnule, spuse Georges cu o voce perfect stăpînită, dumneavoastră îmi cunoaşteţi, sînt sigur, starea materială. Sînt posesorul a două milioane. Cer iertare dacă intru în aceste detalii, însă le cred absolut necesare.

— Cu toate acestea, domnule, interveni Henri, vă mărturisesc că nu înţeleg în ce măsură ne pot interesa pe noi astfel de detalii...

— De fapt, domnule, eu nu mă adresez dumneavoastră, spuse Georges, păstrînd acelaşi calm în ţinută şi în glas, în timp ce Henri manifesta o stare de nervozitate vizibilă ; ci mă adresez tatălui dumneavoastră.

— Permiteţi-mi să adaug, domnule, că nu înţeleg ce nevoie are tatăl meu de lămuririle acestea.

— Veţi înţelege, domnule, răspunse netulburat Georges. Apoi, privindu-l insistent pe domnul de Malmédie : Vin, continuă el, să vă cer mîna domnişoarei Sara.

— Şi pentru cine ? întrebă domnul de Malmédie.

— Pentru mine, domnule, răspunse Georges.

— Pentru dumneavoastră ? ! izbucni Henri, făcînd o mişcare pe care strașnica privire a tînărului mulatru o domoli de îndată.

Sara simţi că păleşte.

— Pentru dumneavoastră ? întrebă la rîndul lui domnul de Malmédie.

— Pentru mine, domnule, răspunse Georges înclinîndu-se.

— Dar, strigă domnul de Malmédie, ştiţi bine, domnule, că nepoata mea este destinată fiului meu !

— De către cine este destinată, domnule ? întrebă tînărul mulatru la rîndul său.

— De cine, de cine... Eh ! asta e ! de mine ! se bîlbîi domnul de Malmédie.

— V-aş ruga să ţineţi seama, domnule, răspunse Georges, că domnişoara Sara nu este fiica dumneavoastră, ci numai nepoata dumneavoastră ; ceea ce înseamnă că nu vă datorează decît o ascultare relativă.

— Dar, domnule, toată această discuţie cu dumneata mi se pare mai mult decît neobişnuită.

— Iertaţi-mă, spuse Georges, dar discuţia este, dimpotrivă, cît se poate de firească ; o iubesc pe domnişoara Sara ; cred că am datoria să o fac fericită ; îndeplinesc prin aceasta o dorinţă a inimii mele şi totodată o obligaţie a conştiinţei mele.

— Dar verişoara mea nu vă iubeşte pe dumneavoastră, domnule ! strigă Henri, lăsîndu-se furat de impetuozitatea caracterului lui.

— Vă înşelaţi, domnule, răspunse Georges, eu sînt însărcinat de domnişoara Sara să vă spun că mă iubeşte.

— Ea ? ea ? strigă domnul de Malmédie. Cu neputinţă !

— Te înşeli, unchiule, interveni Sara, ridicîndu-se şi venind către ei, domnul a spus întregul adevăr.

— Cum, Sara, îndrăzneşti ?... ţipă Henri, repezindu-se spre ea cu un gest care semăna a ameninţare.

Georges făcu o mişcare ; guvernatorul îl reţinu.

— Îndrăznesc să repet, răspunse Sara, cu o privire de suprem dispreţ faţă de gestul vărului ei, ceea ce i-am

spus domnului Georges. Viața pe care mi-a salvat-o îi aparține și niciodată nu voi fi a altuia.

Și, după ce spuse aceste cuvinte, plină de grație și în aceeași măsură de demnitate, cu un gest de regină îi întinse mîna lui Georges, care se înclină și i-o sărută.

— Ah, asta este prea mult !... strigă Henri, ridicînd o nuia pe care o ținea în mînă.

Dar la fel cum îl oprise pe Georges, lord Williams Murrey îl opri și pe Henri.

Georges se mulțumi să arunce un surîs disprețuitor domnului de Malmédie-fiul și, conducînd-o pe Sara pînă la ușă, se înclină pentru a doua oară. Sara salută la rîndul ei, făcu semn lui *ma mie* Henriette să o urmeze și ieșiră împreună. Georges se întoarse.

— Ați văzut ce s-a întîmplat, domnule, se adresă el domnului de Malmédie. Nu vă mai îndoiți probabil de sentimentele pe care le are domnișoara de Malmédie față de mine. Îndrăznesc deci să vă rog încă o dată să-mi dați un răspuns la cererea pe care am avut onoarea să v-o adresez.

— Un răspuns, domnule ? se miră la rîndul lui domnul de Malmédie. Un răspuns ? Aveți cutezanța să sperați că vă voi da un altul decît pe cel pe care îl meritați ?

— Eu nu vă impun răspunsul pe care trebuie să mi-l dați, domnule ; atît doar, oricare ar fi el, vă rog să-mi dați unul.

— Sînt convins că nu vă așteptați la altceva decît la un refuz ! strigă Henri.

— Pe domnul tatăl dumneavoastră îl întreb, și nu pe dumneavoastră, domnule, răspunse Georges ; lăsați-l pe tatăl dumneavoastră să-mi răspundă, iar noi vom vorbi după aceea despre chestiunile care ne privesc.

— Ei, bine, domnule, spuse domnul de Malmédie, înțelegeți că refuz categoric !

— Foarte bine, domnule, răspunse calm Georges ; mă așteptam la acest refuz ; dar demersul pe care l-am făcut acum pe lîngă dumneavoastră face parte din convențiile sociale, și de aceea l-am făcut.

Şi Georges îl salută pe domnul de Malmédie cu aceeaşi politeţe şi aceeaşi dezinvoltură ca şi cum nimic neplăcut nu s-ar fi petrecut între ei ; apoi, întorcîndu-se spre Henri, zise :

— Acum, domnule, între noi, vă rog. Este a doua oară că ridicaţi mîna asupra mea ; amintiţi-vă bine, prima oară cu o sabie, acum paisprezece ani... Şi spunînd acestea, îşi ridică părul şi arătă o cicatrice care îi brăzda fruntea. A doua oară, acum, cu această nuieluşă.

Şi arătă cu degetul nuiaua pe care încă o mai ţinea în mînă Henri.

— Ei şi ? întrebă Henri.

— Ei bine, spuse Georges, vă cer socoteală pentru amîndouă insultele. Sînteţi curajos, o ştiu, şi nădăjduiesc că veţi răspunde ca un bărbat la apelul pe care îl fac curajului dumneavoastră.

— Sînt bucuros, domnule, că îmi cunoaşteţi curajul, cu toate că părerea dumneavoastră îmi este absolut indiferentă, răspunse Henri rînjind ; aceasta mă ajută să nu mă simt stînjenit în răspunsul pe care am să vi-l dau.

— Şi care este acest răspuns, domnule ? întrebă Georges.

— Acest răspuns, domnule, este că cea de a doua cerere a dumneavoastră este cel puţin tot atît de deplasată ca şi prima. Eu nu mă voi bate cu un mulatru...

Georges se făcu îngrozitor de palid, totuşi, un surîs nedefinit îi rătăci pe buze.

— Este ultimul dumneavoastră cuvînt ? îl întrebă.

— Da, domnule, spuse rînjind Henri.

— Cum nu se poate mai bine, domnule, spuse Georges. Acum ştiu ce îmi rămîne de făcut.

Şi salutîndu-i pe domnii de Malmédie, se retrase, urmat de guvernator.

Cînd ajunse la uşă, lord Williams îi spuse lui Georges :

— Eu v-am prevenit, domnule...

— Tot ce mi-aţi spus, ştiam şi eu, milord, răspunse Georges ; dar eu m-am întors în insulă ca să împlinesc un destin. Trebuie deci să lupt pînă la capăt. Am de combătut o prejudecată. Va trebui să fiu înfrînt sau să

învinș. Pînă atunci, milord, vă rog să primiți toate mulțumirile mele.

Georges se înclină și, strîngînd mîna pe care i-o întinsese guvernatorul, traversă Grădina Companiei. Lord Murrey îl petrecu din ochi pînă cînd îl văzu dispărînd după colțul străzii Rampe. Apoi spuse, ca pentru sine, dînd din cap :

— Iată un om care merge direct spre pierzanie ; păcat, are ceva măreț în el !

XVII

CURSELE

Sîmbăta următoare începeau sărbătorile Yamsé ; și orașul, pentru acea zi, depusese atîta efort și cu atîta cochetărie înlăturase pînă și cele mai neînsemnate urme ale uraganului, încît nu se putea crede că, în urmă cu șase zile numai, fusese pe punctul de a fi desființat de pe fața pămîntului.

În zori, mateloții de mare și cei de uscat, adunați într-o singură ceată, ieșiră din lagărul malabar [1], situat în afara orașului între gîrla Pucelles și pîrîul Fanfaron, și precedați de o muzică barbară, la care concurau tamburine, flăuturi și ghitare, o porniră spre Port-Louis, ca să înceapă mult așteptata chetă ; cei doi șefi mergeau unul alături de celălalt, îmbrăcați potrivit grupului pe care îl reprezentau, unul cu a capă verde, celălalt cu o capă albă, fiecare ținînd în mînă o sabie scoasă din teacă, în vîrful căreia era înfiptă o portocală. În urma lor veneau doi mollahi [2], fiecare ținînd în brațe, cu amîndouă mîinile, o farfurie mare, plină cu zahăr și petale de trandafiri de China ; apoi, în urma mollahilor, venea în ordine întreaga falangă indiană.

Cheta începu de la primele case ale orașului ; căci, fără îndoială, din spirit de egalitate, cei care fac cheta nu ocolesc nici cele mai modeste colibe, ofranda lor, la fel ca a celor mai bogate case, fiind destinată să acopere o parte a marilor cheltuieli pe care întreaga populație

[1] Locuit de oameni veniți de pe coasta Malabar a golfului Oman.

[2] Mollah — personaj oficial musulman.

săracă le face pentru a realiza o ceremonie cît mai solemnă cu putință. Dealtfel, trebuie spus, ceremonialul și maniera în care se efectuează cheta păstrează urmele orgoliului oriental și, departe de a fi umil și servil, cel care face această treabă afișează un aer nobil și impresionant. După ce șefii, în fața cărora se deschid toate ușile, îi salută pe stăpînii casei prin aplecarea săbiilor, mollahul înaintează și le oferă zahăr și petale de trandafiri. În acest timp, alți indieni aleși anume de către șefi strîng în farfurii daniile care li se fac ; apoi toată lumea se retrage spunînd : „Salam". Ei nu par deloc a avea aerul că primesc o milostenie, ci că invită persoanele străine cultului lor la o comuniune simbolică, împărțind cu ei frățește cheltuielile cultului lor și ofrandele religiei lor.

În vremuri obișnuite, cheta se face nu numai la toate casele orașului, dar și la bordurile navelor care sînt ancorate în port, aceasta intrînd în obligațiile mateloților de mare. Numai că, de data aceasta, cheta se dovedea foarte modestă, majoritatea navelor fiind atît de avariate de pe urma uraganului, încît căpitanii lor păreau a avea ei mai multă nevoie de ajutor decît ar putea da altora.

Totuși, chiar în momentul în care cei cu cheta se aflau în port, o navă semnalată dealtfel în zori apăru între reduta Labourdonnaie și fortul Blanc sub pavilion olandez și intră cu toate pînzele sus, salutînd fortul, care îi întoarse, la rîndul lui, salutul. Nu încăpea nici o îndoială că vasul fusese la o depărtare apreciabilă de insulă pe timpul dezlănțuirii furtunii, pentru că nu îi lipsea nici un catarg, nici o parîmă, și înainta înclinat, cu grație, de parcă mina vreunei zeițe a mării l-ar fi vrăjit să plutească pe suprafața apei. De departe și cu ajutorul lunetelor se putea distinge pe punte tot echipajul îmbrăcat în uniforma de sărbătoare a regelui Wilhelm, încît se putea crede cînd îi vedeai îmbrăcați astfel că vin anume să asiste la o ceremonie. Se poate deci presupune cu ușurință că, datorită acestei înfățișări generale, vasul deveni de îndată ținta celor doi șefi.

Și iată că nici nu aruncă bine ancora, și șeful lascarilor de mare se și urcă într-o barcă și, însoțit de purtătorii de

farfurii şi de o duzină dintre oamenii lui, se îndreptă spre vas ; văzut de aproape, acesta nu dezmintea cu nimic părerea bună care o făcuse de la distanţă.

În adevăr, dacă vreodată curăţenia olandeză, atît de renumită în cele patru colţuri ale lumii, ar fi meritat o laudă fără rezerve, o merita pe deplin această frumoasă navă, care părea un exemplu plutitor ; puntea spălată, ştearsă, frecată, putea să rivalizeze prin eleganţă cu parchetul celui mai elegant salon. Toate ornamentele străluceau ca aurul ; scările, făcute din cel mai preţios lemn de India, păreau mai degrabă ornamente decît obiect de utilitate imediată. Cît despre arme, aveau aspectul armelor de mare lux, destinate mai curînd unui muzeu de artilerie decît arsenalului unui vas.

Căpitanul Van den Broek, astfel se numea stăpînul acestei nave încîntătoare, cînd îi văzu pe lascari înaintînd, păru să ştie despre ce era vorba, căci apăru la capul scării să-l primească pe şeful lor ; şi după ce schimbă cu el cîteva cuvinte, ceea ce dovedea că mai navigase prin mările Indiei, nu depuse pe farfuria care i se prezentă vreo monedă de aur sau de argint, ci un diamant frumos, care putea valora o sută de ludovici, scuzîndu-se că nu avea pentru moment bani asupra lui şi rugîndu-l pe şeful lascarilor de mare să se mulţumească şi cu această ofrandă ; darul oferit depăşea atît de mult previziunile bravului sectant al lui Ali şi se potrivea atît de puţin cu zgîrcenia obişnuită a compatrioţilor lui Jean de With [1], încît şeful lascarilor rămase o clipă încremenit, nevenindu-i să ia în serios asemenea risipă ; doar cînd generosul Van den Broek îl asigură, repetîndu-i de mai multe ori, că diamantul aparţine de acum înainte grupului schyt, pentru care avea cea mai mare simpatie, şeful lascarilor îi mulţumi, prezentîndu-i chiar el farfuria cu petale de trandafiri presărate cu zahăr. Căpitanul luă puţin, le duse la gură şi le mestecă, spre marea satisfacţie a indienilor, care nu părăsiră puntea ospitalierului vas decît după multe temeneli ; apoi lascarii îşi continuară cheta, povestind

[1] *Jean de With* (1625—1672), ilustru om de stat olandez, celebru pentru virtuţile sale republicane, abilitatea diplomatică şi simplitatea cumpătată a vieţii sale.

tuturor despre norocul picat din cer ; cu toate acestea, nimeni nu se grăbi să imite gestul generosului căpitan.

Astfel trecu timpul, fiecare pregătindu-se grijuliu pentru sărbătoarea de a doua zi, în loc să se bucure de cea din ziua respectivă, care fusese de fapt prologul acesteia.

A doua zi urmau să aibă loc cursele de cai. De obicei ele reprezentau un eveniment deosebit în insula France ; de această dată însă fiind organizate cu ocazia sărbătorii Yamsé şi mai ales oferite de guvernator, ele trebuiau să depăşească toate aşteptările.

Ca întotdeauna, Cîmpul lui Marte era locul desemnat pentru petrecere ; de aceea, încă din zori, tot terenul rămas liber era înţesat de spectatori ; căci, deşi marea cursă a protipendadei constituia principala atracţie a zilei, ea nu era totuşi singura : urma să fie precedată de nişte curse groteşti, care, pentru marea masă a oamenilor, prezentau o atracţie tot atît de mare, întrucît ei înşişi erau actorii. Aceste distracţii premergătoare se compuneau din trei probe : cursa după porc, cursa în saci şi cursa de ponei. Fiecare din ele, ca şi marea cursă, avea un premiu oferit de guvernator. Astfel, învingătorul la cursa de ponei primea o splendidă puşcă, făcută de Menton [1], cu două focuri ; învingătorul la cursa în saci, o splendidă umbrelă ; şi învingătorul la cursa după porc îşi lua drept premiu chiar porcul.

Premiul marii curse consta într-o cupă de argint aurit, modelat astfel, încît devenea preţioasă tocmai din cauza lucrăturii şi nu a metalului din care era făcută.

Încă din zori, cum am spus, terenurile rezervate publicului erau înţesate de spectatori, dar abia pe la 10 dimineaţa începu să-şi facă apariţia societatea aleasă din insulă. Ca şi la Londra sau la Paris, în fine ca peste tot unde sînt curse, tribunele fuseseră rezervate celor din lumea bună ; dar fie dintr-un capriciu, fie ca să nu se confunde între ele, femeile frumoase din Port-Louis hotărîseră să asiste la curse în caleştile lor şi, cu excepţia celor invitate să ia loc lîngă guvernator, toate se opriră în faţa intrării

[1] Se presupune că Menton era un armurier renumit al epocii.

sau în apropiere, lăsînd locurile din tribună la dispoziția burgheziei sau a negustorilor mijlocii ; cît despre tineri, cea mai mare parte dintre ei erau călări și se pregăteau să-i urmeze pe alergători în cercul interior, în timp ce amatorii, membrii „Jockey" Clubului din insula France, stăteau pe hipodrom, angajînd pariuri cu largheța specifică risipei creolilor.

La ora 10 și jumătate întregul Port-Louis era în Cîmpul lui Marte. Printre cele mai frumoase femei și în caleștile cele mai elegante se remarcau domnișoara Couder, domnișoara Cypris de Gersigny, pe vremea aceea una dintre cele mai frumoase fete, iar astăzi una dintre cele mai frumoase femei din insula France, al cărei minunat păr negru devenise proverbial chiar în saloanele pariziene ; în sfîrșit, cele șase domnișoare Druhn, atît de blonde, atît de albe, atît de strălucitoare și grațioase, încît trăsurii în care ieșeau la plimbare i se spunea coșul cu trandafiri. [1]

De altfel, chiar și tribuna guvernatorului putea fi demnă în ziua aceea să poarte numele trăsurii domnișoarelor Druhn. Cine nu a călătorit în colonii, și mai cu seamă cine nu a vizitat insula France, nu-și poate face o idee despre farmecul și grația tuturor acelor chipuri creole, cu priviri catifelate și părul ca smoala, în mijlocul cărora, ca niște flori din nord, răsăreau cîteva tinere englezoaice, palide, cu pielea transparentă, cu părul aerian, cu gîtul ușor înclinat. După toate probabilitățile, în ochii tuturor tinerilor, buchetele de flori pe care frumoasele spectatoare le țineau în mîini puteau fi premii cu mult mai prețioase decît toate cupele lui Odiot, decît toate armele lui Menton și decît toate umbrelele lui Verdier, pe care, în minunata lui generozitate, le oferea guvernatorul.

În rîndul întîi din tribuna lordului Williams stătea Sara, așezată între domnul de Malmédie și *ma mie* Henriette ; în ce îl privește pe Henri, era pe turf, ținînd pariurile care se puneau împotriva lui, care, trebuie s-o spunem, erau destul de puține, pentru că, în afară de faptul că

[1] Domnișoarele Druhn — în realitate de Rune — sînt citate în *Dictionaire de biographie mauricienne* al lui Auguste Toussaint (1943).

era un excelent călăreț, și chiar renumit în curse, mai avea la acea vreme și un cal care trecea drept cel mai iute din cîți se văzuseră pînă atunci în insulă.

La ora 11, muzica garnizoanei, plasată între cele două tribune, dădu semnalul primei curse : cum am spus, cursa cu porcul.

Cititorul poate cunoaște acea glumă grotescă practicată în multe sate din Franța : se unge cu untură coada unui porc și pretendenții încearcă unii după alții să oprească din mers animalul, dar nu au voie să-l apuce decît de coadă.

Cel care reușește să-l oprească, este învingătorul. De astă dată, cu toate că era o întrecere publică și fiecare putea și avea dreptul să ia parte la ea, nu se înscrisese încă nimeni.

Doi negri aduseră animalul : era un porc nemaipomenit, foarte mare, uns cum trebuia și gata să intre în arenă. Cînd îl văzură, toți începură să strige și — negri, indieni, malaezi, malgași și indigeni — rupînd bariera respectată pînă atunci, se năpustiră spre animal, care, înspăimîntat de această învălmășeală, o rupse la fugă.

Dar pentru ca bietul animal să nu poată scăpa de urmăritorii lui, fuseseră luate toate măsurile : picioarele din față erau legate de cele dinapoi, ca ale cailor care urmează să învețe să meargă în buiestru. Porcul, neputînd să fugă prea repede, este ajuns în curînd, și încep dezamăgirile.

Cum e ușor de presupus, șansele unui asemenea joc nu sînt de partea celor care încep cursa. Coada, proaspăt unsă, alunecă și nu poate fi prinsă. Și porcul scapă astfel fără greutate ; dar pe măsură ce stratul de untură se ia pe mîinile concurenților, animalul ajunge, încetul cu încetul, să-și dea seama că pretențiile celor care vor să-l prindă nu sînt atît de absurde cum socotise el la început. Și atunci încep grohăiturile, însoțite de țipete stridente și ascuțite. Din timp în timp, cînd atacul este mai violent, porcul se întoarce împotriva adversarilor mai îndîrjiți, iar aceștia, potrivit gradului de curaj cu care i-a înzestrat natura, își continuă sau nu îndrăcita cursă. În sfîrșit, vine momentul în care coada, lipsită de orice înșelătorie și

redusă la propria-i esență, nu mai alunecă decît foarte puțin și chiar sfîrșește prin a-și trăda stăpînul, care în zadar se mai zbate, grohăie și țipă, că tot se vede adjudecat învingătorului, în aclamațiile generale.

De data aceasta, cursa își urmă goana obișnuită. Bietul animal se descotorosi cu mare ușurință de primii lui urmăritori și, cu toate că era stingherit de legăturile de la picioare, începu să se apropie de marea masă a martirilor. O duzină din cei mai buni și mai viguroși alergători se înverșunară pe urmele lui, alergînd care mai de care să apuce coada încolțitului animal cu o asemenea iuțeală, încît nu-i dădea acestuia nici o clipă de răgaz, și deși se zbătea curajos, clipa înfrîngerii lui se apropia. În sfîrșit, cinci sau șase dintre concurenți renunțară, cu respirația pierdută, gîfîind. Dar, pe măsură ce numărul pretendenților scădea, creșteau șansele celor care rezistau, aceștia intețindu-și energia și îndemînarea și datorită încurajărilor și strigătelor spectatorilor.

Printre concurenți și printre cei care păreau hotărîți să prelungească aventura pînă la capăt se găseau și două din vechile noastre cunoștințe : Antonio Malaezul și Miko-Miko, chinezul. Amîndoi urmăreau porcul de la începutul cursei și nu îl pierduseră o clipă ; de mai bine de o sută de ori coada le alunecase din mînă ; dar de fiecare dată simțiseră progresul pe care îl făceau și toate tentativele cu care dăduseră greș în loc să-i descurajeze, îi înflăcărase și le dăduse forțe noi. În sfîrșit, după ce își istoviră toți concurenții, ajunseră să nu mai rămînă decît ei doi. Lupta deveni cu adevărat interesantă și de-abia atunci se încheiară pariuri serioase.

Cursa mai dură aproape zece minute ; după ce făcuse aproape tot înconjurul cîmpului de manevră, porcul venise din nou la ceea ce se numește în termen de vînătoare hăituială, urlînd, grohăind și întorcîndu-se, fără ca această apărare eroică să-i intimideze cît de cît pe cei doi dușmani ai lui, care se repezeau pe rînd să-l apuce de coadă, cu o regularitate demnă de păstorii lui Virgiliu. În sfîrșit, Antonio îl opri o clipă pe fugar și asistența îl și crezu învingător. Animalul însă, adunîndu-și toată forța, se scutură atît de viguros, încît pentru a suta oară poate coada

lunecă iarăşi din mîinile Malaezului ; Miko-Miko, la pîndă, o apucă de îndată şi toţi sorţii care păruseră să fie de partea lui Antonio se întoarseră în favoarea lui. Demn de încrederea pe care o pusese în el o parte dintre spectatori, îl văzură cum se cramponează cu amîndouă mîinile, înţepenindu-se pe picioare, lăsîndu-se tîrît, împotrivindu-se din răsputeri, urmărit de Malaez, care dădea din cap în semn că socotea partida ca şi pierdută, dar care stătea totuşi la pîndă, gata să-i ia locul, alergînd pe lîngă porc cu braţele atîrnate şi frecîndu-şi mîinile de nisip aproape fără să fie nevoie să se aplece. Din păcate, o atît de lăudabilă îndîrjire se arătă curînd fără folos. Miko-Miko părea pe punctul de a lua premiul. După ce porcul îl tîrîse pe o distanţă de vreo zece paşi, se oprise o clipă gîfîind şi făcînd eforturi vizibile să scape. Porcul şi Miko-Miko rămaseră astfel nemişcaţi, fiecare făcînd eforturi violente — unul pentru a continua să fugă, celălalt pentru a rămîne pe loc — în puternicele aplauze şi aclamaţii ale mulţimii. Această pîndă între animal şi om, dură cîteva secunde ; deodată, cei doi adversari se despărţiră brusc. Animalul se rostogoli înainte, Miko-Miko se rostogoli înapoi, executînd amîndoi aceeaşi mişcare, cu singura diferenţă că unul se rostogolea pe burtă iar celălalt pe spate. Antonio Malaezul se repezi imediat, bucuros, sigur de data aceasta de victorie, în strigătele de încurajare ale celor care mizaseră pe mîna lui. Dar bucuria Malaezului nu ţinu mult şi deznădejdea lui fu cumplită. Cînd să apuce animalul de coadă, aşa cum stătea scris în regulament, căută coada în zadar. Bietul animal nu o mai avea. Rămăsese în mîinile lui Miko-Miko ; acesta tocmai se ridica de pe jos triumfător, arătînd mulţimii trofeul şi cerînd o judecată imparţială.

Pentru prima oară se întîmpla aşa ceva. Judecătorii chibzuiră şi deliberară liniştiţi, apoi, cu majoritatea de trei contra două voci, declarară că „întrucît Miko-Miko a oprit fără îndoială animalul, iar dacă animalul nu s-ar fi îndîrjit să rămînă fără coadă, tot învins de Miko-Miko ar fi fost, Miko-Miko trebuia să fie considerat învingător".

După care Miko-Miko fu strigat şi i se înmînă autorizaţia de a-şi lua în stăpînire premiul, care de acum

înainte îi aparţinea. La care chinezul răspunse prin semne că a înţeles ; apoi îşi apucă trofeul de picioarele din spate, determinîndu-l astfel să meargă înaintea lui ca o roabă.

Antonio se retrase în mulţime bombănind, mulţimea făcîndu-i loc cu acel instinct al dreptăţii pe care o acordă totdeauna marilor nefericiţi.

Şi aşa cum se întîmplă de obicei la sfîrşitul spectacolelor care au ţinut atenţia încordată, printre spectatori se produseră o mare agitaţie şi freamăt ; dar cînd se auzi că se anunţă începerea celei de a doua întreceri, cursa cu sacii, fiecare se declară mulţumit de primul spectacol şi îşi reluă locul ca să nu riste să piardă nici cea mai mică mişcare din cel de al doilea.

Distanţa pe care o aveau de străbătut concurenţii era de la mila Dreaper pînă la tribuna guvernatorului, adică aproape o sută cincizeci de paşi. La semnalul dat, alergătorii, în număr de cincizeci, ieşiră ţopăind dintr-o cabană ridicată anume şi veniră să se aşeze în ordinea stabilită şi să se alinieze.

Nu trebuie să ne mirăm de numărul considerabil al concurenţilor care se prezentaseră pentru această cursă : premiul, cum am spus, era o umbrelă deosebită, iar umbrela, în colonii şi mai cu seamă în insula France, a fost totdeauna o ambiţie a negrilor. De unde le vine această ambiţie ajunsă un fel de idee fixă ? Nu ştie nimeni, şi chiar oameni mai documentaţi decît mine au făcut cercetări pe cît de temeinice, tot pe atît de infructuoase. Deci consemnăm acest lucru pur şi simplu, fără să-i stabilim vreo cauză. Guvernatorul fusese cu alte cuvinte foarte bine sfătuit să aleagă umbrela drept premiu al cursei în saci.

Nu credem că există vreun cititor care să nu fi văzut, cel puţin o dată în viaţă, o cursă asemănătoare : fiecare dintre aspiranţii la premiu este băgat într-un sac, iar gura sacului este închisă la gîtul concurentului, avînd deci trupul, braţele şi picioarele înăbuşite în sac. Astfel că nu mai e vorba de a alerga, ci de a sări ; or, acest gen de cursă grotescă devenea şi mai caraghioasă decît se voia din cauza capetelor ieşite din saci şi care ofereau o gamă teribilă de culori ; trebuie menţionat că această cursă,

ca și cea a porcului, erau lăsate la alegerea negrilor și a indienilor.

Pe primul loc al numeroaselor victorii în astfel de curse se numărau Télémaque și Bijou, care își însușiseră și ei ura stăpînilor lor și de aceea rareori se întîlneau fără să schimbe între ei cîteva înjurături și insulte care, trebuie s-o spunem, spre gloria curajului lor, degenerau în serioase schimburi de pumni ; dar de data aceasta, cu mîinile și picioarele captive, se mulțumeau doar să se privească furioși peste capetele altor trei-patru concurenți. Tocmai în momentul pornirii, un al cincizecișiunulea concurent ieși țopăind din cabană și veni să se alăture cetei : era învinsul din cursa precedentă, Antonio Malaezul.

Cînd se dădu semnalul, toți o porniră ca o ceată de canguri, sărind într-un fel foarte caraghios, ciocnindu-se dîndu-se peste cap, rostogolindu-se, ridicîndu-se din nou, ciocnindu-se și căzînd iar. Pe distanța primilor pași nu se putu prevedea care va fi viitorul învingător : vreo doisprezece dintre ei se urmăreau atît de strîns, iar căderile erau atît de neașteptate, schimbînd într-atîta aspectul lucrurilor, încît într-o clipă primii se pomeneau ultimii iar ultimii, primii. Totuși, trebuie s-o spunem, printre cei mai experimentați și mereu în fruntea celorlalți se observau Télémaque, Bijou și Antonio. La o sută de pași de punctul de pornire, numai ei rămăseseră, și lupta urma bineînțeles să se dea numai între ei trei.

Antonio, cu viclenia lui știută, își dăduse seama, fără să fie nevoie să se gîndească prea mult, cîtă ură se oglindea în privirile furioase pe care și le aruncau Bijou și Télémaque și se bizuia pe această ură cel puțin cît se bizuia pe sprinteneala lui. Și cum din întîmplare se găsea între cei doi, separîndu-i, astfel, pe unul de celălalt, vicleanul malaez profită de una din numeroasele lui căderi ca să se rostogolească într-o parte și astfel să-i lase pe cei doi adversari unul lîngă celălalt. Ceea ce prevăzuse se și întîmplă. Bijou și Télémaque, imediat ce văzură dispărut obstacolul care îi separa, se apropiară, se priviră în ochi din ce în ce mai fioroși, scrîșnind din dinți ca maimuțele care își dispută o nucă, și începură să-și arunce cuvinte grele ; din fericire, împiedicați în saci, nu puteau trece de la vorbă la acțiune.

Dar se vedea cu uşurinţă, după zbuciumul pînzei, că mîinile lor aveau un neastîmpăr puternic, vrînd să răzbune injuriile pe care şi le spuneau. Dealtfel, mînaţi de ura lor reciprocă, se apropiaseră gata să se atingă, în aşa fel încît la fiecare salt se atingeau, înjurîndu-se mai tare şi făgăduindu-şi că, de îndată ce vor ieşi din capcana sacului, se va încinge între ei o luptă mai îndîrjită decît fusese vreodată ; şi în acest timp Antonio Malaezul cîştiga mereu teren.

Cînd îl văzură pe Malaez că le-o luase înainte cu cinci sau şase paşi, suspendară ostilităţile într-o clipă : amîndoi încercară prin salturi şi sărituri mai gigantice decît făcuseră pînă acum să recîştige avantajul pierdut, şi amîndoi, într-adevăr, îl recîştigau văzînd cu ochii, mai cu seamă Télémaque ; după o nouă cădere a adversarului, pentru Télémaque se întrezări o nouă şansă. Deodată căzu şi Antonio, şi oricît de repede încercă să se ridice, Télémaque se afla tot în frunte.

Situaţia devenea cu atît mai dramatică cu cît nu erau decît la vreo zece metri de punctul terminus ; de aceea Bijou scoase un adevărat răget şi, printr-un efort disperat, se apropie de rivalul său : dar Télémaque nu era omul care să se lase întrecut. Continuă să facă salturi cu o elasticitate crescîndă, şi văzîndu-l, fiecare putea să jure că umbrela îi şi aparţinea. Dar Télémaque făcu o mişcare greşită, se clătină o clipă, în mijlocul strigătelor mulţumii, şi căzu ; dar în cădere, fără să uite o clipă ura care îl măcina, se răsuci în aşa fel încît să-i taie drumul lui Bijou. Acesta, prins în cursă, nu putu să-l ocolească, se lovi de Télémaque şi se rostogoli şi el în praf.

Şi atunci, în aceeaşi clipă, amîndoi se gîndiră la acelaşi lucru ; decît să cîştige un duşman, mai bine să cîştige un al treilea. De aceea, spre marea surprindere a spectatorilor, cei doi saci, în loc să se ridice şi să-şi continue îndrăcita cursă, de îndată ce se ridicară în picioare, se şi năpustiră unul împotriva celuilalt, bătîndu-se cu pumnii atît cît le îngăduia strînsoarea pînzei în care erau închişi, în timp ce Antonio îşi continua liniştit cursa, liber de orice piedică, fără să mai fie ameninţat de vreun rival ; lupta celor doi era mai îndîrjită şi, încolăcindu-se ca şerpii, în lipsa picioarelor şi a mîinilor, se muşcau pătimaş.

Şi iată-l pe Antonio triumfător, ajungînd la capăt şi căpătînd umbrela pe care o şi desfăcu în aplauzele mulţimii, mai puţin a negrilor, care pizmuiau norocul preafericitului care poseda o asemenea comoară.

Pe Bijou şi Télémaque, care în acest timp continuaseră să se sfîşie cu dinţii, reuşiră să-i despartă. Bijou se alese cu o bucată de nas lipsă şi Télémaque fără o bucată de ureche.

Acum venea rîndul cursei poneilor ; vreo treizeci de cai mici, toţi originari din Timor şi din Pegu, ieşiră din incinta rezervată, încălecaţi de jochei indieni, malgaşi sau malaezi. Apariţia lor fu salutată cu freamăt general, pentru că această cursă face şi ea parte din acele distracţii care recreează cel mai mult populaţia neagră a insulei. Într-adevăr, acei cai mici, pe jumătate sălbatici şi încă nedomesticiţi, au în chiar independenţa lor mult mai mult neprevăzut decît caii obişnuiţi. O mie de strigăte izbucniră dintr-odată, încurajîndu-i pe jocheii oacheşi, sub care sălta acea turmă de demoni, încît fu nevoie de toată forţa şi toată îndemînarea călăreţilor ca să-i stăpînească, într-atît dădeau semne de nerăbdare şi într-atît nu mai puteau aştepta semnalul de plecare. Guvernatorul făcu un gest, şi semnalul aşteptat se auzi.

Toţi o porniră, sau, mai bine zis, îşi luară zborul, căci mai degrabă păreau un cîrd de păsări zburînd la nivelul pămîntului decît o herghelie. Dar abia ajunseră în faţa mormîntului Malartic, că, după obiceiul lor, începură să se eschiveze şi jumătate dintre ei o luară spre pădurea întunecată, ducîndu-i ei pe călăreţi, împotriva eforturilor acestora de a-i menţine în cîmpul de manevre. La pod, o treime din cei rămaşi dispăru, astfel că în apropiere de mila Dreaper nu mai rămaseră decît şapte sau opt ; încă doi sau trei, descotorosindu-se de jocheii lor, alergau singuri fără ţintă.

Cursa poneilor trebuia să aibă două tururi de pistă ; cai şi călăreţi trecură deci prin faţa sosirii fără să se oprească, părînd un vîrtej dus de vînt ; apoi, la turnantă, dispărură. Atunci se auziră mai întîi strigăte puternice, apoi rîsete, apoi nimic, şi se aşteptă degeaba. Toţi caii se eschivaseră

şi nu mai rămăsese în cursă decît unul singur ; toţi dispăruseră : unii în pădurea Chateau-d'Eau, alţii la pîrîurile adînciturii şi restul la pod. Trecură astfel zece minute.

Apoi, deodată, către urcuşul drumului apăru un cal fără călăreţ ; el intrase în oraş, ocolise prin faţa bisericii, şi se întorsese printr-una din străzile ce duceau în cîmpul de manevre şi, fără să fie condus, îşi continua cursa după capriciul lui, din instinct, în timp ce unul după altul se vedeau apărînd şi ceilalţi, revenind din toate părţile, dar revenind prea tîrziu ; într-o clipă, calul fără călăreţ, care reapăruse primul, străbătu distanţa pînă la linia de sosire, depăşi acest punct cu vreo cincizeci de paşi, apoi se opri singur, ca şi cum ar fi înţeles că el cîştigase.

Premiul la această probă, cum am spus, era o armă strașnică de Menton, care fu remisă proprietarului inteligentului animal, un colonist pe nume M. Saunders.

În acest timp ceilalţi soseau din toate părţile, asemenea unor porumbei alungaţi de un erete şi, porniţi în stol, se întorc unul cîte unul la porumbar.

Nu se pierduseră decît şapte sau opt cai, pe care îi găsiră prin împrejurimi chiar a doua zi.

Venea acum rîndul adevăratei curse : de aceea se făcu o pauză de o jumătate de oră ; se distribuiră în acest timp programele şi se încheiară pariurile.

Printre cei care pariau cel mai pătimaş era căpitanul Van den Broek ; coborîse de pe vasul său şi, ducîndu-se direct la Vigier, cel mai bun aurar din oraş, renumit pentru probitatea sa, schimbase diamante pentru o sută de mii de franci în bancnote şi în aur ; şi acum făcea faţă celor mai îndrăzneţi sportivi, ţinînd toate pariurile şi, ce era mai surprinzător, mizînd totul pe un cal al cărui nume, Antrim, nu-l auzise nimeni pînă atunci în insulă.

Se înscriseseră în cursă patru cai :

Restauration, al colonelului Dreaper ;

Virginie, al domnului Rondeau de Courcy ;

Gester, al domnului Henri de Malmédie şi

Antrim, al domnului — numele său fiind înlocuit cu două steluţe.

Cel mai mare dintre pariuri se pusese pe Gester şi pe Restauration, care, la întrecerile din anul precedent, primiseră toate onorurile posibile. Acum se punea cu atît mai multă bază pe ei cu cît erau încălecaţi chiar de stăpînii lor, amîndoi excelenţi călăreţi ; cît despre Virginie, era prima dată cînd alerga.

Şi iată că fără să ţină cîtuşi de puţin seama de sfaturile şi sugestiile amicale care i se dădeau — cei din jur socotind că se comporta ca un adevărat nebun — căpitanul Van den Broek continua să parieze pe Antrim, ceea ce nu făcea decît să excite curiozitatea pentru cal şi călăreţ, amîndoi necunoscuţi.

Cum nu se mai îndeplinea formalitatea cîntăririi, deoarece caii urmau să fie încălecaţi de chiar stăpînii lor, nimeni nu se mira că sub cort, la un loc cu ceilalţi, nu-l vedea nici pe Antrim, nici pe gentilomul care se ascundea sub anonimatul celor două steluţe, şi fiecare presupunea că va apărea chiar în clipa pornirii, luînd astfel loc în rîndul rivalilor săi.

Într-adevăr, cînd caii şi călăreţii ieşiră din incintă, dinspre tabăra malabară ţîşni şi calul mult aşteptat ; înfăţişarea călăreţului, în loc să risipească nedumeririle generale, dimpotrivă, le incită şi mai mult ; îmbrăcat într-un costum egiptean ale cărei broderii bogate se vedeau de sub un burnuz care îi acoperea jumătatea feţei, călărea arăbeşte, cu scări scurte, iar calul, ca o apariţie de vis, era acoperit turceşte cu un valtrap. Dealtfel, de cum îl vedeai, puteai să-ţi dai seama că tînărul era un călăreţ desăvîrşit. Iar despre cal nimeni nu se mai îndoi că acesta şi nu altul era cel înscris sub numele de Antrim şi păru să justifice într-adevăr încrederea pe care o avusese în el căpitanul Van den Broek, într-atît era de rasat, mlădios şi perfect identificat cu stăpînul lui.

Nimeni nu recunoscu nici calul, nici călăreţul ; dar cum înscrierile concurenţilor se făcuseră la guvernator şi cum pentru guvernator nu existau necunoscuţi, se respectă acest incognito al noului-sosit : o singură persoană bănui cine se ascundea sub acel burnuz şi, roşindu-se, se aplecă

peste balustradă ca să privească mai bine și să se asigure de adevăr. Această persoană era Sara.

Alergătorii se așezară în linie ; numai patru erau, cum am spus, căci reputația lui Gester și a lui Restauration îi îndepărtase pe toți ceilalți concurenți ; fiecare era convins că disputa se va da numai între cei doi.

Cum aceasta nu era decît o cursă de gentlemani și cum bucuria spectatorilor trebuia prelungită cît mai mult, juriul stabilise să se facă două tururi în loc de unul ; fiecare cal avea astfel de parcurs o distanță de aproape trei mile, adică o leghe, dîndu-se astfel cailor de fond mult mai multe șanse.

La semnalul dat, toți caii porniră odată ; dar acest start nu lăsa să se prevadă nimic. La jumătatea primului tur, Virginie, care, repetăm, concura pentru prima oară, cîștigase un avans de aproape treizeci de pași ; imediat în spatele ei venea Antrim, Restauration și Gester alergînd mult în urmă, reținuți de călăreții lor. La panta care urmă, adică la aproape două treimi distanță, Antrim cîștigase o jumătate de lungime, în timp ce Restauration și Gester se apropiaseră cu zece pași ; trebuiau să mai treacă o dată, și fiecare spectator se apleca în față, bătea din palme și încuraja alergătorii ; deodată Sara, fie din întîmplare, fie cu intenție, lăsă să-i cadă buchetul de flori. Necunoscutul îl văzu și, fără a-și încetini cursa, cu o minunată îndemînare, se lăsă ușor sub pîntecele calului, în genul călăreților arabi care iau de jos djeridul [1], apucă buchetul căzut, o salută pe frumoasa lui stăpînă și își continuă drumul, pierzînd abia zece pași, pe care nu se arătă cîtuși de puțin grăbit să-i recîștige.

La mijlocul celui de-al doilea tur, Virginie era ajunsă de Restauration pe care Gester îl urma la o lungime, în timp ce Antrim rămînea mereu la șapte sau opt pași în urmă ; dar, cum călărețul lui nu îl grăbea nici cu cravașa, nici din pinteni, se înțelegea că această mică întîrziere nu însemna mare lucru și că va cîștiga distanța pierdută exact cînd va socoti potrivit.

[1] Djerid — suliță sau lance arabă, înfiptă în pămînt, și pe care călărețiii trebuie să o smulgă din galop în timpul petrecerii.

La pod, Restauration se împiedică de o piatră şi se rostogoli cu călăreţ cu tot ; nescăpîndu-i scările, călăreţul vru să-l readucă în picioare dintr-o mişcare a mîinii. Nobilul animal făcu un efort, se ridică, dar recăzu aproape îndată ; Restauration avea un picior rupt.

Ceilalţi trei concurenţi îşi continuară cursa ; Gester alerga acum în frunte, Virginie îl urma la două lungimi şi Antrim alerga pe lîngă Virginie. Dar la pantă, Virginie începu să-şi piardă suflul, în timp ce Gester îşi menţinea avantajul, iar Antrim, fără nici un efort, începea să cîştige. Ajuns la mila Dreaper, Antrim nu mai era decît cu o lungime în urma rivalului său, şi Henri, simţindu-se ajuns din urmă, începu să-şi cravaşeze calul. Cei aproape douăzeci şi cinci de mii de spectatori ai acestei frumoase curse aplaudau, fluturînd batistele, încurajîndu-i astfel pe concurenţi. Atunci necunoscutul se culcă pe gîtul lui Antrim, îi vorbi şi, ca şi cum inteligentul animal ar fi înţeles perfect ce-i şoptise stăpînul lui, îşi dublă viteza. Nu mai erau decît la o sută de metri de sosire şi se aflară în faţa primei tribune ; Gester îl depăşea încă pe Antrim cu un cap, cînd necunoscutul, văzînd că nu mai are timp de pierdut, îşi înfipse pintenii în burta animalului şi, ridicîndu-se în scări, îşi aruncă burnuzul pe spate şi-i strigă :

— Pentru două insulte, îţi răspund cu una !

După care Georges — căci el era — ridică braţul şi bici faţa lui Henri de Malmédie cu o lovitură straşnică de cravaşă.

Apoi, înfigînd din nou pintenii în burta lui Antrim, ajunse primul la ţintă, cu două lungimi de cal ; dar în loc să se oprească şi să-şi revendice premiul, îşi continuă cursa şi dispăru, spre uimirea tuturor, în pădurea care înconjoară mormîntul Malartic.

Georges avea dreptate ; în schimbul celor două insulte aduse de domnul Henri de Malmédie — la paisprezece ani distanţă una de cealaltă — îi răspunsese cu una singură, dar în public — violentă, sîngeroasă — şi care avea să hotărască asupra întregii sale vieţi, însemnînd dealtfel

provocarea nu numai a unui rival, ci o declarație de război tuturor albilor.

Prin forța împrejurărilor, Georges se afla exact în fața acelei prejudecăți pentru care, străbătînd atîta drum, se întorsese la el acasă ca să o combată ; și, iată, acum avea să se lupte corp la corp, pe viață și pe moarte, pentru izbînda lui și a semenilor lui.

XVIII

LAÏZA

Retras în apartamentul pe care şi-l amenajase la Moka, în locuinţa tatălui său, Georges chibzuia asupra planurilor ce le avea de înfăptuit, cînd i se anunţă că îl căuta un negru. Crezu, bineînţeles, că nu putea fi altcineva decît vreun mesager trimis de Henri de Malmédie şi de aceea dădu ordin să fie poftit imediat.

Dar cum îl văzu, Georges îşi dădu seama că se înşelase ; i se păru vag că îl mai văzuse cîndva pe acest om ; totuşi nu îşi amintea unde.

— Nu mă recunoaşteţi ? întrebă negrul care stătea în picioare în faţa lui.

— Nu, răspunse Georges, şi totuşi ne-am mai văzut, nu-i aşa ?...

— De două ori.

— Unde anume ?

— Prima oară la rîul Negru, răspunse negrul, cînd aţi salvat-o pe tînăra fată ; a doua oară...

— Adevărat, îl întrerupse Georges, mi-aduc aminte. Şi a doua...

— A doua oară, îl întrerupse la rîndul lui negrul, a doua oară, cînd mi-aţi redat libertatea. Numele meu este Laïza, iar pe fratele meu îl cheamă Nazim.

— Şi fratele tău ce face acum ?

— Nazim-sclav a vrut să fugă, ca să se întoarcă înapoi la Anjouan. Nazim-liber, datorită dumneavoastră, a plecat, şi acuma este lîngă tatăl nostru. Vă mulţumesc pentru el.

— Şi, cu toate că eşti liber, tu ai rămas ? întrebă mirat Georges. E curios.

— Veţi înţelege îndată, spuse negrul zîmbind.

— Hai să încercăm, zise Georges, care, fără voia lui, începea să se lase prins în această conversaţie.

— Sînt fiu de şef, începu negrul. Am sînge arab, amestecat cu zanguebar ; deci nu am venit pe lume ca să fiu sclav.

Auzindu-l şi constatînd cît e de orgolios, Georges surîse fără să-şi dea seama că orgoliul negrului era frate bun cu orgoliul său.

Laïza continuă fără să vadă sau să ia în seamă acel surîs :

— Şeful tribului Querimbo m-a prins şi m-a vîndut unui neguţător de sclavi negri, care m-a vîndut domnului de Malmédie. Am oferit, dacă ar fi vrut să trimită cu mine un sclav la Anjouan, pentru răscumpărarea mea, douăzeci de livre de pulbere de aur. Dar n-au crezut în cuvîntul unui negru şi m-au refuzat. Am insistat cîtva timp ; apoi... a intervenit o schimbare în viaţa mea şi nu m-am mai gîndit să plec.

— Domnul de Malmédie te-a tratat cum meritai să fii tratat ? întrebă Georges.

— Nu, nu aceasta este cauza. După trei ani, fratele meu Nazim a fost şi el prins şi vîndut ca şi mine, din fericire, aceluiaşi stăpîn ; dar, neavînd aceleaşi motive ca ale mele de a rămîne, el a vrut să fugă. Ştiţi restul, pentru că l-aţi salvat. Îmi iubeam fratele ca pe copilul meu, şi pe dumneavoastră, continuă negrul încrucişîndu-şi mîinile pe piept şi înclinîndu-se, vă iubesc acum ca pe tatăl meu. Acum ascultaţi ce se întîmplă, ascultaţi, asta vă interesează la fel ca şi pe noi. Sîntem aici optzeci de mii de cameni de culoare şi douăzeci de mii de albi.

— Ştiam, i-am numărat şi eu, spuse Georges zîmbind.

— Mi-am închipuit, răspunse Laïza. Dintre aceşti optzeci de mii, douăzeci de mii cel puţin sînt în stare să poarte armă ; în timp ce albii, la un loc cu cei opt sute de soldaţi englezi din garnizoană, abia dacă totalizează patru mii de oameni.

— Şi asta o ştiu, spuse Georges.

— Ei bine, ghiciţi ? întrebă Laïza.

— Aştept să te explici.

— Noi sîntem hotărîţi să ne descotorosim de albi. Am suferit, slavă Domnului, destul ca să avem şi noi drepturile noastre.

— Ei bine ? întrebă la rîndul lui Georges.

— Ei bine, sîntem gata, răspunse Laïza.

— Cine vă opreşte, atunci, şi de ce nu vă răzbunaţi ?

— Ne lipseşte un şef sau mai bine zis ni se propun doi ; dar nici unul, nici celălalt dintre aceşti doi nu se potrivesc unei astfel de acţiuni.

— Şi care sînt aceştia ?

— Unul este Antonio Malaezul.

Georges zîmbi dispreţuitor.

— Şi celălalt ? întrebă el.

— Celălalt sînt eu, răspunse Laïza.

Georges îl privi drept în faţă pe acest om care dădea albilor acest ciudat exemplu de modestie, recunoscînd că nu era demn de rangul la care era chemat.

— Celălalt eşti tu ?... întrebă tînărul.

— Da, răspunse negrul ; însă nu trebuie doi şefi pentru o asemenea acţiune : trebuie unul singur.

— Ah, da ! făcu Georges, crezînd că Laïza năzuia la comanda unică.

— Trebuie unul singur, suprem, absolut, şi ale cărui calităţi să nu poată fi discutate.

— Şi unde o să găsiţi un astfel de om ? întrebă Georges.

— L-am găsit, răspunse Laïza privindu-l fix pe tînărul mulatru ; întrebarea e, va accepta el oare ?

— Îşi primejduieşte capul, spuse Georges.

— Dar noi, noi nu riscăm nimic ? întrebă Laïza.

— Şi ce garanţie îi puteţi da ?

— Aceeaşi pe care ne-o va oferi el — un trecut de persecuţie şi sclavie, un viitor de fericire şi de libertate.

— Şi ce plan aţi conceput ?

— Mîine, după ce se termină sărbătoarea Yamsé, cînd albii, obosiţi de distracţiile zilei, se vor retrage, după ce, bineînţeles, vor fi văzut şi *gouhn*-ul arzînd, lascarii vor rămîne singuri pe malul rîului Lataniers ; atunci, din toate părţile vor sosi africani, malaezi, malgaşi, malabari, indieni, toţi cei care au intrat în conspiraţie ; în sfîrşit,

acolo vor alege un șef, și acest șef îi va îndruma. Doar un cuvînt să spuneți, și acel șef veți fi dumneavoastră.

— Și cine te-a însărcinat să-mi faci această propunere ? îl întrebă Georges.

Laïza surîse mîndru.

— Nimeni, răspunse el.

— Atunci ideea asta vine de la tine ?

— Da.

— Și ce anume ți-a inspirat-o ?

— Chiar dumneavoastră.

— Cum adică ?

— Dumneavoastră nu puteți obține ceea ce doriți decît numai prin noi.

— Cine ți-a spus că doresc ceva ?

— Doriți să vă căsătoriți cu Trandafirul-de-la-Rîul-Negru și îl urîți pe domnul Henri de Malmédie ! Pe ea o doriți și pe el vreți să vă răzbunați ! Numai noi putem să vă înlesnim această treabă ; căci pe ea o vor împiedica să vă fie soție, și celălalt nu va admite să vă devină adversar.

— Și cine ți-a spus că o iubesc pe Sara ?

— Am văzut eu.

— Te înșeli.

Laïza dădu trist din cap.

— Ochii capului se mai pot înșela cîteodată, dar ochii inimii, niciodată.

— Ești cumva rivalul meu ? întrebă Georges cu un surîs ușor disprețuitor.

— Rival nu este decît acela care are speranța că va fi iubit, răspunse negrul suspinînd, iar Trandafirul-de-la-Rîul-Negru nu-l va iubi niciodată pe Leul din Anjouan.

— Atunci nu ești gelos ?

— Dumneavoastră i-ați salvat viața, și viața ei vă aparține, ăsta e adevărul adevărat ; eu n-am avut nici măcar fericirea să mor pentru ea, și, totuși, adăugă negrul privindu-l cu insistență pe Georges, credeți că am făcut ceea ce trebuia să fac pentru asta ?

— Da, da, spuse încet Georges, da, ești un om curajos. Dar, spune-mi, te rog, pe ceilalți pot conta ?

— Eu nu pot să răspund decît de mine, spuse Laïza, și răspund. Așa că, tot ce se poate face cu un om curajos, credincios și devotat, puteți face cu mine.

— Vei fi primul care îmi vei da ascultare ?

— În orice împrejurare.

— Chiar dacă va fi vorba despre ea ?

Georges se întrerupse și îl privi fix pe Laïza.

— Chiar dacă va fi vorba despre Trandafirul-de-la-Rîul-Negru, spuse Laïza, continuînd gîndul tînărului.

— Dar de ce atîta devotament pentru mine ?

— Cerbul din Anjouan era să moară sub loviturile călăilor lui, și tu i-ai răscumpărat viața. Leul din Anjouan era în lanțuri, și tu i-ai dat libertatea. Leul este nu numai cel mai puternic, dar și cel mai generos dintre toate animalele ; și pentru că este puternic și generos — continuă negrul încrucișîndu-și iar brațele și ridicîndu-și de astă dată cu mîndrie capul — i s-a spus lui Laïza Leul din Anjouan.

— Bine, spuse Georges întinzîndu-i mîna. Cer o zi pentru a mă hotărî.

— Și ce anume va determina acceptarea sau refuzul dumneavoastră ?

— L-am insultat astăzi în mod grav, de moarte, în public, pe domnul de Malmédie.

— Știu, eram doar acolo, spuse negrul.

— Dacă domnul de Malmédie se va bate în duel cu mine, nu am nimic de spus.

— Și dacă va refuza să se bată ?... întrebă Laïza zîmbind.

— Atunci sînt al vostru ; după cîte știu, este cunoscut drept un om curajos, a mai duelat de două ori cu niște albi, și într-unul din ele și-a ucis adversarul ; dacă însă nu va duela cu mine, va adăuga o a treia insultă celorlalte două pe care mi le-a mai adus, și atunci înseamnă că a întrecut măsura.

— Dacă e așa, sînteți șeful nostru de pe acuma, spuse Laïza ; albul nu se va bate niciodată cu un mulatru.

Georges se încruntă, căci avusese și el această temere. Dar se punea totuși întrebarea cum se va împăca albul cu stigmatul rușinii pe care mulatrul i-l gravase pe obraz ?

În acel moment Télémaque intră ținîndu-și mîna peste urechea din care Bijou, așa cum știm, îi rupsese o bucată.

— Stăpîne, spuse el, căpitan olandez vrea vorbește la el.

— Căpitanul Van den Broek ? întrebă Georges.

— Da.

— Bine, îi spuse lui Télémaque. Apoi, întorcîndu-se spre Laïza : Așteaptă-mă aici, mă întorc îndată ; răspunsul meu ți-l voi da poate mai curînd decît credeam.

Georges ieși din camera unde îl lăsă pe Laïza și intră cu brațele deschise în cea în care îl aștepta căpitanul.

— Frate, spuse căpitanul, deci m-ai recunoscut ?

— Da, Jacques, și sînt fericit să te îmbrățișez iar, mai cu seamă în aceste momente.

— Era cît pe ce să nu mai avem această plăcere.

— Cum așa ?

— Ar trebui să fiu deja plecat.

— Dar pentru ce ?

— Guvernatorul pare a fi un bătrîn vulpoi de mare.

— Spune-i lup, spune-i tigru de mare, Jacques ; guvernatorul este faimosul căpitan de vas Williams Murrey, fostul comandant al lui „Leycester".

— Al lui „Leycester" ! formidabil ! trebuia să bănuiesc ! Așadar, noi doi avem o socoteală împreună, acuma înțeleg...

— Dar ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că după curse, guvernatorul a venit la mine foarte amabil și mi-a spus : „Căpitane Van den Broek, aveți o corvetă foarte frumoasă !" Pînă aici nimic de mirare ; dar a adăugat : „Îmi veți acorda onoarea să vă fac o vizită mîine ?"

— Bănuiește ceva ?

— Da. Și eu, ca un nerod, n-am bănuit nimic, m-am împăunat și l-am invitat să ia masa la bord, iar el a și acceptat.

— Ei și ?

— Ei, și întorcîndu-mă pe vas ca să comand totul pentru acest prînz, am observat că dinspre muntele Découverte se făceau niște semnale spre mare. Atunci m-am gîndit că semnalele ar putea să fie făcute în cinstea mea. M-am

urcat deci pe munte și, cu luneta în mînă, am cercetat spre orizont ; în cîteva minute m-am lămurit ; la vreo douăzeci de mile staționa un vas care răspundea semnalelor.

— Era „Leycester" ?

— Chiar el ; vor să mă blocheze ; dar, ascultă-mă, eu nu sînt pe lume de ieri, de azi : vîntul bate în direcția sud-est, în așa fel încît vasul nu se poate întoarce la Port-Louis decît parcurgînd distanța în segmente drepte. Or, pentru asta îi trebuie vreo douăsprezece ore cel puțin ca să ajungă la insula Tonneliers ; eu în timpul ăsta o șterg și vin să te iau, ca să o ștergem împreună.

— Eu ? dar ce motiv am eu ca să plec ?

— Ah ! ai dreptate, nu ți-am spus încă nimic. Ascultă, ce idee năstrușnică ți-a venit să-l plesnești peste obraz cu o lovitură de cravașă pe băiatul ăla frumos ? Ăsta n-a fost un gest elegant.

— Tu nu știi cine e ?

— Cum să nu, din moment ce am pariat o mie de ludovici contra lui. Și fiindcă veni vorba, strașnic cal e Antrim ! să-l mîngîi din partea mea !

— Ei bine, nu îți aduci aminte că același Henri de Malmédie, acum paisprezece ani, în ziua bătăliei...

— Ce ?

Georges își ridică părul și îi arătă fratelui său cicatricea de pe frunte.

— Ah, da, e adevărat ! izbucni Jacques. Mii de draci ! îi porți pică ! uitasem toată povestea asta... Dar, după cît îmi aduc eu aminte, această mică drăgălășenie i-a adus din partea mea o lovitură de pumn care despăgubea din plin lovitura lui de sabie.

— Da, și chiar uitasem această primă insultă, sau mai curînd eram gata s-o iert, cînd mi-a mai adus-o pe a doua.

— Care anume ?

— Mi-a refuzat mîna verișoarei lui.

— Oh, ești plin de farmec, pe cuvîntul meu ! Iată un tată și un fiu care cresc o moștenitoare ca pe o prepeliță în cușcă, tocmai bună ca să o jumulească după voia lor, printr-o căsătorie avantajoasă ; și cînd prepelița e îndeajuns de grasă, sosește un braconier care vrea să o ia pentru el. Nu e posibil ! Puteau ei să facă altceva decît să ți-o

refuze ? Fără să mai punem la socoteală, dragul meu, și faptul că noi sîntem mulatri, nu altceva.

— Dar nu acest refuz l-am privit ca pe o insultă ; ci, în discuție, a ridicat o nuia asupra mea.

— Ah, în cazul acesta a greșit. Și atunci l-ai lovit ?

— Nu, spuse Georges rîzînd de modul împăciuitor care se contura totdeauna în astfel de împrejurări în mintea fratelui său. Nu. i-am cerut satisfacție.

— Și el a refuzat ? Este drept, noi sîntem mulatri. Îi batem noi uneori pe albi, și asta e adevărat ; dar albii nu se bat cu noi, ptiu !

— Și atunci i-am promis că îl voi sili să se bată.

— Va să zică, pentru asta i-ai tras în plină cursă *coram populo* [1], cum spuneam noi la Colegiul „Napoleon", o lovitură de cravașă peste mutră. N-a fost rău gîndit ; și procedeul, pe cuvînt, era cît pe-aci să reușească.

— Era cît pe-aci ?... Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că de fapt prima idee a domnului de Malmédie a fost să se bată ; dar nimeni n-a vrut să-i servească drept martor, și prietenii lui i-au declarat că un asemenea duel nu poate să aibă loc.

— Atunci își va păstra lovitura de cravașă pe care i-am dat-o ; este liber.

— Da, dar ție ți se rezervă altceva.

— Ce anume mi se rezervă ? întrebă Georges încruntîndu-se.

— Întrucît încăpățînatul nu ținea seama de nimic din tot ce i se spunea, ținînd cu orice preț să se bată, a trebuit, pentru a-l determina să renunțe la acest duel, să i se promită ceva.

— Ce anume ?

— Ca în una din serile astea, în timp ce tu vei fi prin oraș, vreo opt sau zece voinici să stea la pîndă pe drumul spre Moka ; să te surprindă în momentul în care te vei aștepta cel mai puțin ; să te lungească pe o scară și să-ți dea douăzeci și cinci de lovituri de bici.

[1] Expresie a lui Horatio (*Ars poetica*, 185), cu ocazia unor spectacole pe care un autor dramatic nu trebuie să le arate publicului.

— Mizerabilii ! Dar ăsta este supliciul negrilor !

— Dar noi ce sîntem, noi ceilalţi, noi, mulatrii ? Negri albi, nimic altceva.

— I-au făgăduit asta ? întrebă Georges.

— Categoric !

— Eşti sigur ?

— Doar eram acolo. Ei mă credeau un olandez cumsecade, unul de-ai lor, şi nu s-au ferit de mine.

— Bine ! spuse Georges. Hotărîrea mea e luată.

— Plecăm împreună ?

— Rămîn.

— Ascultă, spuse Jacques, punîndu-i mîna pe umăr ; crede-mă, frate, urmează-mi sfatul meu de bătrîn filozof : nu rămîne, hai cu mine.

— Cu neputinţă, aş avea aerul că fug ; dealtfel, o iubesc pe Sara.

— O iubeşti pe Sara ?... Ce vrea să însemne asta : o iubesc pe Sara ?

— Asta vrea să însemne că această fată trebuie să fie a mea, sau să mor.

— Ascultă, Georges, eu nu înţeleg toate aceste subtilităţi. Este adevărat că n-am fost niciodată îndrăgostit decît de pasagerele mele, care valorează tot cît celelalte femei, crede-mă ; şi ai să vezi, după ce ai să încerci... o să dai patru albe pentru o femeie din insulele Comore, de exemplu. Chiar acuma am şase, din care poţi să-ţi alegi.

— Mulţumesc, Jacques. Dar îţi repet, nu pot să părăsesc insula France.

— Şi eu îţi repet că nu ai dreptate. Ocazia e unică şi n-ai să te mai întîlneşti cu ea. Eu o şterg în noaptea asta, la ora unu, pe tăcute ; vino cu mine şi mîine vom fi la douăzeci şi cinci de leghe de aici ; asta va însemna că ne-am bătut joc de toţi albii din Maurice ; fără să mai socotim că dacă mai prindem cîţiva ostatici, o să le aplicăm prin mateloţii mei exact gratificaţia pe care ţi-au rezervat-o ei ţie...

— Mulţumesc, frate, repetă Georges ; îmi este cu neputinţă să te urmez.

— Bine, eşti bărbat, şi cînd un bărbat spune „e cu neputinţă", înseamnă că efectiv nu se poate. Am să plec fără tine.

— Da, pleacă ; dar nu te îndepărta prea mult, ca să poţi vedea şi tu ceva la care nu te aştepţi.

— Ce să văd ? O eclipsă de lună ?...

— Vei vedea un foc mare de la şenalul Descorne la monticulul Brabant, şi de la Port-Louis la Mahebourg, un vulcan care va egala poate pe cel din insula Bourbon.

— Ah ! ah ! asta e altceva ; după cît se pare, ai idei pirotehnice ; totuşi, explică-mi despre ce e vorba !

— Iată ce este : în opt zile, albii aceia care mă ameninţă şi mă disprețuiesc, albii care vor să mă biciuiască aşa cum se biciuieşte un negru fugar, albii aceia vor fi la picioarele mele...

— O mică revoltă, înţeleg, spuse Jacques. Ar fi posibil dacă s-ar găsi în insulă măcar două mii de oameni ca cei o sută cincizeci de lascari. Zic lascari din obişnuinţă, căci, slavă Domnului, nu e nici unul care să aparţină acestei rase nenorocite : toţi sînt bretoni pricepuţi, americani cumsecade, olandezi veritabili, spanioli pursînge, în fine, tot ce pot da mai bun aceste patru naţiuni. Dar tu cu ce oameni o să porneşti această revoltă ?

— Zece mii de sclavi care s-au săturat să se tot supună şi vor la rîndul lor să fie stăpîni pe viaţa şi pe munca lor.

— Negri ? Nu se poate... făcu Jacques, uşor disprețuitor. Ascultă, Georges, eu îi cunosc bine, că doar fac negoţ cu ei : suportă bine căldura, trăiesc cu o banană, sînt viguroşi la treabă, au calităţi, în sfîrşit, nu vreau să-mi depreciez marfa ; dar vezi tu, ca soldaţi, sînt slabi. Uite, nu mai departe decît astăzi, la curse, guvernatorul îmi cerea părerea despre negri.

— Cum asta ?

— Da, îmi spunea : „Căpitane Van den Broek, dumneavoastră, care aţi călătorit mult şi care păreţi un fin cunoscător, dacă aţi fi guvernatorul vreunei insule şi ar avea, să zicem, loc o revoltă de negri, ce aţi face ?"

— Şi tu ce ai răspuns ?

— Eu am răspuns : „Milord, aş desfunda prin toate străzile pe unde ar fi să treacă vreo sută de butoaie de

arac şi m-aş duce să mă culc ; ba aş lăsa şi cheia în uşă".

Georges îşi muşcă pînă la sînge buzele.

— Aşa că, dragă frate, continuă Jacques, pentru a treia oară te rog : vino cu mine, e tot ce ai mai bun de făcut.

— Iar eu, pentru a treia oară, frate, îţi răspund : nu se poate !

— Atunci să încheiem discuţia ; îmbrăţişează-mă, Georges.

— Adio, Jacques.

— Adio, frate ! Dar ascultă-mă pe mine, nu te încrede în negri.

— Aşadar, pleci ?

— Bineînţeles. Eu nu am pretenţia că sînt mîndru şi de aceea pornesc în larg în împrejurări din astea. Să poftească „Leycester" să-mi ofere o partidă de popice, şi atunci să vadă dacă fac sau nu mofturi ; dar aici, în port, sub focul fortului Blanc şi al redutei Labourdonnaie, mulţumesc ! Şi parcă gîndindu-se în altă parte, continuă : Aşadar, te mai întreb pentru ultima oară : nu vii cu mine ?

— Nu.

— Te las cu bine !

— La revedere !

Tinerii se îmbrăţişară din nou ; Jacques intră la tatăl său, care, neştiind nimic din cele întîmplate, dormea liniştit.

Georges trecu alături, în camera unde îl aştepta Laïza.

— Ei, ce se aude ? întrebă negrul.

— Ei bine, răspunse Georges, spune-le oamenilor că au un şef.

Negrul îşi încrucişă mîinile pe piept şi, fără un cuvînt, se înclină adînc şi ieşi.

XIX

YAMSÉ

Cursele, cum am spus, nu însemnau de fapt decît un episod al sărbătorilor care urmau să se desfăşoare a doua zi ; de aceea, pe la ora 3 după amiază, după ce se terminară cursele, pestriţa populaţie, care pînă atunci împînzise micul munte, o porni spre cîmpia Verde, iar elegantele şi eleganţii, atît cei din trăsuri cît şi cei călare, se întoarseră pe la casele lor să ia masa, pentru ca imediat după aceea, fără întîrziere, să iasă din nou ca să asiste la exerciţiile lascarilor.

Aceste exerciţii sînt un fel de gimnastică simbolică, lupte, curse, dansuri, însoţite de cîntece discordante şi muzică barbară, acompaniată de strigătele negrilor din plantaţii, ale negrilor care fac negoţ pe cont propriu şi ale negrilor care muncesc pentru stăpînii lor ; şi mişcîndu-se într-un ritm drăcesc, unii strigă : „Banane ! Banane !“ Alţii : „Trestie ! Trestie !“ Ceilalţi : „Lapte prins ! Lapte prins ! Lapte prins bun !“ Şi alţii : „Kalou ! Kalou ! Kalou bun !“

Toate acestea ţin aproape pînă la ora 6 seara ; apoi, la 6 începe mica procesiune, numită astfel pentru a o deosebi de marea procesiune de a doua zi.

Atunci, între două rînduri de spectatori, lascarii înaintează : unii pe jumătate ascunşi sub un fel de mici pagode ţuguiate, făcute ca marele *gouhn*, şi pe care le numesc *aïdores ;* alţii, înarmaţi cu bîte şi săbii tocite ; alţii, în sfîrşit, sub veşminte sfîşiate, pe jumătate goi. Apoi, la un semn anume, năvălesc toţi odată ; cei ascunşi

în *aïdores* pornesc roată, într-un fel de dans ; cei cu săbii şi bîte încep să se lupte, făcînd salturi unii în jurul celorlalţi, dînd şi parînd lovituri cu o îndemînare uluitoare ; în sfîrşit, ultimii se bat în piept şi se rostogolesc pe jos, cu aparenţa disperării, strigînd toţi odată sau pe rînd : „Yamsé ! Yamsé ! O, Hosein ! O, Ali !"

Şi în timp ce se lasă prinşi în acest tumult, cîţiva dintre ei se retrag, oferind tuturor celor din jur, care îi asistă, orez fiert şi plante aromate.

Toată această procesiune durează pînă în miez de noapte ; apoi se întorc în tabăra malabar în aceeaşi ordine în care au plecat şi de unde nu mai ies decît a doua zi la aceeaşi oră.

Dar a doua zi scena se schimbă şi se măreşte. După ce au făcut în oraş aceeaşi plimbare ca în ajun, lascarii, la căderea nopţii, se întorc în tabără, însă pentru ca să aducă *gouhn*-ul, rezultatul chetei celor două cete.

Anul acesta *gouhn*-ul ieşise mai mare şi mai bogat decît toate cele dinaintea lui. Acoperit cu hîrtiile cele mai scumpe, mai strălucitoare şi mai distonante, luminat pe dinăuntru şi pe dinafară de lanterne din hîrtie multicoloră, atîrnate la toate unghiurile şi la toate scobiturile, care făceau parcă să curgă din el torente de lumină schimbătoare, *gouhn*-ul înainta purtat de un număr mare de oameni, unii aşezaţi înăuntrul lui, alţii pe lîngă el, toţi cîntînd un fel de psalmodie monotonă şi lugubră : în faţa *gouhn*-ului mergeau eclerorii, legănînd, în capul unor prăjini lungi de vreo zece picioare, lanterne, făclii, sori şi alte piese de artificii. Atunci, cu şi mai mult elan începea dansul *aïdores* şi luptele corp la corp. Cucernicii cu hainele sfîşiate începeau iar să se bată în piept, scoţînd ţipete de durere, cărora mulţimea le răspundea alternativ cu alte strigăte : „Yamsé ! Yamsé ! Yamli ! O, Hosein ! O, Ali !", mai prelungite şi mai sfîşietoare decît cele strigate în ajun.

Aceasta pentru că *gouhn*-ul pe care îl însoţeau trebuia să reprezinte întîi oraşul Keberla, în apropierea căruia pierise Hosein, şi apoi mormîntul în care fuseseră puse rămăşiţele lui ; un bărbat gol, pictat ca un tigru, simboliza animalul miraculos care, timp de cîteva zile, îl veghease

pe sfîntul iman [1]. Din cînd în cînd acesta se repezea către spectatori, scoţînd răgete ca şi cum ar fi vrut să-i devoreze ; dar un alt om, care mergea mai în urmă, simbolizîndu-l pe paznic, îl oprea cu ajutorul unei frînghii, în timp ce un mollah care stătea chiar lîngă el îl domolea cu vorbe misterioase, numai de el ştiute, însoţite de gesturi magnetice.

Timp de cîteva ore plimbară *gouhn*-ul în procesiune prin oraş şi în jurul oraşului ; apoi, cei care îl duceau luară drumul rîului Lataniers, urmaţi de toată populaţia din Port-Louis. Sărbătoarea se apropia de sfîrşit ; urmau deci să îngroape *gouhn*-ul, şi fiecare voia, după ce îl însoţise în triumf, să-l însoţească şi la pieire.

Ajunşi la rîul Lataniers, oamenii care purtau imensa construcţie se opriră la mal ; apoi, exact la miezul nopţii, patru cameni se apropiară cu patru torţe, dînd foc în cele patru colţuri. Şi exact în aceeaşi clipă, purtătorii lăsară *gouhn*-ul să cadă în rîu.

Dar cum rîul Lataniers nu este decît un torent, iar partea de jos a *gouhn*-ului abia atingea apa, flăcările se întinseră repede în toate laturile superioare, se învîrtiră ca o spirală imensă, răsucindu-se spre cer. Atunci fu momentul culminant şi aproape ireal : în claritatea luminii efemere, dar puternice, se putură vedea cei treizeci de mii de spectatori de toate rasele scoţînd fiecare strigăte în limba lui, agitîndu-şi batistele şi pălăriile : unii grupaţi chiar pe mal, alţii cocoţaţi pe stînci, alţii din jur ; primii, pierzîndu-se într-o umbră din ce în ce mai întunecată, pe măsură ce se depărtau în desişul pădurii ; ceilalţi închizînd imensul cerc, unii în litierele lor, alţii în trăsuri şi alţii călări. Pentru o clipă, focul se reflectă în apă ; pentru o clipă mulţimea tălăzuia ca un val ; pentru o clipă arborii se lungiră, umbra lor părînd nişte giganţi veniţi dintr-o lume de vis ; pentru o clipă nu se mai zări cerul decît printr-un abur roşu care dădea fiecărui nor înfăţişarea unui val de sînge.

Apoi, imediat ce lumina scăzu, toate acele capete se contopiră unele în altele : copacii reintrară în umbra lor ;

[1] Iman sau Imam, cuvînt turcesc, titlu care se dă anumitor suverani musulmani.

cerul păli, reluîndu-şi treptat culoarea plumburie ; norii trecură unul după altul, din ce în ce mai întunecaţi. Din timp în timp, vreo parte a *gouhn*-ului, cruţată pînă atunci de flăcări, se aprindea şi ea, aruncînd o sclipire tremurătoare, apoi se stingea, făcînd loc unui întuneric mai des decît fusese înainte. Încetul cu încetul, toată osatura se prăbuşi în jăratic, apa rîului tremură ; în sfîrşit, ultimele lumini se stinseră, şi cum cerul era acoperit de nori, oamenii se treziră deodată într-un întuneric cu atît mai intens cu cît lumina care îl precedase fusese mai orbitoare.

Atunci, aşa cum se întîmplă totdeauna la sfîrşitul serbărilor publice, şi mai cu seamă după iluminaţii sau focuri de artificii, se produse o teribilă rumoare, fiecare rîdea, vorbea, glumea, îndreptîndu-se degrabă spre oraş ; trăsurile porniră în galopul cailor şi litierele în fuga negrilor ; în timp ce pietonii, în grupuri gălăgioase, mergeau destul de repede în urma lor.

Fie din curiozitatea specifică lor, fie datorită nepăsării, negrii şi toţi cei de culoare rămaseră ultimii ; dar pînă la urmă se depărtară şi ei, unii luînd drumul spre tabăra malabar, alţii urcînd în susul rîului ; cei din urmă, intrînd adînc în pădure, ceilalţi mergînd de-a lungul ţărmului mării.

După cîteva clipe, tot malul fu complet pustiu şi vreun sfert de oră nu se auzi altceva decît murmurul apei curgînd între stînci, şi în puţina lumină ce răzbătea prin spărturile norilor nu se mai văzură decît lilieci giganţi zburînd greoi, razant cu apa, vrînd parcă să stingă cu vîrfurile aripilor lor restul cărbunilor ce mai fumegau încă, urcînd apoi cu acelaşi zbor încîlcit spre desişul pădurii în care se pierdură.

Curînd se auzi un alt fel de zgomot : doi oameni se tîrau spre rîu, unul venind dinspre bateria Dumas şi celălalt dinspre muntele Longue ; cînd nu-i mai despărţi decît torentul, amîndoi se ridicară, îşi făcură semne şi, în timp ce unul bătu de trei ori din palme, celălalt fluieră de trei ori.

Atunci, din întunericul pădurii, din ungherele fortificaţiilor, aflate între stîncile care mărginesc torentul, de pe

sub coroanele manghierilor aplecate spre apă, se văzu ieșind o întreagă cohortă de negri și de indieni, a căror prezență ar fi fost cu neputință s-o bănuiești cu cinci minute mai înainte ; numai că toată această populație era despărțită în două grupuri bine distincte : unul alcătuit doar de indieni, celălalt în întregime din negri. Indienii se așezară în jurul unuia din cei doi șefi sosiți primii : acest șef era un bărbat cu obrazul măsliniu, vorbind idiomul malaez.

Negrii se așezară disciplinați în jurul celuilalt șef, negru ca și ei, care vorbea pe rînd cînd în idiomul malgaș, cînd în cel mozambican.

Unul din cei doi șefi se plimba prin mulțime vorbind într-una, bombănind, declamînd parcă, gesticulînd, tipul ambițiosului de calitate proastă, al intrigantului josnic : acesta era Antonio Malaezul.

Celălalt, calm, liniștit, zgîrcit la vorbă, reținut în gesturi, părînd să atragă privirile fără să le caute, adevărată imagine a forței care stăpînește și a geniului care comandă : era Laïza, Leul din Anjouan.

Acești doi oameni erau căpeteniile revoltei ; cei zece mii de oameni din jurul lor erau conspiratorii.

Antonio luă cuvîntul primul.

— A fost odată, spuse el, o insulă guvernată de maimuțe și locuită de elefanți, de lei, de tigri, de pantere și de șerpi. Numărul supușilor întrecea de zece ori pe cel al guvernanților ; dar guvernanții aveau talentul, vicleni babuini cum erau, să-i dezbine pe supușii lor în așa fel, încît elefanții trăiau în dușmănie cu leii, tigrii în dușmănie cu panterele, iar șerpii în dușmănie cu toți ceilalți. De aceea, cînd elefanții ridicau cumva trompa, maimuțele porunceau șerpilor, panterelor, tigrilor și leilor să o pornească împotriva lor ; și, oricît de puternici ar fi fost elefanții, pînă la urmă tot erau înfrînți. Dacă răgeau cumva leii, maimuțele porunceau elefanților, șerpilor, panterelor și tigrilor să meargă împotriva lor ; și oricît de curajoși ar fi fost leii, pînă la urmă erau puși în lanțuri. Dacă tigrii își arătau colții, maimuțele puneau elefanții, leii, șerpii și panterele împotriva lor ; și oricît de puternici

se dovedeau tigrii, pînă la urmă tot erau prinşi şi închişi în cuşti. Dacă săreau cumva panterele, maimuţele aţîţau elefanţii, leii, tigrii şi şerpii ; şi oricît de agile se dovedeau panterele, pînă la urmă erau domesticite. În sfîrşit, dacă şerpii şuierau, maimuţele porunceau elefanţilor, leilor, tigrilor şi panterelor să năvălească împotriva lor, iar şerpii, oricît ar fi fost ei de vicleni, pînă la urmă îi îmblînzeau şi îi supuneau. Şi tot reuşindu-le acest vicleşug, guvernanţii rîdeau pe sub mustăţi, şi ori de cîte ori auzeau că s-ar putea să aibă loc vreo revoltă, puneau în practică tactica lor obişnuită şi-i potoleau pe revoltaţi. Aceasta ţinu mult timp, foarte mult timp. Dar într-o zi se întîmplă ca un şarpe, mai priceput decît ceilalţi, să chibzuiască : era un şarpe care ştia cele patru reguli de aritmetică, nici mai mult, nici mai puţin decît casierul domnului de M. ; şi calculă el că maimuţele, faţă de celelalte animale, erau una faţă de zece. Şi atunci, cu ocazia unei sărbători, şarpele adună la un loc şi elefanţii, şi leii, şi tigrii, şi panterele, şi şerpii, şi le spuse :

— „Cîţi sînteţi cu toţii ?"

Animalele se numărară şi îi răspunseră :

„Optzeci de mii sîntem."

„Bine, spuse şarpele ; acuma număraţi-vă stăpînii şi spuneţi-mi cîţi sînt."

Animalele numărară maimuţele şi îi răspunseră şarpelui :

„Opt mii sînt".

„Atunci, tare sînteţi proşti, le spuse şarpele, că nu nimiciţi voi maimuţele, de vreme ce sînteţi zece contra unu."

Animalele nimiciră maimuţele şi rămaseră astfel stăpînii insulei, iar cele mai frumoase fructe se coceau pentru ele, cele mai frumoase holde le strîngeau pentru ele, cele mai frumoase case erau pentru ele ; fără să mai socotim maimuţoii pe care îi transformară în sclavii lor, şi maimuţele pe care le făcură metresele lor...

— Aţi înţeles ? întrebă după o scurtă pauză Antonio.

Strigăte puternice răsunară, se auziră chiar unele aplauze ; cu fabula lui, Antonio produsese nu mai puţin

efect decît produsese cu două mii două sute de ani în urmă consulul Menenius [1] cu discursul său.

Laïza aşteptă liniştit să li se mai potolească entuziasmul ; apoi, întinzînd braţul pentru a impune tăcerea, spuse :

— A fost odată o insulă în care sclavii au vrut să fie liberi ; ei s-au ridicat cu toţii şi au fost liberi. Această insulă se numea pe vremuri Saint-Dominique, acum se numeşte Haiti... Să facem şi noi ca ei şi vom fi liberi ca ei.

Din nou răsunară strigăte puternice, şi pentru a doua oară se făcură auzite aplauze şi urale. Dar trebuie să mărturisim că acest discurs era prea simplu pentru a convinge mulţimea ; Antonio îşi dădu seama imediat. Făcu semn că voia să le mai spună ceva şi se aşternu tăcerea.

— Da, spuse el, da, Laïza a spus adevărul : am auzit şi eu că există, dincolo de Africa, foarte departe, foarte departe, spre locul unde apune soarele, o insulă mare, unde toţi negrii sînt regi. Dar în insula mea, ca şi în insula lui Laïza, în insula animalelor, ca şi în insula oamenilor, a fost ales un şef, dar unul singur.

— Aşa este, spuse Laïza, şi Antonio are dreptate ; orice putere împărţită slăbeşte ; eu sînt deci de părerea lui ; trebuie un şef, doar unul singur.

— Şi care va fi acel şef ? îl întrebă Antonio.

— Toţi care sînt adunaţi aici trebuie să hotărască, răspunse Laïza.

— Omul demn să fie şeful nostru, spuse Antonio, este cel care va putea să lupte cu şiretenie împotriva şiretêniei, să opună forţa împotriva forţei, şi curajul împotriva curajului.

— E drept, aşa este, spuse Laïza.

— Cel care este demn de a fi şeful nostru, continuă Antonio, este omul care a trăit cu albii şi cu negrii ; omul care ţine prin sînge şi de unii şi de alţii ; omul care, liber fiind, îşi va sacrifica libertatea lui ; omul care are o colibă şi o holdă şi care riscă să-şi piardă coliba şi holda. Iată omul care ar fi demn să fie şeful nostru.

[1] Agrippa Menenius, senator roman, care, în anul 493 î.e.n., printr-un meşteşugit discurs, a atenuat serioase divergenţe între plebei şi patricieni : el comparase statul cu un corp omenesc.

— E drept, așa este, spuse Laïza.

— Eu nu cunosc decît un om care să întrunească toate aceste condiții, spuse Antonio.

— Și eu, spuse Laïza.

— Vrei să spui că acela ești tu ? întrebă Antonio.

— Nu, răspunse Laïza.

— Atunci ești de acord că acela sînt eu ?

— Nu, nu ești nici tu.

— Atunci cine este ? izbucni Antonio.

— Cine este ? Unde este ? Să vină, să se arate ! strigară într-un glas negrii și indienii.

Laïza bătu din palme de trei ori ; în aceeași clipă se auzi răsunînd tropotul unui cal și, la lumina zorilor care se arătau, din pădure se văzu venind un călăreț, care intră pînă în mijlocul grupului, și acolo, cu o singură mișcare a mîinii, își opri calul atît de brusc, încît, din smucitură, se ridică și el în scări.

Laïza întinse mîna cu un gest de supremă demnitate spre călăreț și spuse :

— Iată-l pe șeful nostru !

— Georges Munier ! izbucniră deodată mii de glasuri.

— Da, Georges Munier, spuse Laïza. Ați cerut un șef care să poată lupta cu viclenie împotriva vicleniei, cu forță împotriva forței și să-și arate curajul împotriva curajului. Iată-l... Ați cerut un șef care să fi trăit cu albii și cu negrii, care să țină prin sînge și de unii și de alții, iată-l !... Ați cerut un șef care să fie liber și care să facă sacrificiul libertății lui ; care să aibă o căsuță și o holdă și care să riște să-și piardă și căsuța și holda ; ei bine, șeful acesta uitați-l ! Unde să mai căutați și unde să mai găsiți un altul asemenea lui ?

Antonio rămase foarte încurcat ; toate privirile se întorseseră spre Georges și în mulțime se produse rumoare.

Georges cunoștea oamenii cu care avea a face și știa că înainte de toate trebuia să vorbească ochilor ; era deci îmbrăcat cu un minunat burnuz brodat cu aur, și sub acest burnuz purta un caftan de onoare pe care îl avea de la Ibrahim-pașa și pe care străluceau crucea Legiunii de Onoare și cea a lui Carol al III-lea ; Antrim, calul lui, era

acoperit cu o teltie roșie splendidă și fremăta sub stăpînul lui, mîndru parcă și nerăbdător.

— Dar, izbucni Antonio, cine ne garantează pentru el ?

— Eu ! strigă Laïza.

— A trăit el cu noi ? Cunoaște nevoile noastre ?

— Nu, n-a trăit cu noi ; dar a trăit cu albii, cărora le-a studiat științele ; da, cunoaște dorințele noastre și nevoile noastre, pentru că noi nu avem decît o dorință și o nevoie : libertatea.

— Să înceapă atunci prin a reda libertatea celor trei sute de sclavi ai săi.

— S-a și făcut încă de azi-dimineață, răspunse Georges.

— Așa e, așa e, se auziră glasuri din mulțime ; da, noi liberi, stăpîn Georges a dat libertate la noi.

— Dar este prieten cu albii, spuse Antonio.

— În fața voastră a tuturor, răspunse Georges, ieri am rupt-o cu ei.

— Dar iubește o fată albă, spuse Antonio.

— Și este un triumf în plus pentru noi ceilalți oameni de culoare, răspunse Georges, căci fata albă mă iubește pe mine.

— Dar dacă vin să i-o ofere ca soție, reluă Antonio, ne va trăda pe noi și se va uni cu albii împotriva noastră.

— Dacă vor veni să mi-o dea de soție, o voi refuza, răspunse Georges, căci vreau să vină ea singură și nu să mi-o dea altcineva.

Antonio vru să mai vorbească, dar strigătele de : „Trăiască Georges ! Trăiască șeful nostru !" răsunară din toate părțile, încît nu mai putu spune nici un cuvînt.

Georges le făcu semn ridicînd mîna ; și de îndată se făcu tăcere.

— Prieteni, zise el, s-a făcut ziuă de-a binelea și de aceea cred că este timpul să ne despărțim. Joi este zi de sărbătoare ; joi sînteți cu toții liberi ; joi, la ora opt seara, aici, în același loc ; și aici vă voi aștepta eu ; voi merge în fruntea voastră și vom porni asupra orașului.

— Da, da ! strigară toate glasurile.

— Încă un cuvînt : dacă se va ivi un trădător printre noi, să hotărîm de pe acum că, odată dovedită trădarea,

fiecare dintre noi are dreptul să-l lichideze chiar în clipa aceea, prin moarte rapidă sau înceată, blîndă sau crudă, cum va dori cel care îl va dovedi. Sînteţi de acord de pe acum cu această judecată ? În ce mă priveşte, sînt primul care mă supun ei.

— Da, da ! strigară toţi. Dacă va fi vreun trădător, să fie omorît, la moarte cu trădătorul !

— Bine ! Cîţi sînteţi ?

— Sîntem zece mii, spuse Laïza.

— Cei trei sute de oameni, foştii mei sclavi, sînt însărcinaţi să dea fiecăruia dintre voi patru piaştri ; pentru că joi seara, fiecare din voi trebuie să aibă o armă oarecare. Pe joi !

Şi spunînd aceste cuvinte, salută cu mîna şi plecă tot aşa cum venise. În acest timp cei trei sute de negri, deschizînd cîte un săculeţ umplut cu aur, împărţi fiecăruia din cei de faţă cei patru piaştri făgăduiţi.

Dărnicia regească a lui Georges Munier costa, ce e drept, două sute de mii de franci. Dar ce însemna această sumă pentru un om bogat, în stare să-şi sacrifice întreaga avere pentru îndeplinirea planului hotărît de atîta vreme, care era de fapt singura lui raţiune de a trăi ?

În sfîrşit, planul lui avea să izbîndească ; mănuşa fusese aruncată.

XX

ÎNTÎLNIREA

Georges se întoarse acasă mai liniştit şi mult mai stăpîn pe sine decît s-ar fi putut crede. Era unul din acei oameni pe care lipsa de activitate îi dobora şi pe care lupta îi înălţa ; începu să-şi pregătească armele şi, ca să fie oricînd gata, în cazul vreunui atac neprevăzut, îşi întocmi degrabă planul unei retrageri înspre adîncul pădurii, pe care o străbătuse ades în copilăria lui şi al cărei freamăt şi întindere fără sfîrşit, împreună cu vuietul neţărmuriţei mări, făcuseră din el copilul visător pe care am încercat să-l descriem.

Cel pe care cădea însă toată povara acestor neprevăzute întîmplări era bietul lui tată. De paisprezece ani singura lui dorinţă fusese să-şi revadă copiii ; dorinţa lui în sfîrşit se împlinise. Îi văzuse pe amîndoi ; prezenţa lor însă nu făcuse decît să-i schimbe monotonia vieţii de pînă atunci, într-o îngrijorare care lua din ce în ce proporţii : unul, căpitan de vas, neguţător de sclavi negri, mereu în luptă cu forţele naturii şi cu legile ; celălalt, conspirator ideolog, în luptă cu prejudecăţile şi cu oamenii ; amîndoi în luptă deci cu tot ce e mai puternic în lume ; amîndoi putînd fi, dintr-o clipă într-alta, zdrobiţi de furtună ; în timp ce el, încătuşat de acea supunere pasivă, îi vedea mergînd spre prăpastie, fără să aibă putere să-i reţină şi mîngîindu-se doar cu nişte vorbe pe care şi le repeta fără încetare : „Cel puţin sînt sigur de un lucru, că am să mor împreună cu ei".

Dealtfel, timpul care avea să hotărască destinul lui Georges era foarte scurt ; numai două zile îl despărţeau

de teribilul moment care avea să facă din el un alt Toussaint-Louverture sau un nou Pétion.[1] Singura sa părere de rău, în timpul acestor două zile, era neputința de a lua legătura cu Sara. Ar fi comis o imprudență dacă s-ar fi dus în oraș să-l caute pe Miko-Miko. Pe de altă parte, era liniștit, fiind convins că fata era sigură de el, așa cum și el era sigur de ea. Există oameni care nu au nevoie decît să schimbe o privire, sau o singură vorbă, și își dau seama cît prețuiesc, iar din acel moment se încred unul în celălalt cu acea liniște pe care ți-o dă certitudinea. Georges zîmbi gîndindu-se că se va răzbuna în sfîrșit și va obține cea mai mare satisfacție pe care însuși destinul avea să i-o ofere. Cînd se va întîlni cu Sara îi va spune :

„Iată, se împlinesc — să zicem — opt zile de cînd nu te-am văzut ; dar ca unui vulcan, aceste opt zile mi-au fost de-ajuns să schimb înfățișarea insulei. Cu un uragan Dumnezeu a vrut să nimicească tot, și n-a izbutit ; doar cu o furtună eu am vrut să fac să dispară oameni, legi, prejudecăți ; și, mai puternic decît Dumnezeu, eu am izbutit !..."

În primejdiile politice și sociale de felul celor la care se expunea Georges există acea stare de beție care de fapt întreține conspirațiile și-i exaltează pe conspiratori. Cauza cea mai puternică a acțiunilor de acest fel este, fără îndoială, satisfacția orgoliului ; or, ce poate fi mai liniștitor pentru noi, ceilalți fii ai păcatului, decît ideea de a întreține continuu lupta dintre bine și rău ?

Este adevărat că multe lucruri nu le înțelegea Pierre Munier în această luptă.

Astfel că, după ce îl văzu pe Georges prin fereastra întredeschisă că își atîrnase pistoalele la căpătîiul patului și își pusese sabia lîngă pernă, adormind tot atît de liniștit ca și cum nu s-ar fi culcat pe un depozit de muniții, Pierre Munier își înarmă cinci sau șase negri în care avea

[1] Autorul face aluzie la Toussaint-Louverture, care, încrezîndu-se în cuvîntul lui Napoleon, a eșuat în lupta pentru independență a insulei Haiti. Luat prizonier, moare în Franța la fortul Joux. În urma răscoalelor sclavilor negri și mulatrilor (1791—1803), conduse de Dessalines, Haiti și-a proclamat independența în 1804.

mai multă încredere și îi puse să facă de strajă în jurul locuinței, iar el plecă să facă de santinelă în drumul spre Moka. În felul acesta cel puțin îi asigura lui Georges o retragere dacă ar fi fost surprins de vreun pericol.

Noaptea trecu, fără nici o alarmă. Dealtfel singura neliniște a lui Georges era că negrii, nefiind prea evoluați, puteau fi ușor trași de limbă pentru un foarte mic profit, fără să își dea seama ce imens serviciu îi aduceau dușmanului prin trădarea lor. Și tocmai de aceea, în noaptea întrunirii, Georges ridicase problema trădării, hotărînd astfel soarta trădătorului.

Ziua următoare se scurse ca și noaptea precedentă, iar noaptea următoare ca și ziua ; nu se întîmplă nimic deosebit care să-l facă pe Georges să creadă că ar fi fost trădat. Doar cîteva ore îl mai despărțeau de aducerea la îndeplinire a planului său.

Către ora 9 dimineața sosi Laïza. Georges îl pofti în cameră : nimic din dispozițiile generale nu se schimbau ; doar entuziasmul produs de generozitatea lui Georges creștea întruna ; la ora 9 seara, cei zece mii de conspiratori se vor întîlni înarmați pe malurile rîului Lataniers ; la 10 conspirația trebuia să izbucnească.

În timp ce Georges discuta cu Laïza, întrebîndu-l și interesîndu-se despre posibilitățile fiecăruia și calculînd împreună șansele acestei primejdioase încercări, la un moment dat, uitîndu-se pe fereastră, îl zări în depărtare pe Miko-Miko, balansîndu-și ca de obicei pe umeri bambusul și coșurile, îndreptîndu-se spre casa lor în pasul lui obișnuit. Apariția lui o consideră cum nu se poate mai potrivită. Din ziua curselor, Georges nu mai auzise nimic de Sara.

Oricît de stăpîn era pe sine, nu mai putu răbda și, repezindu-se la fereastră, o deschise larg și îi făcu semn lui Miko-Miko să grăbească pasul ; chinezul se și execută. Laïza voia să se retragă ; dar Georges îi făcu semn să rămînă, pentru că mai aveau ceva de discutat împreună.

Într-adevăr, așa cum prevăzuse, Miko-Miko nu venise la Moka din proprie inițiativă ; abia intrat, scoase din sîn o scrisoare pliată elegant în lung, pe care un scris delicat de femeie trecuse ca adresă doar numele lui. Numai

văzînd-o, inima lui Georges începu să bată puternic. O luă din mîna mesagerului şi, ca să-şi ascundă emoţia, biet filozof care nu îndrăznea să fie şi om, se duse lîngă fereastră ca s-o citească.

Scrisoarea era, cum se aşteptase, de la Sara. Iată ce-i spunea :

„Dragă prietene,

Vino astăzi după amiază, către ora 2 la lord Williams Murrey, şi vei afla lucruri pe care nu îndrăznesc să ţi le spun, într-atît mă fac de fericită ; apoi, după ce ieşi de la el, vino să mă vezi, te voi aştepta în povilionul nostru.

A ta, Sara"

Georges citî şi reciti scrisoarea ; nu înţelegea nimic din această dublă întîlnire. Cum putea lord Murrey să-i spună lucruri care să o facă fericită pe Sara, şi cum ar fi putut ca, ieşind de la lord Murrey — asta ar însemna cam pe la ora 3 — să se ducă la domnul de Malmédie, cu alte cuvinte în plină zi, în văzul tuturor ?

Doar Miko-Miko îl putea lămuri ; îl chemă lîngă el şi începu să-l întrebe ; negustorul nu ştia însă nimic altceva decît că domnişoara îl trimisese pe Bijou să-l caute, că pe Bijou la început nici nu-l recunoscuse, pentru că, în lupta cu Télémaque, nenorocitul îşi pierduse o bucată din nasul şi aşa destul de cîrn, că, urmîndu-l, fusese introdus la fată, în pavilionul unde mai intrase de două ori, şi că acolo ea scrisese biletul pe care tocmai i-l dăduse şi care inteligentul mesager ghicise că era pentru el.

Apoi Sara îi dăduse o monedă de aur ; mai mult nu ştia.

Georges continuă totuşi să-l descoase pe Miko-Miko — dacă tînăra fată scrisese chiar în faţa lui ; dacă era singură cînd scrisese şi dacă faţa ei părea veselă sau tristă. Fata scrisese chiar în prezenţa lui, îl asigură Miko-Miko, şi nimeni altcineva nu fusese de faţă ; că pe obrazul ei se citea liniştea cea mai deplină şi fericirea cea mai perfectă.

În timp ce Georges îl tot sîcîia cu întrebări pe Miko-Miko, se auzi galopul unui cal : era un curier din serviciul

guvernatorului ; o clipă după aceea, intră în camera lui Georges şi îi înmînă o scrisoare din partea lordului Williams. Acea scrisoare suna astfel :

„Scumpul meu tovarăş de călătorie,

M-am ocupat de dumneavoastră, de cînd nu v-am mai văzut, şi cred că nu am aranjat prea rău toate micile dumneavoastră probleme. Fiţi atît de amabil şi veniţi pe la mine astăzi, la ora 2. Voi avea, nădăjduiesc, să vă dau veşti bune.

Al dumneavoastră,
Lord W. Murrey"

Aceste două scrisori se completau de minune una pe cealaltă. De aceea, oricît de periculos ar fi fost pentru Georges să se arate în oraş în situaţia în care se afla, oricît îl sfătuia spiritul lui de prudenţă că gestul de a se aventura în Port-Louis, şi mai cu seamă acasă la guvernator, ar fi însemnat o îndrăzneală prea mare, nu ţinu seama decît de orgoliul lui ; dacă refuza această dublă întîlnire, însemna aproape o laşitate, mai cu seamă că dubla întîlnire îi fusese dată de singurele persoane care răspunseseră una dragostei lui, cealaltă prieteniei lui. De aceea, întorcîndu-se spre curier, îl rugă să-i transmită lordului omagii din partea sa şi să-l asigure că va fi prezent la ora convenită.

Curierul plecă grăbit să ducă acest răspuns.

După aceea, Georges se aşeză la masă şi îi scrise Sarei.

Să privim peste umărul lui şi să vedem ce scria :

„Dragă Sara,

Întîi de toate, binecuvîntată fie scrisoarea dumitale ! Este prima pe care o primesc de la dumneata şi, chiar dacă e atît de scurtă, ea îmi spune tot ce voiam să ştiu — că nu m-ai uitat, că tot mă iubeşti, că eşti a mea, aşa cum eu sînt al dumitale.

Mă voi duce la locuinţa lordului Murrey la ora fixată. Vei fi şi dumneata acolo ? nu mi-ai spus. Vai ! Singurele veşti bune pe care le pot aştepta nu pot veni decît din gura dumitale, pentru că singura fericire la care năzuiesc

pe lume este aceea de a fi soțul dumitale. Pînă acum am făcut pentru aceasta tot ce am putut ; tot ce voi mai face va fi în același scop. Rămîi deci dîrză și credincioasă, Sara, așa cum eu voi fi credincios și puternic ; pentru că, oricît de apropiată ne pare fericirea, mă tem că pînă atunci, amîndoi vom mai trece prin violente încercări.

Dar n-are importanță ; sînt convins că nimic în lume nu poate rezista unei voințe puternice și de nezdruncinat și unei dragoste bazate pe devotament ; iubește-mă astfel, și eu voi fi mai puternic.

Al dumitale, Georges"

După ce termină scrisoarea, Georges i-o dădu lui Miko-Miko ; negustătorul își luă bambusul și coșurile la spinare și, cu pasul lui legănat, o porni din nou spre Port-Louis ; este de la sine înțeles că nu fără să fi primit din nou răsplata pentru credincioasele lui servicii, dealtfel, meritată din plin.

Georges rămase singur cu Laïza. Laïza auzise și înțelesese totul.

— Vă duceți totuși în oraș ? îl întrebă pe Georges.

— Da, răspunse acesta.

— E imprudent, își dădu cu părerea negrul.

— Știu ; dar trebuie să mă duc ; dacă nu m-aș duce, aș fi un laș în ochii mei.

— Bine, atunci duceți-vă ; dar dacă la ora zece nu veți mai ajunge la rîul Lataniers ?...

— Înseamnă că voi fi prizonier sau mort : în cazul acesta, porniți asupra orașului și liberați-mă sau răzbunați-mă.

— Bine, spuse Laïza, contați pe noi.

Și cei doi oameni care se înțeleseseră atît de bine, încît un singur cuvînt, un singur gest, o simplă strîngere de mînă le era de-ajuns că să fie siguri unul de celălalt, se despărțiră fără altă făgăduială sau recomandare.

Era ora 10 dimineața ; tatăl său îl întrebă dacă vor lua prînzul împreună ; Georges îi răspunse liniștit, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, că vor lua masa ca de obicei.

Pierre Munier îl privi cu toată grija și neliniștea care îl stăpîneau ; dar expresia fiului său era aceeași ca tot-

deauna, și pe buzele lui recunoscu același surîs cu care îl saluta în fiecare zi. De aceea, bătrînul se liniști :

— Slavă Domnului, scumpul meu copil, spuse suspinînd. Cînd am văzut mesagerii venind unul după altul și atît de repede, m-am temut nu cumva să-ți aducă veşti proaste ; dar văd că ești liniștit și deci eu m-am înșelat.

— Ai dreptate, tată, răspunse Georges, totul este în ordine ; în seara asta, la ora stabilită, va avea loc revolta ; oamenii pe care i-ai văzut mi-au adus două scrisori, una de la guvernator, care îmi dă întîlnire astăzi la ora două, la el acasă, cealaltă, de la Sara, care îmi spune că mă iubește.

Pierre Munier rămase uluit. Pentru prima oară Georges îi vorbea de revolta negrilor și de prietenia guvernatorului ; toate acestea le știuse indirect și tremurase bietul de el în fiecare clipă, gîndindu-se cum copilul lui iubit se aruncă în asemenea primejdii.

Îngăimă cîteva sugestii, dar Georges îl opri.

— Tată, îi spuse el zîmbind, îți amintești dumneata de ziua aceea în care, după ce ai făcut minuni de vitejie, după ce i-ai eliberat pe voluntari, ai cucerit un drapel, care apoi ți-a fost smuls de domnul de Malmédie ? În ziua aceea, în fața inamicului, ai fost puternic, nobil, sublim, așa cum trebuie să fii întotdeauna în fața pericolului ; atunci am jurat că într-o zi oameni și lucruri vor fi repuși la locurile lor ; și odată sosită ziua aceea, eu nu voi da înapoi în fața jurămîntului făcut. Dumnezeu va face dreptate între sclavi și stăpîni, între slabi și puternici, între martiri și călăi ! Asta e tot ce vreau să-ți spun.

Apoi, cum Pierre Munier era lipsit de putere și de autoritate, nu putu obiecta nicicum împotriva unei asemenea dîrzenii, și se închise în el, părîndu-i-se că greutatea lumii întregi se prăvălise asupra lui. Georges dădu ordin lui Ali să înșeueze caii și, după ce-și termină liniștit masa, aruncînd din cînd în cînd o privire tristă spre tatăl său, se ridică să plece.

Pierre Munier tresări și se ridică și el în picioare, cu brațele întinse spre fiul său.

Georges veni spre el, îi prinse capul între mîini și, cu o expresie plină de dragoste, pe care nu și-o manifestase niciodată, apropie de el venerabilul cap și îi sărută părul alb.

— Fiul meu, fiul meu ! izbucni Pierre Munier, îmbrățișîndu-l.

— Tată, spuse Georges, ori vei avea o bătrînețe respectată, ori eu voi avea un mormînt însîngerat. Adio !

Georges ieși degrabă din cameră și bătrînul recăzu gemînd pe scaun.

XXI

REFUZUL

Cam la două leghe de locuința tatălui său, Georges îl ajunse din urmă pe Miko-Miko, în drum spre Port-Louis ; își opri calul, îi făcu semn negustorului să se apropie, îi mai spuse cîteva cuvinte, la care Miko-Miko îi făcu semn că a înțeles, apoi fiecare își văzu de drum.

Ajungînd la poalele muntelui Découverte, Georges începu să întîlnească oameni din oraș ; îi examină cu atenție, dar nimic nu-l făcu să creadă că s-ar fi aflat ceva despre planul revoltei care trebuia să izbucnească în seara aceea. Merse mai departe, traversă tabăra negrilor și intră în oraș.

Găsi aceeași liniște ; fiecare părea ocupat cu treburile lui ; nici o mișcare mai deosebită nu se observă în mulțime. Vasele se legănau leneșe, adăpostite în port. Pe limba de pămînt Blagueurs, care înainta în mare, văzu aceeași aglomerație a plimbăreților obișnuiți ; un vas american, sosit din Calcuta, arunca ancora în fața vîrfului Chien-de-Plomb.

Prezența lui i se păru totuși că face o oarecare senzație ; dar fără îndoială această curiozitate se datora întîmplării de la curse, acea nemaipomenită insultă adusă unui alb de către un mulatru. Mulți oameni, văzîndu-l, încetară să mai vorbească și se uitară după el schimbînd apoi pe șoptite cîteva cuvinte de mirare, probabil comentîndu-i îndrăzneala de a apărea din nou în oraș ; Georges își dădu seama de efectul stîrnit și răspunse curiozității lor cu o privire atît de sfidătoare, șușotelilor lor cu un surîs atît de disprețuitor, încît aceștia își lăsară ochii în jos, aproape rușinați.

Dealtfel, din oblîncul şeii lui ieşeau crosele cizelate ale unei perechi de pistoale cu două focuri. Ţinta atenţiei lui erau mai ales soldaţii şi ofiţerii întîlniţi în drum. Dar soldaţii şi ofiţerii aveau aceeaşi înfăţişare liniştită şi uşor plictisită a oamenilor luaţi de pe la treburile lor şi condamnaţi la un exil de patru mii de leghe. Nu încape discuţie că dacă şi unii şi ceilalţi ar fi ştiut că Georges se pregătea să le dea de furcă în noaptea aceea, ar fi avut fără îndoială un aer dacă nu îngrijorat, cel puţin mai agitat.

Toate aceste aparenţe îl liniştiră.

Ajunse astfel la poarta guvernămîntului, aruncă frîul în mîinile lui Ali şi îi recomandă să nu se mişte din acel loc. Apoi traversă curtea, urcă pe peron şi intră în anticameră.

Guvernatorul dăduse dispoziţie din timp servitorilor ca domnul Georges Munier să fie poftit imediat ce se va prezenta. Un servitor merse deci înaintea tînărului, deschise uşa salonului şi îl anunţă.

Georges intră.

În salon aşteptau lordul Murrey, domnul de Malmédie şi Sara.

Sara, spre marea ei uimire, observă că Georges, dînd cu ochii de ea, se arătă mai curînd neplăcut surprins decît încîntat : fruntea i se încruntase uşor, sprîncenele i se apropiaseră şi un vag surîs de amărăciune îi crispase gura.

Sara, care se ridicase în picioare, simţi că i se înmoaie genunchii şi se aşeză imediat la loc, în fotoliu.

Domnul de Malmédie rămase în picioare, nemişcat, mulţumindu-se să încline uşor capul ; lord Williams Murrey veni în întîmpinarea lui, întinzîndu-i mîinile.

— Tînărul meu prieten, îi spuse el, sînt fericit să vă anunţ o veste care, nădăjduiesc, vă va satisface din plin toate dorinţele : domnul de Malmédie consimte să vă acorde mîna nepoatei sale, domnişoara Sara de Malmédie.

Sara se roşi şi-şi ridică încet ochii spre tînărul bărbat ; dar el se mulţumi să se încline, fără să răspundă. Domnul de Malmédie şi lord Murrey îl priviră uimiţi.

— Dragul meu domn de Malmédie, spuse lord Murrey surîzînd, văd că neîncrezătorul nostru prieten nu se bizuie doar pe cuvîntul meu ; spuneți-i dumneavoastră personal că sînteți de acord cu cererea pe care v-a făcut-o și că doriți ca orice amintire a vreunor animozități mai vechi sau mai noi să fie uitate.

— Așa este, domnule, spuse domnul de Malmédie, impunîndu-și vizibil o mare stăpînire de sine, domnul guvernator v-a împărtășit întocmai sentimentele mele. Dacă mai aveți vreo supărare din cauza celor întîmplate în luptele pentru cucerirea orașului Port-Louis, uitați-o, tot așa cum și fiul meu, vă făgăduiesc, va uita injuria mult mai gravă pe care i-ați adus-o nu demult. Cît privește căsătoria dumneavoastră cu nepoata mea, domnul guvernator v-a spus-o, îmi dau consimțămîntul, dacă nu cumva astăzi dumneavoastră aveți ceva împotrivă...

— Oh, Georges ! izbucni Sara.

— Nu te grăbi să mă judeci după răspunsul pe care îl voi da acum, Sara, zise tînărul ; căci răspunsul îmi este impus, crede-mă, de imperioase necesități. Sara, în fața lui Dumnezeu și în fața dumnealor, îți jur că din seara cînd ne-am întîlnit în pavilion, din noaptea balului, din ziua în care te-am văzut pentru prima oară, dumneata ești soția mea ; nici o altă femeie nu va purta numele pe care tu nu l-ai disprețuit, în ciuda tuturor prejudecăților ; tot ceea ce voi spune acum este o problemă de formă și de timp.

Și după ce spuse acestea, se întoarse spre guvernator și continuă :

— Mulțumesc, milord, mulțumesc ; recunosc în toate acestea sprijinul dumneavoastră generos, dorința de a-mi veni în ajutor și binevoitoarea dumneavoastră prietenie. Dar din ziua în care domnul de Malmédie mi-a refuzat-o pe nepoata sa, cînd domnul Henri m-a insultat pentru a doua oară, cînd am socotit că trebuie să mă răzbun pentru acest refuz și pentru acea insultă printr-o injurie publică, de neșters și dezonorantă, din acea clipă am rupt relațiile cu albii ; nu mai poate exista vreo apropiere între noi. Domnul de Malmédie, dintr-o combinație, poate dintr-un calcul, cu o intenție pe care de fapt nu o înțeleg, face jumătate de drum ; eu însă nu o

voi face pe cealaltă. Dacă domnișoara Sara mă iubește, este liberă, stăpînă pe viața ei, stăpînă pe averea ei ; de ea depinde deci, să se înalțe încă în ochii mei, coborînd pînă la mine, și nu de mine, ca să mă înjosesc față de ai ei, încercînd să urc pînă la ea.

— Oh, domnule, izbucni Sara, dumneata știi bine...

— Da, știu, spuse Georges, știu că ești o tînără cu caracter nobil, că ai o inimă devotată, un suflet curat. Știu, Sara, că, în ciuda tuturor obstacolelor, tuturor opozițiilor, tuturor prejudecăților, vei veni la mine. Știu că nu am decît să te aștept și te voi vedea apărînd într-o zi, și știu aceasta tocmai pentru că nu îți este greu să faci acest sacrificiu, că ai și hotărît în generoasa dumitale intenție să îl faci. Domnule de Malmédie, continuă el, întorcîndu-se, cît despre fiul dumneavoastră Henri, care, în loc să se bată cu mine, acceptă să fiu biciuit de prietenii lui, oh, domnule, între noi va fi un război veșnic, mă macină o ură de moarte, care nu se va stinge, în ce mă privește, decît în sînge sau în dispreț ; fiul dumneavoastră, deci, să aleagă.

— Domnule guvernator, răspunse atunci domnul de Malmédie, adresîndu-se lordului Murrey cu mai multă demnitate decît s-ar fi putut aștepta din partea lui, vedeți, dinspre partea mea, am făcut tot ce am putut : mi-am sacrificat orgoliul, am uitat vechea ofensă și noua jignire ; dar în mod decent nu pot să fac mai mult și trebuie să mă limitez la războiul pe care mi l-a declarat domnul. Numai că vom aștepta atacul în defensivă. Acum, domnișoară, continuă domnul de Malmédie întorcîndu-se spre Sara, cum spune domnul, ești stăpînă pe inima dumitale, stăpînă pe mîna dumitale, stăpînă pe averea dumitale ; acționează după cum îți este voia : rămîi cu domnul sau mă urmezi.

— Unchiule, răspunse Sara, este de datoria mea să te urmez. Adio, Georges ! N-am înțeles nimic din atitudinea ta de astăzi ; dar fără îndoială ai procedat cum ai socotit de cuviință că e mai bine.

Și făcînd o reverență, plină de calm și demnitate, Sara ieși împreună cu domnul de Malmédie.

Lord Williams Murrey îi însoți pînă la ușă, ieși cu ei și se întoarse imediat după aceea.

Privirea sa întrebătoare întîlni privirea hotărîtă a lui Georges, și pentru moment dăinui o tăcere ciudată între cei doi bărbați, care pînă acum se înțeleseseră atît de bine.

— Așadar, rupse tăcerea guvernatorul, ați refuzat ?

— Am socotit că așa trebuia să reacționez, milord.

— Îmi pare rău dacă las impresia că vă interoghez ; dar făceți-mă să înțeleg ce anume sentiment v-a dictat acest refuz ?

— Sentimentul propriei mele demnități.

— Acest sentiment era oare singurul motiv ? întrebă guvernatorul.

— Dacă există un altul, milord, îngăduiți-mi să-l trec sub tăcere.

— Ascultă, Georges, spuse guvernatorul cu acea nepăsare care îi dădea cu atît mai mult farmec cu cît se simțea că era cu totul în afara felului său de a fi, de îndată ce te-am întîlnit la bordul lui „Leycester" și am putut aprecia marile dumitale calități care te caracterizează și te deosebesc de ceilalți, dorința mea a fost ca dumneata să fii în această insulă omul de legătură între cele două grupuri opuse. Am început prin a înțelege sentimentele dumitale, apoi m-ai făcut confidentul dragostei dumitale, iar eu am acceptat să fiu intermediarul dumitale, nașul dumitale, ajutorul dumitale. Pentru aceasta — continuă lord Murrey, răspunzînd înclinărilor pe care le tot făcea Georges — pentru aceasta, tînărul meu prieten, nu-mi datorezi nimic ; întrucît chiar dumneata mergeai în întîmpinarea dorințelor mele ; sprijineai planul meu de conciliere ; netezeai intențiile mele politice. Te-am însoțit deci acasă la domnul de Malmédie și am sprijinit cererea dumitale cu toată autoritatea prezenței mele, cu toată greutatea numelui și cuvîntului meu.

— Știu, milord, și vă mulțumesc. Dar ați văzut chiar dumneavoastră cum nici greutatea numelui, cît e el de onorabil, nici autoritatea prezenței dumneavoastră nu m-au putut scuti de un refuz.

— Am suferit din pricina asta tot atît cît ai suferit şi dumneata, Georges. Ţi-am admirat calmul şi am înţeles că îţi rezervai dreptul la o revanşă ieşită din comun. Această revanşă ţi-ai luat-o în ziua curselor, în faţa tuturor, şi, în ziua aceea, am mai înţeles, după toate aparenţele, că va trebui să renunţ la proiectul de a te face omul meu de legătură.

— Dealtfel, eraţi avertizat prin chiar plecarea mea, milord.

— Da, ştiu ; dar ascultă-mă : eu nu m-am socotit învins, m-am prezentat ieri acasă la domnul de Malmédie şi, cu ajutorul rugăminţilor şi stăruinţelor şi abuzînd aproape de influenţa pe care mi-o dă funcţia mea, am obţinut de la domnul de Malmédie promisiunea că va uita vechea ură împotriva tatălui dumitale, de la Henri de Malmédie că nu-şi va mai aminti ofensa pe care i-ai adus-o, iar de la amîndoi am obţinut să consimtă la căsătoria domnişoarei de Malmédie cu dumneata.

— Şara este liberă, milord, îl întrerupse Georges nerăbdător, şi pentru a deveni soţia mea, slavă Domnului, nu are nevoie de consimţămîntul nimănui.

— Sînt de acord cu dumneata, reluă guvernatorul ; dar este cu totul altceva să te căsătoreşti cu o tînără luînd-o din mîna familiei ei decît să o răpeşti şi să te căsătoreşti într-ascuns. Întreabă-ţi orgoliul, domnule Munier, şi vezi dacă nu vei recunoaşte că i-am pregătit o supremă satisfacţie, un triumf la care chiar el, orgoliul dumitale, nu se aşteptase.

— Aveţi dreptate, răspunse Georges. Din păcate, însă, acest consimţămînt vine prea tîrziu.

— Prea tîrziu ! Cum asta, prea tîrziu ? izbucni guvernatorul.

— Scuzaţi-mă că nu vă pot răspunde la această întrebare, milord. Este secretul meu.

— Secretul dumitale, bietul de el... Ei bine, vrei să-ţi spun eu acest secret pe care nu vrei să mi-l dezvălui ?

Georges îl privi pe guvernator surîzînd neîncrezător.

— Secretul dumitale ! reluă guvernatorul. Iată un secret bine păstrat, un secret încredinţat la zece mii de persoane !

Georges continuă să-l privească, dar fără să mai surîdă.

— Ascultă-mă, continuă guvernatorul : dumneata voiai să te pierzi, eu am vrut să te salvez. M-am dus la unchiul Sarei, l-am luat de o parte și i-am spus : „L-ați judecat greșit pe Georges Munier, l-ați refuzat cu insolență, l-ați forțat să rupă relațiile cu noi în mod deschis și ați greșit, căci domnul Georges Munier este un om distins, cu o inimă aleasă, cu un suflet mare ; se pare că trebuie făcut ceva cu orînduirea actuală a noastră, și dovada cea mai grăitoare este faptul că la această oră domnul Georges Munier ține în mîinile sale destinele noastre ; că este șeful unei vaste conspirații ; că mîine la ora zece seara — ieri îi vorbeam astfel, — domnul Georges Munier va porni asupra orașului Port-Louis în fruntea a zece mii de negri. Și cum noi nu avem decît o armată de o mie opt sute de oameni, și dacă întîmplarea nu îmi va servi vreo idee ocrotitoare — cum se întîmplă ades — sîntem cu toții pierduți ; că poimîine, în sfîrșit, domnul Georges Munier, pe care îl disprețuiți la ora aceasta pentru că descinde din familii de sclavi, va fi poate stăpînul nostru, și poate nu vă va alege, la rîndul lui, nici ca sclav. Ei bine, domnule de Malmédie, am mai adăugat, puteți împiedica totul salvînd colonia ; reveniți asupra trecutului, acordați domnului Georges mîna nepoatei dumneavoastră, pe care i-ați refuzat-o, și dacă acceptă, dacă binevoiește să accepte, căci rolurile acum fiind schimbate, pretențiile pot fi și ele schimbate, ei bine, veți fi salvat nu numai viața dumneavoastră, libertatea dumneavoastră, averea dumneavoastră, dar și libertatea, viața și averea tuturor."

Guvernatorul tăcu o clipă, apoi continuă :

— Iată ce i-am spus ; și atunci la sugestiile mele, la insistențele și, aș putea spune, la ordinele mele, a consimțit. Dar ceea ce prevăzusem s-a întîmplat : dumneata te angajaseși prea mult, și de aceea nu ai mai putut da înapoi.

Georges urmărise discursul guvernatorului cu o uimire crescîndă, și totuși cu un calm perfect.

— Deci, spuse el, știți totul, milord ?

— Vezi bine doar, și mi se pare că nu am omis nimic.

— Nu, spuse Georges zîmbind, nu, spionii dumneavoastră sînt destul de bine instruiţi ; şi vă felicit pentru felul cum este alcătuită poliţia dumneavoastră.

— Ei bine, acuma, spuse guvernatorul, cînd cunoşti motivul care m-a determinat să acţionez, mai ai încă timp : acceptă mîna domnişoarei Sara, împacă-te cu familia ei, renunţă la proiectele dumitale nebuneşti, şi îţi promit că eu nu mai vreau să ştiu de nimic, ignorez totul, uit totul.

— Cu neputinţă ! spuse Georges.

— Gîndeşte-te cu ce fel de oameni ai făcut legămînt.

— Dumneavoastră uitaţi, milord, că aceşti oameni, de care vorbiţi cu atîta dispreţ, sînt fraţii mei ; că, dispreţuit de albi, ei m-au recunoscut ca şef al lor ; dumneavoastră uitaţi că, în momentul în care aceşti oameni au renunţat la viaţa lor, eu le-am închinat-o pe a mea.

— Deci, refuzi ?

— Refuz.

— Neţinînd seama cîtuşi de puţin de rugăminţile mele ?

— Iertaţi-mă, milord, dar nu le pot asculta.

— În ciuda dragostei dumitale pentru Sara şi trecînd peste sentimentele pe care ea le are pentru dumneata ?

— Trecînd peste orice.

— Mai gîndeşte-te.

— E de prisos, m-am gîndit.

— Bine... Acum, domnule Georges Munier, o ultimă întrebare.

— Vă ascult.

— Dacă eu aş fi în locul dumitale şi dumneata într-al meu, cum ai proceda ?

— Nu înţeleg.

— Da ; dacă eu aş fi Georges Munier, căpetenia unei revolte, şi dumneata ai fi lord Williams Murrey, guvernator al insulei France ; dacă dumneata m-ai avea în mînă, cum te am eu acum, spune-mi, te întreb a doua oară, cum ai proceda ?

— Cum aş proceda, milord ? L-aş lăsa să iasă pe cel care a venit aici, bazat pe cuvîntul lordului Murrey, crezînd că a fost chemat la o întîlnire, şi nu atras într-o

cursă ; apoi, seara, dacă aş avea încredere cît de cît în dreptatea cauzei lui, aş lăsa pe Dumnezeu să hotărască între noi.

— Ei bine, dacă ai proceda aşa, nu ar fi bine ; căci, din momentul în care eu aş scoate sabia, dumneata nu m-ai mai putea salva ; din momentul în care aş stîrni revolta, ar trebui să lichidezi revolta în sîngele meu... Nu, Georges, nu ! nu vreau ca un om ca dumneata să moară pe eşafod, mă înţelegi ? nu vreau să moară ca un rebel vulgar, ale cărui intenţii vor fi calomniate, al cărui nume va fi dezonorat, şi pentru a te scuti de o asemenea nenorocire, pentru a te smulge destinului acestuia, din clipa de faţă eşti prizonierul meu, domnule ! Eşti arestat !

— Milord ! izbucni Georges, uitîndu-se dacă nu găsea vreo armă la îndemînă cu care să se poată apăra.

— Domnilor, spuse guvernatorul pe un ton mai ridicat, domnilor, intraţi şi luaţi-l pe acest om.

Patru soldaţi conduşi de un caporal intrară şi îl înconjurară pe Georges.

— Conduceţi-l la poliţie, spuse guvernatorul ; închideţi-l în camera care am ordonat azi-dimineaţă să fie pregătită şi vegheaţi-l cu străşnicie ; aveţi grijă ca nici voi, nici altcineva să nu se abată de la consideraţia care îi este datorată.

Şi spunînd acestea, guvernatorul îl salută pe Georges, care ieşi condus de soldaţi.

XXII

REVOLTA

Totul se petrecuse atît de repede şi într-un fel atît de neaşteptat, încît Georges fusese luat absolut prin surprindere. Numai datorită admirabilei lui stăpîniri de sine, îşi putuse ascunde sub o mască de nepăsare şi un surîs dispreţuitor toate emoţiile care îl asaltau.

Prizonierul şi paznicii lui ieşiră din incinta palatului guvernatorului printr-o poartă dosnică, în pragul căreia aştepta trăsura guvernatorului; dar fie din întîmplare, fie din prevedere, Miko-Miko trecea prin faţa acestei porţi chiar în momentul în care Georges se suia în trăsură. Tînărul şi chinezul schimbară doar o privire.

După cum poruncise guvernatorul, Georges fu condus la poliţie: o clădire mare, situată în strada Guvernămîntului, puţin mai jos de strada Comédie. Georges fu lăsat acolo, în camera dinainte pregătită.

Era o încăpere spaţioasă şi, întocmai cum spusese lord Williams, se vedea limpede că se străduiseră să o aranjeze cît mai confortabil cu putinţă. Mobilierul curat, patul aproape elegant, încît nimic nu lăsa impresia unei închisori. Doar ferestrele aveau gratii.

De cum se închise uşa în urma lui şi se văzu singur, Georges se duse la fereastră; camera era la etaj, iar fereastra, plasată cam la şase metri de la nivelul străzii, dădea spre hotelul „Coignet". Uitîndu-se bine, chiar în faţa camerei sale se afla una din ferestrele hotelului; cum aceasta era deschisă, putu vedea cu uşurinţă tot interiorul apartamentului învecinat.

Georges reveni la uşă, ascultă cu atenţie şi îşi dădu seama că o santinelă fusese postată pe coridor.

Se întoarse iar la fereastră şi o deschise.

Pe stradă nu se vedea nici o santinelă : probabil se bizuiseră pe gratiile de la ferestre. Într-adevăr, barele erau atît de solide, încît puteau să liniştească cea mai vigilentă supraveghere.

Nu exista deci nici o posibilitate de evadare fără un ajutor dinafară.

Firește, acest ajutor îl şi aştepta ; căci, lăsîndu-şi fereastra deschisă, rămase cu ochii aţintiţi spre clădirea hotelului. Într-adevăr, nu se înşelase : după o oră, în camera de peste drum îl văzu pe Miko-Miko cu cobiliţa pe umăr, condus de un servitor al hotelului. Georges şi Miko-Miko nu schimbaseră decît o privire ; dar oricît de fugară, privirea aceea avusese darul să-i readucă liniştea prizonierului nostru.

Din acel moment Georges păru aproape tot atît de stăpîn pe sine de parcă s-ar fi aflat în apartamentul lui de la Moka ; totuşi, dacă cineva l-ar fi observat mai atent, ar fi văzut că din cînd în cînd încrunta sprîncenele şi-şi trecea mîna peste frunte. Pentru că, sub această aparenţă calmă, o lume de gînduri se zbătea în mintea lui şi, ca talazurile unei mări agitate, îi izbeau creierul în rostogolirea lor. Orele trecură unele după altele, fără să observe că în oraş s-ar fi făcut vreo pregătire. Nu se auzea de aici nici duruit de tobe, nici zăngănit de arme. În două sau trei rînduri alergă la fereastră ; parcă auzise ceva asemănător unui duruit ; dar de fiecare dată constata că se înşelase şi că ceea ce luase el drept duruit de tobe era zgomotul pe care îl făceau nişte căruţe încărcate cu butoaie care treceau pe străzi.

Se apropia noaptea, şi pe măsură ce se întuneca, mai agitat şi mai îngrijorat, Georges se tot ducea de la uşă la fereastră şi înapoi, cu o nerăbdare înfrigurată, pe care cu atît mai puţin încerca să şi-o stăpînească cu cît se vedea singur ; uşa rămînea tot păzită de santinelă şi fereastra tot zăbrelită. Din cînd în cînd îşi apăsa mîna pe piept, şi o uşoară încordare a obrazului arăta că nu-şi mai putea stăpîni bătăile inimii ; poate atunci se gîndea la tatăl

său, care habar nu avea în ce primejdie se afla băiatul lui ; poate se gîndea la Sara, care, fără voia ei, îl atrăsese în această capcană. În ce îl privea pe guvernator, cu toate că Georges se gîndea la el cu ură stăpînită, acea ură pe care îndeobşte o simte împotriva adversarului său un jucător care a pierdut, nu putea totuşi să nu recunoască felul aristocratic în care se purtase cu el, ordonînd arestarea lui numai după ce îi oferise toate şansele de scăpare.

Ceea ce însă nu-l impiedicase să-l aresteze preventiv pentru înaltă trădare...

Tot frămîntîndu-se şi gîndindu-se la toate acestea, se întunecase de-a binelea ; Georges îşi scoase ceasul şi văzu că arăta 8 şi jumătate ; într-o oră şi jumătate de aici încolo trebuia să izbucnească revolta.

Deodată i se păru că aude totuşi ceva şi-şi aţinti din nou privirea spre hotelul „Coignet" : în camera situată în faţa camerei sale parcă se mişcase o umbră ; într-adevăr umbra îi făcu un semn ; se dădu la o parte din faţa ferestrei, pentru ca în chiar clipa aceea un pachet să zboare pe deasupra străzii şi, trecînd printre bare, să cadă pe podea, în mijlocul camerei.

Georges făcu un salt şi luă pachetul : în el găsi o frînghie şi o pilă ; în fine, venise ajutorul pe care îl aştepta dinafară. Acum îşi ţinea parcă propria libertate în mîini ; însă totul era să izbutească să fie liber la o anume oră.

Ascunse frînghia sub saltea şi, cum se întunecase, începu să pilească la una din gratii.

Gratiile erau fixate destul de departe una de alta ; înlăturînd una din ele, putea trece cu uşurinţă prin spaţiul făcut.

Pila era foarte bună şi aproape nu se auzea nici un zgomot ; cum masa îi fusese servită pe la ora 7, avea aproape certitudinea că nimeni nu-l va mai deranja.

Continuă să pilească ; treaba înainta destul de încet : ora 9, 9 şi jumătate, ceasul sună ora 10. În timp ce prizonierul pilea deznădăjduit gratia de fier, de la un timp i se păru că vede spre capătul străzii Guvernămîntului şi strada Comédie şi chiar şi în port o luminaţie neobişnuită, care din ce în ce căpăta şi mai multă amploare. În rest, nici o patrulă nu străbătea oraşul, nici un soldat întîrziat

nu se vedea întorcîndu-se spre cazarmă. Georges nu mai înțelegea nimic din această pasivitate a guvernatorului : îl cunoștea destul de bine ca să poată crede că nu-și luase toate măsurile de prevedere, și, totuși, cum am spus, orașul părea mort, fără nici o apărare.

Cînd ceasul arătă ora 10, i se păru că aude din ce în ce mai clar un freamăt de voci care se apropia dinspre tabăra malabar ; din partea aceea de fapt trebuiau să sosească oamenii lui, adunați, cum știm, pe malul rîului Lataniers ; între timp, reușise să taie partea de jos a gratiei și acum pilea nerăbdător și totuși atent la partea de sus.

Freamătul continua să crească. Nu se mai înșela ; erau mii de voci omenești. Laïza se ținuse de cuvînt ; un zîmbet de bucurie îi lumină obrazul ; aveau deci să lupte. Poate nu vor ieși victorioși, dar cel puțin vor lupta pentru o idee. Iar el avea să ia parte la această luptă pentru că gratia nu mai avea mult pînă să cedeze.

Ascultă încordat și își auzi bătăile inimii ; zgomotul se apropia din ce în ce mai mult, iar lumina pe care o observase mai devreme se apropia și ea crescînd. Oare luase foc Port-Louis ? Cu neputință, căci nu se auzea nici un strigăt de ajutor, iar strada pe care se afla localul poliției era pustie, de parcă tumultul care se apropia ar fi fost o manifestație de bucurie și nicidecum ceva amenințător.

Georges așteptă încă un sfert de oră, nădăjduind că vor răsuna cîteva focuri de armă, că se vor încăiera în sfîrșit și își va domoli astfel îngrijorarea ; dar freamătul acela de neînțeles care se auzea dinspre tabăra malabar creștea din ce în ce, fără ca zgomotul mult așteptat să se fi contopit în el.

Prizonierul se gîndi atunci că pentru el cel mai important lucru era evadarea. După o ultimă smucitură, gratia cedă. Atunci o legă bine cu frînghia și o lăsă încet în jos, pentru ca să-și poată face din ea o armă ; celălalt capăt al frînghiei îl legă de altă gratie de la fereastră și se lăsă să alunece de-a lungul ei. Ajuns în stradă, dezlegă frînghia și luă gratia ; și astfel înarmat, o porni în fugă pe una din străzile laterale.

Pe măsură ce înainta spre strada Paris, care traversează tot cartierul de nord al orașului, vedea cum crește acea lumină, iar zgomotul îl auzea și mai distinct ; în sfîrșit, ajuns la colțul unei străzi puternic luminate, își explică tot ce nu înțelesese pînă atunci.

Toate străzile care dădeau spre tabăra malabar, adică spre punctul prin care revoltații urmau să pătrundă în oraș, erau luminate ca pentru o zi de sărbătoare, și din loc în loc, în fața caselor mai arătoase, fuseseră așezate butoaie pline cu arac, cu rachiu și cu rom, la dispoziția cui ar dori să bea.

Negrii năvăliseră în oraș ca un torent, scoțînd urlete de mînie și de răzbunare. Dar ajunși aici, găsiseră străzile luminate și acele butoaie ispititoare. O clipă, ordinele lui Laïza și gîndul că băuturile ar putea fi otrăvite îi ținuseră pe loc ; dar natura lor biruise foarte repede și disciplina și teama. Cîțiva se împrăștiaseră în dezordine și începuseră să bea. La strigătele lor de bucurie, o bună parte din răsculați nu mai păstraseră rîndurile. Această masă de oameni care ar fi putut să nimicească întregul oraș se risipise într-o clipă și se grupase în jurul butoaielor, bînd din pumni și chiuind ca niște turbați în fața belșugului de băutură, în fața acelei eterne otrăvi a neamului lor.

De acolo se auzeau deci acele strigăte curioase al căror sens Georges se tot străduise să îl înțeleagă. Guvernatorul pusese în practică chiar sfatul dat de Jacques și mersese, cum se vedea, direct la țintă. Revolta, intrată în oraș, slăbise înainte de a traversa cartierul care se întinde de la Petite-Montagne la Trou-Fanfaron și se stinsese la o sută de pași de clădirea guvernămîntului.

Văzînd straniul spectacol care se desfășura sub ochii lui, Georges nu mai avu nici o îndoială despre rezultatul acțiunii lui ; își aminti discuția avută cu Jacques și simți cum îi tremură tot corpul de mînie și de rușine. Acești oameni cu care crezuse că va schimba fața lucrurilor și că doar într-o singură oră va răzbuna două secole de sclavie, oferindu-le în schimb un viitor de libertate, acești oameni se opriseră aici în stradă, să rîdă, să cînte, să bea și să danseze, dezarmați, abia ținîndu-se pe picioare ; pe

toți acești oameni, aproape zece mii la număr, numai trei sute de soldați înarmați cu bice puteau acum să-i mîne de la spate, ca pe animale, înapoi la lucru.

Într-o clipă își văzu irosită toată strădania ; toate renunțările, toată ponderea impusă propriei sale valori, se dovedeau acum zadarnice ; toată superioritatea caracterului și educației lui nu mai însemnau nimic în fața instinctului acestor oameni, cărora le plăcea mai mult rachiul și îndobitocirea decît libertatea și fericirea ; o clipă, orgoliul îl înălțase pe culmi și, amețindu-l, îl făcuse să vadă toate bucuriile lumii supuse la picioarele lui ; apoi totul dispăruse ca o nălucă. Iar acum se regăsea exact în același loc de unde orgoliul îl luase și-l purtase pe aripile lui înșelătoare.

Strîngea neputincios gratia ; se simțea cuprins de o poftă sălbatică să se arunce în mijlocul acestor nenorociți și să le zdrobească oasele și să le spargă țestele abrutizate, care nu avuseseră forța să reziste ispitei grosolane a cărei victimă era acum și el.

Grupuri de curioși, care, fără îndoială, nu înțelegeau nimic din această petrecere improvizată pe care guvernatorul o dădea sclavilor, se uitau și ei mirați și curioși. Se întrebau unii pe alții și nu-și puteau răspunde ce putea însemna toată această veselie.

Georges alergă de la un grup la altul, uitîndu-se atent pînă la capătul fiecărei străzi lungi, luminată din plin și înțesată de negri beți, care chiuiau și urlau și făceau să se audă acel vuiet absurd, de neînțeles pentru el pînă nu demult. Încercă să găsească în toată această gloată a degradării umane un om, un singur om pe care să mai conteze. Acel om era Laïza.

Deodată, dinspre poliție se auzi un freamăt puternic ; apoi, dintr-o parte, începu un schimb de focuri destul de susținut, probabil al trupei de linie, iar din cealaltă parte răspunse pîrîitul capricios care însoțește totdeauna focul trupelor neregulate.

În sfîrșit, exista un loc unde se dădeau lupte !

Georges se repezi într-acolo ; în mai puțin de cinci minute ajunse în strada Guvernămîntului. Nu se înșelase. Acea mică trupă care se lupta era condusă de

Laïza, de credinciosul Laïza, care, ştiindu-l prizonier, făcuse înconjurul oraşului în fruntea a patru sute de oameni şi acuma se lupta să ajungă la poliţie pentru a-l elibera.

Fără îndoială, această mişcare fusese prevăzută ; căci îndată ce mica trupă de revoltaţi apăruse la capătul străzii, un batalion englez se pusese în mişcare şi o pornise împotriva negrilor.

La rîndul lui, Laïza se gîndise că va fi cu neputinţă să-l răpească pe Georges fără luptă ; dar el se bizuise pe diversiunea ce ar fi urmat să o facă restul trupei sosind prin străzile învecinate taberei malabar ; din păcate, însă, această diversiune, cum am văzut, nu-i izbutise.

Dintr-o săritură, Georges se repezi în mijlocul luptătorilor, strigînd cît putu de tare :

— Laïza ! Laïza !

Găsise şi el un negru demn de a fi om ; întîlnise, în sfîrşit, un om la fel cu el.

În iureşul focului, cei doi şefi se găsiră şi, fără să încerce să se adăpostească împotriva schimbului de focuri, nepăsători în faţa gloanţelor care şuierau în jurul lor, schimbară cîteva cuvinte scurte, grăbite, aşa cum o cer astfel de împrejurări. Într-o clipă Laïza înţelese totul ; dădu din cap şi se mulţumi să spună :

— Va să zică totul e pierdut !

Georges vru să-l îmbărbăteze, încercă să-l convingă să încerce să le vorbească negrilor rătăciţi în beţie pe străzi ; dar Laïza, lăsînd să i se vadă un surîs de adînc dispreţ, spuse :

— Lasă-i să bea ; măcar rachiul să nu le lipsească, pentru că în rest, nu mai e nici o nădejde.

Într-adevăr, fuseseră desfundate destul de multe butoaie pentru ca rachiul să nu le lipsească.

Lupta nu mai avea nici un rost în punctul unde se angajase, din moment ce Georges, pe care Laïza venea să-l elibereze, era liber ; nu-i mai rămînea decît să-i pară rău după vreo doisprezece oameni scoşi din luptă de gloanţele englezilor şi să dea semnalul de retragere.

Dar retragerea nu se mai putea efectua prin strada Guvernămîntului ; în timp ce trupa lui Laïza ţinea piept

batalionului englez care se opusese încercării lui, un alt detaşament, aflat la pîndă în depozitul de muniţii, venise degrabă să închidă drumul pe unde sosise Laïza cu oamenii lui. Se văzură nevoiţi să se împrăştie prin străzile din jurul palatului de justiţie şi să se furişeze, pe lîngă Petite-Montagne, înapoi spre tabăra malabar.

Abia făcuseră două sute de paşi, şi Georges, Laïza şi oamenii lor se pomeniră în străzile luminate, pe unde se lăfăiau butoaiele pline de băuturi. Scena era şi mai dezgustătoare decît crezuse ; beţia făcuse progrese.

Dar la capătul fiecărei străzi se vedeau scînteind în întuneric baionetele cîte unei companii engleze.

Georges şi Laïza se înţeleseră dintr-o privire ; nu mai putea fi vorba să învingă, ci să moară, dar să moară cum trebuie.

Totuşi, amîndoi se gîndiră să încerce un ultim efort ; se repeziră în strada principală, încercînd să regrupeze revoltaţii şi să-i alipească grupului lor.

Unii abia erau în stare să audă imboldurile şefilor lor ; alţii, beţi peste măsură, nici nu îi recunoşteau, cîntau cît puteau de tare şi dansau, împleticindu-se ; şi cei mai mulţi dintre ei, ajunşi în ultimul grad de beţie, se rostogoleau pe stradă, pierzîndu-şi din ce în ce simţul ruşinii.

Laïza luase un bici şi cu el lovea din toate puterile în turma de ticăloşi ; Georges, sprijinit în gratia de fier, singura armă pe care o avea, îi privea cu o nesfîrşită milă şi un profund dispreţ.

După cîteva minute, amîndoi se convinseră că nu mai era nimic de făcut şi că orice minut pierdut echivala cu un an mai puţin din viaţa lor ; dealtfel, cîţiva negri din mica lor trupă, atraşi de mirosul băuturii, fascinaţi de ispititoarele butoaie, ameţiţi parcă de duhoarea alcoolului care o simţeau pînă în creier, începură şi ei să-i părăsească. Nu mai era deci timp de pierdut, trebuiau să plece degrabă din oraş.

Georges şi Laïza adunară ce oameni le mai rămăseseră ; erau cam trei sute în total ; apoi, mergînd în fruntea lor, o porniră cu pas hotărît spre capătul străzii, care, aşa cum am spus, era blocată de un zid de soldaţi. Ajunşi la vreo patruzeci de paşi de soldaţii englezi, văzură că aceştia

își îndreptau armele spre ei și într-o clipă o panglică de foc străluci pe toată linia și o grindină de gloanțe scormoni prin rîndurile lor ; zece sau poate doisprezece oameni căzură ; dar cei doi șefi rămaseră în picioare și strigătul lor răsună puternic : „Înainte !"

Cînd se aflară la douăzeci de pași, focul din rîndul al doilea de ostași urmă primei salve și printre revoltați se făcu o și mai mare pustiire. Dar aproape numaidecît cele două trupe se ciocniră și atunci lupta corp la corp începu.

Se produse o învălmășeală cumplită : e știut că soldatul englez luptă și moare în locul unde e pus să lupte și să moară. De astă dată însă aveau de-a face cu oameni deznădăjduiți, oameni care știau că, odată luați prizonieri, îi aștepta o moarte dezonorantă și de aceea voiau să moară, dar liberi.

Georges și Laïza făceau minuni de îndrăzneală și curaj : Laïza apucase pușca de țeavă și se servea de ea ca de un îmblaciu ; Georges, neavînd altă armă decît gratia tăiată din fereastra poliției, se servea de ea ca de o adevărată ghioagă ; iar oamenii lor, cu ce aveau în mîini, se luptau ca niște eroi ; cei rămași teferi se năpusteau asupra englezilor cu lovituri de baionete, iar cei răniți se tîrau printre luptătorii englezi, se agățau de ei și, lovind cu cuțitele, le tăiau picioarele, sîngerîndu-i și scoțîndu-i astfel din luptă.

Lupta astfel dezlănțuită nu ținu mai mult de zece minute, o luptă înverșunată, pe viață și pe moarte, fără ca nimeni să poată spune de care parte va fi victoria ; și, iată, disperarea birui disciplina : rîndurile engleze se desfăcură ca un dig care se rupe de furia apelor și torentul răzvrătiților se scurse de îndată în afara orașului.

Georges și Laïza, care fuseseră tot timpul în fruntea atacului, rămaseră în urmă ca să acopere retragerea. În sfîrșit, ajunseră lîngă Petite-Montagne ; un loc mult prea rîpos și prea împădurit pentru ca englezii să se aventureze pînă aici. Căutară un colț mai ferit și făcură o haltă ; voiau să se odihnească puțin înainte de a porni iarăși la drum. Vreo douăzeci de negri se adunară în jurul celor doi șefi, pe cînd ceilalți se răzlețiră în toate părțile ; de

astă dată nu mai era vorba de lupte, ci cum să se pună la adăpost undeva, în adîncul pădurii. Georges fixă locul de întîlnire al celor care ar dori să se alăture lui la locuința tatălui său de la Moka, și de acolo, în zorii zilei următoare, vor pleca împreună spre Grand-Port, unde sînt, cum se știe, cele mai dese și mai întunecoase păduri.

Prin întuneric Georges dădea ultimele instrucțiuni oamenilor, atîția cîți mai rămăseseră din acea mică trupă ; la un moment dat, prin spărtura a doi nori care se destrămau, luna răspîndi pentru o clipă lumina ei palidă peste grupul lor, cînd, deodată, dintr-un tufiș aflat la vreo patruzeci de pași de ei, se auzi o detunătură de armă și, lovit în șold, Georges căzu lîngă picioarele lui Laïza.

Tot atunci, din tufișul încă luminat, țîșni și se rostogoli într-o rîpă un om care fugea astfel ascuns privirilor lor ; îl văzură reapărînd la extremitatea cealaltă a rîpei și, printr-un ocol, ajunse la rîndurile soldaților englezi, opriți la malul pîrîului Pucelles.

Dar, oricît de rapidă fusese cursa asasinului, Laïza tot îl recunoscuse și, înainte ca Georges să-și piardă complet cunoștința, îl putu auzi pe bunul Laïza pronunțînd două cuvinte, însoțite de un gest de amenințare :

— Antonio Malaezul !

XXIII

O INIMĂ DE TATĂ

În timp ce la Port-Louis se întîmplau evenimentele relatate de noi, la Moka, Pierre Munier aştepta neliniştit teribilul deznodămînt pe care Georges lăsase să-l întrevadă ; obişnuit, cum am spus, cu supremaţia albilor, bătrînul ajunsese cu timpul să considere că această supremaţie li se cuvenea de drept şi că era normal să fie aşa. Oricîtă încredere ar fi avut în fiul său, nu îl vedea trecînd peste obstacole pe care el le considera de netrecut.

Din momentul în care Georges îşi luase rămas bun şi plecase, Pierre Munier căzuse într-o apatie bolnăvicioasă ; excesul emoţiilor care îl sufocau şi gîndurile care i se învălmăşeau în minte îl copleşiseră, dîndu-i aparent o stare de indiferenţă. De două sau de trei ori se gîndi că ar fi bine să se repeadă pînă la Port-Louis şi să vadă cu ochii lui tot ce se întîmplă ; dar pentru a face ceva fără convingere, în general e nevoie de o putere de voinţă care îi lipsea cu desăvîrşire bietului părinte ; dacă însă ar fi fost vorba numai de a întîmpina un pericol, atunci Pierre Munier ar fi alergat la Port-Louis fără să şovăie.

Ziua i se păru fără sfîrşit ; frămîntările îl chinuiau cu atît mai mult cu cît nu se putea destăinui nici chiar credinciosului Télémaque ; din cînd în cînd doar se scula de pe fotoliu, se ducea la fereastră, o deschidea şi rămînea cu privirea pironită înspre oraş, ca şi cum ar fi putut să vadă ceva ; asculta încordat, încercînd să audă ceva ; apoi, nevăzînd nimic şi neauzind nimic, suspina şi se aşeza din nou în fotoliu, tot atît de tăcut şi cu privirea pierdută în gol.

Se făcu ora cinei. Télémaque, în grija căruia căzuseră toate treburile obişnuite ale casei, îi aşeză tacîmul la masă şi servi mîncarea ; dar în timp ce îndeplinea tot acest ceremonial, Pierre Munier nu-l învrednici nici cu o privire ; după vreun sfert de oră, văzînd că stăpînul lui rămîne în aceeaşi stare de apatie, Télémaque îi atinse uşor umărul ; bătrînul se sperie, sări din fotoliu şi spuse :

— Ce e, se ştie ceva ?

Télémaque îi arătă masa şi îi spuse că cina era servită ; dar Pierre Munier zîmbi trist, dădu din cap şi căzu iarăşi pe gînduri. Negrul înţelese că se petrecea ceva deosebit cu stăpînul lui şi, fără să îndrăznească să ceară explicaţii, se uită de jur împrejur, ca şi cum ar fi căutat vreun semn care să-l poată ajuta să dezlege acest mister ; dar fiecare lucru era la locul lui, aşa cum îl ştia ; atunci se gîndi că umbra unei mari nenorociri se abătuse asupra căminului lor, care pînă nu demult fusese atît de liniştit.

Astfel se scurse ziua.

Télémaque, încă nădăjduind că foamea îl va birui, lăsă masa pusă, cu mîncarea în farfurii ; dar Pierre Munier era prea absorbit de gîndurile lui pentru a se lăsa prins de altceva ; la un moment dat, Télémaque, văzînd fruntea stăpînului plină cu broboane de sudoare şi crezînd că îi era cald, îi oferi un pahar cu apă îndoit cu vin ; Pierre Munier înlătură însă paharul şi-l întrebă :

— Tot n-ai aflat nimic ?

Télémaque dădu din cap, privi pe rînd cînd tavanul, cînd pardoseala, vrînd parcă să le întrebe pe ele dacă nu ştiau mai mult decît ştia el ; dar văzînd că nici tavanul, nici podeaua nu-i dădeau un răspuns, ieşi afară să se intereseze printre sclavi dacă nu ştiau ceva în legătură cu frămîntările stăpînului său.

Dar, spre marea lui uimire, constată că în jurul casei nu se mai afla nici un negru. Alergă atunci spre hambar, unde se adunau de obicei să facă brelocul. Hambarul era pustiu ; se întoarse la colibe, dar aici nu găsi decît femeile şi copiii lor.

Le întrebă pe femei şi de la ele află că negrii, de îndată ce terminaseră lucrul, în loc să se odihnească, aşa cum aveau obiceiul, se înarmaseră şi o porniseră în grupuri

separate în direcţia rîului Lataniers. Aflînd toate acestea, Télémaque se întoarse la locuinţă.

Cînd deschise uşa, bătrînul tresări.

— Ei, ce este ? îl întrebă neliniştit.

Télémaque îi povesti că în jurul casei nu mai exista nici picior de negru şi că toţi cei de la colibe o porniseră înarmaţi înspre rîul Lataniers.

— Da, da, spuse Pierre Munier. Da, aşa e...

Nu mai încăpea deci nici o îndoială că aşa stăteau lucrurile şi toate aceste amănunte îi întăriră şi mai mult convingerea că în oraş se întîmplase ceva deosebit ; căci, de la întoarcerea lui Georges, regăsindu-l atît de frumos şi plin de îndrăzneală, atît de încrezător în forţele lui şi sigur de viitor, bătrînul îşi identificase într-atîta viaţa cu cea a copilului său, încît simţea că trăiau aceeaşi existenţă şi nu putea concepe că ar suporta o clipă măcar pierderea sau chiar simpla lui absenţă.

Oh, cît de rău îi părea acum că-l lăsase să plece în dimineaţa acelei zile fără să-l fi întrebat nimic, fără să fi pătruns în tainele gîndurilor lui ; cît de rău îi părea acum că nu-i ceruse să-l însoţească ! Gîndul că fiul lui pornea la luptă deschisă împotriva albilor îl prăbuşise într-atîta, încît, în primul moment, se simţise complet lipsit de forţă morală. De fapt, aşa era temperamentul acestui om cu suflet naiv — nu se simţea puternic decît în faţa unui pericol fizic.

Venise noaptea şi orele se scurgeau fără să le aducă vreo veste, bună sau rea. Bătu orele 10, bătu 11, veni şi miezul nopţii. Cu toate că afară era întuneric, iar luminile din casă îl făceau şi mai de nepătruns, Pierre Munier continua să se scoale din fotoliu şi să se ducă la fereastră, să scruteze depărtarea. Télémaque, din ce în ce mai îngrijorat, se instalase în aceeaşi cameră cu stăpînul lui ; dar, oricît de devotat ar fi fost, credinciosul servitor nu rezistase somnului şi adormise pe un scaun cu capul rezemat de perete, silueta lui profilîndu-se ca un desen în cărbune.

La ora 2 noaptea, cîinele de pază, pe care totdeauna noaptea îl lăsau să rătăcească liber în jurul casei, dar pe care de astă dată îl uitaseră în lanţ, începu să urle încet

și tînguitor. Pierre Munier tresări și se ridică ; dar la auzul acelui lugubru urlet, pe care în superstiția lor negrii îl consideră drept prevestire sigură a unei viitoare nenorociri, simți că îl părăsesc puterile și, ca să nu cadă, se văzu silit să se sprijine de masă. După vreo cinci minute cîinele urlă din nou, de astă dată mai puternic, mai trist și mai prelung ; la un răstimp egal, urlă a treia oară, mai sinistru și mai înfricoșător decît pînă atunci.

Pierre Munier, palid, cu glasul pierit, cu fruntea plină de sudoare, rămase cu ochii pironiți spre ușă, fără să facă un pas, dar ca un om care așteaptă o nenorocire și știe sigur că pe acolo va intra.

După o clipă, se auzi zgomot făcut de pașii unui mare număr de oameni, apoi zgomotul acela se apropie de casă din ce în ce, dar călcau parcă încet și cu grijă. Bietului tată i se păru că pașii aceia erau ai unor oameni care veneau în convoi.

Curînd prima cameră păru că se umple de lume ; numai că mulțimea aceea de oameni rămînea tăcută. Și totuși în mijlocul tăcerii bătrînului i se păru că aude un geamăt și i se mai păru că în acest geamăt recunoștea vocea fiului său.

— Georges ! strigă el. Georges, în numele cerului, tu ești ? Răspunde-mi, vorbește, vino, fiule !

— Sînt aici, tată ! se auzi o voce slăbită, dar calmă. Sînt aici.

În aceeași clipă ușa se deschise și Georges apăru, sprijinindu-se de ușă și atît de palid, încît bătrînului i se păru că era umbra fiului său pe care o evocase atît ; de aceea, în loc să se îndrepte spre el, făcu un pas înapoi și murmură :

— În numele cerului, ce ai, ce ți s-a întîmplat ?

— O rană gravă, tată, liniștește-te, nu este mortală, vezi bine, merg și mă țin drept ; totuși nu pot să stau mult timp în picioare. Apoi adăugă încet : Ajută-mă, Laïza, simt că mă lasă puterile.

Și spunînd aceste vorbe, căzu în brațele negrului.

Pierre Munier se repezi spre fiul lui : Georges leșinase.

În adevăr, cu acea putere de voință care devenise a doua lui natură, Georges vrusese, oricît se simțea de slăbit și lipsit de puteri, să apară în fața tatălui său în picioare ; acum nu mai era vorba de orgoliu, ci de dragostea puternică pe care o avea pentru bătrîn ; se cutremurase la gîndul că va apărea întins pe o targă ; lovitura pe care ar fi primit-o, văzîndu-l astfel, i-ar fi putut fi fatală. De aceea, în ciuda sfaturilor prietenești ale lui Laïza, el părăsise brancarda cu care negrii, făcînd cu schimbul, îl transportaseră prin defileurile muntelui Le Pouce ; apoi, adunîndu-și tot curajul, cu o voință de nezdruncinat, își înfrînsese slăbiciunea fizică, se ridicase, se sprijinise de zid și, așa cum hotărîse, se arătase în picioare în fața tatălui său.

În adevăr, procedînd astfel, lovitura fusese mai puțin violentă pentru bătrîn.

Dar, așa cum am spus, acea voință de fier se frînse și, istovit de efortul făcut, Georges leșinase în brațele lui Laïza.

Durerea bătrînului tată fu sfîșietoare și greu de suportat chiar pentru bărbații care se aflau în jurul lui : nu se auzi nici geamăt, nici hohot de plîns ; era copleșit de o durere mută.

Georges fusese așezat cu grijă pe o canapea. Bătrînul îngenunche alături și, ținîndu-l de mîna care îi atîrna moale, își trecu celălalt braț pe sub capul fiului lui și așteptă astfel, privindu-i ochii care rămîneau închiși și urmărindu-i respirația care abia se simțea ; nu întreba nimic, nu-l interesa nici un amănunt și nici un rezultat ; totul se terminase pentru el : fiul lui iubit era acolo, în mîinile lui, rănit, sîngerînd, leșinat ; de ce să mai afle ce se întîmplase și din ce cauză, cînd avea în față un atît de cumplit rezultat ?

Laïza stătea în picioare, lîngă bufet ; rezemat de armă, privea pe fereastră, așteptînd să se ivească zorile.

Ceilalți negri, după ce așezaseră rănitul cu grijă pe canapea, se retrăseseră respectuoși prin camerele învecinate ; din cînd în cînd unii dintre ei deschideau ușa și se uitau sfioși înăuntru ; alții stăteau pe afară, grupați în fața ferestrelor ; mulți erau răniți, mai grav sau mai

puțin grav ; dar nici unul nu părea să se gîndească la propria lui rană.

În fiecare clipă numărul lor creștea, întrucît toți fugarii, după ce se împrăștiaseră ca să scape de urmărirea englezilor, se întorseseră pe căi ocolite la Moka, așa cum oile împrăștiate și speriate de lupi se întorc, luîndu-se una după alta, înapoi la țarc. La ora 4 dimineața erau aproape două sute de negri în jurul locuinței.

Georges își reveni și încercă să spună ceva, vrînd să-și liniștească tatăl ; dar vocea îi era atît de slăbită, încît, speriat, tatăl lui îi făcu semn să tacă ; după puțin timp, bătrînul îl întrebă ce fel de rană avea și care doctor îl pansase ; zîmbind, Georges arătă din cap spre Laïza.

Se știe că în colonii unii negri trec drept chirurgi îndemînatici și deseori coloniștii albi îi cheamă mai degrabă pe ei decît oameni de meserie, și aceasta dintr-un motiv foarte simplu : acei oameni primitivi — asemenea ciobanilor noștri, a căror pricepere deseori rivalizează cu a celor mai pricepuți doctori — dînd piept zi și noapte cu natura, descoperă, ca și animalele, unele taine care rămîn ascunse privirilor celorlalți oameni. Or, Laïza trecea în insulă drept un chirurg dibaci ; negrii atribuiau științei sale cunoașterea cuvintelor magice și chiar puterea farmecelor ; albii atribuiau științei sale cunoașterea unor ierburi și a unor plante al căror nume și însușiri le știa numai el. Pierre Munier se mai liniști cînd află că Laïza era acela care pansase rana fiului său.

Momentul în care avea să se facă ziuă se apropia, și pe măsură ce timpul trecea, Laïza părea din ce în ce mai îngrijorat. În sfîrșit, nu mai putu să se stăpînească și, simulînd că vrea să ia pulsul bolnavului, se apropie de el și îi vorbi foarte încet.

— Ce-i spui și ce vrei, prietene ? îl întrebă degrabă Pierre Munier pe Laïza.

— Ce vrea el, tată, trebuie să-ți spun totuși și dumitale : vrea să nu cad în mîinile albilor și mă întreabă dacă mă simt în puteri ca să pot fi transportat de ei în mijlocul pădurii.

— Să te ducă în pădure ? se miră bătrînul. În starea în care ești ? Cu neputință !

— Totuşi nu există altă soluţie, tată, doar dacă preferi să vezi cum mă arestează aici, sub ochii dumitale, şi...

— Şi ce? întrebă Pierre Munier cu îngrijorare. Ce au cu tine şi ce pot ei să-ţi facă?

— Ce au cu mine, tată? Să se răzbune pentru faptul că un mulatru mizerabil ca mine a îndrăznit să lupte împotriva lor şi pentru o clipă i-a făcut chiar să tremure. Ce pot să-mi facă, mă întrebi? Oh, aproape nimic, zise Georges surîzînd, doar să-mi taie capul, în văzul tuturor, la cîmpia Verde.

Bătrînul păli; apoi îl văzură că începe să tremure din tot corpul; fără îndoială, în sufletul lui se dădea o luptă teribilă. În sfîrşit, bătrînul ridică fruntea, îşi scuturâ capul şi, privindu-l cu o dragoste nesfîrşită, murmură:

— Să te ia! să-ţi taie capul! să-mi ia copilul, să mi-l ucidă! să-l omoare pe Georges al meu! Şi toate astea, pentru că este mai frumos decît ei, mai viteaz decît ei, mai înzestrat decît ei... Ah! Atunci, să poftească!...

Şi cu o energie de necrezut, bătrînul se repezi, smulse din perete carabina care stătea acolo de mai bine de şaisprezece ani şi, apucînd-o cu amîndouă mîinile, strigă:

— Da, da, să poftească! şi vom vedea! Ah! i-aţi luat totul, domnilor albi, i-aţi luat totul acestui biet mulatru; i-aţi luat stima, şi el nu v-a spus nimic; i-aţi fi luat viaţa, şi iarăşi nu v-ar fi spus nimic; dar acuma vreţi să-i luaţi fiul; vreţi să-i luaţi copilul ca să i-l întemniţaţi, ca să-l torturaţi, ca să-i tăiaţi mai apoi capul! Oh! veniţi, domnilor albi, şi vom vedea! între noi stau cei cincisprezece ani de ură! veniţi, este vremea să facem socotelile!

— Bine, tată, foarte bine! izbucni Georges, ridicîndu-se într-un cot şi privindu-l febril, bravo! aşa, acuma te recunosc!

— Foarte bine, în inima pădurii, spuse el, şi vom vedea dacă au curaj să vină după noi pînă acolo! Da, fiul meu, da, vino; mai bine în mijlocul pădurilor decît în oraşe! Acolo eşti sub privirile lui Dumnezeu; Dumnezeu să ne vadă şi să ne judece. Iar voi, copii, continuă mulatrul adresîndu-se negrilor, m-aţi socotit întotdeauna un stăpîn bun?

— Oh, da, da ! strigară într-un singur glas toți negrii.

— Mi-ați spus voi de sute de ori că îmi sînteți devotați, nu ca niște sclavi, ci ca propriii mei copii ?

— Da, da !

— A sosit ceasul să dovediți devotamentul vostru !

— Poruncește, stăpîne, poruncește, spuseră toți negrii într-un singur glas.

— Intrați în casă, intrați cu toții.

Pe dată camera se umplu de bărbați negri.

— Ascultați, începu bătrînul, uitați-vă la fiul meu, care a vrut să vă salveze, să vă facă oameni liberi, să vă facă oameni, și iată răsplata. Și asta nu e totul, vor să vină aici, să mi-l ia, așa cum e, rănit, însîngerat, poate în agonie ; vreți să-l apărați, vreți să-l salvăm ? Vreți să muriți pentru el și cu el ?

— Oh, da, da ! strigară toți.

— Atunci, în inima pădurii, în adîncul pădurii ne vom opri, spuse bătrînul.

— În inima pădurii ! strigară toți.

Și apropiind brancarda făcută din frunziș de canapeaua pe care stătea întins Georges, îl luară și-l așezară cu grijă pe ea ; patru negri apucară cele patru mînere. Georges ieși din casă purtat astfel, întovărășit de Laïza, care mergea înaintea convoiului ; după ei se înșirau toți ceilalți negri ; în urma lor venea Pierre Munier, care lăsase casa deschisă, văduvită de orice făptură omenească.

Masa de oameni, compusă din aproape două sute de negri, urmă cîtva timp drumul care duce de la Port-Louis la Grand-Port ; apoi, după vreo jumătate de oră de mers, o cotiră la dreapta, înaintînd spre poalele piscului Milieu, ca să poată ajunge la izvorul rîului Créoles.

Înainte de a pătrunde în spatele muntelui, Pierre Munier, care continuase să rămînă în urma convoiului, se opri o clipă, urcă un monticul și aruncă o ultimă privire spre frumoasa lor locuință lăsată în părăsire. Cuprinse dintr-o aruncătură de ochi bogatele cîmpii de trestie, de manioc, de porumb, minunatele boschete de grepfrut, de jambose și de takamaka, strălucitorul orizont de munți

care înlănțuiau nesfîrșita lui proprietate ca un perete uriaș ; se gîndi atunci că fusese nevoie de trei generații de oameni cinstiți ca el, muncitori ca el, stimați ca el, ca să poată face din această bucată de pămînt paradisul insulei, și suspinînd, își șterse ochii ; apoi, întorcînd privirile și scuturîndu-și capul, cu surîsul pe buze, porni din nou la drum și ajunse din urmă brancarda pe care zăcea rănit copilul lui, pentru care acum părăsea toate aceste frumuseți.

XXIV

ÎN INIMA PĂDURII

Cînd convoiul fugarilor ajungea la izvorul rîului Créoles, se iviseră zorile şi razele soarelui oriental luminau vîrful de granit al piscului Milieu ; odată cu el se trezeau toate vietăţile pădurilor. La fiecare pas tanrecii ţîşneau pe lîngă picioarele negrilor, căutîndu-şi adăpost în vizuinele lor, maimuţele se aruncau din creangă în creangă atingînd extremităţile cele mai flexibile ale arborilor de vacoa, filaos şi tamarini ; apoi, agăţîndu-se de coadă, săreau în balans peste o distanţă ameţitoare, prinzîndu-se cu o agilitate neaşteptată de vreun alt arbore în care îşi găseau pentru o clipă adăpost ; cocoşul-de-pădure, cu o gălăgie frenetică, o pornea bătînd aerul cu zborul lui greoi, iar papagalii cenuşii, cu ţipătul lor zeflemitor, aveau aerul că îl privesc de sus şi îl iau peste picior ; pasărea cardinal, asemenea unei flăcări zburătoare, tăia aerul cu iuţeala fulgerului, scînteind ca un rubin ; în sfîrşit, după tipicul ei, natura, mereu tînără, mereu nepăsătoare, mereu roditoare, părea, în liniştea ei senină şi statornica ei bucurie, o permanentă ironie faţă de zbuciumul şi necazurile omului.

După trei sau patru ore de mers, ceata făcu o haltă pe podişul unui munte al cărui nume nu-l cunoşteau şi ale cărui poale se pierdeau în depărtare pînă la malurile rîului. Foamea începea să se facă simţită ; din fericire, fiecare vînase cîte ceva pe drum ; unii, cu lovituri de bîtă, prinseseră cîţiva tanreci, vînat mult apreciat de negri ; alţii prinseseră maimuţe sau cocoşi-de-pădure ; Laïza răpise un cerb şi cîţiva oameni o şi porniseră în urmărirea lui ; după o oră îl aduseră la locul unde făcuseră haltă. Acum aveau destule provizii.

Laïza profită de această oprire ca să schimbe pansamentul rănitului ; tot timpul drumului căutase şi culesese anume ierburi şi anume plante ale căror însuşiri numai el le cunoştea. Cînd ajunseră aici, îşi scoase preţioasa recoltă, o amestecă şi o aşeză cu grijă într-o mică scobitură a unei stînci ; apoi, cu o piatră rotunjită zdrobi ierburile ca într-o piuliţă. După aceea, desfăcu bandajul rănitului şi, muind cîrpe curate în zeama plantelor, îi aşeză cu pricepere pe rană compresele astfel îmbibate ; de fapt, Georges avea două răni, căci, spre norocul lui, glontele nu rămăsese în şold, ci, străpungînd ultima coastă din stînga, ieşise afară puţin deasupra şoldului.

Pierre Munier urmări cu mare atenţie şi îngrijorare toată această operaţie. Rana era urîtă, dar nu mortală ; ba mai mult, Laïza îl încredinţă că se va vindeca mai degrabă decît se aşteptau. Bietul bătrîn trecu prin toate spaimele, pe cînd Georges, în ciuda durerilor pe care fără îndoială i le provoca schimbarea pansamentului, nici măcar nu tresări, înăbuşindu-şi pînă şi cea mai mică înfiorare a mîinii care se odihnea într-a tatălui său.

După ce îl pansă şi după ce mîncară, o porniră cu toţii din nou la drum, îndreptîndu-se spre inima pădurii, pînă unde mai aveau încă destul de mers. Mica ceată înainta cu greu din cauza transportului rănitului, urcuşurile şi coborîşurile cu targa făcîndu-se destul de anevoie, iar pe drumul de la locuinţă pînă unde făcuseră haltă lăsaseră din această cauză urme uşor de reperat.

După aproape o oră de mers pe malul rîului Créoles, o luară la stînga şi astfel ajunseră la liziera pădurii ; pe măsură ce înaintau, tufele de mimoze erau mai dese, ferigile gigantice tot atît de înalte ca şi copacii printre care îşi făcuseră loc spre lumină, iar lianele, de o grosime uimitoare, căzînd din înaltul takamakaşilor ca nişte şerpi uriaşi, atîrnaţi de cozi, se înfăşurau sălbatice în jurul lor ; toate acestea erau o dovadă pentru fugari că se apropiau de inima pădurii.

Foarte curînd pădurea deveni din ce în ce mai întunecoasă ; trunchiurile copacilor din ce în ce mai dese ; ferigile împletite unele într-altele ca o plasă, iar lianele

păreau adevărate gratii prin care trecerea se făcea din ce în ce mai anevoie, mai ales pentru cei care purtau brancarda ; în tot acest timp, Georges, martor al dificultăților ce se iveau la tot pasul, schița o vagă mișcare, vrînd să coboare și să meargă pe propriile-i picioare ; dar de fiecare dată Laïza îl oprea cu atîta fermitate, iar tatăl lui împreuna mîinile în chip de rugăciune, încît pentru a nu jigni devotamentul unuia și pentru a nu răni afecțiunea celuilalt, bolnavul își relua istovit locul pe targa de crengi.

Totuși, cu cît erau mai mari greutățile pe care le întîmpinau fugarii în drumul lor, cu atît erau mai liniștiți și mai siguri că nu vor fi găsiți de urmăritori ; căci ei, cei care se ascundeau, erau negri obișnuiți cu astfel de drumuri, pe cînd cei care îi hăituiau erau soldați englezi, obișnuiți să se miște și să facă exerciții de luptă doar pe cîmpul de manevre.

Tot mergînd, ajunseră într-un loc atît de împădurit, încît orice tentativă de trecere li se păru cu neputință chiar de încercat ; mica ceată se strecură de-a lungul acestui perete gros de copaci, prin care poate doar cu toporul ar fi putut deschide o trecere ; dar odată făcută această trecere pentru unii, însemna drum liber și pentru ceilalți.

Tot căutînd, dădură peste un ajoupa[1] și înăuntrul lui găsiră urmele unui foc încă fumegînd ; își dădură seama că alți negri fugari se aflau prin împrejurimi și, judecînd după urmele destul de proaspete, căzură de acord cu toții că aceștia trebuiau să fie destul de aproape.

Laïza se luă după urmele lor. Este bine cunoscută iscusința sălbaticilor de a se descurca prin locurile neumblate, de a intui chiar urma unui prieten sau a unui dușman ; Laïza, aplecat spre pămînt, se orientă după fiecare fir de iarbă îndoit sub călcîi, după fiecare pietricică mișcată de la locul ei de laba piciorului, după fiecare creangă deviată de mîna trecătorului din înclinarea ei firească ; dar la un moment dat ajunse într-un loc unde nu mai exista nici un fel de indiciu. Într-o parte curgea pîrîul care cobora din munte și se ducea să se verse în

[1] Un fel de adăpost-șură, făcut de vînători.

rîul Créoles ; în cealaltă, o îngrămădire de stînci, de pietre şi de mărăcini, asemenea unui zid gigant în vîrful căruia pădurea părea mai deasă încă şi mai de nepătruns ca oriunde în altă parte ; în urmă, rămînea drumul pe care îl făcuse pe brînci pînă aici. Atunci Laïza trecu pîrîul, dar şi de partea cealaltă a apei căută zadarnic urmele care îl aduseseră pînă la malul apei. Înseamnă că negrii — căci negri erau şi erau mai mulţi — nu merseseră mai departe.

Laïza încercă să se cațere pe zid şi cu multă greutate chiar izbuti, dar, ajuns pe creastă, îşi dădu seama că va fi cu neputință ca oamenii lui, printre care se găseau destui răniţi, să urmeze un astfel de drum. Coborî, deci, şi, fiind convins că cei pe care îi căuta nu puteau fi prea departe, începu să scoată diferite strigăte, după care negrii fugari de obicei se recunosc între ei, şi aşteptă.

Nu după mult timp i se păru că distinge un uşor foşnet într-unul din cele mai întunecate tufe de mărăcini ; oricare altul în locul lui, neînvăţat cu tainele pustietăţilor, ar fi luat desigur acea legănare a cîtorva crăci drept un capriciu al vîntului ; dar în acest caz s-ar fi legănat dinspre vîrfuri spre bază, pe cînd mişcarea observată părea, dimpotrivă, să pornească de la bază spre extremitatea lor. Laïza nu se înşelă, şi privirile îi rămaseră aţintite pe tufiş. Curînd, bănuiala lui deveni certitudine : prin desişul crăcilor deslușise doi ochi neliniştiţi, care, după ce căutaseră în jur, cît puteau cuprinde, privirea lor se fixă înspre Laïza ; atunci Laïza reînnoi semnalul : numaidecît printre pietre alunecă un om ca un şarpe, şi Laïza se pomeni în faţa unui negru fugar. Schimbară cîteva cuvinte, apoi Laïza se întoarse la oamenii lui şi îi conduse pe acelaşi drum pînă cînd ajunseră lîngă tufa de mărăcini unde se întîlnise cu negrul singuratic.

Deplasînd cîteva pietre, făcură un loc de trecere în perete ; această deschizătură dădea într-o grotă imensă.

Fugarii trecură doi cîte doi prin acest defileu uşor de apărat. După ce trecu şi ultimul negru, omul care îi adusese aici puse din nou pietrele în aceeaşi ordine în care fuseseră înainte, în aşa fel încît să nu se cunoască şi să nu rămînă nici o urmă ; apoi, cățărîndu-se prin mărăcini

și pe pietre, sări peste meterez și dispăru în partea cealaltă. Două sute de oameni se pierdură astfel în adîncul pămîntului și nici ochiul cel mai ager n-ar fi putut ghici pe unde anume reușiseră să dispară.

Fie dintr-un capriciu al naturii — la care mîna omului nu contribuise cu nimic — fie, dimpotrivă, printr-o muncă migăloasă și prevăzătoare a negrilor fugari, creasta muntelui în a cărui coastă dispăruse mica ceată era apărată dintr-o parte de o stîncă perpendiculară, ca un meterez, și din cealaltă parte de un șir gigantic de copaci, de ferigi și liane, care dăduse de gîndit chiar și fugarilor noștri ; singurul loc pe unde s-ar fi putut pătrunde era doar acela pe unde chiar trecuseră, și acesta ascuns în spatele pietrelor și mărăcinișului care îl acopereau atît de bine. Este de la sine înțeles că, după grija cu care acest loc era tăinuit privirilor, trupele engleze sau coloniștii care ar fi pornit în urmărirea fugarilor ar fi putut să treacă de sute de ori prin fața acelui punct, fără să-i bănuiască existența.

Odată ajunși de cealaltă parte a meterezului, aspectul solului era cu totul altul. Cît puteai cuprinde cu ochii, tot în inima pădurii te aflai, dar o pădure înaltă, împînzită de adăposturi ascunse printre copaci seculari pe lîngă care se putea deschide o potecă. Dealtfel, ca să poată rezista, nimic nu le-ar fi lipsit oamenilor în aceste vaste și singuratice locuri ; din vîrful piscului, cam de la o înălțime de șaizeci de picioare, o cascadă își rostogolea majestuos apele, fărîmițîndu-le într-o pulbere lichidă prin stîncile pe care în căderea ei le măcina fără încetare, curgînd în vale în pîrîuri domoale ; apoi, dispărînd deodată în măruntaiele pămîntului, apărea din nou dincolo de golul grotei ; cerbii, porcii-mistreți, cerbii-lopătari, maimuțele și tanrecii mișunau în voie ; în sfîrșit, în locurile pe unde pătrundeau cîteva raze de soare prin imensa boltă a frunzișului, în lumina lor descopereai portocali grei de fructe sau arbori de vacoa încărcați cu minunatele lor nuci-de-cocos, ale căror codițe sînt atît de subțiri, încît, din clipa în care fructul s-a copt, ele se rup la cea mai ușoară atingere sau adiere de vînt.

Dacă fugarii izbuteau să-şi tăinuiască locul, puteau să trăiască aici fără să ducă lipsă de nimic ; totul era ca Georges să se vindece cît mai degrabă, pentru ca împreună să ia o hotărîre. Dealtfel, oricare ar fi fost această hotărîre, foştii sclavi, din care Georges îşi făcuse tovarăşi de luptă, erau hotărîţi să-şi lege viaţa de a lui şi să îl urmeze oriunde i-ar fi condus.

Dar, cu toate că era rănit, Georges îşi păstrase acelaşi sînge rece şi, examinînd cu atenţie locul unde se adăpostiseră, calculase imediat avantajul lor în cazul cînd ar fi trebuit să se apere de pe această poziţie. Îi făcu semn lui Laïza să se apropie şi îi spuse ce măsuri trebuiau luate de urgenţă ; întîi să pună la adăpost trecerea din exteriorul defileului ; apoi, printr-o linie de bătaie, să apere deschizătura interioară şi de îndată să procedeze la minarea cavernei cu praf de puşcă, pe care avuseseră grijă să-l aducă de la Moka. Studiară planul acestei acţiuni în toate amănuntele şi de îndată trecură la executarea lui întocmai ; Georges ştia foarte bine că el nu va fi tratat ca un fugar obişnuit şi era destul de orgolios să creadă că albii nu se vor considera învingători cîtă vreme nu-l vor avea în mînă legat fedeleş.

Se şi trecu deci la pregătirile de apărare, sub supravegherea pasivă a lui Georges şi cea directă şi activă a lui Pierre Munier.

În acest timp Laïza făcea ocolul muntelui ; cum am spus, locul era apărat de peste tot fie de palisade naturale, fie de stînci abrupte ; doar printr-un singur loc s-ar fi putut trece, acolo pe unde rocile formau nişte scări pe o distanţă de vreo patru-cinci metri ; dar dacă se mergea pe acest perete natural, se ajungea la marginea unei prăpastii ; nici acest drum nu ar fi fost greu de apărat, dar ceata lor era prea puţin numeroasă şi ar fi trebuit să se răspîndească în prea multe puncte deodată în afara acestei aşa-zise fortăreţe, ca să poată efectua o apărare clasică militară.

Laïza îşi dădu seama că punctul acela şi intrarea prin cavernă erau cele cărora trebuiau ei să le dea o atenţie deosebită şi să le apere cu cea mai mare atenţie.

Se apropia înserarea ; Laïza lăsă zece oameni la acest punct important şi se întoarse să-i raporteze lui Georges tot ce constatase şi tot ce gîndise făcînd înconjurul locului.

Pe Georges îl aşezaseră într-un fel de cabană improvizată degrabă din crengi de copaci ; linia de apărare era aproape săpată, şi în ciuda întunericului care se lăsa destul de repede, oamenii continuau să lucreze cu sîrguinţă.

Douăzeci şi cinci de oameni fură împărţiţi ca santinele de jur împrejurul locului ; urmau să se schimbe din două în două ore ; Pierre Munier rămase la postul lui de la cavernă, iar Laïza, după ce puse un nou pansament pe rana lui Georges, se întoarse şi el la postul lui.

Apoi fiecare aşteptă noile evenimente, pe care avea să le aducă noaptea.

XXV

JUDECĂTOR ŞI CĂLĂU

Într-adevăr, într-o luptă prin surprindere între revoltaţii negri şi duşmanii lor, care, fără îndoială, nu vor înceta să-i urmărească, noaptea va fi în ajutorul atacanţilor şi în aceeaşi măsură va semăna groaza în rîndurile apărării.

Noaptea care se lăsase era frumoasă şi senină, dar luna, ajunsă la ultimul ei pătrar, urma să răsară de-abia către ora 11.

Pentru oameni nepreocupaţi de pericolul la care se expunea ceata de negri şi mai ales neobişnuiţi cu astfel de privelişti, acea estompare succesivă a luminii prezenta un spectacol măreţ, în mijlocul imensei singurătăţi şi al peisajului sălbatic pe care am încercat să-l zugrăvim. Mai întîi întunericul începu să se ridice de la pămînt şi să urce ca o maree de-a lungul trunchiurilor arborilor, pe laturile stîncilor, pe povîrnişurile muntelui, ducînd cu el tăcerea şi alungînd din calea lui încetul cu încetul ultimele raze de lumină ale zilei, care se legănară o clipă ca flăcările unui vulcan, apoi se stinseră, înecate în acel ocean de întuneric.

Pentru ochii deprinşi cu întunericul, ceea ce se vedea nu era totul ; pentru urechile deprinse cu pustietăţile, acea linişte nu era absolută. Viaţa nu se stinge niciodată în natură ; zgomotelor zilei care apune le iau locul zgomotele nopţii, care de-abia se trezesc : în tumultul acelui murmur continuu se putea auzi înfiorarea frunzelor şi vaierul pîraielor, chemările sau paşii animalelor pierdute în întuneric — chemări speriate sau

abătute, paşi furişaţi şi neaşteptaţi care trezesc şi celor mai temerari oameni acea spaimă necunoscută cu care raţiunea nu poate lupta.

Or, nici una din acele frămîntări nedesluşite nu scăpa urechii formate a lui Laïza : vînător sălbatic şi de aceea om al locurilor sălbatice, călător al nopţilor, pentru ochii şi pentru urechile lui întunericul şi pustietatea nu mai aveau mistere ; el recunoştea ronţăitul tanreciului de la rădăcinile copacilor, recunoştea pasul cerbului îndreptîndu-se spre izvorul numai de el ştiut, sau bătaia de aripi a liliacului ajuns în luminiş ; două ore se scurseră fără ca vreunul din toate aceste zgomote să-l scoată din nemişcarea lui.

Dealtfel, lucru ciudat, cu toate că în această parte a muntelui se ascunseseră aproape două sute de oameni, era totuşi o linişte absolută. Cei doisprezece negri ai lui Laïza stăteau lungiţi cu faţa la pămînt, încît, în întunericul şi mai adînc pricinuit de umbra copacilor, chiar Laïza de-abia îi simţea, şi deşi cîţiva dintre ei dormeau, s-ar fi putut crede că în timpul somnului însăşi prudenţa le înăbuşea respiraţia abia simţită. Cît despre el, în picioare, sprijinit de un tamarin ale cărui crengi bogate şi mlădioase acopereau nu numai poteca ce mergea de-a lungul stîncilor, dar şi prăpastia care se întindea dincolo de potecă, putea să pună la grea încercare chiar cei mai exersaţi ochi, şi tot nu l-ar fi deosebit de trunchiul gigantului tamarin cu care, datorită întunericului şi a culorii pielii sale, se contopise parcă şi se făcuse una cu coaja copacului.

Laïza stătea încremenit astfel aproape de o oră, cînd deodată auzi în spatele lui zgomotul pe care îl fac paşii mai multor oameni pe pămînt plin de pietriş şi crengi uscate ; dealtfel paşii, deşi reţinuţi, nu păreau să calce prea feriţi ; Laïza se întoarse liniştit, înţelegînd că era o patrulă care venea spre el. Într-adevăr ochii lui, obişnuiţi cu întunericul, deslușiră pe dată vreo opt oameni care se apropiau, iar în fruntea lor, după statură, îl recunoscu pe Pierre Munier.

Laïza păru că se desprinde de copacul de care sta rezemat şi îi ieşi în întîmpinare.

— Ei, ce se aude, întrebă el, oamenii pe care i-aţi trimis în recunoaştere s-au întors ?

— Da, şi englezii ne urmăresc.

— Unde sînt ?

— Erau postaţi, acum o oră, între piscul Milieu şi izvorul Créoles.

— Sînt pe urmele noastre ?

— Da ; şi mîine poate vom mai auzi de ei.

— Poate mai curînd, îi răspunse Laïza.

— Cum adică mai curînd ?

— Da ; dacă noi am trimis oameni în recunoaştere, înseamnă că şi ei au făcut la fel.

— Şi atunci ?

— Atunci, înseamnă că există oameni de-ai lor care dau tîrcoale prin împrejurimi.

— Dé ce crezi asta ? I-ai auzit ? Le-ai recunoscut cumva paşii ?

— Nu ; dar am auzit trecînd un cerb şi am înţeles după goana lui că era speriat de ceva.

— Crezi că ne urmăreşte careva ?

— Sînt sigur de asta... Ia tăceţi !

— Ce ?

— Ascultaţi...

— Într-adevăr, aud un zgomot, şopti Pierre Munier.

— E un cocoş-de-pădure care zboară cam la două sute da paşi de noi.

— În ce parte ?

— Într-acolo, spuse Laïza întinzînd mîna în direcţia unui făget, căruia i se vedeau crestele ridicîndu-se din fundul unei rîpe. Uitaţi-vă, continuă el, vedeţi cum coboară la treizeci de paşi de noi, de cealaltă parte a drumului care trece pe la poalele stîncii ?

— Şi crezi că un om l-a făcut să zboare ?

— Un om sau mai mulţi, răspunse Laïza ; n-aş putea să precizez cîţi.

— Nu asta am vrut să spun. Crezi că a fost speriat de o fiinţă omenească ?

— Animalele se recunosc între ele din instinct, dar între ele nu se sperie niciodată, răspunse Laïza.

— Aşa ?

— Va să zică se apropie... Ei, ascultaţi... auziţi ? continuă negrul şi mai şoptit.

— Ce e ? întrebă bătrînul, luînd aceleaşi măsuri de a-şi stăpîni vocea.

— Troznetul unei crengi uscate care s-a rupt sub pasul unuia dintre ei... Linişte, acum sînt destul de aproape de noi ca să ne audă vorbind. Ascundeţi-vă toţi după trunchiul tamarinului ; eu mă aşez din nou la postul meu.

Şi Laïza îşi reluă locul pe care de-abia îl părăsise, în timp ce Pierre Munier se strecură în spatele copacului, iar negrii care îl însoţeau, pierduţi în umbra pădurii, rămînînd în picioare, nemişcaţi ca nişte statui.

O clipă se făcu tăcere şi nici o mişcare nu tulbură liniştea deplină a nopţii ; dar abia se scurseră cîteva secunde, că se auzi zgomotul unei pietricele, care, desprinsă de pămînt, se rostogolea pe panta abruptă a prăpastiei. Laïza simţi pe obraz respiraţia lui Pierre Munier. Fără îndoială voia să-i spună ceva : îi strînse braţul cu putere ; bătrînul înţelese că trebuia să tacă şi tăcu.

În aceeaşi clipă, cocoşul-pădurii îşi luă pentru a doua oară zborul, de astă dată ciriind, şi, trecînd pe deasupra tamarinului, se îndreptă spre partea înaltă a muntelui.

Cel care umbla de unul singur se găsea doar la douăzeci de paşi de oamenii ale căror urme le căuta. Laïza şi Pierre Munier nu mai respirau ; ceilalţi negri păreau împietriţi.

Şi deodată o lucire argintie începu să lumineze piscurile lanţului de munţi care se vedeau acum ridicîndu-se la orizont deasupra luminişurilor pădurii. Curînd luna apăru în spatele muntelui Créoles şi începu să urce pe bolta întunecoasă a cerului.

Prin contrast cu întunericul care se înstăpînise peste întreaga fire de jos în sus, acum lumina cobora majestuoasă de sus în jos ; dar această lumină nu atingea decît locurile neîmpădurite, şi de aceea, în afara cîtorva spărturi prin bolţile bogate ale frunzişului, tot restul pădurii rămînea în acelaşi întuneric de păcură.

Se auzi o uşoară mişcare în crengile unui tufiş care mărginea poteca şi se ridica în susul taluzului a cărui pantă iute ducea, cum am spus, spre prăpastie ; apoi, foarte încet şi cu multă prudenţă, crengile tufişului se dădură în lături şi printre ele se arătă capul unui om.

În ciuda întunericului, Pierre Munier şi Laïza observară amîndoi odată mişcarea imprimată tufişului şi mîinile lor se căutară şi se strînseră în aceeaşi clipă.

Spionul rămase un timp nemişcat ; apoi întinse iarăşi capul, cercetă de jur împrejur şi, liniştit de tăcerea care îi dădea convingerea că e singur, se ridică pe genunchi, ascultă din nou şi, nevăzînd şi neauzind nimic, sfîrşi prin a se ridica în picioare.

Laïza strînse atunci mai tare mîna lui Pierre Munier ; nu mai avea nici o îndoială că omul acela pe ei îi căuta.

Într-adevăr, ajuns la marginea drumului, omul care sta la pîndă se aplecă din nou, cercetînd cu atenţie pămîntul, ca să vadă dacă nu cumva rămăsese vreo urmă lăsată de oameni ; pipăi cu latul palmei iarba, ca să-şi dea seama dacă nu fusese strivită ; atinse cu vîrful degetelor pietrele, ca să se asigure dacă nu fuseseră mişcate din loc ; în sfîrşit, ca şi cum aerul ar fi putut păstra urme ale celor pe care îi căuta, îşi săltă capul, aţintindu-şi privirile chiar pe tamarinul lîngă trunchiul şi la umbra căruia stătea ascuns Laïza.

Dar tocmai atunci o rază de lună trecu alene printre copaci, venind parcă anume să lumineze faţa spionului.

Cu o mişcare scurtă, ca fulgerul, Laïza îşi eliberă mîna dreaptă din mîna lui Pierre Munier şi, repezindu-se dintr-un singur salt, se agăţă de capătul uneia din cregile cele mai suple ale arborelui care îl adăpostea, plonjă năpustindu-se cu iuţeala vulturului pînă la poalele stîncii, apucă spionul de cingătoare şi, dînd impuls crengii cu o lovitură puternică de picior, se ridică din nou împreună cu el, şi tot ca un vultur se înălţă cu prada în mîini ; apoi, lăsînd să-i alunece mîna de-a lungul crăcii cu scoarţa netedă şi lustruită, căzu la rădăcina copacului, în mijlocul tovarăşilor lui, ţinîndu-şi strîns prizonierul, care, cu un cuţit în mînă, încerca să-l rănească pe cel care îl capturase, aşa cum şarpele se zbate şi încearcă în zadar să-l răpună pe regele văzduhului care îl duce din adîn-

cimile mlaștinii în cuibul lui de pasăre răpitoare, vecin cu cerul.

Cu tot întunericul, nici unuia nu-i fu greu să-l recunoască pe captiv : era Antonio Malaezul. Totul se petrecuse atît de repede și neașteptat, încît Antonio nici măcar nu scosese un strigăt.

În sfîrșit, Laïza îl avea în mînă pe dușmanul său de moarte ; Laïza avea deci să pedepsească dintr-o singură lovitură și pe trădător și pe asasin.

Cum stătea trîntit la pămînt, Laïza îl ținea sub genunchi și se uita la el cu acea ironie a învingătorului, din care cel învins își dă seama că nimic nu-l mai poate salva ; deodată, însă din depărtare se auzi lătratul unui cîine.

Fără să-i slăbească gîtul din strînsoare și nici încheietura mîinii pe care i-o ținea ca într-un clește, Laïza săltă capul și ascultă atent înspre partea de pădure de unde se auzise acel lătrat. Sub mînă îl simți pe Antonio tremurînd.

„Fiecare lucru la vremea lui", murmură Laïza ca pentru sine.

Apoi, adresîndu-se negrilor care îl înconjurau :

— Legați-l pe omul ăsta de un copac, trebuie mai întîi să vorbesc cu domnul Munier.

Negrii îl apucară pe Antonio de picioare și de mîini și îl legară strîns cu liane, făcîndu-l una cu trunchiul unui takamaka. După ce Laïza se convinse că fusese bine legat, se depărtă împreună cu bătrînul Munier și, arătînd cu mîna spre partea de unde se auzise cîinele lătrînd, îi spuse :

— Ați auzit ?

— Ce să aud ? întrebă bătrînul.

— Lătrat de cîine.

— Nu.

— Ascultați atent, se apropie.

— Da, acuma l-am auzit.

— Ne vînează ca pe cerbi.

— Cum, crezi că pe noi ne urmăresc ?

— Dar ce vreți să fie ?

— Vreun cîine scăpat de sub pază, care vînează pe socoteala lui.

— La urma urmei, s-ar putea să fie şi aşa, murmură Laïza ; să mai ascultăm.

Şi după o clipă de tăcere, în pădure răsună din nou lătratul, de astă dată mai de aproape.

— Pe noi ne urmăresc, spuse cu convingere Laïza.

— După ce îţi dai seama ?

— Ăsta nu e lătratul unui cîine care vînează, răspunse Laïza, este urletul unui cîine care îşi caută stăpînul. Diavolii vor fi găsit în vreo colibă de-a negrilor un cîine în lanţ şi l-or fi luat ca să le fie ghid ; dacă negrul este cu noi, sîntem pierduţi.

— E lătratul lui Fidèle, murmură Pierre Munier tresărind.

— Da, da, acum îl recunosc, spuse Laïza. L-am mai auzit ; este al aceluiaşi cîine care a urlat ieri seară cînd l-am adus la Moka pe fiul dumneavoastră rănit.

— Da, ai dreptate, am uitat să-l iau cu noi cînd am plecat ; totuşi, dacă ar fi Fidèle, cred că ar veni spre noi mult mai repede. Fii atent cît de încet se apropie lătratul.

— E ţinut de curea probabil ; aduce cu el un întreg regiment pe urmele noastre. N-are nici o vină bietul animal, adăugă zîmbind amar negrul din Anjouan, nu poate merge mai repede în condiţiile astea ; dar fiţi liniştit, ne ajunge...

— Ce trebuie să facem ? întrebă Pierre Munier.

— Dacă aţi avea vreo corabie care să vă aştepte la Grand-Port, cum nu sîntem decît la opt sau zece leghe de acel punct, v-aş spune că am avea timp să ajungem ; dar înspre partea aceea, bănuiesc, nu aveţi nici o perspectivă de fugă, nu-i aşa ?

— Nici una.

— Atunci va trebui să ne apărăm. Şi dacă va fi nevoie, adăugă negrul posomorîndu-se, să murim apărîndu-ne.

— Dacă-i aşa, să mergem, spuse Pierre Munier, care îşi regăsea întregul curaj cînd era vorba numai de luptă ; vino, cîinele îi va conduce pînă la locul pe unde am intrat noi în cavernă ; după ce vor ajunge acolo, nu înseamnă că au şi intrat...

— Bine, spuse Laïza, duceţi-vă la meterize.

— De ce nu vii cu mine ?

— Eu ? Trebuie să mai rămîn aici doar cîteva minute
— Dar ne vom întîlni acolo ?
— La primul foc de armă, veţi vedea că voi fi lîngă dumneavoastră.

Bătrînul îi întinse mîna lui Laïza ; pericolul şi necazurile comune şterseseră dintre ei orice diferenţe sociale ; apoi, aruncîndu-şi arma pe umăr, o porni grăbit, împreună cu grupul lui de negri, spre intrarea în cavernă.

Laïza îi petrecu din ochi pînă cînd se pierdură cu totul în întuneric ; apoi se întoarse la Antonio Malaezul, pe care negrii îl legaseră fedeleş de copac, şi îi spuse :

— Acuma, Malaezule, între noi doi !

— Între noi doi ? zise Antonio cu glasul pierit. Şi ce vrea Laïza de la prietenul lui, de la fratele lui ?

— Vreau ca el să-şi aducă aminte ce s-a spus în seara de Yamsé, pe malul rîului Lataniers.

— Păi s-au spus multe lucruri, şi fratele meu Laïza a fost atunci foarte convingător, căci fiecare în parte a acceptat părerea lui.

— Şi din toate vorbele îşi aduce aminte Antonio hotărîrea care a fost dinainte luată în privinţa trădătorilor ?

Antonio se cutremură din tot corpul.

— Se pare că fratele meu şi-a pierdut memoria, reluă Laïza cu un accent de ironie greu de suportat ; am să-l ajut eu să şi-o recapete. S-a spus atunci, Antonio, că dacă printre noi se va ivi un trădător, fiecare în parte să aibă dreptul să-l lichideze printr-o moarte rapidă sau lentă, blîndă sau îngrozitoare. Ia gîndeşte-te, sînt sau nu propriile noastre cuvinte ale jurămîntului ? şi le aminteşte sau nu şi le aminteşte fratele meu ?

— Mi le amintesc, spuse Antonio cu o voce aproape şoptită.

— Atunci fă bine şi răspunde la întrebările pe care am să ţi le pun, spuse Laïza.

— Nu-ţi recunosc dreptul de a mă interoga, tu nu eşti judecătorul meu ! izbucni Antonio.

— Atunci n-am să te interoghez, zise Laïza.

Şi întorcîndu-se către negrii care stăteau culcaţi la pămînt în jurul lui, le spuse :

— Voi, ceilalţi, sculaţi-vă şi răspundeţi în locul lui.

Negrii se executară și deodată se iviră vreo douăsprezece capete care se rînduiră pe tăcute în-semicerc în fața copacului de care fusese legat Antonio.

— Aceștia sînt sclavi, izbucni Antonio, și eu nu trebuie să fiu judecat de sclavi ; eu nu sînt negru ; eu sînt liber ; este treaba unui tribunal să mă judece dacă am comis vreo crimă, nu e treaba voastră.

— Ajunge ! spuse Laïza. Mai întîi te vom judeca noi, și după aceea tu vei face apel unde ai să dorești.

Antonio tăcu și în scurtul răgaz care urmă poruncii pe care i-o dăduse Laïza se făcură auzite iarăși lătrăturile cîinelui care se apropia.

— Pentru că vinovatul nu vrea să ne răspundă, spuse Laïza, adresîndu-se negrilor din jurul lui Antonio, trebuie să răspundeți voi în locul lui... Cine a denunțat guvernatorului conspirația, pentru motivul că nu fusese el ales ca șef al conspirației ?

— Antonio Malaezul, răspunseră toți negrii șoptit, apăsat și într-un singur glas.

— Nu e adevărat ! strigă Antonio. Nu e adevărat ; jur, vă asigur !

— Tăcere ! îi tăie vorba Laïza cu același ton poruncitor.

Apoi reluă :

— Cine, după ce a denunțat guvernatorului conspirația, a tras asupra șefului nostru, la Petite Montagne, focul de armă care l-a și rănit ?

— Antonio Malaezul, răspunseră la fel toți negrii.

— Cine m-a văzut ? țipă Malaezul. Cine îndrăznește să spună că eu sînt acela ? Cine poate să recunoască noaptea un om de alt om ?

— Tăcere ! spuse Laïza.

Apoi, continuînd cu același accent calm, dar categoric :

— În sfîrșit, spuse el, după ce a denunțat guvernatorului conspirația, după ce a încercat să-l lichideze pe șeful nostru, cine mai venea noaptea, tîrîndu-se ca un șarpe în jurul refugiului nostru, ca să descopere vreo spărtură, vreo gaură prin care să îi conducă pe englezi pînă la noi ?

— Antonio Malaezul, răspunseră negrii cu aceeași convingere care nu-i părăsise nici o clipă.

— Veneam să-mi regăsesc frații ! izbucni prizonierul. Veneam să împart destinul meu cu al lor, oricare ar fi fost el, o jur, vă asigur !

— Voi credeți ce spune el ? întrebă Laïza.

— Nu, nu, nu ! repetară toți în același cor șoptit.

— Bunii mei prieteni, scumpii mei prieteni, spuse Antonio, ascultați-mă, vă implor !

— Tăcere ! spuse Laïza.

Apoi, cu aceeași solemnitate în glas, din care se vedea importanța misiunii pe care și-o asumase, spuse :

— Antonio deci este, nu o dată, ci de trei ori trădător ; Antonio merită deci de trei ori moartea, dacă s-ar putea muri de trei ori. Antonio, pregătește-te deci să apari în fața Marelui Spirit, căci vei muri !

— Este o crimă, țipă Antonio, și voi nu aveți dreptul să asasinați un om liber ; dealtfel, englezii nu pot fi departe ; îi voi chema, îi voi striga. Ajutor !... Ajutor !... Vor să mă omoare ! vor... începu el să strige.

Dar Laïza își repezi mîna în gîtlejul Malaezului și îi înăbuși strigătele între degetele lui de fier ; apoi, întorcînd capul spre oamenii lui, spuse :

— Pregătiți o funie !

Auzind acest ordin, din care înțelese ce îl aștepta, Antonio făcu un efort disperat, atît de violent, încît rupse o parte din legăturile care îl imobilizau. Dar de cea mai formidabilă dintre toate, de mîna lui Laïza, nu se putu desface. După cîteva secunde, Laïza își dădu seama, după convulsiunile pe care le simțea străbătînd tot corpul lui Antonio, că dacă va continua să-l strîngă astfel, funia nu-și va mai găsi nici o întrebuințare. De aceea, dădu drumul gîtlejului, și atunci capul prizonierului căzu moale într-o parte, horcăind.

— Am spus că îți voi lăsa timp pentru a te gîndi la Marele Spirit, spuse Laïza ; ai zece minute, pregătește-te !

Antonio vru să spună ceva, dar vocea îl părăsise.

Din nou străbătură pînă la ei lătrăturile cîinelui, care se apropiau din ce în ce mai mult.

— Unde este funia ? întrebă Laïza.

— Uite-o aici, răspunse un negru, întinzîndu-i obiectul pe care îl cerea.

— E-n ordine, spuse Laïza.

Și cum funcția lui de judecător luase sfîrșit, își începu funcția de călău.

Apucă o cracă solidă a tamarinului, o trase înspre el, înnodă de ea un capăt al funiei, făcu un laț la celălalt capăt și-l petrecu în jurul gîtului lui Antonio ; apoi dădu ordin la doi dintre oameni să țină bine craca ; și, privind lianele cu care Antonio era încă legat, îi spuse pentru a doua oară să se pregătească de moarte.

De astă dată condamnatului îi reveni vocea ; dar în loc să implore îndurarea lui Dumnezeu, își ridică glasul, făcînd un ultim apel la mila oamenilor.

— Ei da, frații mei, spuse el schimbînd tactica și încercînd să obțină prin mărturisiri viața care pînă atunci îi fusese refuzată ; da, știu, sînt foarte vinovat față de voi și aveți dreptul să mă tratați așa cum mă tratați ; dar îi veți ierta vechiului vostru tovarăș, nu-i așa, aceluia care vă făcea să rîdeți atîta în timpul brelocului ; bietului Antonio, care vă istorisea povești atît de frumoase și care vă cînta cîntece atît de vesele ! Ce o să faceți voi de aici înainte fără el ? Cine o să vă mai înveselească ? Cine o să vă mai distreze ? cine o să vă facă să uitați oboseala zilei ? Iertare, prietenii mei ! iertare pentru bietul Antonio ! Viața ! Viața ! prietenii mei, v-o cer în genunchi !

— Gîndește-te la Marele Spirit ! se răsti la el Laïza. Căci nu mai ai de trăit decît cinci minute, Antonio.

— În loc de cinci minute, Laïza, bunul meu Laiza, continuă Antonio cu voce rugătoare, dă-mi cinci ani, și în ăști cinci ani o să fiu sclavul tău ; am să te urmez, am să fiu tot timpul la ordinele tale, am să fiu mereu pregătit pentru poruncile tale, și dacă o să lipsesc, dacă o să mă prinzi cu cea mai mică greșeală, atunci să mă pedepsești, și eu am să suport biciul, nuielele, funia și n-am să mă plîng, și am să spun că tu ești stăpîn bun, pentru că mi-ai dăruit viața. Oh, viața ! Laïza, viața !

— Ascultă, Antonio, spuse Laïza, tu auzi lătratul cîinelui ?

— Da. Și ce, tu crezi că eu am avut ideea să-l dezlege ? Ei, nu, te înșeli, îți jur !

— Antonio, spuse Laïza, ideea asta cu cîinele care să-şi urmărească propriul stăpîn nu i-ar fi venit în veci unui alb ; Antonio, ideea asta a fost a ta.

Malaezul scoase un geamăt adînc ; apoi, după o clipă, ca şi cum ar fi nădăjduit să-şi înduplece duşmanul cu ajutorul umilinţei, spuse :

— Ei, da, a mea a fost ideea. Marele Spirit mă părăsise ; trufia răzbunării mă înnebunise. Trebuie să ai milă de un nebun, Laïza ; în numele fratelui tău Nazim, iartă-mă.

— Dar pe Nazim cine l-a denunţat, cînd Nazim a vrut să fugă ? Ah, mare greşeală ai făcut pronunţînd acest nume, Antonio, cele cinci minute au trecut. Malaezule, vei muri !

— Oh, nu, nu, nu ! eu nu moare ! strigă Antonio zăpăcit. Iertare, Laïza ! iertare, prietenii mei, iertare !

Dar, fără să asculte tînguielile, rugăminţile şi umilinţele condamnatului, Laïza scoase cuţitul şi, dintr-o singură mişcare, reteză toate lianele cu care era legat ; tot atunci, la un ordin scurt, cei doi oameni dădură drumul crengii, care ţîşni într-o clipă în sus, ridicînd cu ea pe jalnicul Malaez.

Un ţipăt ca de fiară, un strigăt disperat, un strigăt scurt, în care păreau că i s-au contopit toate forţele disperării, răsună şi se pierdu lugubru, tînguit şi plin de spaimă, în hăul pădurii : totul se sfîrşise, iar corpul lui Antonio nu mai era altceva decît un cadavru care se legăna la capătul unei funii deasupra prăpastiei.

Laïza rămase încă o clipă nemişcat, privind funia a cărei vibraţie se domolea încetul cu încetul ; apoi, cînd funia desenă pe albastrul cerului o linie perpendiculară şi nemişcată, Laïza ascultă din nou lătratul cîinelui, care se auzea cam de la cinci sute de paşi, îşi ridică de pe jos arma şi, întorcîndu-se spre ceilalţi negri, le spuse :

— Haidem, prieteni, acum sîntem răzbunaţi ; putem să murim.

Şi grăbind pasul, se îndreptară tăcuţi spre linia de apărare.

XXVI

VÎNĂTOAREA DE NEGRI

Laïza nu se înşelase, cîinele, venind după miros pe urmele stăpînului său, îi condusese pe englezi direct la locul pe unde negrii intraseră în cavernă ; ajuns aici, se repezise în mijlocul tufişului şi începuse să zgîrie şi să muşte pietrele. Englezii înţeleseră că aici şi nu în altă parte erau la capătul cursei,

Imediat se dădu ordin ca soldaţii să înainteze, înarmaţi cu hîrleţe ; aceştia se executară. După scurt timp, reuşiră să facă o deschizătură destul de largă pentru ca un om să poată trece prin ea.

Un soldat, vrînd să privească dincolo, îşi făcu loc întîi cu capul, apoi cu umerii, prin această deschizătură. Se auzi imediat un foc de armă şi soldatul căzu lovit de glonte ; un al doilea soldat îi urmă primului şi se prăvăli ca şi el ; un al treilea se avîntă curajos şi avu aceeaşi soartă.

Fără îndoială, revoltaţii, dînd ei înşişi semnalul de atac, erau hotărîţi să se apere pe viaţă şi pe moarte.

Agresorii începură să-şi ia măsuri de precauţie : adăpostindu-se lărgiră breşa în aşa fel, încît să poată trece mai mulţi soldaţi deodată ; tobele bătură şi grenadierii apărură cu baionetele înainte. Dar avantajul era atît de mare pentru asediaţi, încît într-o clipă breşa se umplu cu morţi ; englezii se văzură obligaţi să scoată mai întîi cadavrele, pentru a face loc astfel unui nou asalt.

De data aceasta englezii pătrunseră pînă în mijlocul cavernei, lăsînd însă în urmă un număr şi mai mare de morţi decît la prima lor încercare ; în spatele liniei de apărare, la adăpostul făcut din iniţiativa lui Georges,

negrii, îndrumaţi de Laïza şi de Pierre Munier, trăgeau în ţintă precisă.

În acest timp, Georges, reţinut încă la pat, stătea în cabană şi blestema starea de imobilizare la care fusese redus ; mirosul prafului de puşcă îl ameţea, vacarmul salvelor de muschete care pocneau lîngă urechile lui şi neobosita încărcare a armelor îi dădeau acea stare de înfrigurare a luptei care îl determină pe om să-şi rişte viaţa pentru un capriciu al hazardului. Ceea ce se petrecea aici, însă, era cu totul altceva, căci nu se dădea o luptă pentru o cauză străină, nici pentru bunul-plac al unui rege care trebuia să fie susţinut, nu era o luptă pentru salvarea onoarei unei naţiuni care trebuia răzbunată ; nu, era propria lui cauză, pe care aceşti oameni o apărau, iar el, Georges, omul cu inimă cutezătoare, omul cu spirit întreprinzător, nu putea acţiona în nici un fel ; muşca salteaua pe care fusese culcat şi plîngea de ciudă.

La cel de-al doilea atac, cînd englezii reuşiră să pătrundă pînă în mijlocul cavernei, traseră cîteva salve asupra liniei de apărare a negrilor ; or, cum coliba în care stătea la adăpost Georges era chiar în calea lor, cîteva gloanţe şuierară prin împletitura frunzişului ei. Zgomotul acesta, care pe oricare altul l-ar fi înfricoşat, pe Georges îl linişti şi îl făcu chiar să zîmbească ; era deci şi el în pericol şi, dacă nu putea să răspîndească moartea în tabăra duşmană, putea măcar el însuşi să moară.

Englezii încetaseră atacul pentru moment ; dar, după loviturile înfundate şi răsunătoare ale cazmalelor, nu încăpea nici o îndoială că pregăteau un nou asalt. Într-adevăr, nu trecu mult şi o nouă parte din peretele exterior al cavernei se prăbuşi, iar deschizătura se făcu de două ori mai mare ; de îndată se auzi duruitul tobei şi, la lumina lunii, pentru a treia oară luciră baionetele la intrarea în cavernă.

Pierre Munier şi Laïza se priviră tăcuţi ; de această dată era vădit că lupta avea să devină cruntă.

— Care este ultima rezervă a dumneavoastră ? întrebă Laïza.

— Caverna este minată, spuse bătrînul.

— În cazul ăsta, mai avem sorți de salvare ; dar în momentul hotărîtor, să faceți ce vă spun eu, altfel sîntem cu toții pierduți, pentru că nu există posibilitatea să te ascunzi cînd ai un rănit...

— Atunci voi muri lîngă el, spuse hotărît bătrînul.

— Cel mai bine ar fi să vă salvați amîndoi.

— Împreună ?

— Împreună sau separat, n-are importanță.

— N-am să-mi părăsesc fiul, Laïza, să știi.

— O să-l părăsiți dacă prin asta îl putem salva.

— Ce vrei să spui ?

— O să vă explic mai tîrziu.

Apoi, întorcîndu-se spre negri :

— Hai, copii, spuse el, a sosit momentul suprem ! Trageți asupra uniformelor roșii și nu pierdeți nici un foc ; peste o oră, praful de pușcă și gloanțele vor fi prețioase.

În aceeași clipă izbucni schimbul de focuri. Negrii sînt în general excelenți trăgători ; în plus, ei executară întocmai recomandările lui Laïza, și soldații englezi începură să se. rărească ; dar, la fiecare salvă, rîndurile lor se repliau cu o disciplină exemplară, și coloana, cu toată întîrzierea pricinuită de dificultățile pătrunderii prin breșă, continua să înainteze. Pe de altă parte, englezii nu trăgeau nici un foc de armă ; păreau hotărîți de astă dată să cucerească linia de apărare la baionetă.

Situația, gravă pentru toți, se prezenta pentru Georges cu atît mai disperată din cauza neputinței la care era condamnat. Se ridică mai întîi într-un cot ; apoi se așeză pe genunchi ; dar, ajuns la acest punct, îl cuprinse slăbiciunea și i se păru că pămîntul îi fuge de sub picioare ; se văzu silit să se agațe cu mîinile de crengile din jurul lui. Se gîndi atunci la curajul și devotamentul negrilor care se hotărîseră să împartă cu el același destin, dar nu putu să nu admire în același timp curajul și nepăsarea englezilor, care continuau să meargă la luptă ca la paradă, cu toate că la fiecare pas se vedeau obligați să-și strîngă rîndurile. Astfel, Georges înțelese că de data aceasta englezii nu vor da înapoi și că în cel mult cinci minute aveau să atace liniile lor fortificate, cu toate că de aici se trăgea neîncetat. Ideea că pentru el, care era forțat să rămînă ca un spec-

tator nepăsător, toţi acei oameni aveau să fie omoriţi îl făcu să se simtă copleşit de remuşcări ; încercă să facă un pas înainte, vrînd să ajungă în rîndurile combatanţilor, pentru că, fără nici un fel de îndoială, doar pe el îl voiau, şi dacă s-ar fi predat, ar fi încetat acest măcel ; dar simţi că nu va putea parcurge nici măcar o treime din distanţa care îl despărţea de englezi. Vru să strige asediaţilor să înceteze focul şi asediatorilor să nu mai înainteze, că el vrea să se predea ; dar vocea lui, lipsită de vlagă, se pierdu în vacarmul împuşcăturilor. Dealtfel, tocmai atunci îl văzu pe tatăl său că se ridică în picioare, ţinînd în mînă o creangă de brad aprinsă şi făcînd cîţiva paşi în întîmpinarea englezilor ; apoi, în iureşul împuşcăturilor şi al fumului, îl văzu pe bătrîn că lasă în jos strania făclie. De îndată străluci o dîră de foc şi flăcări, care, alunecînd pe pămînt aidoma unui şarpe, se pierdu undeva în adînc ; în clipa următoare pămîntul se clătină şi se auzi o explozie înspăimîntătoare, un crater scînteietor se deschise sub picioarele englezilor, bolta cavernei se desfăcu şi se surpă, stîncile care o apărau se prăvăliră cu ea odată şi, în strigătele soldaţilor aflaţi încă de cealaltă parte a deschizăturii, trecerea spre cavernă dispăru într-o învălmăşeală de nedescris.

— Şi acum, îl auzi pe Laïza, nu mai avem nici o clipă de pierdut !

— Porunceşte ! Ce avem de făcut ? întrebă Pierre Munier.

— Fugiţi cît puteţi spre Grand-Port, încercaţi să găsiţi acolo azil pe vreun vas francez ; eu am să mă ocup de Georges.

— Doar ţi-am spus, eu nu-mi părăsesc fiul.

— Iar eu v-am spus că trebuie să-l părăsiţi ; pentru că, rămînînd aici, îl pierdem.

— Cum aşa ?

— Cu cîinele dumneavoastră, pe care ei tot îl mai au, o să vă urmărească peste tot, o să se ţină scai după dumneavoastră, pînă în bezna cea mai adîncă a pădurii, şi o să vă dea de urmă în caverna cea mai tăinuită, iar pe Georges, rănit cum e, le va fi uşor să-l ajungă din urmă ; dacă însă fugiţi singur într-o parte, ei or să creadă că sînteţi

împreună cu fiul dumneavoastră ; atunci or să se ia după cîine, înverşunîndu-se să vă ajungă din urmă ; eu, în acest timp, profit de întuneric ; cu patru oameni devotaţi, îl duc pe Georges în altă parte ; ajungem în pădurea care se învecinează cu piscul Bambou. Dacă o să găsiţi vreun mijloc ca să fugiţi, nu uitaţi să aprindeţi un foc pe insula Oiseaux ; atunci noi o să coborîm pe Grande-Rivière cu o plută, iar dumneavoastră o porniţi cu o şalupă să ne luaţi de la gura rîului.

Pierre Munier ascultase toată explicaţia lui Laïza cu privirea nemişcată şi cu respiraţia tăiată, strîngîndu-i mîinile ; auzindu-i ultimele cuvinte, îl îmbrăţişă şi-i spuse :

— Laïza ! Laïza ! da, da, te înţeleg, nu avem altceva de ales : toată haita engleză pornită după mine, şi tu, în acest timp, îl salvezi pe Georges al meu.

— Îl salvez sau murim împreună, spuse Laïza, asta e tot ce vă pot făgădui.

— Iar eu ştiu că îţi vei ţine făgăduiala. Aşteaptă numai să mă duc să-l mai îmbrăţişez o dată, şi apoi voi pleca.

— Nu, nu, spuse Laïza ; dacă o să-l vedeţi, o să vă fie mai greu să-l părăsiţi, şi dacă află că vă riscaţi viaţa ca să i-o salvaţi pe a lui, n-o să accepte în ruptul capului ; aşa că plecaţi acum ! Iar voi toţi urmaţi-l ; doar patru oameni rămîn cu mine — cei mai puternici, cei mai viguroşi, cei mai devotaţi...

Ieşiră din rînduri vreo doisprezece negri.

Laïza alese patru dintre ei ; apoi, cum Pierre Munier şovăia încă să plece, Laïza îi spuse :

— Englezii ! englezii ! într-o clipă englezii or să fie aici !

— Atunci, la gurile rîului Grande-Rivière ! strigă Pierre Munier.

— Exact, dacă n-o să fim nici omorîţi, nici prinşi !

— Adio, Georges, adio ! strigă iarăşi Pierre Munier.

Şi, urmat de ceata de negri, o porni înspre muntele Créoles.

— Tată, strigă Georges, unde te duci ? ce faci ? de ce nu vii să mori cu fiul tău ? Tată, aşteaptă-mă, vin cu tine !

Pierre Munier însă se şi depărtase şi mai ales ultimele cuvinte fură spuse cu un glas atît de pierit, încît bătrînul nu le putu auzi.

— Tată ! continua să strige Georges.

Şi căzu din nou leşinat.

Laïza nu pierdu timpul ; acest leşin era aproape un noroc. Dacă Georges ar fi rămas cu judecata clară, fără îndoială că n-ar fi vrut să-şi protejeze viaţa de cei care îl urmăreau pas cu pas ; ar fi considerat drept ruşinoasă această fugă izolată. Dar slăbiciunea lui îl punea la discreţia lui Laïza. Astfel că Laïza îl culcă, aşa leşinat cum era, înapoi pe brancardă ; fiecare din negrii pe care îi alesese ca să rămînă împreună cu el apucă de cîte un mîner, iar el, luînd-o înainte ca să le arate drumul, îi conduse spre direcţia cartierului Trois-Ilots, de unde socotea, urmînd cursul rîului Grande-Rivière, să ajungă la piscul Bambou.

Nu merseseră un sfert de leghe, că auziră lătratul cîinelui.

Laïza făcu un gest, purtătorii se opriră, Georges era tot leşinat sau cel puţin într-atît de slăbit, încît nu părea să fie deloc atent la ceea ce se petrecea în jur. Lucrurile se desfăşurau întocmai cum prevăzuse Laïza ; englezii escaladaseră meterezul şi contau pe flerul cîinelui ca să-i ajungă pe fugari pentru a doua oară, întocmai cum le luase urma şi prima oară.

Un moment de îngrijorare puse stăpînire pe ei, şi Laïza ascultă cu atenţia încordată dincotro se auzea lătratul ; venea din aceeaşi direcţie ; apoi, încet-încet îl auzi apropiindu-se. Cîinele deci, se îndrepta spre coliba în care stătuse cîtva timp Georges şi pe unde trecuse şi tatăl său ; în sfîrşit, lătrăturile se depărtau spre sud : exact înspre direcţia pe unde o luase Pierre Munier ; deci şiretenia lui Laïza reuşise, vînătorii greşiseră pista, îl urmăreau pe tată, fără să ştie că astfel îi pierdeau urma fiului.

Situaţia din care tocmai ieşiseră era cu atît mai gravă cu cît, în timpul acestei opriri de o clipă, primele raze ale zilei începură să se arate, iar misteriosul întuneric al pădurii prindea să se destrame. Fără îndoială, dacă Georges ar fi fost teafăr şi nevătămat, sprinten şi puternic, aşa cum

era el, n-ar fi fost acum în încurcătura aceasta ; viclenia, curajul, îndemînarea ar fi fost în proporţie egală între cei urmăriţi şi cei care urmăreau ; dar rana lui făcea partida inegală, iar Laïza nu putea să nu vadă că poziţia lor devenea din ce în ce mai critică.

De un singur lucru se temea el mai mult, şi anume, ca englezii să nu-şi fi luat ajutoare cîţiva sclavi dresaţi în vînătoarea negrilor fugari, făgăduindu-le drept recompensă libertatea dacă-l vor prinde pe Georges. Dacă lucrurile stăteau aşa, Laïza pierdea o parte din avantajele lui faţă de aceşti oameni, fii ai naturii ca şi el şi pentru care pustietatea nu avea secrete, iar noaptea nu ascundea mistere.

Se gîndi atunci că nu mai avea nici o clipă de pierdut şi de îndată ce se lămuri asupra ţintei spre care se îndreptau cei care îi urmăreau, îşi îndemnă oamenii şi o porniră la drum, înaintînd tot spre est.

Aspectul pădurii era ciudat şi toate vietăţile ei păreau să fie tulburate la fel ca şi oamenii : împuşcăturile care răsunaseră toată noaptea treziseră păsăretul de prin crengile copacilor ; porcii mistreţi de prin băltoacele lor, cerbii-lopătari din tufişuri, într-un cuvînt, toţi alergau ameţiţi şi înspăimîntaţi, de parcă ar fi fost ameninţaţi de ceva.

Laïza şi oamenii lui merseră astfel prin pădure aproape două ore, după care se văzură nevoiţi să facă un popas : negrii se luptaseră toată noaptea şi nu mîncaseră nimic încă din ajun, de pe la ora 4. Laïza se opri sub ruinele unui vechi adăpost care fără îndoială fusese chiar în noaptea aceea un refugiu pentru negrii fugăriţi, pentru că, scormonind cu un băţ într-un morman de cenuşă, dădu peste tăciuni aprinşi.

Trei negri o porniră degrabă să vîneze tanreci. Al patrulea se străduí să reaprindă focul cu tăciunii încă nestinşi. Laïza căută ierburi de leac, să poată face un nou pansament rănitului. Oricît era Georges de robust şi stăpîn pe nervii lui, fusese totuşi înfrînt de febră ; delira şi nu-şi dădea seama de ceea ce se petrecea în jurul lui, neputîndu-i ajuta pe cei care încercau să-l salveze, nici măcar cu un sfat.

După ce îi refăcu pansamentul, se văzu o oarecare ameliorare.

Cît despre Laïza, el nu părea chinuit nici de oboseală, nici de foame. De șaizeci de ore nu dormise, și totuși nu părea să aibă nevoie de somn ; de douăzeci de ore nu mîncase, și totuși nu simțea nevoia să mănînce.

Negrii se întoarseră pe rînd și aduseră vreo opt tanreci ; se apucară degrabă să-i frigă la vîlvătaia focului aprins de tovarășul lor ; fumul pe care îl scotea îl cam îngrijora pe Laïza, dar se liniști totuși gîndindu-se că nu lăsase nici o urmă pe unde trecuseră și, după socoteala lui, se aflau la o depărtare de cel puțin două-trei leghe de locul unde avusese loc lupta ; dacă vreo patrulă ar simți fumul, erau destul de departe ca să poată fugi înainte ca aceștia să le afle urma.

Cînd mîncarea fu gata, negrii îl chemară și pe Laïza, care, în tot acest timp, nu se mișcase de lîngă Georges, copleșit de gînduri. Laïza se ridică și, îndreptîndu-și privirea spre oamenii lui, observă că unul dintre ei fusese rănit la picior și rana încă îi sîngera. În clipa aceea toată certitudinea lui se risipi ; însemna că li se putea lua urma după dîra de sînge lăsată de rana omului, întocmai cum se putea urmări un cerb-lopătar rănit, și asta nu pentru că englezii ar fi bănuit cumva cît de prețioasă era captura, mergînd după această urmă de sînge, ci gîndindu-se pur și simplu că un prizonier, oricare ar fi fost el, era mult prea important pentru informațiile pe care li le-ar fi putut da, și numai de aceea ar fi făcut totul ca să pună mîna pe acel prizonier.

Trecîndu-i prin minte toate acestea, vru să deschidă gura pentru a ordona celor patru negri așezați pe vine să o pornească din nou la drum, dar în clipa aceea dintr-un tufiș se auziră focuri susținute de armă. Unul din negri căzu cu fața în jăratic, ceilalți trei se ridicară în picioare ; dar după cinci-șase pași, mai căzu unul, apoi încă unul la mai puțin de zece pași. Cel de-al patrulea scăpă și dispăru în pădure.

Văzînd fumul din boschet, auzind vacarmul focurilor de armă și șuieratul gloanțelor, Laïza nu făcu decît un salt pînă la brancarda lui Georges și, luîndu-l ca pe un

copil în braţe, o porni în fugă spre pădure, fără ca povara pe care o ducea să-i îngreuieze cu ceva această goană.

De îndată, însă, vreo zece soldaţi englezi, însoţiţi de cinci sau şase negri, ţîşniră din tufişul cu pricina şi o porniră în urmărirea fugarilor. Aşa cum prevăzuse Laïza, dîra de sînge îi adusese pînă la locul unde făcuseră halta ; se opriseră la o jumătate de bătaie de puşcă de adăpostul lor, iar de aici ochiseră în plin, din moment ce trei negri din patru fuseseră scoşi din luptă, dacă nu chiar omorîţi.

Atunci începu o cursă disperată ; cu oricîtă putere şi agilitate ar fi fost înzestrat Laïza, dacă nu izbutea să se facă nevăzut, cei care îl urmăreau vor sfîrşi prin a-l ajunge ; din nenorocire, se expunea la două riscuri, aproape la fel de periculoase : dacă pătrundea în hăţişuri, pădurea putea să devină într-atît de deasă, încît să-i fie cu neputinţă să meargă mai departe ; dacă se avînta prin luminişuri, se lăsa pradă împuşcăturilor duşmanilor. Atunci nu avu de ales decît această soluţie.

În primele minute şi prin puterea elanului său, Laïza reuşi să iasă din bătaia puştilor, şi dacă ar fi fost urmărit numai de englezi, fără îndoială că nu l-ar fi putut prinde ; dar negrii care erau pe urmele lui, chiar dacă o făceau cu părere de rău, sau împinşi de baionetele soldaţilor, ei trebuiau să meargă înainte ; hăituiau deci vînatul omenesc, pe care-l vînau dacă nu din entuziasm, cel puţin din teamă.

Din timp în timp, cînd îl zăreau pe Laïza apărînd printre copaci, trăgeau cîteva focuri de armă, şi gloanţele şuierau atingînd scoarţa copacilor sau brăzdînd pămîntul pe lîngă paşii lui ; dar, ca prin minune, nici unul din gloanţe nu-l atingeau, iar goana lui se întetea nebună poate tocmai datorită pericolului din care abia scăpa.

Tot alergînd, Laïza ajunse la marginea unui luminiş ; se pomeni deodată în faţa unei pante abrupte şi aproape despădurită ; doar spre vîrf se vedea un hăţiş de copaci ; fără să contenească fuga, ajunse sus, în vîrful acelei pante ; aici putea cel puţin să se facă nevăzut pe după vreo stîncă, sau să se lase să alunece în vreo viroagă şi să se sustragă astfel din bătaia focului ; dar deocamdată în locul care despărţea un copac de altul, Laïza rămînea

descoperit şi expus împuşcăturilor. Totuşi, nu avea de ales : să se arunce în dreapta sau în stînga, însemna să piardă teren ; pînă cînd ajunsese aici îl protejase norocul ; poate acelaşi noroc să-i călăuzească şi de aici înainte.

Se repezi în luminiş ; cei care îi urmăreau, înţelegînd ocazia care li se oferea, să tragă direct, îşi înteţiră goana. Ajunseră şi ei la lizieră. Laïza era cam la o sută cincizeci de paşi de ei.

Atunci, ca la un ordin, fiecare se opri unde se găsea, ochi şi trase. Laïza păru să nu fi fost atins şi îşi continuă goana. Soldaţii mai aveau încă timp să-şi încarce din nou armele înainte ca el să fi dispărut ; toţi introduseră deci în grabă un cartuş pe ţeava armei.

În această fracţiune de timp Laïza cîştiga teren ; era evident că dacă scăpa şi la a doua salvă, cum scăpase la prima, şi ajungea în pădure teafăr şi nevătămat, toate şansele vor fi de partea lui. Doar douăzeci şi cinci de paşi îl mai despărţeau de liziera pădurii, şi cît timp soldaţii se opriseră ca să-şi încarce puştile, el cîştigase o sută cincizeci de paşi faţă de ei. Deodată dispăru într-o ondulaţie a terenului ; din nenorocire, însă, aceasta nu se prelungea nici spre dreapta, nici spre stînga ; merse totuşi de-a lungul ei cît putu, ca să-şi deruteze inamicii ; ajunse la capătul micii rîpe, ale cărei laturi pînă atunci îl apăraseră, şi neavînd încotro, se văzu nevoit să urce iarăşi taluzul şi astfel să apară din nou. În acea clipă zece sau douăsprezece focuri de armă răpăiră deodată, şi vînătorilor de oameni li se păru că-l văd clătinîndu-se. Într-adevăr, după ce mai făcu încă vreo cîţiva paşi, Laïza se opri, se clătină din nou, căzu într-un genunchi, apoi în celălalt, şi-l aşeză jos pe Georges, care era tot leşinat ; se ridică din nou în picioare, se întoarse cu faţa către englezi, întinse amîndouă mîinile către ei cu un gest de ameninţare şi suprem blestem şi, scoţîndu-şi cuţitul de la brîu, şi-l înfipse în piept pînă în plăsele.

Soldaţii se repeziră scoţînd strigăte puternice de bucurie, ca vînătorii cînd încolţesc cerbul. Cîteva secunde Laïza rămase încă în picioare ; deodată căzu ca un copac retezat ; lama cuţitului îi străpunsese adînc inima.

Ajungînd lîngă cei doi fugari, soldaţii îl găsiră pe Laïza mort, iar pe Georges în agonie ; trezindu-se din leşin şi dîndu-şi seama ce se întîmplase, nevrînd să cadă viu în mîinile inamicilor, îşi smulsese bandajul, iar sîngele ţîşnise din rană cu forţă.

Cît despre Laïza, pe lîngă lovitura de cuţit pe care şi-o dăduse în inimă, un glonte îi sfărîmase pulpa piciorului, iar altul îi trecuse prin piept.

XXVII

REPETIȚIA

Tot ce se petrecuse în timpul celor două-trei zile care urmară catastrofei nu lăsară decît o vagă amintire în mintea lui Georges ; tulburat de febră și delir, în mintea lui nu rămăsese decît ceva confuz, care nu îi îngăduia nici să calculeze timpul, nici să lege întîmplările între ele. Într-o dimineață însă se trezi ca după un somn lung, chinuit de visuri groaznice, și deschizînd ochii, își dădu seama că se găsea într-o închisoare.

Maiorul chirurg al regimentului aflat în garnizoană la Port-Louis, stătea lîngă el.

Făcînd un efort să-și amintească ceva, Georges izbuti să lege cumva întîmplările petrecute ; ca prin ceață văzu lacurile, munții și pădurile ; totul îi era prezent în minte pînă în momentul în care fusese rănit. Intrarea lui la Moka, plecarea de acolo împreună cu tatăl său erau confuze ; începînd însă cu sosirea lor în pădure, totul se estompa nedeslușit, asemenea unui vis.

Ceea ce era însă de necontestat, pozitiv și de neînlăturat, era faptul că se afla în mîna inamicului.

Georges era prea orgolios ca să pună vreo întrebare, prea mîndru ca să ceară vreun serviciu. De aceea nu află nimic din tot ce se petrecuse ; îl frămîntau însă două mari întrebări :

Tatăl lui fusese salvat ?

Sara îl mai iubea ?

Gîndurile acestea îi stăpîneau întreaga ființă ; cînd unul se depărta, celălalt îi lua locul ; ca o maree neîntreruptă care urca neobosită să-i lovească inima ; un flux și un reflux permanent.

Nimic nu-l frămînta decît această furtună sufletească. Faţa lui rămînea însă tot palidă, rece şi liniştită, ca a unei statui de marmură, şi apărea astfel nu numai faţă de cei care vizitau închisoarea, ci şi faţă de el însuşi.

Cînd medicul îşi dădu seama că rănitul lui este destul de refăcut pentru a suporta un interogatoriu, îi înştiinţă pe cei în drept, şi a doua zi judecătorul de instrucţie, însoţit de un grefier, se prezentară în faţa lui Georges. Georges nu putea părăsi încă patul ; se purtă însă faţă de oamenii justiţiei cu multă răbdare şi plin de demnitate ; ridicîndu-se într-un cot, declară că este gata să răspundă tuturor întrebărilor care îi vor fi puse.

Cititorul nostru cunoaşte prea bine caracterul lui Georges şi nu-şi poate închipui că i-a venit măcar o clipă ideea de a nega vreuna din învinuirile care i se aduceau. El nu numai că răspunse cu cea mai mare sinceritate tuturor întrebărilor puse, dar se mai şi angajă — nu pentru ziua aceea, căci se simţea încă prea slăbit, ci pentru a doua zi — să dicteze el însuşi grefierului expunerea amănunţită a întregii conspiraţii. Oferta lui era mult prea amabilă pentru ca justiţia să i-o refuze.

Georges urmărea un dublu scop cînd făcuse această propunere : în primul rînd, să grăbească mersul procesului ; în al doilea rînd, să ia asupra lui toată răspunderea.

A doua zi, oamenii justiţiei îşi făcură din nou apariţia. Georges le relată amănunţit acţiunea la care se angajase ; numai că, trecînd sub tăcere propunerile pe care i le făcuse Laïza, judecătorul de instrucţie îl întrerupse, atrăgîndu-i atenţia că omitea un amănunt esenţial şi că, din moment ce Laïza murise, acest amănunt nu mai putea fi imputat nimănui.

Astfel află Georges de moartea lui Laïza şi împrejurările în care murise ; căci pentru Georges, cum am spus, toată această parte a vieţii lui rămăsese în întuneric.

Nu pronunţă nici o singură dată numele tatălui său, şi nici anchetatorul nu întrebă nimic, şi avu grijă să nu pomenească cumva numele Sarei.

Declaraţia lui Georges făcea cu totul inutil orice alt interogatoriu. De aceea Georges nu mai primi vizita altcuiva decît a doctorului.

Într-o dimineață, cînd acesta intră ca de obicei la el, îl găsi în picioare.

— Domnule, îi spuse, v-am interzis să vă dați jos din pat înainte de cîteva zile ; sînteți prea slăbit...

— Asta înseamnă, dragă doctore, răspunse Georges, că mă jigniți, confundîndu-mă cu acuzații de rînd, care caută să întîrzie cît pot mai mult ziua judecății ; trebuie să vă mărturisesc sincer că mă grăbesc grozav să termin ; și, în fond, credeți că este nevoie să fiu atît de bine vindecat pentru ca să mor ? Tot ce-mi pot cere oamenii și tot ceea ce îi pot eu cere lui Dumnezeu este doar să am destulă putere să urc cu decență pe eșafod.

— Dar cine v-a spus dumneavoastră că veți fi condamnat la moarte ? se miră doctorul.

— Conștiința mea, domnule ; am jucat o partidă a cărei miză a fost capul meu ; am pierdut, sînt gata să plătesc, asta e tot.

— Nu are nici o importanță, spuse doctorul, părerea mea este că mai aveți nevoie de cîteva zile de îngrijiri înainte de a risca oboseala dezbaterilor și emoțiilor care vor precede hotărîrea judecătorească.

Dar, în aceeași zi, Georges îi scrise judecătorului de instrucție că era pe deplin însănătoșit și ca urmare stătea la dispoziția justiției.

Peste două zile începură dezbaterile.

Ajungînd în fața instanței, Georges privi cu îngrijorare în jurul lui și descoperi bucuros că era singurul acuzat.

Apoi cercetă cu multă atenție toată sala : orașul întreg asista la această audiență, cu excepția domnului de Malmédie, a lui Henri și a Sarei.

Cîțiva asistenți păreau să-l compătimească, dar cea mai mare parte dintre ei aveau pe obraz acea expresie a urii satisfăcute.

Georges rămase liniștit și sfidător cum îi era felul. Purta, ca de obicei, redingota neagră și cravată la fel, jiletcă și pantaloni albi.

Panglica sa dublă era înnodată la butonieră.

I se numise un avocat din oficiu, întrucît el refuzase să angajeze un apărător ; nu dorea cîtuși de puțin să încerce să i se pledeze cauza.

Ceea ce spuse Georges nu constitui de fapt o apărare, ci povestea întregii lui vieți : nu ascunse că se întorsese în insula France cu intenția de a combate prin toate mijloacele posibile prejudecățile care mai dăinuiau împotriva oamenilor de culoare, însă nu declară nici o singură vorbă despre cauzele care grăbiseră executarea proiectului.

Un judecător îi puse cîteva întrebări în legătură cu familia de Malmédie, dar Georges ceru îngăduința să nu răspundă.

Cu toate înlesnirile pe care le făcu tribunalului, dezbaterile ținură totuși trei zile ; iar avocații, chiar cînd nu au nimic de spus, ei trebuie totdeauna să vorbească.

Procurorul vorbi și el patru ore. Îl combătu vehement pe acuzat.

Georges ascultă această lungă izbucnire cu un calm desăvîrșit, înclinînd din timp în timp capul în semn de aprobare.

Apoi, cînd pledoaria acuzării se termină, președintele îl întrebă pe Georges dacă nu avea nimic de spus.

— Nimic, domnule președinte, decît că domnul procuror a fost foarte convingător.

Procurorul se înclină la rîndul său.

Președintele anunță că dezbaterile se terminaseră și Georges fu condus din nou în închisoare, hotărîrea tribunalului urmînd să fie pronunțată în lipsa acuzatului și adusă la cunoștința lui după aceea.

Georges se întoarse în închisoare și ceru hîrtie și cerneală pentru a-și scrie testamentul. Cum hotărîrile judecătorești engleze nu aveau drept consecință confiscarea bunurilor, el putea să dispună de partea lui de avere.

Îi lăsă doctorului care îl îngrijise în închisoare trei mii de lire sterline ;

Directorului închisorii, o mie de lire sterline ;

Fiecărui temnicer în parte cîte o mie de piaștri.

Îi lăsă Sarei un mic inel de aur, pe care îl avea de la mama lui.

Cînd era pe punctul de a semna acest act premergător morții sale, intră grefierul. Georges se ridică în picioare, ținînd încă pana în mînă ; grefierul citi hotărîrea tribunalului. Așa cum bănuise tot timpul, fusese condamnat la moarte.

După ce i se citi verdictul, Georges salută, se așeză din nou pe scaun și își semnă numele, fără a se vedea nici cea mai mică diferență între scrisul de pînă atunci și semnătură.

Apoi se duse în fața unei oglinzi și se privi, vrînd să vadă dacă era mai palid decît înainte. Oglinda arăta aceeași față, palidă, dar calmă. Fu mulțumit de el și, zîmbind amar, își spuse :

„Ei bine, speram să te văd mai emoționat, auzind că ești condamnat la moarte..."

Doctorul veni să-l vadă și îl întrebă, din obișnuință, cum se simțea.

— Foarte bine, doctore, mulțumesc, îi răspunse Georges, mi-ați făcut un tratament minunat și probabil e neplăcut că nu vi se lasă timp să-l duceți la bun sfîrșit.

Apoi Georges îl întrebă pe doctor dacă modul de execuție fusese schimbat de cînd cu ocupația engleză ; află că era la fel ca înainte de ocupație, și această veste îl liniști ; deci nu era nici josnica spînzurătoare de la Londra, nici mîrșava ghilotină de la Paris. Nu, la Port-Louis execuția avea un aspect pitoresc și poetic, care nu-l umilea pe condamnat. Un negru, căruia i se spunea călău, decapita cu securea. Astfel muriseră Charles I și Maria Stuart, Cinq-Mars [1] și de Thou [2]. Modul execuției contează foarte mult pentru condamnat ca să poată îndura moartea.

După aceea, Georges începu să discute cu doctorul despre probabilitatea unei suferințe fizice ulterioare decapitării ; doctorul susținu că moartea trebuia să fie instantanee ; dar Georges fu de altă părere și cită două exemple în sprijinul tezei sale ; odată, în Egipt, asistase la decapitarea unui sclav. Condamnatului, care stătea în genunchi, i se retezase capul dintr-o singură lovitură ; capul se rostogolise la șapte-opt pași mai departe și în aceeași clipă corpul țîșnise pe picioare, făcuse doi-trei pași fără o țintă anume, bătînd aerul cu brațele, și apoi

[1] Cinq-Mars — marchizul *Henri Coiffier de Ruzé* (1620—1642), favorit al lui Ludovic al XIII-lea, mort pe eșafod.

[2] François de Thou —, prieten cu Cinq-Mars, împărtășind aceeași soartă.

căzuse din nou, nu mort, ci agonizînd încă. Altă dată, tot în Egipt, asistase la o execuţie asemănătoare; cu aceeaşi dorinţă de investigare, ridicase de pe jos capul chiar în momentul în care fusese despărţit de trup şi, aducîndu-l pînă la înălţimea gurii lui, îl întrebase în arabă: „Suferi?" şi la această întrebare ochiul pacientului se deschisese şi buzele se mişcaseră dezordonat, încercînd parcă să articuleze un răspuns. Georges era deci convins că viaţa dăinuia încă în trup cel puţin cîteva clipe după decapitare.

Doctorul sfîrşi prin a se alătura opiniilor lui Georges, care erau de fapt şi ale lui; numai că el se gîndise să-i dea lui Georges singura consolare pe care ar fi putut să i-o mai dea, aceea a unei morţi blînde şi uşoare.

Ziua următoare se scurse pentru Georges aşa cum se scurseseră şi zilele celelalte; atîta doar că scrise cîteva rînduri tatălui şi fratelui său. O clipă luă pana, vrînd să-i scrie şi Sarei; fără să-şi mărturisească lui însuşi motivul, se opri, împinse hîrtia şi-şi sprijini capul în mîini; rămase astfel mult timp, şi dacă cineva l-ar fi surprins cum îşi ridica fruntea — mişcare însoţită de un profund dispreţ, dealtfel obişnuit lui — ar fi observat cu greu că ochii i se congestionaseră uşor şi că o lacrimă îi tremura între gene.

Din ziua aceea cînd, în casa guvernatorului, refuzase să se căsătorească cu frumoasa creolă, nici nu o mai văzuse, nici nu mai auzise ceva despre ea.

Totuşi, nu putea crede că îl uitase.

Veni noaptea, şi Georges se culcă la ora obişnuită, dormind la fel ca şi în celelalte nopţi; dimineaţa, cînd se sculă, rugă să fie chemat directorul închisorii.

— Domnule, îi spuse acestuia cînd veni, aş vrea să vă cer o favoare.

— Care? întrebă directorul.

— Aş dori să stau de vorbă numai un minut cu călăul.

— Pentru aceasta îmi trebuie autorizaţia guvernatorului.

— Oh, spuse Georges zîmbind, cereţi-i-o din partea mea; lord Murrey este un gentleman şi nu va refuza această favoare unui vechi prieten.

Directorul ieşi, făgăduind să facă demersul necesar.

În urma directorului intră un preot.

Despre religie, Georges avea acele păreri pe care le au în general oamenii de vîrsta lui, cu alte cuvinte nu ţinea seamă de practicile exterioare ale religiei, dar acest fapt nu îl împiedica să fie profund impresionabil faţă de lucrurile sacre : astfel, întunericul dintr-o biserică, un cimitir izolat, un cortegiu funerar îi tulburau sufletul poate mult mai mult decît i-ar fi tulburat pe alţii.

Preotul era unul din acei bătrîni venerabili care nu căuta să convingă, ci vorbea cu convingere ; făcea parte dintre acei oameni care, crescuţi în mijlocul frămîntărilor naturii, îl căutase şi îl găsise pe Domnul chiar în opera lui ; era, în sfîrşit, una din acele făpturi senine, care atrag spre ei inimile în suferinţă pentru a le consola, luînd asupra lor o parte din durerile altora.

După primele cuvinte pe care le schimbară, Georges şi bătrînul îşi întinseră mîna.

Era o conversaţie intimă şi nu o confesiune pe care bătrînul o cerea tînărului condamnat ; dar, sfidător în faţa forţei, Georges era umil în faţa slăbiciunii ; se învinui de mîndrie ; era marele lui păcat şi păcatul acesta îl pierduse.

Şi iată, că acum această mîndrie îl susţinea şi îl ajuta, chiar această mîndrie îl făcea puternic, îl făcea să se simtă mare.

Este adevărat că măreţia oamenilor nu avea nici o valoare faţă de dumnezeire şi cele sfinte.

De zeci de ori îi venise pe buze numele Sarei ; dar şi-l retrăsese de fiecare dată, alungîndu-l în fundul inimii, în acel abis întunecat unde se înecau şi se pierdeau atîtea emoţii, şi pe care chipul lui, aidoma unui strat de gheaţă, le tăinuia în adînc.

În timp ce preotul şi condamnatul vorbeau, uşa se deschise şi apăru directorul.

— Omul pe care l-aţi cerut, spuse el, este aici şi aşteaptă să-l primiţi.

Georges păli şi un fior îi trecu prin tot corpul.

Totuşi, cei din jur nu observară nimic din ceea ce simţise.

— Poftiţi-l înăuntru, spuse el.

Preotul vru să se retragă ; dar Georges îl reţinu.

— Vă rog să rămîneţi, spuse el ; ceea ce vreau eu să-i spun acestui om se poate spune şi faţă de dumneavoastră.

Poate pentru a-şi păstra integritatea forţei sale, sufletul lui orgolios avea nevoie de un martor.

Un negru înalt, de proporţii uriaşe, îşi făcu apariţia : era gol pînă-n brîu, înfăşurat într-un langouti din stofă roşie ; ochii lui mari, inexpresivi, trădau lipsa oricărei inteligenţe. El se întoarse spre directorul închisorii care îl condusese pînă aici şi, uitîndu-se pe rînd cînd la preot, cînd la Georges, îl întrebă :

— Cu care din ăştia doi am de-a face ?

— Cu tînărul, îi spuse directorul.

Şi ieşi.

— Dumneata eşti călăul ? îl întrebă cu destulă răceală Georges.

— Da, răspunse negrul.

— Bine. Vino mai aproape, prietene, şi răspunde-mi.

Negrul făcu doi paşi înainte.

— Dumneata ştii că mă vei executa mîine ?

— Da, răspunse negrul ; la 7 dimineaţa.

— A-ha ! Va să zică, la 7 dimineaţa ! Mulţumesc. Am cerut informaţii în privinţa aceasta şi au refuzat să mi le dea. Dar nu despre asta este vorba.

Preotul simţi că-şi pierde puterile.

— Nu am văzut niciodată o execuţie la Port-Louis, continuă Georges ; or, cum eu doresc ca totul să se petreacă în mod decent, am trimis să te cheme ca să facem împreună ceea ce în teatru se numeşte repetiţie.

Negrul nu înţelegea ; Georges se văzu nevoit să-i explice mai clar ceea ce dorea.

Atunci negrul figură butucul printr-un taburet, îl duse pe Georges la depărtarea de „butuc" la care trebuia să se aşeze în genunchi ; îi arătă felul în care trebuia să-şi aşeze capul şi îi făgădui să i-l taie dintr-o singură lovitură.

Bătrînul preot vru să se ridice de pe scaun ca să iasă afară ; nu se simţea în stare să mai suporte această stranie repetiţie, în care cei doi actori păstrau o egală nepăsare — unul datorită abrutizării, celălalt datorită tăriei inimii sale. Dar picioarele nu-l ascultară şi căzu din nou pe scaun.

După ce negrul îi dădu toate informaţiile care îl inte-

resau, Georges scoase din deget un inel cu diamant și îi spuse :

— Prietene, cum nu am bani la mine și cum nu vreau ca dumneata să-ți fi pierdut vremea pe degeaba, te rog să primești acest inel.

— N-am voie, domnule, să primesc nimic de la condamnați, spuse negrul, dar pot să moștenesc de la ei ; lăsați-vă inelul în deget, și mîine, după ce o să muriți, o să-l trag eu...

— Foarte bine, spuse Georges.

Și își puse nepăsător inelul pe același deget.

Negrul ieși.

Georges se întoarse către preot. Preotul era palid, de nerecunoscut.

— Fiule, îi spuse acesta, sînt fericit că am întîlnit un suflet ca al dumitale ; este prima oară cînd însoțesc un condamnat la eșafod. Mi-a fost teamă că voi leșina. Mă veți sprijini, nu-i așa ?

— Nici o grijă, părinte, îi răspunse Georges.

Dealtfel, bătrînul preot avea parohia unei mici biserici situate în drumul spre închisoare, și condamnații se opreau aici de obicei ca să asculte o ultimă slujbă religioasă. Această biserică se numea Saint-Sauveur.

Preotul plecă, făgăduindu-i să se întoarcă spre seară. Georges rămase iarăși singur.

Ceea ce se petrecu atunci în sufletul și pe chipul lui nimeni nu avu cum să știe ; poate natura, această creditoare necruțătoare, își reluase drepturile ; poate îl cuprinsese slăbiciunea în aceeași măsură pe cît fusese de tare ; poate cortina dintre public și actor, odată căzută, făcuse să dispară toată acea aparentă nepăsare, lăsînd loc unei adevărate neliniști. Dar se putea să nu fi fost deloc astfel ; căci, în momentul cînd paznicul deschise ușa ca să-i aducă mîncarea, îl găsi răsucind între degete un *cigarito* cu atita calm și liniște, ca un hidalgo la Puerta del Sol [1] sau ca un elegant pe bulevardul Gand [2].

[1] Puerta del Sol, promenada favorită a locuitorilor din Madrid, care există și astăzi.

[2] Gand, nume purtat de Boulevard des Italiens de azi pe vremea lui Ludovic al XVIII-lea sub Restaurație.

Georges cină ca de obicei ; atîta doar că îl chemă din nou pe paznic, să-l roage să i se pregătească baia pentru a doua zi la ora 6 și să fie trezit la ora 5 și jumătate.

Cînd citise fie în istorie, fie în vreun ziar că un condamnat era trezit în dimineața execuției conform ritualului, nu o dată Georges își pusese întrebarea dacă acesta chiar dormise în noaptea respectivă. Sosise momentul să constate acest lucru cu el însuși.

La ora 9 preotul se întoarse. Georges stătea întins pe pat și citea. Preotul îl întrebă în ce carte își căuta liniștea dinaintea morții, dacă nu era cumva Fedon [1] sau chiar *Biblia* ? Georges îi întinse cartea, și preotul văzu că era *Paul et Virginie.*

Ciudat lucru că în asemenea momente cumplite condamnatul alesese tocmai o povestire liniștită și poetică.

Preotul rămase cu Georges pînă la ora 11.

Două ore în care Georges vorbi tot timpul ; îi explică preotului cum îl înțelegea el pe Dumnezeu și expuse pe larg teoriile lui asupra nemuririi sufletului ; de obicei era elocvent ; în această seară supremă fu sublim.

Condamnatul era cel care dădea lecții, iar preotul era cel care asculta.

La ora 11, Georges îi aminti preotului că venise ora și îi atrase atenția că, pentru a avea putere a doua zi de dimineață, trebuia ca amîndoi să se odihnească puțin.

În momentul în care bătrînul se ridică să plece, în sufletul lui Georges se dădu o luptă violentă ; îl chemă, și preotul se întoarse ; Georges făcu însă un efort și se stăpîni :

— Nimic, părinte, spuse el, nimic.

Georges mințea ; tot numele Sarei îi stătea pe buze.

Dar și de astă dată bătrînul ieși fără să-l fi auzit rostit.

A doua zi, cînd la ora 5 și jumătate paznicul intră în camera lui Georges, îl găsi dormind profund.

— Deci este adevărat, se miră Georges trezindu-se, că un condamnat poate să doarmă în ultima lui noapte.

[1] Fedon, filozof grec din secolul al IV-lea, î.e.n., discipol al lui Socrate.

Pînă la ce oră însă stătuse treaz ca să ajungă la acest rezultat ? Nimeni nu ştia.

I se aduse baia.

În acel moment intră doctorul.

— Vedeţi, doctore, spuse el, mă port ca în Antichitate : atenienii făceau o baie înainte de a porni la luptă...

— Cum vă simţiţi ? îl întrebă acesta, adresîndu-i una din întrebările banale, care se adresează în general, cînd nu ştii ce să spui.

— Dar... foarte bine, doctore, răspunse Georges surîzînd ; şi încep să cred că nu voi muri din cauza rănii mele.

Apoi luă testamentul sigilat şi i-l înmînă.

— Doctore, continuă el, v-am numit executorul meu testamentar ; veţi găsi pe acest petic de hîrtie trei rînduri care vă privesc : am ţinut să vă las o amintire.

Doctorul îşi şterse ochii şi bîlbîi cîteva cuvinte de mulţumire.

Georges intră în cadă.

— Doctore, spuse el după cîteva clipe, în mod normal, cîte bătăi are pe minut pulsul unui om calm şi care se simte perfect ?

— Şaizeci şi patru, şaizeci şi şase, răspunse doctorul.

— Luaţi-l pe-al meu, îl rugă Georges ; sînt curios să ştiu ce efect a produs asupra sîngelui meu apropierea morţii.

Doctorul îşi scoase ceasul, luă încheietura mîinii lui Georges şi numără pulsaţiile.

— Şaizeci şi opt, spuse el după un minut.

— Ce mai, făcu Georges, sînt destul de mulţumit ! Şi dumneavoastră ?

— Este miraculos ! răspunse acesta. Oare sînteţi de fier ?

Georges surîse, plin de mîndrie.

— Ah, domnilor albi, sînteţi grăbiţi să mă vedeţi murind ? Înţeleg, adăugă el ; poate aveaţi nevoie de o lecţie de curaj. Vă voi servi-o.

Temnicerul intră, anunţînd condamnatului că era ora 6.

— Dragă doctore, spuse Georges, vreţi să-mi permiteţi să ies din baie ? Nu plecaţi, totuşi, voi fi fericit să vă strîng mîna înainte să părăsesc închisoarea.

Doctorul se retrase.

Rămas singur, Georges ieşi din cadă, îşi îmbrăcă un pantalon alb, cizme de lac şi o cămaşă de batist căreia îi răsfrînse gulerul ; apoi se apropie de o mică oglindă, îşi aranjă părul, mustaţa, barba, cu atîta grijă, poate chiar mai multă decît ar fi făcut-o dacă s-ar fi dus la un bal.

După aceea bătu în uşă, ca să-i anunţe că era gata.

Preotul intră şi îl privi îndelung. Niciodată tînărul bărbat nu fusese atît de frumos : ochii lui aruncau parcă flăcări, iar fruntea părea că străluceşte.

— Oh, fiule, fiule, spuse preotul, leapădă-te de mîndrie ! Ea ţi-a pierdut trupul, bagă de seamă să nu-ţi piardă şi sufletul.

— Rugaţi-vă pentru mine, părinte, spuse Georges, şi sînt sigur că Dumnezeu nu va refuza nimic rugăciunilor unui om sfînt ca dumneavoastră.

Georges îl zări atunci pe călău stînd în umbra uşii.

— Ah, dumneata eşti, prietene ? spuse el. Apropie-te.

Negrul era înfăşurat într-o mantie mare, sub faldurile căreia îşi ascundea securea.

— Taie bine securea dumitale ? întrebă Georges.

— Da, răspunse călăul, fiţi liniştit.

— Bine, spuse condamnatul.

Observă atunci că negrul îi căuta din ochi inelul cu diamant pe care i-l făgăduise în ajun şi a cărui piatră se întorsese înspre palmă.

— La rîndul dumitale, fii liniştit, spuse el, întorcînd inelul ; va fi al dumitale ; dealtfel, ca să nu te mai obosească, iată...

Şi scoţîndu-l, i-l dădu preotului, arătîndu-i cu un semn că era destinat călăului.

Apoi se duse spre o mică masă, îi deschise sertarul şi scoase două scrisori ; erau cele pe care le scrisese în ajun tatălui şi fratelui său.

Le înmînă preotului.

Mai păru o dată că are ceva să-i spună, puse mîna pe umărul lui, îl privi fix, mişcă buzele ca şi cum se pregătea să vorbească ; dar şi de data aceasta voinţa lui fu mai puternică decît emoţia, şi numele care voia să-i iasă din inimă se stinse pe buze, încît nimeni nu-l auzi pronunţat.

Bătu ora 6.

— Să mergem ! spuse Georges.

Și ieși din închisoare, urmat de preot și de călău.

La piciorul scării îl întîlni pe doctor, care îl aștepta să-și ia un ultim rămas bun.

Georges îi întinse mîna și, aplecîndu-se la urechea lui, îi spuse :

— Vă încredințez corpul meu !

Și se îndreptă grăbit spre curte.

XXVIII

BISERICA SAINT-SAUVEUR

La poarta dinspre stradă, cum este de înțeles, se îmbulzeau mulțime de curioși. Spectacolele sînt destul de rare la Port-Louis, și toată lumea dorea să vadă dacă nu execuția, cel puțin cînd trecea condamnatul.

Directorul îl întrebase pe Georges în ce fel prefera să fie condus la eșafod ; el îi răspunsese că dorea să meargă pe jos ; obținuse această favoare : era o ultimă amabilitate a guvernatorului.

Opt artileriști călări îl așteptau la poartă. Pe tot traseul pe unde urma să treacă condamnatul, soldații englezi fuseseră înșiruiți de fiecare parte a străzilor, și pentru a-l păzi pe prizonier, și pentru a stăvili năvala curioșilor.

Cînd Georges apăru în poartă, deodată mulțimea începu să se agite, dar, contrar așteptărilor sale, tot freamătul nu era dominat cîtuși de puțin de ură : toți îl priveau cu interes și milă.

Georges mergea liniștit, cu capul sus ; trebuie totuși s-o spunem că în momentul acela în sufletul lui se dădea o luptă teribilă.

Se gîndea numai la Sara.

La Sara, care nu căutase să-l vadă, care nu îi scrisese un rînd și nu-i dăduse nici un semn de viață.

La Sara, în care crezuse și căreia îi datora ultima lui dezamăgire.

Este drept, avînd dragostea ei, i-ar fi părut rău că moare ; nepăsarea și uitarea însemnau pentru el cupa amărăciunii băută pînă la fund.

Dar, pe lîngă această dragoste trădată, orgoliul nu-i lăsa o clipă de liniște. Eșuase deci în toate domeniile ; superioritatea lui nu fusese bună la nimic.

Rezultatul acestei îndelungate lupte fusese deci eșafodul, spre care se îndrepta acum, părăsit de toți.

Cînd cineva își va aminti de el, va spune : „A fost un nechibzuit".

Din cînd în cînd, răspunzînd parcă gîndurilor care îl frămîntau, pe buze îi flutura un surîs. Un surîs trist, care ascundea o nemărginită amărăciune.

Și, totuși, parcă tot aștepta să o vadă apărînd la un colț de stradă, să o vadă la una din ferestre...

Ea, care îi aruncase buchetul de flori atunci cînd, purtat de Antrim, mergea spre triumf, ea, Sara, nu va lăsa oare să-i cadă o lacrimă aici, pe acest drum, pe unde, înfrînt, mergea spre eșafod ?

Dar în nici o parte nu o zărea. Merse astfel de-a lungul străzii Paris, pînă la capătul ei ; apoi o luă la dreapta și, înaintînd astfel, mergea spre biserica Saint-Sauveur.

Biserica arborase doliul, ca pentru înmormîntare : de fapt, cam așa ceva era. Un condamnat care se îndreaptă spre eșafod ce este altceva decît un cadavru care încă mai trăiește ?

Ajungînd în fața ușii, Georges tresări. Lîngă bătrînul și evlaviosul preot care îl aștepta sub arcada intrării, văzu o femeie îmbrăcată în negru și cu un văl pe cap.

Ce căuta acolo această femeie, îndoliată ca o văduvă ? Pe cine aștepta ea acolo ?

Fără voia lui, Georges grăbi pasul ; ochii i se fixaseră asupra acelei femei fără să și-i mai poată desprinde de ea.

Pe măsură ce se apropia, Georges începu să-și simtă bătăile inimii ; pulsul, atît de liniștit în fața morții, era nespus de agitat și de accelerat în fața acestei femei.

În momentul în care puse piciorul pe prima treaptă a micii biserici, femeia făcu și ea un pas în întîmpinarea lui ; Georges, dintr-o săritură, urcă cele patru trepte ; îi ridică vălul de pe față și, încremenit, căzu în genunchi.

Era Sara.

Cu o mișcare înceată, aproape solemnă, Sara întinse mîna ; deodată, mulțimea se liniști.

— Ascultați, spuse ea, în pragul bisericii în care a intrat, în pragul mormîntului în care e gata să intre, în fața lui Dumnezeu și a voastră a tuturor, pe care vă iau martori, eu, Sara de Malmédie, vin să îl întreb pe domnul Georges Munier dacă vrea să mă ia de soție.

— Sara ! strigă Georges, izbucnind în plîns, Sara, ești cea mai demnă, cea mai nobilă, cea mai generoasă ființă din lume ! Apoi, ridicîndu-se cît era de înalt, o cuprinse cu brațul, ca și cum s-ar fi temut să n-o piardă, și spuse : Vino, văduva mea, vino.

Și împreună înaintară spre interiorul bisericii.

Dacă vreodată vreun învingător a fost mîndru de triumful său, acela a fost Georges. Într-o clipă, într-o secundă, totul se schimbase ; Sara îl așezase deasupra tuturor acelora care îl priviseră cum trecea surîzînd cu amărăciune. Nu mai era sărmanul nechibzuit care murea înainte de a atinge un țel ; era un învingător, lovit în momentul victoriei lui.

Iată, numai prin puterea voinței sale, numai prin influența valorii sale, el, un mulatru, se făcuse iubit de o femeie albă și, fără ca el să fi făcut vreun pas spre ea, fără să fi încercat să-i influențeze hotărîrea prin vreun cuvînt, vreo scrisoare înduioșătoare sau prin oricare mijloace, această femeie venise singură să-l aștepte în drumul eșafodului, și în fața tuturor — ceea ce nu se mai văzuse poate niciodată în colonie — ea îl alesese să-i fie bărbat.

Acum Georges putea să moară ; îndelungata sa luptă fusese răsplătită ; luptase corp la corp cu prejudecata, și în această luptă, în care el fusese lovit mortal, prejudecata căzuse răpusă.

Toate aceste gînduri îi luminau fruntea în timp ce înainta cu Sara spre altar. Nu mai era condamnatul gata să urce pe eșafod, era martirul ce se avînta spre înălțimi.

Vreo cincizeci de soldați formau șirul în biserică ; patru soldați păzeau stranele ; Georges trecu prin mijlocul lor fără să-i vadă și veni să se așeze în genunchi împreună cu Sara chiar în fața altarului.

Preotul începu slujba de nuntă ; Georges însă nu asculta nimic din ceea ce spunea ; ținea mîna Sarei într-a lui și doar cînd și cînd se uita spre mulțime, zîmbind absent. Apoi își întorcea privirile spre Sara, palidă și

slabă, spre Sara a cărei mînă o simţea înfiorîndu-se în mîna lui, şi, de-abia reuşind să-şi înăbuşe un oftat. o învăluia într-o privire plină de dragoste şi recunoştinţă ; el, care avea să moară în curînd, se gîndea sugrumat de emoţie ce ar fi însemnat viaţa lîngă o asemenea soţie...

Poate ar fi însemnat raiul, dar raiul se pare că nu este făcut pentru oamenii vii.

Între timp slujba continua, cînd, privind iarăşi spre mulţime, îl zări pe Miko-Miko făcînd tot ce putea face, nu prin vorbe, ci prin gesturi, ca să-i înduplece pe soldaţii care păzeau intrarea corului să-l lase să ajungă pînă la Georges. Era un ultim semn de devotament, venea să-i cerşească o vorbă, o strîngere de mînă. Georges se adresă ofiţerului în englezeşte, cerîndu-i permisiunea pentru bunul chinez, să-l lase să ajungă pînă la el.

Nu aveau nici un motiv să-i refuze condamnatului această cerere şi de aceea, la un semn al ofiţerului, soldaţii se dădură la o parte, şi Miko-Miko se repezi spre strană.

Am văzut cîtă recunoştinţă avea sărmanul negustor faţă de Georges. Din recunoştinţă îl căutase şi-l ajutase cînd fusese închis la poliţie ; aceeaşi recunoştinţă îl călăuzise acum pînă în pragul eşafodului.

Miko-Miko se aruncă la picioarele lui şi Georges îi întinse mîna.

Miko-Miko îi luă mîna şi îşi apăsă buzele pe ea ; dar pe cînd se prosterna astfel, Georges simţi că îi strecura în palmă o hîrtie. Tresări.

Numaidecît, avînd aerul că nu ceruse decît această ultimă favoare şi, satisfăcut, nu mai dorea nimic altceva, Miko-Miko se ridică şi se depărtă fără să fi pronunţat nici un cuvînt.

Georges ţinea biletul în mînă şi sprîncenele începură să i se încrunte. Ce voia să însemne acest bilet ? Avea, fără îndoială, o mare importanţă, dar nu cuteza să se uite la el.

Cînd şi cînd, văzînd-o pe Sara atît de frumoasă, atît de dăruită, atît de detaşată de tot ce o înconjura, o durere ciudată şi neîncercată de el pînă atunci îi cuprindea inima şi i-o strîngea ca într-o gheară de fier ; pentru că, fără voia lui, gîndindu-se la fericirea pe care o pierdea,

se întorcea din nou la viață, și cu toate că sufletul îi era pregătit pentru moarte, inima și-o simțea totuși încătușată de bucuria de a trăi.

În momentul acela îl cuprinse groaza de a nu muri în deznădejde.

Apoi, biletul care îi ardea mîna, biletul pe care nu îndrăznea să-l citească de teamă să nu fie văzut de soldații care îl păzeau, biletul acela i se părea că trebuie să conțină o speranță, cu toate că, în situația lui, orice speranță părea absurdă.

Era totuși nerăbdător să citească biletul ; grație acelei stăpîniri de sine pe care nu și-o pierduse, nerăbdarea nu i se trăda ; doar mîna, crispată, strîngea biletul cu atîta putere, încît unghiile îi intraseră în carne.

Sara se ruga.

Slujba ajunsese la împărtășanie. Preotul ridică pocalul, copilul de cor agită clopoțelul și toată lumea se așeză în genunchi.

Georges profită de acest moment și, îngenunchind și el, desfăcu palma.

Biletul conținea acest singur rînd :

„Sîntem aici. Fii gata !"

Prima propoziție era scrisă de mîna lui Jacques ; cea de a doua, de mîna lui Pierre Munier.

Mirat, se îndreptă și privi în jurul lui ; în clipa aceea porțile altarului se deschiseră larg ; opt marinari se repeziră și-i apucară pe cei patru soldați de lîngă strane, apăsîndu-le cîte două pumnale în piept. Jacques și Pierre Munier săriră : Jacques o apucă în brațe pe Sara, Pierre îl trase de mînă pe Georges. Cei doi soți se pomeniră în sacristie ; cei opt marinari intrară după ei, făcîndu-și zid de apărare din cei patru soldați englezi pe care îi țineau în fața lor, parînd eventualele lovituri ale camarazilor acestora. Jacques și Pierre închiseră la loc porțile altarului ; o ușă dădea în cîmp ; afară, în fața ușii, așteptau doi cai gata înșeuați : Antrim și Yambo.

— Pe cai ! strigă Jacques. Pe cai amîndoi și în goana mare pînă la golful Tombeau !

— Dar tu ? dar tata ? strigă Georges.

— Să poftească să ne ia din mijlocul bravilor mei marinari, îi răspunse Jacques, aruncînd-o în şa pe Sara, în timp ce Pierre Munier îl silea pe Georges să încalece.

Apoi, ridicînd glasul :

— Săriţi, lascari ! strigă. Săriţi !

Şi în momentul acela se şi văzură venind în goana mare dinspre pădurea muntelui Longue vreo sută douăzeci de oameni înarmaţi pînă în dinţi.

— Plecaţi, îi strigă Jacques Sarei, luaţi-l, salvaţi-l...

— Dar dumneata ? întrebă speriată Sara.

— Noi... noi vă urmăm, fiţi liniştiţi...

— Georges, spuse Sara, în numele cerului, vino !

Şi fata îşi îndemnă calul şi porni în galop.

— Tată ! strigă Georges. Tată !

— Pe viaţa mea, răspund eu de tot, spuse Jacques, lovindu-l pe Antrim cu latul săbiei.

Antrim porni ca vîntul, ducîndu-şi stăpînul, şi în mai puţin de zece minute, atît el, cît şi Sara dispărură în spatele taberei malabar, în timp ce Pierre Munier, Jacques şi marinarii lui îi urmau cu o asemenea iuţeală, încît înainte ca englezii să-şi fi revenit din uluiala lor, mica trupă se şi afla de cealaltă parte a pîriului Pucelles, cu alte cuvinte în afara bătăii puştilor.

XXIX

„LEYCESTER"

Către orele 5 în după amiaza aceleiași zile în care se petrecuseră toate întîmplările povestite, corveta „Calypso", navigînd cu toate pînzele întinse, se îndrepta spre est-nord-est, cît mai aproape de direcția vîntului, care în mod obișnuit în acea regiune de țărm sufla dinspre est.

În afară de respectabilii ei mateloți și de primul lor locotenent, Cap-de-Fier, pe care cititorii noștri îi cunosc, echipajului i se mai alăturaseră încă trei persoane : Pierre Munier, Georges și Sara.

Pierre Munier se plimba cu Jacques de la catargul de artimon la marele catarg și de la marele catarg înapoi la catargul de artimon.

Georges și Sara stăteau la pupă, așezați unul lîngă altul ; se țineau de mînă și se priveau cu nesaț.

Doar trecînd prin oribila situație din care abia scăpaseră, se poate imagina suprema fericire și nemărginita bucurie pe care o încercau cei doi îndrăgostiți regăsindu-se liberi, lunecînd pe nesfîrșitele ape ale Oceanului care îi purtau, ce e drept, departe de patria lor, dar în aceeași măsură departe de o patrie care întocmai unei mame vitrege îi nedreptățise. Un suspin dureros al unuia îl făcea pe celălalt să tresară. Inima, prea mult timp chinuită, nu-și recăpăta ușor încrederea în fericire.

Într-adevăr, erau liberi, ocrotiți de cer, de apă și de vîntul care sufla în pînzele navei care îi ducea departe de această nefastă insulă France, care era să-i piardă.

Pierre și Jacques stăteau de vorbă ; Georges și Sara însă nu-și spuneau nimic ; cîteodată unul din ei pronunța numele celuilalt, și asta era tot.

Din cînd în cînd Pierre Munier se oprea şi-i privea cu nespusă încîntare ; bietul bătrîn suferise atît de mult, încît nu înţelegea cum de avea puterea să reziste la atîta fericire.

Jacques, mai puţin sentimental, privea şi el, dar în cu totul altă direcţie decît bătrînul ; fără îndoială nu tabloul pe care l-am descris îi atrăgea privirile ; cerceta întinderile apei în direcţia Port-Louis. Şi nu numai că nu se simţea la nivelul bucuriei generale, dar avea chiar momente de îngrijorare ; atunci îşi trecea mîna pe frunte, vrînd parcă să alunge ceva care nu-i dădea linişte.

Cît despre Cap-de-Fier, vorbea liniştit, stînd lîngă timonier ; acest breton cumsecade era în stare să crape capul primului om care ar fi şovăit să îndeplinească un ordin dat de el ; dar, în afară de această firească pretenţie, nu era un îngîmfat ; dădea mîna cu toţi şi vorbea prietenos cu oricine.

Tot restul echipajului îşi reluase înfăţişarea aceea nepăsătoare, care, după luptă sau furtună, se aşterne pe feţele marinarilor ; oamenii de serviciu erau pe punte, ceilalţi în baterie.

Pierre Munier, oricît de absorbit era de fericirea lui Georges şi a Sarei, nu putuse să nu observe îngrijorarea lui Jacques ; îi urmărise privirile, şi cum nu vedea în direcţia spre care se uita el altceva decît cîţiva nori grei adunaţi spre apus, crezu că norii erau cauza îngrijorării lui.

— Sîntem ameninţaţi de vreo furtună ? îl întrebă bătrînul tocmai cînd Jacques arunca spre orizont una din acele priviri iscoditoare de care am vorbit.

— De furtună ? se miră Jacques. Ah ! pe cuvîntul meu ! dacă n-ar fi vorba decît de o furtună, „Calypso" s-ar sinchisi tot atît cît şi pescăruşul acela care zboară acum ; dar noi sîntem ameninţaţi de ceva mult mai grozav decît o furtună, tată.

— Ce ne ameninţă oare ? întrebă Pierre Munier, la rîndul lui îngrijorat. Eu credeam că din clipa în care am pus piciorul pe vasul tău, sîntem ca şi salvaţi.

— Păi, răspunse Jacques, adevărul e că acum avem mai multe șanse decît aveam acum douăsprezece ore, cînd stăteam ascunși în pădurea de la Petite-Montagne, și cînd Georges își spunea rugăciunea în biserica Saint-Sauveur ; totuși, fără să vreau să te sperii, cred că nu ne stau prea sigur capetele pe umeri...

Apoi, fără să se adreseze cuiva în mod deosebit, strigă :

— Un om la bara cirmei !

Trei mateloți se repeziră de îndată, unul dintre ei ajunse în cîteva secunde la locul desemnat, ceilalți doi trecură la locurile lor.

— Și de ce te temi, Jacques ? întrebă bătrînul. Crezi că o să încerce să ne urmărească ?

— Întocmai, răspunse Jacques. Au ei acolo, în port la Saint-Louis, o oarecare fregată, „Leycester", o veche cunoștință de-a mea, și tare mă tem că n-or să ne lase să plecăm așa, fără să ne propună o partidă de popice, pe care o să fim nevoiți s-o acceptăm.

— Dar mi se pare, zise Pierre Munier, că noi avem, în orice caz, cel puțin douăzeci și cinci, treizeci de mile avans față de ei, și după viteza cu care mergem, o să fim în curînd în afara cîmpului lor vizual.

— Aruncați lochul[1] ! se auzi porunca lui Jacques drept orice alt răspuns.

Trei mateloți se apucară pe dată să execute această operație, pe care Jacques o urmări cu mare interes ; apoi, cînd terminară, îi întrebă :

— Cîte noduri ?

— Zece noduri, căpitane, răspunse unul din mateloți.

— Da, e foarte frumos pentru o corvetă care merge aproape de direcția vîntului, și poate că în toată marina engleză nu există decît una singură care să poată alerga cu o jumătate de nod mai mult pe oră ; din nefericire, fregata asta e chiar cea cu care vom avea noi de-a face, dacă guvernatorului o să-i vină ideea să ne urmărească.

— Oh, dacă asta depinde de guvernator, sigur n-o să fim urmăriți, spuse Pierre Munier ; știi bine doar că guvernatorul e prieten cu fratele tău.

[1] Loch — în marină, aparat pentru măsurarea vitezei.

— Perfect. Dar asta nu l-a împiedicat să lase să fie condamnat la moarte.

— Putea să facă altfel fără să se sustragă de la datoria lui ?

— De astă dată e vorba de cu totul altceva, tată, decît de datoria lui ; acuma e în joc amorul lui propriu, ambiția lui. Da, fără discuție, dacă guvernatorul ar fi avut drept de grațiere, poate l-ar fi grațiat pe Georges ; căci a ierta înseamnă să dai dovadă de superioritate ; dar Georges i-a scăpat printre degete, tocmai cînd credea că-l ține bine în mînă. Superioritatea în această treabă a fost, după cum s-a văzut, de partea lui Georges ; acuma guvernatorul are să vrea să-și ia revanșa.

— O pînză ! strigă matelotul de veghe.

— Ah ! exclamă Jacques, făcîndu-i tatălui său un semn cu capul.

— Sub vînt spre noi, strigă iar matelotul.

— Pe unde e ? întrebă Jacques.

— Aproape în dreptul insulei Tonneliers.

— Și de unde vine, din ce direcție ?

— S-ar putea spune că iese din Port-Louis.

— Așa, va să zică, murmură Jacques, uitîndu-se la tatăl său. Ți-am spus eu că n-am scăpat încă de ghearele lor !

— Ce este ? întrebă Sara.

— Nimic, răspunse Georges, se pare că sîntem urmăriți, asta e tot.

— O, Doamne, strigă Sara, mi l-ai înapoiat în mod atît de miraculos, ca să mi-l iei îndărăt ? ! E cu neputință !

În acest timp Jacques își luase luneta și se urcase pe gabie.

El se uită cu atenția încordată spre punctul indicat de matelotul de veghe, apoi, împingînd cu palma unul într-altul tuburile lunetei, coborî fluierînd ușor și se întoarse să-și ia locul lîngă tatăl său.

— Ce zici ? întrebă bătrînul.

— Ce să zic ? nu m-am înșelat, bunii noștri prieteni, englezii, sînt pe urmele noastre, noroc că — și se uită la ceas — mai sînt două ore și-o să se întunece, iar luna

nu răsare decît la douăsprezece și jumătate, după miezul nopții.

— Atunci, dacă așa stau lucrurile, crezi că o să izbutim să scăpăm de ei ?

— O să facem tot ce-o să putem, fii liniștit. Oh, tată, eu nu fac pe grozavul, mie nu-mi plac afacerile în care nu e nimic de încasat decît lovituri ; ei bine, în treaba asta, să mă ia dracul dacă nu dau înapoi de la principiile mele.

— Cum, Jacques, strigă Georges, ai putea să fugi din fața inamicului ?

— Dragul meu, am să fug întotdeauna din fața Diavolului atunci cînd o să aibă buzunarele goale și coarnele cu două degete mai lungi ca ale mele... Oh, cînd are să aibă însă buzunarele pline, atunci se schimbă socoteala.

— Dar știi că în cazul ăsta s-ar putea spune că ți-a fost frică ?

— Și eu am să le răspund că este exact așa. Dealtfel, la ce bun să ne batem cu diavolii ? Dacă ei pun mîna pe noi, judecata noastră este gata făcută și n-o să scape nici unul nespînzurat de vergile vasului ; dacă însă noi punem mîna pe ei, o să ne vedem siliți să-i băgăm la fund și pe ei, și vasul lor.

— Cum să-i băgați la fund ?

— Așa cum ai auzit ; ce-ai vrea să facem cu ei ? Dacă ar fi negri, i-am vinde ; dar albi, la ce sînt buni albii ?

— Oh, Jacques, bunul meu frate, nu ai să faci una ca asta, nu-i așa ?

— Sara, mica mea surioară, zise Jacques, facem și noi ce putem ; dealtfel, la momentul potrivit, dacă momentul acela o să vină, pe dumneata te vom așeza într-un loc încîntător, de unde n-o să vezi nimic din tot ce-o să se petreacă ; deci, pentru dumneata va fi ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Apoi, întorcîndu-se, zise : Da, da, uite-o că se îndreaptă spre noi ; se vede partea de sus a gabierelor pătrate ; le vedeți, uită-te acolo, tată...

— Nu văd nimic decît un punct alb care se leagănă pe un val și care parcă seamănă cu un pescăruș.

— Ei bravo, chiar asta și e ; pescărușul dumitale e o frumoasă și veritabilă fregată de 36. Știi, fregata e și

ea, într-un fel, o pasăre ; numai că, în loc să fie rîndunică, e vultur...

— Dar poate e totuşi o altă navă, poate vreun vas comercial, de exemplu...

— Un vas comercial nu merge în direcţia vîntului.

— Dar noi ? noi nu mergem în direcţia vîntului ?

— Tată, cu noi e altceva ; noi nu puteam să trecem prin faţa Portului-Louis ; asta însemna să ne aruncăm singuri în gura lupului ; de aceea am ţinut drumul cît mai aproape de coastă.

— Şi nu poţi să măreşti viteza ?

— Merge cît poate de iute în momentul ăsta, tată. Cînd o să avem vîntul din spate, o să mai adăugăm cîteva zdrenţe de vele, şi atunci o să cîştigăm două noduri ; dar tot atunci, fregata care se ţine după noi o să procedeze la fel şi o să fie acelaşi lucru ; însă „Leycester" trebuie să facă o milă mai mult ca noi, îl cunosc eu bine.

— Înseamnă că mîine, în timpul zilei, o să ne ajungă din urmă ?

— Da, dacă nu scăpăm de el în noaptea asta.

— Crezi că o să putem ?

— Asta depinde de căpitanul care comandă pe „Leycester".

— Şi dacă ne va ajunge ?

— În cazul ăsta n-o să fie decît o problemă de abordaj, tată, fiindcă, înţelegi ? o luptă de artilerie nu ni se potriveşte. Mai întîi „Leycester", dacă el e — şi eu aş paria pe-o sută de negri contra zece că el e — are cam douăsprezece tunuri mai mult decît noi ; în plus, el are Bourbon, are insula France, are Rodrigue în care poate să-şi repare eventualele răni. Pe cînd noi, avem marea, spaţiul, imensitatea. Încolo, întreg pămîntul e duşmanul nostru. De aceea avem noi nevoie, înainte de toate, de aripile noastre.

— Şi în caz de abordaj ?

— Atunci şansele se restabilesc. Mai întîi de toate, noi avem tunuri obuziere, ceea ce legal nu prea e îngăduit decît pe un vas de război ; ăsta e unul din privilegiile pe care noi, piraţii, ni le acordăm singuri. Apoi, cum fregata este pe picior de pace, nu are probabil decît

şaptezeci de oameni în echipaj, pe cînd noi avem două sute şaizeci, ceea ce, după cum vezi — şi mai ales cu oameni încercaţi ca ai mei — pune situaţia cel puţin pe picior de egalitate. Aşa că, linişteşte-te, fată, şi cum tocmai aud că sună clopotul, nimic nu ne împiedică să luăm masa de seară...

Era într-adevăr ora 7 seara şi clopotul sunase pentru masă cu punctualitatea obişnuită.

Georges o luă pe Sara de braţ. Pierre Munier îi urmă şi toţi trei coborîră în cabina lui Jacques, transformată, din cauza prezenţei fetei, în sală de mîncare.

Jacques rămase o clipă în urmă, pentru a da cîteva instrucţiuni secundului său, maistrul Cap-de-Fier.

Interiorul vasului „Calypso" se prezenta neobişnuit chiar pentru alt ochi decît cel al unui marinar. Ca un îndrăgostit care îşi împodobeşte iubita, Jacques îşi înfrumuseţase corveta cu tot ce găsise mai de preţ pentru o nimfă a mării. Scările, din lemn de mahon, luceau ca oglinda: garniturile de aramă, frecate de trei ori pe zi, străluceau ca aurul; în sfîrşit, toate instrumentele de măcel — topoare, securi, săbii, puşti cu ţeavă scurtă — erau dispuse în desene fantastice în jurul sabordurilor prin care tunurile joase care îşi întindeau gîturile de bronz păreau ornamente aşezate de un decorator îndemînatic în atelierul vreunui pictor reputat.

Cabina căpitanului însă era deosebită tocmai prin luxul ei. Fire senzuală, Jacques ştia să se bucure cu voluptate de tot ce îl înconjura; or, cabina lui, făcută să servească şi ca salon, dormitor şi budoar, era un model al genului.

De fiecare parte, adică la babord şi la tribord, se vedeau două divane late, sub care se ascundeau două tunuri cu afeturile lor, a căror existenţă însă nu putea fi bănuită decît din afară. Unul din aceste divane servea drept pat, celălalt drept canapea; în spaţiul dintre ferestre era montată o oglindă veneţiană cu un cadru rococo, înfăţişînd amoraşi înfăşuraţi în flori şi fructe. În sfîrşit, de plafon atîrna o lampă de argint, capturată, fără îndoială, de la altarul vreunei madone; execuţia preţioasă a lămpii sugera cea mai frumoasă epocă a Renaşterii.

Divanele și pereții erau tapisați într-o minunată stofă de India, cu fond roșu, pe care șerpuiau minunate flori de aur, care păreau brodate de mîinile zînelor.

Această cameră fusese cedată lui Georges și Sarei ; cum însă fata nu era prea liniștită în privința legalității căsătoriei sale — datorită întreruperii ceremoniei — Georges o asigurase că își va găsi negreșit un alt apartament pentru noapte.

În această cameră, deci, așa cum am spus, urmau să ia masa. Toți patru avură un simțămînt de fericire stranie cînd se văzură reuniți astfel în jurul mesei, cînd nu demult se temuseră că vor fi despărțiți pentru totdeauna. Aveau momente cînd uitau de restul lumii, gîndindu-se numai la ei ; uitau trecutul și uitau viitorul, atît de bine se simțeau în acest prezent.

O oră se scurse ca o secundă ; se sculară apoi de la masă și se urcară din nou pe punte.

Prima grijă a fiecăruia dintre ei fu să-și îndrepte privirile spre orizont, căutînd să zărească fregata.

— Am impresia că fregata a dispărut, spuse Pierre Munier.

— Cu alte cuvinte, soarele este la orizont ; numai atunci pînzele ei sînt în umbră, răspunse Jacques ; dar uită-te bine în direcția aceea, tată.

Și tînărul întinse mîna pentru a arăta încotro să privească bătrînul.

— Da, da, spuse acesta, ai dreptate, o zăresc.

— S-a cam apropiat, spuse Georges.

— Da, cu vreo milă sau două ; uite, uită-te în clipa asta, Georges, și o să le zărești chiar pînzele de jos ; nu mai este decît la vreo cincisprezece mile de noi.

Acum ajunseseră în dreptul șenalului Cap, cu alte cuvinte începeau să depășească insula ; soarele apunea la orizont într-un strat de nori și noaptea venea cu iuțeala specifică latitudinilor tropicale.

Jacques făcu un semn maistrului Cap-de-Fier, care se apropie cu șapca în mînă.

— Ia spune, maistre Cap-de-Fier, zise Jacques, ce crezi că trebuie să gîndim noi despre ambarcațiunea asta ?

— Dar, cu tot respectul pe care vi-l port, căpitane, dumneavoastră ştiţi mult mai mult decît mine.

— N-are importanţă ! Vreau că cunosc părerea dumitale. E un vas comercial sau o navă de război ?

— Vreţi să glumiţi, căpitane ! răspunse Cap-de-Fier, rîzînd cu toată gura. Ştiţi bine că nu există în toată marina comercială, chiar în Compania Indiilor, o navă care să ne poată urmări, iar asta ne-a luat-o înainte...

— Ah !... Şi ce avantaj crezi că au asupra noastră din momentul în care i-am zărit, adică de trei ore încoace ?

— Ştie domnul căpitan foarte bine...

— Eu îţi cer părerea, maistre Cap-de-Fier ; două păreri fac mai mult decît una singură.

— Păi, căpitane, a cîştigat aproape două mile.

— Perfect ; şi, după părerea dumitale, care e bastimentul acesta ?

— Dumneavoastră l-aţi recunoscut, căpitane.

— Poate ; dar mă tem să nu mă fi înşelat.

— Cu neputinţă, spuse Cap-de-Fier rîzînd iarăşi.

— N-are importanţă ! spune totuşi !

— E „Leycester", fără nici un fel de discuţie.

— Şi cui crezi dumneata că îi poartă pică ?

— Doar lui „Calypso", după cîte ştiu eu ; iar dumneavoastră, căpitane, ştiţi foarte bine că are demult un dinte împotriva noastră, pentru ceva cam ca un catarg al velei-foc pe care „Calypso" a avut îndrăzneala să i-l rupă în două...

— Admirabil, maistre ! Ştiam, mă bucur că eşti de aceeaşi părere cu mine. În cinci minute cartul va fi schimbat ; dă ordin să se odihnească oamenii care nu vor fi de serviciu ; în vreo douăzeci de ore or să aibă nevoie de toate forţele lor.

— Domnul căpitan n-are oare intenţia să profite de întuneric şi să o ia pe altă rută ? întrebă complice maistrul Cap-de-Fier.

— Tăcere, domnule ; o să vorbim despre asta mai tîrziu, îi răspunse Jacques ; du-te la treaba dumitale şi pune să se execute ordinele pe care ţi le-am dat.

Cinci minute după aceea cartul fu schimbat, și toți oamenii care nu erau de serviciu dispărură în baterie ; după zece minute, toți dormeau sau se odihneau.

Și, totuși, printre toți acei oameni nu era măcar unul care să nu știe că vasul lor era urmărit ; dar își cunoșteau șeful și aveau încredere în el.

Corveta continua să navigheze în aceeași direcție, dar începea să se izbească de tălăzuirea largului, ceea ce nu putea decît să-i facă mersul mai obositor. Sara, Georges și Pierre Munier coborîră în cabine, iar Jacques rămase pe punte.

Noaptea venise de-a binelea și pierduseră cu totul din vedere fregata ; trecu astfel o jumătate de oră.

După această jumătate de oră, Jacques își chemă din nou secundul, care se prezentă imediat.

— Maistre Cap-de-Fier, unde presupui dumneata că ne aflăm acum ?

— La nord de Coin-de-Mire, răspunse secundul.

— Perfect ; dumneata te simți în stare să manevrezi corveta între Coin-de-Mire și insula Plate fără să lovești nici în dreapta, nici în stînga ?

— Aș trece cu ochii legați, căpitane !

— Minunat ! Atunci, înștiințează-ți oamenii să fie gata de manevră, ținînd seama că nu avem timp de pierdut.

Fiecare om alergă la postul lui și, după aceea, urmă un moment de liniște și așteptare.

Apoi deodată se făcu auzit ordinul lui Jacques :

— Faceți volta !

— Luați măsurile, virați ! continuă Cap-de-Fier.

Imediat răsună fluierul maistrului de manevre.

Corveta avu o clipă de ezitare, asemenea unui cal lansat în galop și oprit brusc ; apoi, izbită de valuri mari, se întoarse ușor, înclinîndu-se adînc sub presiunea unei brize răcoroase.

— Cîrma sub vînt ! strigă Jacques.

Timonierul ascultă, și corveta, apropiindu-se de direcția vîntului, începu să se redreseze.

— Virați cu vîntul în spate ! continuă Jacques. Ridicați velele în spate !

Aceste două manevre se executară cu aceeaşi iuţeală şi aceeaşi iscusinţă ca şi cele precedente ; corveta îşi completă intrarea sub vînt ; pînzele din spate începură să primească vîntul ; cele din faţă se umflară la rîndul lor şi graţioasa navă se avîntă spre un nou punct al orizontului.

— Maistre Cap-de-Fier, spuse Jacques după ce urmărise toate mişcările corvetei cu aceeaşi satisfacţie, cu care un călăreţ urmăreşte mişcările calului său, treci de insulă, profită de fiecare variaţie a brizei, aşa fel ca să te apropii de punctul de plecare al vîntului, şi mergi repede de-a lungul întregii centuri de stînci care se întind de la şenalul Cornes pînă la golful Flac.

— Am înţeles, căpitane, răspunse secundul.

— Şi acum, bună seara, maistre, zise Jacques ; să mă trezeşti cînd apare luna.

Şi se duse să se culce, cu acea nepăsare specifică oamenilor care duc o existenţă expusă permanent primejdiilor.

Zece minute după aceea, dormea tot atît de profund ca ultimul dintre mateloţi.

XXX

BĂTĂLIA

Maistrul Cap-de-Fier se ținu de cuvînt ; trecu perfect canalul dintre Coin-de-Mire și insula Plate și, după ce trecuse de șenalul Cornes și insula Ambre, se plasă cît putu mai aproape de coastă.

Apoi, la jumătate de oră după miezul nopții, cum văzu cornul lunii la sudul insulei Rodrigue îndreptîndu-și vîrful în sus, conformîndu-se ordinului primit, se duse să-l trezească pe căpitan.

Urcînd pe punte, Jacques se uită jur împrejur cu acea privire cercetătoare a omului de mare ; vîntul se răcise și-și schimbase direcția de la est la nord-est ; pămîntul rămînea cam la nouă mile la tribord, părînd ca o fîșie de ceață ; nu se vedea nici o navă — nici în spate, nici la babord, nici în față.

Acum treceau tocmai prin dreptul portului Bourbon.

Jacques făcuse tot ce se putea face. Dacă fregata, care acum le pierduse urma din cauza întunericului, și-ar fi continuat totuși drumul spre est, în zori ar fi fost prea tîrziu să se întoarcă, și atunci Jacques cu ai lui se puteau socoti salvați : dacă, însă, dimpotrivă, printr-o nefericită inspirație, căpitanul fregatei, ghicindu-i manevra, l-ar fi urmărit, ar mai fi avut șanse să se ferească doar dacă ținea drumul numai de-a lungul coastei și, profitînd de cotiturile insulei, să se ascundă pe undeva.

În timp ce Jacques, cu ajutorul unei lunete de noapte, încerca să distingă ceva la orizont, simți o ușoară bătaie pe umăr. Se întoarse și îl văzu pe Georges.

— Ah, tu eşti, frate ? se miră, întinzîndu-i mîna.

— Spune-mi, dragul meu, întrebă Georges, ce mai e nou ?

— Pînă acuma nimic ; dealtfel, dacă „Leycester" ar fi în spatele nostru, tot nu l-am putea vedea de la distanţa care încă ne mai desparte. În zori, însă, vom şti cum stăm... Ah, ia te uită...

— Ce este ?

— Nimic. Doar o mică schimbare bruscă a vîntului, atîta tot.

— Prielnică nouă ?

— Da, dacă fregata ne-a pierdut urma... dacă însă e pe urmele noastre, schimbarea asta le e şi lor tot atît de favorabilă ca şi nouă ; şi într-o situaţie, şi în alta, noi trebuie să profităm de ea.

Şi întorcîndu-se spre contramaistrul care îl înlocuise pe secund, strigă :

— Ai grijă să se înalţe pînzele mici !

— Scoateţi pînzele mici ! repetă contramaistrul.

Pe dată pînzele se văzură urcînd de pe punte la gabii, şi de la gabii la catargul pînzei gabierului ; păreau nişte nori plutitori care se opriseră la babordul velelor ; aproape în acelaşi timp se simţi cum corveta se supunea unei impulsiuni mai rapide ; Georges observă şi el acest lucru şi reflectă cu glas tare.

— Da, ai dreptate, confirmă Jacques, vasul „Calypso" e ca şi Antrim, are gura delicată, nu trebuie să-l biciuieşti ca să gonească ; de pildă, „Calypso", îi slăbeşti pînzele atît cît trebuie, şi ea îţi face un drum dintre cele mai plăcute.

— Şi cîte mile facem pe oră la viteza asta ? întrebă Georges.

— Aruncaţi lochul ! strigă Jacques.

Manevra fu executată pe loc.

— Cîte noduri avem ?

— Unsprezece, căpitane !

— Două mile mai mult decît adineauri. Mai mult nici nu se poate cere lemnului, pînzelor şi fierului, nu-i aşa ?

Dar dacă am avea pe urmele noastre oricare alt vas decît diavolul ăla de „Leycester", l-aș duce de lesă pînă la Capul Bunei-Speranțe ; apoi, odată ajunși acolo, i-am spune doar bună-seara.

Georges nu răspunse nimic și cei doi frați continuară să se plimbe tăcuți de la un capăt la celălalt al punții ; numai că, de fiecare dată cînd Jacques ajungea la pupă, privirea lui parcă voia să forțeze întunericul ; la un moment dat se opri și, în loc să continue plimbarea, se sprijini de parapetul pupei.

Curînd întunericul începu să se destrame, dar primele raze de lumină întîrziau încă să apară ; și în revărsatul zorilor albăstrii, lui Jacques i se păru că deslușește, cam la cincisprezece mile, fregata dușmană făcînd același drum ca și corveta lui.

Chiar în clipa cînd întindea mîna ca să-l facă atent pe Georges asupra acelui punct aproape imperceptibil, matelotul de veghe strigă :

— O pînză la pupă !

— Da, spuse Jacques ca pentru sine ; da, am văzut-o ; ne-au urmat dîra, de parcă ar fi rămas săpată în apă după noi. Numai că, în loc să treacă între insula Plate și Coin-de-Mire, au trecut între insula Plate și insula Ronde, ceea ce i-a făcut să piardă două ore ; pe vas însă este precis un om de mare, care își cunoaște bine meseria.

— Dar eu nu văd nimic ! spuse Georges mirat.

— Uite acolo, acolo ! privește ! îl îndemnă Jacques ; se văd chiar și pînzele de jos, se vede și cînd încalecă valul ! Uită-te bine, uită-te cum se ridică prova ca un pește care-și scoate mereu capul din apă ca să respire...

— Ai dreptate, spuse Georges ; da, ai dreptate. Îl văd.

— Ce anume vezi, Georges ? întrebă o voce plăcută. Georges se întoarse.

— Mă întrebi ce văd, Sara ? Văd un spectacol măreț : al soarelui care răsare ; dar cum pe pămînt o bucurie nu o poți obține fără să plătești într-un fel, iată, bucuria acestui spectacol este oarecum diminuată de prezența acelei nave care, așa cum poți vedea și tu, în ciuda calculelor și speranțelor fratelui meu, nu ne-a pierdut urma.

— Georges, spuse Sara, Dumnezeu, care ne-a ajutat să ne regăsim într-un mod atît de miraculos, nu cred că-şi va întoarce faţa de la noi tocmai acum, cînd avem mai mult nevoie de protecţia lui. Ceea ce vezi tu în larg nu trebuie să te împiedice să-l slăveşti pentru marea lui îndurare şi pentru marea lui operă ; uită-te, Georges, cît e de frumos spectacolul acesta !

Într-adevăr, ziua se pregătea să vină, dar noaptea, parcă geloasă pe lumina ei, încerca să-şi facă întunericul mai adînc, mai de nepătruns. Deodată însă o licărire albăstruie, transparentă, îşi făcu loc, întinzîndu-şi de la o clipă la alta strălucirea ; apoi începu să-şi schimbe strălucirea în degradeuri de culoare, trecînd de la alb-argintiu la roz-palid, pentru ca de la rozul-palid să treacă la trandafiriu ; în sfîrşit, un nor de purpură, ca aburul unui vulcan în flăcări, se înălţă cu măreţie la orizont : stăpînul lumii venea să-şi ia în primire împărăţia ; era soarele care punea stăpînire pe întreaga suflare.

Sara vedea pentru prima oară un asemenea spectacol ; rămăsese ca în extaz, strîngîndu-i mîna lui Georges, plină de dragoste şi pioşenie ; dar Georges, care se obişnuise cu acest spectacol de pe vremea îndelungatelor sale călătorii pe mare, îşi întoarse din nou privirile spre vasul care îi urmărea. Se apropia din ce în ce mai mult de ei, dar nu mai putea fi văzut, înecat cum era în valurile de lumină ale răsăritului ; iar corveta, dimpotrivă, la această oră devenise perfect distinctă pentru ei.

— Haide ! Haide ! exclamă Jacques. Ne-au văzut şi ei ; uite-i că-şi ridică pînzele mici. Georges, prietene, continuă Jacques aplecîndu-se la urechea fratelui său, tu cunoşti femeile şi ştii că lor le vine greu să ia singure o hotărîre ; n-ar fi rău, după părerea mea, dacă i-ai şopti cîteva cuvinte despre ce ne aşteaptă...

— Ce spune fratele tău ? întrebă Sara apropiindu-se.

— Se îndoieşte de curajul tău, zise Georges, iar eu tocmai îi spuneam că răspund de tine.

— Ai dreptate, bunul meu prieten. Dealtfel, atunci cînd va veni momentul, tu îmi vei spune ce trebuie să fac şi voi face întocmai ce va trebui.

— Diavolul înaintează de parcă ar avea aripi ! se auzi vocea lui Jacques. Scumpă surioară, ai auzit cumva, din întîmplare, numele comandantului acestui vas ?

— Chiar l-am văzut de mai multe ori la unchiul meu şi-mi amintesc perfect numele lui : îl cheamă George Paterson ; dar nu poate să fie el cel care comandă în momentul acesta pe „Leycester", pentru că alaltăieri am auzit spunîndu-se că este bolnav, chiar foarte grav.

— Ei bine, eu cred că i s-ar face o mare nedreptate secundului dacă în chiar ziua morţii superiorului nu va fi numit căpitan în locul lui. Uitaţi-vă, e o plăcere să ai de-a face cu un tip ca ăsta, îl vedeţi cum ştie să înainteze ? pe cuvîntul meu, parc-ar fi un cal de curse ; dacă mai continuă aşa, în cinci sau şase ore de-aici înainte va trebui să ne încăierăm.

— Ei, atunci — spuse Pierre Munier, care tocmai sosea pe punte şi ai cărui ochi străluceau înflăcăraţi — ne vom încăiera.

— Ah, dumneata eşti, tată ? se miră Jacques. Sînt bucuros să te văd în formă ; în cîteva ore, cum spuneam, o să fie nevoie de toate braţele care le avem la bord.

Sara păli uşor ; Georges se întoarse spre ea şi-i spuse zîmbind :

— Draga mea, după ce ai avut atîta încredere în Dumnezeu, te poţi oare îndoi de el acum ?

— Nu, Georges, nu, răspunse Sara ; şi cînd, din fundul calei unde voi sta, voi auzi bubuitul tunurilor, şuieratul ghiulelelor, strigătele răniţilor, îţi jur că voi rămîne liniştită, plină de încredere şi speranţă, sigură că-l voi revedea pe Georges al meu teafăr şi nevătămat ; simt în sufletul meu că noi am terminat cu necazurile, şi la fel cum întunericul s-a risipit şi a făcut loc acestui soare strălucitor, noaptea noastră va face loc unor zile fericite.

— Perfect ! se bucură Jacques. Ăsta zic şi eu fel de a vorbi ; pe onoarea mea, nu ştiu ce mă opreşte să nu fac volta şi să mă năpustesc asupra vasului ăstuia trufaş ! asta i-ar scuti de jumătate din osteneală şi pe noi de jumătatea cealaltă de griji. Ce zici, Georges, eşti de acord să facem experienţa asta ?

— În ce mă privește, cu plăcere, spuse Georges ; dar dacă vreun vas englez, aflat cumva în portul Bourbon, sare să-i dea ajutor tovarășului lui ? Ce faci atunci ? Nu te temi la distanța asta ?

— Pe cinstea mea, frate, vorbești ca sfîntul Ion Gură-de-Aur ! spuse Jacques. O să ne continuăm drumul. Ah, dumneata ești, maistre Cap-de-Fier ? zise Jacques, adresîndu-se locotenentului său care tocmai apăruse pe punte. Sosești la momentul potrivit ; iată-ne, cum vezi, în dreptul muntelui Brabant ; menține direcția la vest-sud-vest de munte ; după aceea ne așezăm la masă ; asta e o bună măsură de prevedere, mai ales cînd nu știi sigur dacă în cele din urmă chiar o să reușim să și mîncăm...

Apoi Jacques îi oferi Sarei brațul și, așteptînd să fie urmat de ceilalți, coborî primul.

Fără îndoială, intenția lui era de a-și distrage cel puțin pentru moment oaspeții de la pericolul care îi amenință, și de aceea făcu în așa fel încît prînzul să dureze cît mai mult.

Într-adevăr petrecură aproape două ore în jurul mesei, după care se urcară din nou pe punte. Prima grijă a lui Jacques fu să se uite în direcția lui „Leycester" ; acesta se apropiase în mod vizibil ; i se zăreau și tunurile de pe punte ; și totuși Jacques părea surprins să-l vadă la acel punct ; căci, aruncînd o privire la ansamblul velaturii corvetei lui, ca să se convingă dacă nu cumva se schimbase ceva la pînze, spuse :

— Ce se întîmplă, maistre Cap-de-Fier ? Mi se pare că acum mergem ceva mai repede decît acum două ore.

— Da, căpitane, răspunse secundul, da, trebuie să recunosc, așa este.

— Dar ce i-ai făcut ?

— Oh, fleacuri : am mutat lestul din loc, am pus oamenii să-l ducă la proră.

— Da, da, ești un artist, ești grozav ! Și cît ai cîștigat cu asta ?

— O milă, căpitane, o biată milă, astă e tot. Gonim cu douăsprezece noduri la oră. Acum am aruncat lochul ; dar asta n-o să ne ajute cu mare lucru și n-am nici o îndo-

ială că și ei au făcut la fel ; fiindcă de vreun sfert de oră și ei și-au mărit viteza. Uitați-vă, îl vedeți ? a înaintat. Ah, avem de-a face cu vreun bătrîn lup de mare care o să ne dea ceva de furcă ! Asta îmi aduce aminte cum ne-a urmărit „Leycester" pe vremea cînd îl comanda căpitanul Williams Murrey.

— Ah, bineînțeles, acum totul se explică ! izbucni Jacques. O mie de ludovici contra o sută, Georges, că cel care e la bordul vasului e chiar turbatul tău de guvernator. O fi vrut să-și ia revanșa !

— Crezi asta, frate ? se miră Georges la rîndul lui, ridicîndu-se de pe banca pe care stătea și apucîndu-l pe Jacques de braț. Crezi tu asta ? Mărturisesc că aș fi fericit să fie așa, căci, în ce mă privește, și eu am o poliță să-i plătesc.

— E chiar el, el în persoană, acum pot să-ți garantez. Nu există decît un singur copoi care să ne poată prinde urma așa cum a făcut-o el. Drace ! Ce onoare pentru un biet negustor de negri ca mine, să am de-a face cu un comandor al marinei regale ! Mulțumesc, Georges ! tu mi-ai adus acest noroc.

Și Jacques, rîzînd, îi strînse mîna fratelui său.

Faptul că avea să se măsoare cu însuși lord Murrey nu era pentru Jacques decît un motiv în plus să-și ia toate măsurile de prevedere necesare. Cercetă peretele vasului : hamacele erau rînduite în năvoadele bastingajului ; inspectă echipajul : aceștia, instinctiv, își împărțiseră forțele în grupe, și fiecare grupă stătea lîngă bateria pe care urma s-o servească ; toate semnele arătau că pe acești oameni el nu trebuia să-i mai învețe nimic și că fiecare știa tot atît de bine ca și el ce avea de făcut.

În momentul acela o adiere a brizei aduse cu ea sunetele duruitului de tobe dinspre fregata dușmană.

— Ah, da, zise Jacques, nimeni n-o să poată spune că au întîrziat ! Haideți, copii, să urmăm exemplul care ni se dă ! Domnii marinari ai marinei regale sînt meșteri buni ; și noi nu avem decît de cîștigat dacă facem la fel ca ei.

Apoi, deodată, ridicînd glasul :

— Fiți gata de luptă ! strigă el cu toată puterea.

De îndată se auziră răsunînd în baterie duruitul a două tobe și notele ascuțite ale unui fluier. Curînd, printr-un tambuchi apărură trei muzicanți pe punte, făcură înconjurul vasului și ieșiră prin tambuchiul opus.

Efectul apariției lor și al melodiosului cîntec fu magic. Într-o clipă, înarmat pînă-n dinți, fiecare trecu la postul dinainte desemnat ; mateloții de veghe se repeziră cu carabinele în mînă pe platformele catargelor. Muschetele se înșiruiră pe teugi, acele punți superioare de la prora, și pe punțile superioare de legătură cu pupa ; puștile scurte și groase fură așezate pe bastoane, tunurile urnite și puse în baterie ; se făcură provizii de grenade în toate locurile de unde puteau fi aruncate ca ploaia pe puntea inamică. În sfîrșit, maistrul de manevră puse să se lege toate scotele, să se așeze fuzee pe scheletul de catarge și să se ridice în locul lor cange de abordaj.

În interiorul vasului activitatea nu era mai puțin febrilă decît sus, pe punte. Fuseseră deschise buncărele de pulbere, aprinse lanternele de la puțuri, pregătită bara de schimb a cîrmei ; în sfîrșit, pereții fură culcați, camera căpitanului mutată, și aici tronară cele două tunuri care fură retrase mult față de exterior.

Apoi, în așteptare, se așternu o mare tăcere. Jacques văzu că totul era pregătit și își începu inspecția.

Fiecare om era la postul lui și fiecare lucru la locul lui.

Cu toate acestea, cum Jacques înțelegea că partida pe care avea să o joace era una din cele mai serioase din viața lui, inspecția dură o jumătate de oră. Cercetă cu atenție fiecare lucru și vorbi cu fiecare om în parte.

Cînd urcă din nou pe punte, fregata se apropiase și mai vizibil de ei, doar o milă și jumătate îi mai despărțea.

Se scurse încă o jumătate de oră, și în acest timp nu se schimbară nici zece cuvinte la bordul corvetei ; toate însușirile întregului echipaj, ale șefilor și ale musafirilor păreau să se fi concentrat în ochii lor.

Pe fața fiecăruia se putea citi ca într-o carte : pe fața lui Jacques — nepăsarea ; pe a lui Georges — mîndria : pe a lui Pierre Munier — îngrijorarea ; doar fața Sarei strălucea de dragoste și devotament.

Deodată, o ușoară fișie de fum apăru în flancul fregatei, și stindardul Marii Britanii filfîi majestuos în aer.

De aici înainte însemna că începe bătălia : corveta nu mai putea să reintre în vînt ; superioritatea mersului era evidentă. Jacques ordonă să se coboare pînzele pătrate, ca să nu se împiedice de pînze nefolositoare la manevră ; apoi, întorcîndu-se spre Sara, îi spuse :

— Hai, surioară, vezi că toți sînt la postul lor ; cred că e timpul să cobori la al dumitale.

— Oh, Doamne, exclamă fata, lupta e de neînlăturat ? !

— Într-un sfert de oră, spuse Jacques, conversația noastră are să înceapă, și cum, după toate socotelile, o să fie înfierbîntată, e neapărat nevoie ca cei care nu iau parte la luptă să se retragă.

— Sara, spuse Georges, nu uita ce mi-ai făgăduit...

— Da, da, spuse fata, da, iată-mă gata să fiu ascultătoare. Vezi, Georges, eu sînt înțelegătoare, dar cînd e vorba despre tine...

— Sara, nu îmi vei cere, sper, să rămîn simplu spectator în toată fierberea asta, cînd atîția oameni curajoși își riscă viața pentru mine...

— Oh, nu, spuse Sara, nu îți cer decît să te gîndești la mine și să-ți amintești în fiece clipă că moartea ta înseamnă și moartea mea.

Apoi îi strînse mîna lui Jacques, îi oferi fruntea lui Pierre Munier și, condusă de Georges, coborî prin scara de la pupă.

Un sfert de oră după aceea, ținînd în mînă o sabie de abordaj și la brîu o pereche de pistoale, Georges urcă din nou pe punte.

Pierre Munier era înarmat cu carabina lui încrustată, vechea prietenă care îi adusese întotdeauna servicii credincioase.

Jacques stătea la banca lui de cart, ținînd în mînă un portavoce, semn al comandei, și avînd la picioare o sabie de abordaj și o cască mică de fier.

Cele două nave își continuau drumul, fregata apropiindu-se din ce în ce de corvetă, care și așa era destul de aproape, încît mateloții, distribuiți pe platformele catargelor, puteau vedea ce se petrece pe puntea fiecăruia.

— Maistre Cap-de-Fier, spuse Jacques, dumneata ai ochi buni şi judecată sănătoasă ; fă-mi plăcerea şi urcă-te pe platforma catargului de artimon şi spune-mi ce mişcare e dincolo ?

Secundul se repezi de îndată ca un simplu marinar de veghe şi într-o clipă fu la postul comandat.

— Ei, ce vezi ? întrebă căpitanul.

— Fiecare la postul lui de luptă, căpitane, tunarii la baterii, soldaţii de marină pe puntea superioară de legătură şi pe puntea superioară de la proră, iar căpitanul pe banca de cart.

— Vezi la bord alte trupe decît mateloţi şi soldaţi de marină ?

— Nu, de văzut nu văd, căpitane, doar dacă n-or fi cumva ascunşi în baterie ; încolo, nu se văd decît aceleaşi uniforme.

— Bine. Atunci partida e aproape egală, cu diferenţa doar a cincisprezece-douăzeci de oameni. Asta e tot ce voiam să ştiu. Dă-te jos, maistre Cap-de-Fier !

— O clipă ! o clipă ! Uite-l pe englezul care-şi duce la gură portavocele. Dacă am face puţină linişte, am putea auzi ce vrea să spună.

Această părere era puţin exagerată, căci, cu toată liniştea care se făcu la bord, nu răzbi nici un sunet pînă la ei ; dar ordinul pe care îl dăduse căpitanul fu înţeles pe dată de către echipajul corvetei „Calypso“ ; două fulgere de la prora navei duşmane, însoţite de o puternică detunătură, făcură ca două ghiulele să ricoşeze în dîra apei lui „Calypso“.

— Bun ! zise Jacques, nu există decît piese de 18, ca ale noastre ; şansele devin din ce în ce mai egale. Apoi, ridicînd capul, îi strigă secundului : Coboară ! Acum eşti nefolositor acolo sus, şi am nevoie de dumneata aici.

Maistrul Cap-de-Fier îl ascultă şi, după cîteva secunde, se şi afla lîngă Jacques. În acest timp, fregata continua să înainteze, fără să mai încerce să tragă, experienţa cu cele două ghiulele demonstrîndu-le că erau încă în afara bătăii tunurilor.

— Maistre Cap-de-Fier, spuse Jacques, coboară în baterie, şi cît timp batem în retragere, aruncă numai ghiulele ;

dar din momentul în care trecem la abordaj, obuze, numai obuze ; înțelegi ?

— Am înțeles, căpitane ! răspunse scurt secundul. Și coborî pe scara de la pupă.

Cele două nave continuară să meargă încă vreo jumătate de oră fără ca vreun nou semn de ostilitate să se manifeste la bordul fregatei. În ceea ce o privea, corveta, socotind fără îndoială că n-avea nici un rost să-și risipească pulberea și ghiulelele, rămăsese nepăsătoare față de cele două provocări ale inamicului ei, dar față de însufleţirea care se oglindea pe fețele mateloților și față de atenția cu care Jacques măsura continuu distanța care mai despărțea încă cele două nave, „conversația" nu mai rămînea mult timp la monolog, și foarte curînd avea să înceapă dialogul.

În adevăr, după vreo zece minute de așteptare, care li se părură tuturor o veșnicie, prora dușmană comandă din nou foc, o dublă detunătură se auzi și de astă dată, urmată de șuieratul ghiulelelor care trecură prin velatură, găurind vela de gabie a catargului de artimon și tăind două sau trei parîme.

Jacques urmări pe dată efectul celor două mesaje de distrugere ; apoi, văzînd că nu provocaseră decît ușoare avarii, spuse :

— Haideți, băieți ! În mod hotărît, cu noi au ei ce au ! Politețe pentru politețe ! Foc ! !

Și în aceeași clipă o dublă detunătură făcu să se clatine toată corveta, iar Jacques se aplecă mult în afară, ca să poată vedea rezultatul ripostei sale ; una din cele două ghiulele făcu să sară în aer o parte a parapetului din față, iar cealaltă se înfipse în proră.

— Ei bine, strigă Jacques, ce faceți voi ceilalți ?! Salva din plin, la dracu ! ochiți în catarge ! zdrobiți-le stîlpii și găuriți aripile ! lemnul îi e acum mai prețios decît carnea ! Eh, ia uitați !

Două ghiulele treceau tocmai atunci prin pînzele corvetei și prin sistemul lor de susținere, și în timp ce una știrbea verga de la vela foc, cealaltă tăia catargul mic al pînzei pătrate a gabierului.

— Foc ! fir-ar să fie ! foc ! strigă Jacques, și luați exemplu de la băieții ăia ! Douăzeci și cinci de ludovici pentru primul catarg care cade la bordul fregatei.

Detunătura însoți aproape imediat comanda și se putu urmări trecerea ghiulelelor prin velatura navei inamice.

Timp de aproape un sfert de oră focul continuă astfel și dintr-o parte și din cealaltă ; briza slăbită din cauza detunăturilor aproape nu se mai simțea și de aceea cele două nave nu mai aveau decît patru-cinci noduri la oră ; spațiul dintre ele era plin de fum, și artileria trăgea la întîmplare ; totuși fregata înainta mereu și vîrfurile catargelor se vedeau dominînd aburul care o înconjura, pe cînd corveta, care mergea cu vîrful în spate și cu tunurile trăgînd pe la pupă, se găsea cu totul în afara razei fumului.

Era exact ceea ce aștepta Jacques. Făcuse tot ce putuse ca să evite abordajul ; dar, ca mistrețul rănit, el avea să se întoarcă în cele din urmă împotriva vînătorului. În acest moment fregata se găsea în coasta de tribord a corvetei și începea să tragă cu tunurile din față ale bateriei ; corveta îi răspundea la rîndul ei cu piesele din spate. Jacques văzu avantajul poziției lui și hotărî să profite pe loc.

— Sus întăririle de pilotare ! strigă el.

Întăririle se repeziră numaidecît pe punte.

Apoi, în timp ce focul continua, peste vacarmul canonadei se auzi comanda lui Jacques :

— Întinde vela mare jos ! Dă ajutor în spate la babord ! Întărește pînza la artimon ! Cîrma la babord ! Braț babord ! Întinde vela mare ! Bordaj la artimon !

Abia fuseseră executate acele ordine succesive, că ascultînd de acțiunea simultană a cîrmei și a pînzelor dinapoi, corveta se și întoarse spre tribord, păstrînd destul avînt ca să-i taie calea fregatei, și se opri în loc dintr-odată, datorită precauției lui Jacques de a manevra pînzele de la tribord față. În timpul acestei manevre, fregata, neputîndu-se mișca din cauza avariilor suferite la velele din spate și neputînd să treacă de corvetă fără vînt, lunecă prin fum și, împotriva voinței ei și cu un șoc

puternic, își angajă bompasul [1] în cablurile mari ale inamicului.

În clipa aceea se auzi răsunînd o ultimă comandă a lui Jacques :

— Foc ! Străpungeți-i de la un cap la altul ! Curățați-i ca pe un ponton !

Paisprezece piese de tun, din care șase încărcate cu mitralii, și opt obuze se supun acestei comenzi măturînd puntea, pe care culcă treizeci sau patruzeci de oameni, zdrobind de la bază catargul de artimon.

De sus, din cele trei gabii, o ploaie de grenade, căzînd pe punțile superioare de legătură, curăță partea din față a fregatei, în timp ce ea nu putea răspunde norului de foc și grindinei de gloanțe decît prin gabia de la vela foc, împiedicată de gabierul mic.

În acest moment, de pe vergile corvetei pe bombasul fregatei și pe cabluri, de pe catarge pe parîme, piratii se aruncă, se năpustesc, se grăbesc. În zadar soldații de marină îndreaptă asupra lor un foc îngrozitor de muschete ; celor care cad le iau locul alții ; răniții se tîrăsc, împingînd în față grenadele și agitînd armele ; Georges și Jacques se și cred învingători, cînd, la strigătul : „Toată lumea pe punte !", mateloții englezi, ocupați în baterie, ies la rîndul lor prin tambuchi și urcă prin saborduri. Această mărire de forțe îi îmbărbătează pe soldații de marină, care începuseră să dea înapoi. Comandantul navei se aruncă în fruntea lor. Jacques nu se înșelase : era chiar fostul căpitan al lui „Leycester", care voia să-și ia revanșa. Georges Munier și lord Williams Murrey se regăsesc unul în fața celuilalt, în mijlocul sîngelui și al măcelului, dar cu sabia în mînă și dușmani de moarte.

Amîndoi se recunosc și se străduiesc să se ajungă unul pe celălalt ; încăierarea este însă atît de cumplită, încît se simt luați ca de vîrtej. Cei doi frați sînt atacați de rîndurile englezilor, lovind și loviți, luptînd cu sînge rece, cu sălbăticie, cu avînt și curaj ; doi mateloți englezi ridică topoarele deasupra capului lui Jacques ; dar mateloții englezii cad loviți de gloanțe nevăzute. Doi soldați de marină îl încolțesc pe Georges cu baionetele ; dar amîndoi

[1] Bompas — catargul din vîrful prorei.

cad seceraţi la picioarele lui. Pierre Munier este cel care veghează asupra fiilor lui ; credincioasa carabină este cea care îl ajută.

Deodată, un strigăt înspăimîntător, care domină vacarmul grenadelor, al salvelor de muschete, tînguielile răniţilor, vaietele muribunzilor, se aude din baterie, înghe-ţîndu-i pe toţi de spaimă :

— Fooc !

Un fum gros năvăleşte prin tambuchiul de la pupă şi prin saborduri. Unul din obuze explodase în camera căpitanului, şi fregata luase foc.

La acest strigăt de groază, neaşteptat, magic, totul încremenise parcă ; apoi se aude vocea lui Jacques, puternică şi poruncitoare :

— Pe rînd, la bordul lui „Calypso" !

De îndată, cu aceeaşi grabă cu care coborîseră pe puntea fregatei, piraţii o părăsesc căţărîndu-se unii peste alţii, agăţîndu-se de toate otgoanele, sărind de la un bord la altul, în timp ce Jacques şi Georges, cu cîţiva dintre cei mai hotărîţi, le acoperă retragerea.

Acum guvernatorul este cel care îi atacă pe piraţi, împuşcîndu-i de aproape, sperînd să urce pe „Calypso" odată cu ei ; în clipa aceea însă, primii ajunşi se urcă pe gabiile corvetei ; din nou plouă cu grenade şi gloanţe.

Sînt aruncate parîme celor rămaşi încă pe fregată ; fiecare se agaţă de cîte una şi se caţără. Jacques se urcă din nou la bord, Georges rămîne ultimul. Guvernatorul vine spre el, el îl aşteaptă. Deodată o mînă de fier îl apucă şi îl trage ; este Pierre Munier, care veghează asupra fiului său, şi, pentru a treia oară în ziua aceea, îl salva de la o moarte sigură.

Deodată răsună o voce care domină toată învălmăşeala :

— Orientaţi vergile babord înainte ! Ridicaţi focurile ! Strîngeţi vela mare şi vela de la artimon ! Flutură vela la pupă ! Cîrma la tribord !

Toate aceste manevre comandate cu glas puternic, cerînd ascultare absolută, fură executate cu o iuţeală atît de uluitoare, încît, cu tot efortul englezilor de a-i urmări pe piraţi, nu reuşiră să ajungă la timp pentru a lega cele două nave una de alta. Corveta, ca şi cum ar fi fost însu-

fleţită, păru să înţeleagă pericolul prin care trecea şi, cu un efort viguros, se desprinse ; fregata, lipsită de catargul de artimon, continua să înainteze încet, sub imboldul velelor catargului mare şi al catargului velei foc.

Atunci, de pe puntea corvetei „Calypso" se putu vedea un spectacol îngrozitor.

Înfierbîntarea încăierării îi împiedicase pe cei de pe „Leycester" să observe la timp că bordul lor ardea ; în aşa fel, încît în momentul în care se auzise strigătul : „Foc !", incendiul se întinsese prea mult ca să mai poată fi stins.

Se putu admira însă forţa şi autoritatea disciplinei soldaţilor englezi ; în mijlocul fumului care devenea din ce în ce mai gros, guvernatorul se suise pe banca de la babord şi, ridicînd portavocea pe care o păstrase tot timpul atîrnată la încheietura mîinii, strigase :

— Calm, copii ! eu răspund de tot !

Fiecare se oprise.

— Bărcile la apă ! continuase guvernatorul.

În cinci minute, barca de la pupa, cele două bărci de pe laturi şi una din bărcile de pe punte fuseseră coborîte şi pluteau în jurul fregatei.

— Barca de la pupa şi barca de pe punte pentru soldaţii de marină ! strigase iar guvernatorul ; cele două bărci de pe laturi pentru mateloţi !

Apoi, cum „Calypso" se depărta mereu, cei de pe puntea ei nu mai auziră alte comenzi ; dar putură vedea cele patru bărci cum se încărcau cu oamenii care mai rămăseseră teferi, în timp ce nefericiţii răniţi, tîrîndu-se pe punte, se rugau zadarnic de camarazii lor să-i ia cu ei.

— Două şalupe la apă ! strigă deodată Jacques, văzînd că cele patru bărci nu erau de-ajuns ca să cuprindă tot echipajul englezilor.

Două şalupe goale se desprinseră de flancurile lui „Calypso", şi se legănară la apă.

Numaidecît, toţi cei ce nu putuseră găsi loc în şalupele fregatei se aruncaseră în mare şi începuseră să înoate spre şalupele corvetei.

Guvernatorul rămăsese la bord.

Încercaseră să-l determine să coboare într-una din șalupe ; dar cum el nu putuse să-și salveze rănițiii, înțelegea să moară împreună cu ei.

Întinderile apei ofereau acum un aspect jalnic.

Cele patru bărci se depărtau în viteză de nava în flăcări, în timp ce mateloții întîrziați înotau spre cele două șalupe ale corvetei.

Nemișcată, într-un vîrtej de fum, cu comandantul în picioare pe banca de cart și răniții pe punte, fregata ardea.

Era într-adevăr un spectacol atît de zguduitor, încît Georges, care simțise mîna tremurîndă a Sarei așezîndu-i-se pe umăr, nu se întoarse să o privească.

Ajunși la o distanță oarecare, mateloții de pe șalupe încetaseră să mai vîslească.

Iată ce se întîmpla :

Fumul devenise din ce în ce mai gros ; prin tambuchiuri țîșnise o șerpuire de foc care apoi se tîrîse de-a lungul catargului velei foc, mistuind pînzele și catargurile ; apoi se aprinseseră sabordurile ; tunurile încărcate o porniră singure, după care se auzi o detunătură puternică, și nava se desfăcu în două ca un crater ; un nor de flăcări și de fum se înălță spre cer ; în sfîrșit, prin acest nor se văzură căzînd în apa clocotindă cîteva resturi de catarge, de vergi și de otgoane.

Era tot ce mai rămăsese din „Leycester".

— Și lord Williams Murrey ? întrebă Sara.

— Dacă nu ar trebui să trăiesc împreună cu tine, spuse Georges întorcîndu-se, pe onoarea mea, aș vrea să mor ca el !

Lector: : GEORGETA NAIDIN
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut 1976. Bun de tipar 11.02.1976. Tiraj 175 000 ex. Hîrtie ziar sul. Format 16/54 · 84. Coli editură 18,93. Coli tipar 22. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 84—31 R.

Comanda nr. 60 016
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

Lei 9,50

CARTEA ROMÂNEASCĂ